

82  
B 57

ISSN 1811-900X



# Biblio

# Polis

Biblioteca Municipală "B.P. Hasdeu" Vol. 45 (2012) Nr. 4




# Biblio Polis

Revistă de biblioteconomie  
și științe ale informării editată  
de Biblioteca Municipală  
„B.P. Hasdeu” din Chișinău

Apare din anul 2002

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” Vol. 45 (2012) Nr. 4



135  
ani

**Director:**

conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI

**Redactor-șef:**

Vlad POHILĂ

**Colegiul de redacție:**

dr. Hermina ANGHELESCU (Detroit); Leons BRIEDIS, membru de onoare al Academiei Letone (Riga); acad. Mihai CIMPOL; Tatiana COȘERIU (*Teorie și practică*); Nicolae DABIJA, membru de onoare al Academiei Române; dr. Iulian FILIP; conf. univ. dr. Natalia GOIAN; Mariana HARJEVSCHI (*Politici, Legislație*); Valeriu HERȚA (*Design*); Tatiana ISCHIMJI (*Bibliotecile minorităților etnoculturale*), conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI (*Studii și cercetări*); prof. univ. dr. Zamfira MIHAIL (București); Ludmila PÂNZARU (*Tehnologii, Resurse, Traduceri*); Vlad POHILĂ (*Editorial, Cultură și spiritualitate*); Genoveva SCOBIOALĂ (*Imagine, Relații publice, Activități rețea*); prof. univ. dr. Ion STOICA (București); conf. univ. dr. Vasile ȘOIMARU; conf. univ. dr. Nelly ȚURCAN; prof. univ. dr. Dumitru URSU (Odesa)

**Secretariat:**

Tatiana BORODATÎI, Valeriu RAȚĂ

**Coperta:**

Valeriu HERȚA

---

Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 148, MD-2012, Chișinău, Republica Moldova

Tel. redacției: 221186; e-mail: bibliopolis@hasdeu.md; <http://www.hasdeu.md/bibliopolis/frame.html>

Casa Editorial-Poligrafică „Bons Offices”. Tel.: 500578; 276644

## CUPRINS / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENTS

### EDITORIAL / ПЕРЕДОВАЯ СТАТЬЯ / EDITORIAL

- Vlad POHILĂ*  
Cărțile și autoritățile  
Книги и власть  
Books and authority..... 6

### STUDII ȘI CERCETĂRI / ИССЛЕДОВАНИЯ / STUDIES AND RESEARCH

- Lidia KULIKOVSKI*  
Modelul experiențial al activității  
bibliotecare  
Модель опыта в деятельности библиотек  
The experiential model of library  
activity..... 9

- Christine ROONEY-BROWNE*  
Methods for demonstrating the value  
of public libraries in the UK: a literature  
review  
Metode de demonstrare a valorii  
bibliotecilor publice din Marea Britanie: o  
trecere în revistă  
Доказательства важности публичных  
библиотек Великобритании: обзор  
литературы..... 18

- Giuseppe VITIELLO*  
Circuiti commerciali e non commerciali del  
sapere  
Circuitele comerciale și noncomerciale ale  
cunoașterii  
Коммерческие и некоммерческие схемы  
знания..... 46

- Marie-Christine JACQUINET*  
Créer des services innovants  
Crearea serviciilor inovative  
Инновационные услуги в  
библиотеках..... 66

- Nicolae RUSU*  
Identități literare – 2011 (I)  
Идентичность в бессарабской  
литературе 2011 года  
Identities in Moldavian literature, 2011 ...71

- Anastasia MOLDOVANU*  
60 de ani ai Studioului „Moldova-film”  
60 лет киностудии «Молдова-фильм»  
The 60 years of Moldova-film ..... 83

### TEORIE ȘI PRACTICĂ / ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА / THEORY AND PRACTICE

- Tatiana COȘERIU*  
Vizibilitatea Bibliotecii Municipale în  
mediul profesional  
Видимость Муниципальной библиотеки  
в профессиональной среде  
The visibility of the Municipal Library in  
professional environment.....90

- Claudia TRICOLICI*  
Serviciile de referință prestate de BM „B.P.  
Hasdeu” comunității chișinăuiene, în epoca  
informațională  
Информационные услуги,  
предоставляемые МБ им. Б.П. Хашдеу  
жителям г. Кишинэу  
The reference services for the community  
in the information society.....93

- Gabriela BULDUMA*  
Sărbătorile de iarnă evidențiază valorile  
spirituale din colecțiile și sufletele  
colaboratorilor BM „B.P. Hasdeu”  
Зимние праздники как повод для  
раздумий о красоте народной духовности  
The winter holidays highlight the spiritual  
values of the collections and librarians  
souls ..... 100

### BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „B.P. HASDEU” – 135 ANI / МУНИЦИПАЛЬНОЙ БИБЛИОТЕКЕ ИМ. Б.П. ХАШДЕУ – 135 ЛЕТ / THE 135<sup>TH</sup> ANNIVERSARY OF THE MUNICIPAL LIBRARY B.P. HASDEU

- Lidia Kulikovski: „În societatea noastră,  
biblioteca este singura instituție  
democratică” (Consemnare: Tatiana CORAI)*  
„В нашем обществе библиотека это  
единственный демократический  
институт”  
„In our society the library is the only  
democratic institution”..... 104

- Valeriu RAȚĂ*  
Săptămîna aniversară la BM „B.P. Hasdeu”  
Юбилейная неделя в МБ им. Б.П. Хашдеу  
Anniversary week at the Municipal Library  
„B.P. Hasdeu” ..... 107

**ANIVERSĂRI / ГОДОВЩИНЫ / ANNIVERSARIES**

*Ecaterina NEDZELSCHI*

Filiala „A. Mickiewicz” – harnic promotor al culturii și literaturii polone  
 Филиал им. А. Мицкевича – достойный промоутер польской литературы и культуры  
 The A. Mickiewicz Branch is a diligent promoter of Polish culture and literature ..... 117

*Tatiana COȘERIU*

Centenarul primei biblioteci publice a orașului Focșani: o sărbătoare ca la carte cu povești de toamnă  
 Празднование столетия первой публичной библиотеки румынского города Фокшань  
 The centenary of the first public library in Focșani: a celebration with fall stories.. 121

*Carolina GÎSCĂ*

Bibliologi notorii omagiați în 2012  
 Знаменитые библиологи-юбиляры в 2012 году  
 The eminent bibliologists celebrated in 2012 ..... 125

**VIAȚA FILIALELOR / ЖИЗНЬ ФИЛИАЛОВ / LIBRARY`S BRANCHES LIFE**

*Dumitru MĂMĂLIGĂ*

Sentiment de împlinire  
 Чувство выполненного долга (Юбилей Библиотеки им. Л. Ребряну)  
 Sens of fulfillment ..... 131

**MANIFESTĂRI CULTURALE / КУЛЬТУРНЫЕ МЕРОПРИЯТИЯ / EVENTS**

*Elena DABIJA*

„A-l cunoaște pe Eminescu, a-l face cunoscut lumii...”  
 Заметки о первом международном конгрессе исследователей творчества М. Эминеску  
 To know Eminescu, to make him known to the world ..... 135

*Andrei BUTUCENEANU*

Povestirile lui Anatol Moraru tentează  
 Читатели обсуждают новую книгу рассказов А. Морару  
 The Anatol Moraru stories are tempting ..... 139

*Valeriu RAȚĂ*

Copiii Chișinăului – cei mai buni prietenii ai lui Ovidiu Creangă  
 Дети г. Кишинэу подружились с героями книги румынского писателя из Канады  
 Chisinau children are the best friends of Ovidiu Creangă ..... 144

*Petru PARASCHIVU*

Să cinstim memoria celor căzuți pe câmpurile de luptă  
 Презентация новой книги, посвященной трагедии войны  
 Let honor the memory of those who died on the battlefields..... 150

**CARTEA PE GLOB / КНИГА НА ГЛОБУСЕ / ROUND THE WORLD**

*Liliana BARBĂROȘIE*

Biblioteca publică la americani – o instituție respectată  
 Публичная библиотека в США – уважаемое учреждение  
 The American public library is a respected institution..... 156

**BIBLIOLOGI, BIBLIOPILI ȘI COLECȚIONARI / БИБЛИОЛОГИ, БИБЛИОФИЛЫ, КОЛЛЕКЦИОНЕРЫ / LIBRARIES, BIBLIOPHILES, COLLECTORS**

*Iurie COLESNIC*

O personalitate misterioasă  
 Загадочная личность  
 A mysterious personality ..... 158

*Iurie COLESNIC*

Enigma arhivei Petre Draganov  
 Новые данные об архиве бессарабского библиографа П. Драганова  
 The enigma of Petre Draganov archive ..... 159

**REMEMBER**

*Liuba-Drăgostița BUJOR*

Artistul de care ne va fi dor mereu...  
 Артист, по которому будем долго скучать...  
 The artist who will always be missed .... 164

*Vasile ȘOIMARU*

„Boieroaica” Lari în amintiri  
 Мои воспоминания о поэтессе Леониде Лари  
 My memories about Leonida Lari ..... 168

*Eugenia MANEA-CERNEI* .....  
 Leonida – turn de lumină între lut și stea  
 Стихи Леониды Лари – источник света  
 The poems of Leonida Lari – a light tower  
 between clay and star ..... 176

*Nina TĂNASE*  
 Suflet, floare de cais  
 Посвящение поэте  
 Her soul like an apricot flower ..... 178

*R. PELINEANU*  
 O amintire care dăinuie: Victor Dumbrăveanu  
 Воспоминание о писателе В. Думбрэвяну  
 Remember V. Dumbrăveanu ..... 179

### OAMENI ȘI CĂRȚI / ЛЮДИ И КНИГИ / PEOPLE AND BOOKS

*Vlad POHILĂ*  
 Elogiu talentului de a evoca  
 Хвала таланту писать о своих современниках  
 Praise of the talent to evoke ..... 181

*Liuba-Drăgostița BUJOR*  
 Un eseist de performanță  
 Первокласный эссеист  
 A performant essayist ..... 184

### CARTEA DE SPECIALITATE / КНИГИ ПО СПЕЦИАЛЬНОСТИ / PROFESSIONAL BOOKS

Arta de a pasiona bibliotecarii și societatea  
 pentru bibliotecă (*Lidia KULIKOVSKI*)  
 Искусство привлекать читателей и  
 библиотекарей  
 The art to passion librarian and society... 188

Breviar bibliografic (*Taisia FOIU*)  
 Обзор библиографических новинок  
 Bibliographic breviary ..... 191

Două decenii întruchipate în fapte  
 memorabile (*Ludmila BULAT*)  
 Незабываемые 20 лет существования  
 Публичной библиотеки им. О. Гибу  
 Two decades of memorable facts ..... 195

### RECENZII ȘI CONSEMĂRI / РЕЦЕНЗИИ И ЗАМЕТКИ / REVIEWS AND NOTES

Poetul Ion Stoica – un stilist de marcă  
 (*Vitalie RĂILEANU*)  
 Поэт Ион Стойка – мастер стиля  
 The poet Ion Stoica – an important  
 stylist ..... 198

Omagiu unui mare intelectual, nedreptățit  
 de istorie (*Ludmila BULAT*)  
 Посвящается несправедливо забытому  
 филологу  
 Homage to a great intellectual, wronged  
 by history ..... 200

### IMPRESII DE LECTURĂ / O ПРОЧИТАННОМ / IMPRESSIONS

Un gest civic, opus indiferenței oficiale:  
 volumul comemorativ *Cotul Donului 1942:*  
*eroism, jertfă, trădare* (*Gheorghe PÂRLEA*)  
 Документальные материалы о  
 сражениях у Донской излучины  
 A civic act opposed to the official  
 indifference ..... 202

O luminare pentru Mareșal (*Ninela CARANFIL*)  
 Роман – как свеча на память о Маршале  
 A candle for Marshall ..... 204

### MISCELLANEA

Cernăuți și Chișinău: aspecte etimologice  
 (*Gheorghe GORDA*)  
 Черновцы и Кишинэу: этимологические  
 аспекты  
 Cernăuți and Chișinău: etymological  
 aspects ..... 208

Dezdemerții (*Zina CENUȘĂ*)  
 Писатели о своих сверстниках  
 The writes about his peers ..... 216

Alege-I pe 7! (*Ion STOICA*)  
 Новые стихи Иона Стойки  
 New poems of Ion Stoica ..... 218

### IN MEMORIAM

Ne-a răsisit Glebus Sainciuc  
 Покинул сей мир мастер масок Г. Саинчук  
 The master of masks has left this  
 world ..... 219

Ultima toamnă a lui Aureliu Busuioc  
 Последняя осень писателя Аурелиу  
 Бусуйока  
 The last writer's fall  
 Aureliu Busuioc ..... 220

Valentin Mândăcanu: cadențe finale  
 (*Vlad POHILĂ*)  
 Прощальные слова об языковеде  
 Валентине Мындыкану  
 Valentin Mândăcanu: final cadences ..... 221

## CĂRȚILE ȘI AUTORITĂȚILE

Vlad POHILĂ

Cîteva împrejurări, una mai diferită decît alta, m-au determinat să scriu acest editorial, poate cel mai scurt, dar și cel mai trist din cîte am redactat pînă în prezent, de aproape zece ani. De ce ar fi trist un editorial? Deoarece scriu cu bucurie despre cultura de la noi, oricît de dramatică, tragică, agonică chiar ar fi situația în care se află cultura, și mă indispun cînd trebuie să mă refer și la politică. Dar de ce să fie și succint? Pentru că scriu cu plăcere și, cît mai mult posibil, despre cultură, dar cu totul anevoie mă apuc să abordez teme politice.

Să luăm însă pe rînd, împrejurările ce m-au făcut să ticluiesc așa, și nu altfel, articolul de fond din acest număr de *BiblioPolis*. Am citit, cu cîteva săptămîni în urmă, o tabletă a unui scriitor japonez – un nume necunoscut mie, dar se vede că are în țara sa un bun nume, de vreme ce se adresează întregii comunități japoneze, în paginile *Toyo Keizai*, un ziar cu difuzare națională. *Sînt oare politica și cultura lucruri diferite?* – așa se intitulează respectivul articol, care nu e decît un pretext pentru ca autorul să le reproșeze colegilor de breaslă, adică oamenilor de cultură și de știință, că nu se implică suficient de energic în politică, de exemplu, lăsînd exclusiv pe seama politicienilor unele probleme de importanță majoră pentru popor și țară, cum ar fi „teritoriile litigioase”, „pierdute provizoriu, dar întru totul recuperabile”. (Noi știm despre niște pămînturi, mai ales insule, din Extremul Orient, disputate de Japonia și de Rusia, dar probleme similare japonezii au și cu chinezii, cu sud-coreenii și chiar cu americanii.) Pentru a demonstra importanța și necesitatea implicării scriitorilor, artiștilor, învățaților în politică, autorul citat

face trimitere la somități ale trecutului cultural european ca Beethoven (care a compus *Simfonia eroică* în semn de admirație față de Napoleon), Goethe (a slujit cu multă credință la curtea ducelui de la Weimar), Chopin (a scris un *Studiu revoluționar* pentru a încuraja starea de spirit a conașionalilor ce fuseseră învinși într-o luptă inegală cu armata Rusiei țariste), Maurice Ravel (ii desconsidera pe artiștii care cred că a crea înseamnă a te detașa de frămîntările poporului) etc. (pentru amănunte, a se vedea traducerea în rusă a articolului cu pricina: <http://www.inosmi.ru/world/20121212/203227823>).

Oricine ar citi asemenea materiale, se va gîndi, vrînd-nevrînd, și la relația dintre politică și cultură de la noi. Atîta doar că în R. Moldova nu știi cît de justificat ar fi un reproș la adresa oamenilor de cultură că nu s-ar „băga” în politică. Poate nu ca Goethe sau Chopin, și nici cum ar dori scriitorul japonez de la care am pornit, însă nu puțini scriitori, artiști, cercetători basarabeni din ultimele două decenii s-au aflat mereu pe baricadele politicii. Unii, au fost chiar în față, alții s-au postat cît mai aproape de liderii unor partide influente și chiar pe lîngă conducătorii de stat. Unii au păstrat o linie de „conlucrare” cu mai tumultuoasa istorie a statului independent R. Moldova. Însă, după cum ați priceput și Dvs., pentru alt fel de conlucrare a intelectualilor cu autoritățile optează scriitorul japonez. În plus, situația existentă la noi trebuie privită din alt unghi de vedere decît o face japonezul, de unde reiese că tocmai invers ar trebui pusă problema cu referire la R. Moldova: în ce măsură și cît de eficient se implică în cultură politicienii noștri – miniștrii, deputații, primarii etc.; cît de bine înțeleg aceș-

tia că nu numai oamenii, nu numai businessul, ci și o sală cu tablouri, un fond de carte, ba și niște instrumente muzicale au nevoie de grija, de atenția autorităților.

Or, se creează impresia că unii politicieni de la noi au teamă de cultură, de oamenii din această sferă de activitate. Sau, dacă nu au teamă, atunci îi apucă un fel de alergie, și la sigur mulți dintre ei manifestă o indiferență soră cu aroganța, amintindu-și de bieții „ostași ai frontului cultural” doar în ajutorul campaniilor electorale. Fără a se gândi măcar că succesul unei campanii electorale poate fi asigurat numai printr-o colaborare strânsă și permanentă cu oameni de cultură, cu toți cei care activează în acest domeniu și cu numeroșii prieteni ai acestora. Bunăoară, un politician ce frecventează o bibliotecă, implicându-se, din când în când, în programele ei, devine prieten nu numai al echipei de bibliotecari, dar și al numeroșilor cititori sau utilizatori-vizitatori ai respectivei instituții de cultură. Cel mai curios e că dovezi ale acestei afirmații-axiome nu trebuie căutate tocmai în Japonia, ci înfiat mai aproape de noi.

La începutul toamnei din anul ce tocmai trece, am asistat la o întrunire a bibliotecarilor din municipiu. Pe ordinea de zi a întrunirii figura și împărtășirea unor impresii și experiențe din munca bibliotecarilor, adunate în timpul unei recente vizite în Letonia. Mariana Harjevschi, directoarea Bibliotecii Publice de Drept, povestea cu elan și (se prea poate) cu o undă de invidie, despre admirabila stare în care se află bibliotecile dintr-un „orășel din Letonia”, cum zice dînsa, avînd în vedere orașul-port Ventspils, situat la vest de Riga. Celor veniți la întrunirea în cauză li s-a prezentat și un scurt film, din care se vedea limpede cît de bine o duc cele patru sau chiar cinci biblioteci din acest tîrg leton (totuși, nu chiar mic, avînd o populație de 45 mii de locuitori, din totalul de 2,1 de milioane, cît are Letonia). Auditoriul asculta cam nedumerit această frumoasă poveste: știm că

în Uniunea Europeană, după Grecia sau poate chiar înaintea acesteia, cu cele mai multe dificultăți se confruntă Letonia, ca și celelalte două țări baltice, ca și alte cîteva state ex-socialiste (inclusiv România și Bulgaria). Cu toate astea însă, un oraș leton, nici prea mare, nici prea mic, oferă un exemplu de prosperitate – în domeniul culturii cel puțin, cu certitudine în sfera bibliotecară.

M-am văzut nevoit să fac o remarcă, după ce am întrebat-o pe vorbitoare: „Dar v-au spus acolo, în Letonia, că acest oraș, Ventspils, are un primar cum foarte puține orașe sau municipii din lume speră să aibă?” M-am implicat în discuție numai și numai pentru a nuanța și a clarifica lucrurile: cheia succeselor din tîrgul leton se află în personalitatea neordinară a dlui primar, Aivars Lembergs, un politician și manager care, mulți ani la rînd deja, în topurile gen „Cei mai influenți letoni” face o serioasă concurență președintelui și prim-ministrului Letoniei, unor lideri de partide, unor miniștri, tuturor primarilor... ba chiar și unor artiști deosebit de iubiți de întregul popor.

Ca un vechi și constant admirator al popoarelor baltice, al Letoniei inclusiv, am citit numeroase materiale despre Ventspils și gospodarul său. Avînd o pondere economică solidă, determinată de portul ce asigură tranzitarea unui volum uriaș de mărfuri din Rusia spre Occident și invers, Ventspilsul este, în ultimul timp, totuși mai puțin cunoscut grație performanțelor de ordin economic. Nu că acestea ar lipsi. Nu; pur și simplu, primarul Aivars Lembergs este omul care înțelege că viața nu se limitează la bunurile materiale. Este adevărat că la Ventspils locuitorii au venituri comparabile cu cele de la Riga (nici un alt oraș din Letonia nu intră în vreo concurență cu capitala țării lor). Dar, iarăși, nu remunerarea a adus celebritate acestui oraș. La Ventspils funcționează un post local de radio și altul TV, care au ascultători, respectiv, spectatori și în multe alte județe ale Letoniei. Primăria (cu un consiliu din 13 deputați, repet, la



cam 50 de mii de locuitori) editează două ziare, fiecare avînd versiune în letonă și în rusă, inclusiv unul cu difuzare gratuită; ambele apar bisăptămînal (așadar, ca și ziarul *Capitala* de la Chișinău, numai că acolo fiecare număr are 16-24 de pagini). Cu adevărat faimoase în toată Letonia sînt echipele de fotbal, de baschet și de orientare sportivă – fiecare din aceste echipe plasîndu-se ani la rîndul în fruntea campionatelor naționale, precum și la campionate ale Europei. Despre bibliotecile de la Ventspils, bibliotecarii noștri au aflat în cadrul întrunirii la care m-am referit deja; voi preciza doar că dotarea lor, echipamentele adică, se apropie de standardele occidentale, iar achiziția de carte, datorită frumoasei ambiții a primarului, a fost echivalată cu cea a Bibliotecilor Naționale din Riga, mai simplu spus, fondurile se îmbogățesc conform *Legii Depozitului Legal*.

Da, se mai spune că primarul de Ventspils e un excentric. Posibil, căci la începutul recesiunii de acum cinci-șase ani, cînd valuta națională a Letoniei, lats-ul, dădea semne că se clatină, Aivars Lembregs a atenționat conducerea Băncii Naționale de la Riga și conducerea de stat că, dacă nu se vor lua măsuri urgente, el se va vedea nevoit să ia măsuri private, „separatiste”, de protejare a locuitorilor din orașul și județul Ventspils, introducînd o valută locală, venta, „legată” direct de euro... Deși are zilnic ore de audiență la Primărie, pentru cetățeni, A. Lembregs comunică cu ei și prin Facebook și Twitter... Nu mai spun că nu există eveniment mai răsărit la Ventspils – meci de fotbal, expoziție de artă, conferință a cadrelor didactice, lansare de carte, premieră teatrală, aniversare istorico-culturală de rang local etc. – la care să nu fie prezent dl primar. De regulă, merge prin orașul natal „pe jos, ca apostolii”, adeseori rugînd trecătorii să înceteze a-l elogia și a-i mulțumi pentru felul cum lucrează, deoarece – zice primarul de Ventspils – „nu fac decît să-mi onorez obligațiile asumate la alegeri”. Iar ales a fost Aivars Lembregs de foarte multe

ori, din 1991. Nu e o exagerare în fraza „de foarte multe ori”, deoarece, în afara alegerilor la termen – acestea ar avut loc din 1990 pînă în 2012 de vreo cinci-șase ori – locuitorii Ventspilsului au fost nevoiți să facă și alegeri repetate, și suplimentare... – atunci cînd adversarii politici ai lui A. Lembregs au încercat să zădărnicească votul unanim al orășenilor. Ei efectiv au luptat pentru a-și alege și a-și realege conducătorul în care au maximă încredere, îl respectă, ba chiar îl și iubesc, cum au declarat, mai anul trecut, la un miting de protest față de urzilele neprietenilor primarului: „Să ne propuneți voi pe altcineva și cu stea (roșie cu cinci colțuri? a lui David? – nu era clar) în frunte, că noi tot pe Aivars îl vrem primar!”

Nu încapе vreo îndoială că succesul primarului din orașul leton Ventspils are la bază o solidă implicare în viața cotidiană a concitadinilor săi, adică are în vedere, în primul rînd, aspectul material, economic. Totodată însă, faptul că acest lider abordează fără discriminare evenimentele majore din urbe, e o dovadă a unei înțelegeri adînci a psihologiei oamenilor, a vieții, a stării reale de lucruri. Primarul face benzinării, deschide pizzerii, fondează asociații etc., dar reușește să ajungă și la lansări de carte, la spectacole, la inaugurarea unor expoziții sau festivaluri.

Iată că v-am și prezentat, fără să vreau, un lider din provincia letonă, care oferă un exemplu de implicare eficientă a politicii în cultură. Tocmai de aceea, în zilele cînd Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” a sărbătorit 135 de ani de la fondare, am fost tentat, pentru o clipă, să-l invit la cele mai frumoase festivități ale noastre pe dl Aivars Lembregs, faimosul primar de Ventspils, Letonia. Cu certitudine, ar fi găsit timp pentru a ne onora cu o vizită (fie ea și „fulger”), sută la sută că ar fi dat o notă bună eforturilor continui depuse de harnicele, neobositele noastre bibliotecare, angajate în cele 30 de filiale ale principalei biblioteci a municipiului nostru drag Chișinău.

## MODELUL EXPERIENȚIAL AL ACTIVITĂȚII BIBLIOTECARE

*Dr. Lidia KULIKOVSKI,  
director general, BM „B.P. Hasdeu”*

### **Abstract**

*The librarians are looking for innovative ways to increase the social value of infodocumentary institutions. We know that any way to improving, reinventing and restructuring the activity in a library is generated and conditioned by user. What does he want today? What and how astonish him, to convince him to come to the library, to use and remain loyal to the library? Users are no longer satisfied with standardized services and the variety of practiced forms, methods haven't results.*

*In management literature increasingly is circulated a new concept – the experience. The experiential model comes from economics. The big companies have found, and this is good for libraries, that the only correct way is to focus on the users' experience, on the individual use (customized), on the individual behaviour using the library, on the capability of the librarian to design products, services explicitly enhancing user experience. In the XXI century will survive these economic and cultural institutions that treat the offer as an experience, as an experience performed in ways that captivates people, leaving pleasant memories. Libraries are part of the activities that orchestrate experiences.*

**Keywords:** *experience, costumized services, user's management, relationship, loyalty.*

\* \* \*

Subiectul pus în dezbatere prin acest articol este atragerea utilizatorului, cititorului la bibliotecă și efortul bibliotecarilor de a-l loializa. Vorbim astăzi despre utilizator / cititor. Tocmai când academici-

anul Mihai Cimpoi a capitulat, în disputa de peste 10 ani asupra utilizării noțiunii de *utilizator* sau *cititor*, l-a recunoscut ca utilizator... noi revenim și la noțiunea de cititor. Utilizatori avem, triplu chiar, față de cititori. Aici au contribuit atât tehnologizarea lumii, diversificarea activităților în biblioteci, a serviciilor bazate pe tehnologie și fenomenul *divertism*, prea prezent în viețile oamenilor. Noi, bibliotecarii, încercăm să atragem mai mulți utilizatori – responsabilitate autoasumată – derivată din teama de dispariție a bibliotecii ca instituție, pentru că, spune Veruța Osoianu<sup>1</sup>, și ea citând pe alții, rațiunea de a exista a bibliotecii este utilizatorul. Noi, bibliotecarii, căutăm să atragem mai mulți, acum, cititori – pentru că cel care a dispărut este cititorul – iarăși, din altă responsabilitate autoasumată – derivată din teama noastră de dispariție a lecturii din preocupările intelectuale ale omului, cetățeanului, în special, și din peisajul societal, în general. Este acest zbucium îndreptățit? Este un impuls din interiorul omului bibliotecar de supraviețuire a speciei, acum mai rară, a cititorilor?

Nu suntem unicii în *căutarea lui Godot*, dacă e să ne amintim de expresia utilizată în titlul unui articol, de polemică, a dr. Alexe Rău. Preoții se plâng că se împușcă enoriașii; teatrele – că nu mai au sălile pline; muzeele au devenit muzee de duminică. Lumea are alte preocupări! Lu-

<sup>1</sup> OSOIANU, V., *Rațiunea de a exista a bibliotecii este cititorul*. În: revista *Biblioteca*, 2012, nr. 5, pp. 133-142.

mea are alte interese, mai sofisticate, mai complexe! Are, astăzi, biblioteca oferte care cuprind interesele foarte complexe, în permanentă schimbare a cetățenilor?...

Suntem în căutarea unor modalități inovative de a spori valoarea instituțiilor infodocumentare. Dar nu uităm că orice modalitate de îmbunătățire, reinventare și restructurare este centrată pe utilizator, este motivată de utilizator, este generată și condiționată de utilizator. Utilizatorii vin și pleacă, cresc, îmbătrânesc, se trec, părăsesc țara pentru una mai „bună”. Toate aceste procese sunt naturale, permanente, mai puțin ultimul. Biblioteca întotdeauna a ținut cont de ele și și-a articulat, într-un fel sau altul, oferta la acestea, dar rezultatul este nul, cum ar spune B.P. Hasdeu. Nimic nou sub soare. Noutatea este conceptul de *experiență* tot mai des vehiculat în literatura de management și în practica organizațiilor. Experiența este un gen de ofertă existentă, însă nearticulată până acum, ca model, și în biblioteci. Termenul „experiență” și cvasisinonimul său „experiment” în științele exacte înseamnă același lucru, dar în artă, în cultură nu sunt substituibile. „Experiență” are accepții mai uzuale; se referă, de exemplu, la iscusința acumulată, tot așa cum în sens larg se spune de cineva că are experiență. Găsim și o altă conotație a termenului – experiența trăită, dar trăită reflectat, conștient, premeditat. Ca să fac o paralelă: suntem oameni ai cărții și cunoaștem literatura „experienței” (perioada dintre cele două războaie mondiale), o literatură a „aventurii” și a „riscului”, care caută experiențele-limită și amintesc aici de Malraux, Hemingway, Lawrence (cităm figurile mai impresionante), care au ilustrat această atitudine, obiectivând exemplar experiența personală. Această literatură a „experienței”, a apărut din nevoia de autenticitate și cunoaștere pe care o exprimă. Revenim însă la termenul nostru – experiență – experiența ca trăire. Aceasta-i accepțiunea pentru ceea ce

urmează să vă spun despre experiențializarea activității noastre.

Toate organizațiile, toate instituțiile sociale și culturale își îmbracă bunurile și serviciile în experiențe pentru a-și diferenția ofertele. Bibliotecile, la fel, pot intensifica mediul în care utilizatorii utilizează serviciul, găsind cea mai bună modalitate de a-i implica pe utilizatori, astfel încât să transforme serviciul într-un eveniment care să rămână mult timp în memoria utilizatorului. Bibliotecile nu au de ales – unica linie corectă – să se concentreze asupra experienței pe care o au utilizatorii în timp ce utilizează bunurile; să se concentreze pe utilizarea individuală (personalizată), să-și îndrepte atenția spre modul în care se comportă individul în timp ce utilizează biblioteca; bibliotecarul să-și conceapă bunurile, serviciile explicit în scopul intensificării experienței utilizatorului, cu alte cuvinte, să își experiențializeze bunurile și serviciile. „*Experiența*, afirmă I. Mucenic, *nu este un nou mod în care îi prezentăm utilizatorului activitatea noastră, este un nou mod de a face mai bine ceea ce facem deja pentru utilizatorul nostru. Experiența nu este un nou nume pentru ceea ce faci, ci este un nou mod de a face. Explicată, în cuvinte puține, experiența pe care utilizatorul o are cu o companie (bibliotecă) se traduce în calitatea timpului pe care consumatorul (utilizatorul) îl petrece alături de acea companie (bibliotecă)*”<sup>2</sup> [completarea noastră – L.K.].

Experiențele au existat dintotdeauna. Descoperim exemple de experiențe în toate domeniile – la restaurante, hotelurile, spălătorii, cinematografe, televiziune etc. Domeniul serviciilor previzionează apariția modelului experiențial al activității. Factorul care grăbește aplicarea acestui model nu numai în lumea economică, dar, mai ales, în cel social, cultural, informațional și comunicațional este piața aglomerată de bunuri, produse, servicii care intensifică

<sup>2</sup> În prefața la volumul *Economia experienței* de B. J. Pine II și J.H. Gilmore.

competitivitatea și alimentează căutarea diferențierii, unicul element-criteriu de a fi solicitat și căutat, susțin autorii B. Joseph Pine II și James H. Gilmore<sup>3</sup>, cu referire la acest model pentru domeniul economic.

Specialiștii în biblioteconomie au semnalat experiența, personalizarea încă în anii '80 ai secolului trecut. Brigitte Richter<sup>4</sup> în ghidul ei de biblioteconomie recunoaște că „*biblioteconomia este un domeniu de activitate în care există tradiții foarte vechi*” [p. 7], propunând „*să se treacă de la informarea tradițională la informarea personalizată*” [p. 236]: „*...mai multă animație în activitate*”, „*...bibliotecarul trebuie să găsească un mod de acces la carte punând accentul mai ales pe plăcere decât pe efortul lecturii; utilizatorii vor avea nevoie ca biblioteca să facă pentru ei un efort mai special care va personaliza suplimentar atenția care li se acordă*” [p. 264].

Specialiștii, ce-i drept puțini, din domeniul managementului, au abordat, de ceva vreme, experiența ca ofertă. Philip Kotler<sup>5</sup>, cu referire la concepția marketingului, precizează că „*aceasta s-a extins pentru a se concentra pe afectele umane*”. Mai adăugăm aici că s-au introdus noi concepte de marketing ca *marketingul emoțional*, *marketingul experiențelor*. Este necesar, pledează autorul citat, *să ți tești și latura emoțională a individului – partea lui afectivă*. După Stephen Covey<sup>6</sup>, o ființă umană are patru componente de bază: *un corp fizic, o minte capabilă de gândire și analiză independentă, o inimă care poate să simtă emoție și un spirit – sufletul omului sau nucleul său filosofic*. Amintim în context și alți mari guru în management: Jonas Ridderstrale, Martin

Lindstrom, Gary Hamel, Tom Peters, Seth Godin etc. care pun accent pe latura emoțională în relația cu utilizatorii, în procesul prestării serviciilor, în muncă, în general.

Biblioteca este un teritoriu al posibilităților, poate fi generatoare sau ofertantă, în toate sensurile cuvântului – să creeze noi idei, să asocieze semnificații în mod conștient, să contribuie și să se plieze la diferite situații. Experiența apare când o bibliotecă utilizează serviciile *în mod intenționat ca scenă, iar bunurile ca recuzită cu scopul de a implica un utilizator. Bunurile sunt tangibile, serviciile intangibile, experiențele sunt memorabile*, afirmă, în volumul citat, B. Joseph Pine II și James H. Gilmore. Exemplu recent: miercuri, 4 octombrie a.c., am participat la vernisajul Vasiluței Vasilache, pictoriță angajată a filialei noastre „Ițic Mangher” și masterandă la „Managementul în structurile infodocumentare”. Biblioteca are în fața sediului o terasă. Lângă intrarea în bibliotecă au instalat un cort în care au pus mobilă împletită din lozie, pe masa acoperită cu o față de masă tradițională, fructe de toamnă, flori... Cine venea la activitate era întâmpinat de bibliotecarii aflați pe terasă și invitați să servească din cele aflate pe masă... A fost o revelație... Un scenariu intenționat gândit să uimească, să atragă, să binedispună. Expoziția, la care am fost invitată, era amenajată în localul teatrului bibliotecii. Scenariul rustic local, de întâmpinare a vizitatorilor, a fost schimbat de o cromatică exotică, afro-mexicană, care îți dădea sentimentul că ești pe alt continent. Biblioteca „Ițic Mangher” a găsit și a regizat cea mai bună modalitate de a-i implica pe utilizatorii evenimentului, astfel încât a putut transforma utilizarea bibliotecii într-un eveniment excepțional care mi-a rămas mult timp în memorie.

Așadar, bibliotecile, neavând de ales, trebuie să se concentreze asupra experienței pe care o au utilizatorii în timp ce le utilizează produsele și serviciile. *Festivalul cărții evreiești* se desfășoară anual, în luna octombrie, dar bibliotecarii nu au lăsat să

<sup>3</sup> În volumul lor *Economia experienței*, apărut la Editura „Publica”, în 2010.

<sup>4</sup> RICHTER, Brigitte. *Ghid de biblioteconomie*. Ch. : ARC. 1997. 318 p.

<sup>5</sup> Philip Kotler la volumul său intitulat *Marketing 3.0* a pus subtitlul *De la produs la consumator și la spiritul uman*.

<sup>6</sup> COVEY, Stephen. *A 8-a treaptă a înțelepciunii*. București : ALLFA, 2006. 392 p.

se comodifice acest eveniment cultural. Chiar dacă unele activități vechi, altele noi, ca formă și abordare nu se comodifică pentru că bibliotecarii le propun ambalat în experiențe intens trăite, escapiste. Din urmărirea practicilor de la Filiala „I. Mangher” m-am convins că angajații ei își concep activitățile explicit în scopul intensificării experienței utilizatorului. Este doar un exemplu intern de experiențializare a activității cu publicul și fac acest lucru doar bibliotecarii atenți la necesitățile, aspirațiile, hobby-urile, comportamentele utilizatorilor.

Numeroase activități interne dintr-o bibliotecă conțin mai multe aspecte experiențiale lăsând loc apariției unor zone de diferențiere. De exemplu, bibliotecarii s-ar putea concentra asupra experienței înscrierii la bibliotecă; a împrumutului; a studiului; a utilizării echipamentului; a animației culturale etc. Dacă am gândi în acești termeni, am îmbunătăți și spori valoarea utilizării bibliotecii, adăugând experiențe în jurul oricărui serviciu prestat, care să transforme utilizarea lor în ceva plăcut, de neuitat. Valoarea experienței persistă în memoria utilizatorului care a fost captivat de un serviciu, de un bun sau de un eveniment. Exemple din *Catalogul cărților cu dedicații* al BM: „*Bibliotecii «Ștefan cel Mare și Sfânt», care mi-a prilejuit momente frumoase și amintiri de neuitat*” (scriitorul și cititorul Vladimir Beșleagă); „*Bibliotecii «Vasile Alecsandri» cu mulțumiri pentru ajutorul acordat la definitivarea acestui dicționar*” (filologul și cititoarea Victoria Braga); „*Bibliotecii «Maramureș» – Maramureșului meu din Chișinău. Bibliotecii în care îmi place să mă retrag ca într-o destinație turistică inedită...*” (scriitorul și cititorul Valerian Ciobanu); „*Bibliotecii de Arte, unde mi s-au întâmplat atâtea clipe frumoase...*” (Iulian Filip); „*Bibliotecii «Hristo Botev» cu dragoste și recunoștință pentru susținerea morală*” (Galina Oltu, filolog); „*Dragei noastre case a cunoașterii și delectării prin lectură [Biblioteca «Târgu-Mureș»], de la o cititoare devotată, în speran-*

*ța unor neuitate întâlniri cu cititorul*” (poeta Radmila Popovici-Paraschiv); „*Bibliotecii «Târgu-Mureș», un loc drag inimii mele, un loc în care prietenii noi – oameni și cărți – te fac să uiți de trecerea timpului*” (Alexe Rău); „*Bibliotecii «B.P. Hasdeu», cu multă considerație, în amintirea unei lansări de carte foarte interesante*” (Irina Nechit, poetă, critic de teatru, dramaturg); „*Bibliotecii «O. Ghibu»... pentru clipe de mângâiere și împuternicire spirituală pe care le-am trăit aici*” (scriitor, filozof al culturii, Andrei Vartic); „*Bibliotecii «M. Lomonosov» de la cel mai înveterat fan și pământean*” (Kiril Kovalgi, poet și traducător, stabilit la Moscova); „*Bibliotecii «Adam Mickiewicz», cu mulțumiri pentru ajutorul la editarea antologiei*” (Eleonora Meșcereakova, economist); „*Bibliotecii «M. Lomonosov», local în care au fost aprobate multe romane și cântece intrate în această antologie, care tot aici a fost pregătită spre editare*” (Serghei Pojar, muzicolog); „*Bibliotecii «Hristo Botev» cu recunoștință pentru descoperiri, care m-au schimbat, m-au transformat...*” (doctor în medicină Tatiana Handrăbura); „*Bibliotecii «Transilvania», aceste clipe din experiența cenaclului «Iulia Hasdeu»*” (Aurelian Silvestru, scriitor). Sunt foarte multe experiențele trăite la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” de către personalități, de către simpli cititori.

La BM se încearcă să se creeze o imagine a brandului care să sublinieze experiența pe care o pot avea utilizatorii în raport cu utilizarea serviciilor ei. În acest sens, la crearea experienței servesc suvenirele – una dintre preocupările departamentului nostru de marketing. Biblioteca are nevoie de suvenire: tricouri, căni, brelocuri, jucării, pixuri, creioane, chipiuri, genți și diverse flecușețe pe care utilizatorii le adună pentru a prelungi amintirea experienței respective. Iarăși un exemplu de la 4 octombrie, iarăși de la Filiala „I. Mangher”. Ne-am întâlnit, la această bibliotecă, cu pictorul Eduard Maidenberg, care ne-a salut și ne-a arătat că poartă, cu plăcere și

onoare, geanta oferită ca trofeu *Celui mai bun utilizator al BM* cu doi ani în urmă. Poate sună banal, dar aceste obiecte creează o experiență senzorială pentru deținători. Deci, biblioteca poate senzorializa orice obiect prin accentuarea senzațiilor generate de utilizare. BM își reface permanent suvenirile pentru a fi mai atrăgătoare, mai diversificate și mereu altele – în acest an am oferit utilizatorilor portmonee.

La BM mai există o practică de atragere a utilizatorilor – cea de a aduna lumea în diverse cluburi pe interese în care participanții vin după experiența pe care o trăiesc aici. Mai ales în cluburile în care membrii lui beneficiază de ajutorul unui sau mai multor experți (ca în cazul *Creative Writing*, *Cercul de dramaturgie*, la Biblioteca „Ștefan cel Mare și Sfânt”) în scopul intensificării experienței lecturii. Clubul mai facilitează crearea legăturilor dintre membrii lui, care împărtășesc reacții la selecții literare, la recenzarea scrisului altcuiva, idei privind cele mai bune modalități de a experiențializa scrisul, crearea operelor literare, dar și trăiesc experiența de a-și alege *prieteni de literatură*, ședințele având loc în bibliotecă, între autori și cărți. Alături de aceasta, clubul, prin experții permanenți sau invitați, personalizează experiența în funcție de fiecare membru. În același scop – intensificarea experienței lecturii – s-a inaugurat și Clubul *Poeții desculți*.

Chiar dacă am exemplificat cu experiențe trăite din utilizarea bibliotecii, ele rămân totuși încă un teritoriu neexplorat pentru practica și modelul experiențial. Bibliotecile nu reușesc să ofere în mod consecvent experiențe captivante, își supraestimează experiențele în raport cu rezultatele urmărite și obținute sau își supralicitează capacitatea de a le practica. În perioada recentă utilizatorii au scăzut, sunt convinsă, pentru că bibliotecile nu au fost capabile să-și revitalizeze experiențele. Cititorii, utilizatorii care încă mai frecventează bibliotecile nu văd și nu fac lucruri prea diferite față de cele

pe care le-au văzut sau le-au făcut cu 15-20 de ani în urmă. Modelul experiențial însă pătrunde în secolul XXI, mulți dintre bibliotecari își dau seama că realizarea lui nu este deloc ușoară și renunță. Renunțând, bibliotecile devin irelevante. Ne este greu să ne imaginăm cum vor supraviețui ele în noul mileniu. Vor supraviețui bibliotecile care își tratează oferta ca pe o experiență, ca pe o experiență prestată în moduri în care captivează oamenii, lăsând în inimile utilizatorilor amintiri plăcute.

Specialiștii amintiți mai sus, B. Joseph Pine II și James H. Gilmore, au definit patru domenii ale experienței: divertisment; aspectul educațional; cel escapist și cel estetic. Expunem esența lor în rândurile următoare.

*Divertisment:* bibliotecile atrag și captează atenția utilizatorilor în mai multe feluri. O experiență, spun specialiștii, poate capta utilizatorii pe două dimensiuni, în funcție de nivelul de participare a utilizatorului – activă sau pasivă (de acest tip de participare scria Dumitru Crudu în *Jurnalul bibliotecarului*). Utilizatorii pasivi trăiesc evenimentul ca simpli observatori, simpli împrumutători sau simpli ascultători. Participanții activi își pun amprenta asupra evenimentelor care produc experiențe, se implică în conexiuni și relații ambientale care-i leagă mai mult de eveniment.

*Educațional:* ca și în divertisment, în cazul experiențelor educaționale, utilizatorii absorb evenimentele care se desfășoară în fața lor. Educația presupune participarea, implicarea activă a individului. Asta nu înseamnă că experiențele educaționale nu pot fi distractive – ora poveștii, ore de creativitate, de desen, de limbi străine, de ceramică, de scris, concursuri literare etc. – nu pot fi surpriză, nu pot fi memorabile fără atractivitate, fără scenarii-surpriză... Într-un muzeu, în SUA, am trăit o experiență de utilizare a bunurilor muzeului – toate exponatele le puteai testa, ba mai mult – copiii, veniți organizat, le utilizau învățând cum e să fii pompier, casier, bancher, poș-

taș, brutar etc. Acum, și la noi, în multe biblioteci sunt organizate spații de joc, care oferă multiple experiențe de învățare, de fapt, toate activitățile din bibliotecă sunt experiențe de învățare. Pentru atractivitate creează scenarii de experiențializare agențiile de turism, muzeele (exemple: *Zi de poveste* la castelul din Hunedoara; experiențe educaționale la castelul de la Sighișoara<sup>7</sup>).

*Escapist*: ca ambient bibliotecă este fundamental escapistă – resursele informaționale, aranjate într-un fel de a stârni curiozitatea, iar accesul direct la colecție te face să explorezi acea colecție – să simți efectul serendipității –, echipamentele destinate realității virtuale sunt ambiente escapistice, jocurile, programele de chat fac utilizatorul să devină actorul care participă, se implică, acționează și poate influența utilizarea în sine. Experiențele escapistice sunt în esență atracții... În trecut se spunea: „Ai citit cartea, acum mergi să vezi filmul!” Astăzi: „Acum, dacă ai văzut filmul, du-te să-l trăiești pe pielea ta!” Un exemplu de la Biblioteca Județeană „P. Dulfu”, Baia Mare: programul cu film / carte *De la carte la film și înapoi la carte*. O altă, nouă, abordare și prin aceasta atractivă.

Vă amintiți că în trecutul nu prea îndepărtat au fost mai multe abordări ale bibliotecii ca al treilea loc (unde poți citi, învăța, socializa, exprima...), bazate pe conceptul că majoritatea oamenilor au nevoie de un spațiu fizic separat de casă și muncă<sup>8</sup>. Unii merg în parcuri, alții în cafenele, baruri... în

care merită să evadezi, mai ales, în librăriile care combină lectura, cafeaua, taifasul, discuția. De ce cafenelele, librăriile pot, iar bibliotecile nu?

*Estetică*: Utilizatorii care iau parte la o experiență educațională au drept posibil scop *Învățarea*; cei care participă la o experiență escapistă – *Acțiunea*; cei care participă într-o experiență de divertisment vor să *simtă*; cei care sunt părtași la o experiență estetică vor, pur și simplu, *să fie acolo*. Acest sentiment îl urmărim la expozițiile, vernisajele organizate de biblioteci. Ambientul, în sine, al bibliotecii poate fi experiență estetică (exemplul Filialei „Transilvania”, ambientul căreia îi încântă, pur și simplu, pe vizitatori) – deci, avem nevoie să modernizăm și să estetizăm bibliotecile.

Experiențele oferite de biblioteci aparțin tuturor celor patru domenii pentru că e dificil a face distincție între domeniile experienței. Biblioteca le oferă „la pachet”, adică propune un pachet de oferte cu experiențe. Multe le avem deja. Însă ceea ce poate influența, cu adevărat, activitatea noastră este experiența generală. Să explorăm creativ aspectele fiecărui domeniu ce ar putea intensifica o anumită experiență pe care vrem să o oferim utilizatorilor. Pentru a putea realiza acest pachet să ne punem niște întrebări: (1) Ce putem face pentru a îmbunătăți *estetica* experienței? Estetica este cea care îi determină pe utilizatori să-și dorească să intre, să se așeze, să se simtă bine, să mai vină. Putem face mediul bibliotecii să fie mai ademenitor, mai interesant, mai confortabil?; (2) Vizitând biblioteca noastră... (când ne gândim la vizite, mai puține acum, ne amintim, imediat, cântecul popular *Da' de ce, măi Voinu, Voinu, Voinu...*), găsim utilizatorii aspectul *escapist* care să-i atragă și mai mult? Îi putem încuraja să participe activ la experiențele pe care le punem la pachetul ofertei?; (3) Știm ce dorim să învețe utilizatorul din experiența pe care o oferim? Ce informații sau activități pot contribui la implica-

<sup>7</sup> Surpriza oferită participanților la Conferința ANBPR de către Biblioteca Județeană Mureș, organizatoarea evenimentului profesional, în aprilie 2012.

<sup>8</sup> Concept lansat de Ray Oldenburg pe care l-am abordat în articolul *Sensul de spațiu. Un studiu comparat al percepției de către comunitate și profesioniști a bibliotecii ca spațiu public*. În: *Învățământul superior și cercetarea – piloni ai societății* bazate pe cunoaștere: Conf. șt. internațională dedicată jubileului de 60 de ani ai USM (28 septembrie 2006). Rez. comunic. Șt. socioumanistice. Vol. I. Com. org.: Gh. Rusnac (preș.), red. resp.: Tatiana Bulmaga. Ch., 2006, pp. 305-306.

rea acestora în explorarea cunoștințelor și abilităților? (4) Ce putem face ca formă de divertisment pentru a-i determina să asculte? Care ar fi elementele ce i-ar determina să rămână? Cum putem face ca experiența să fie mai amuzantă și mai plăcută?

Convingerea pentru a aborda experiența ca model al activității noastre este că, de acum încolo, competiția se va baza pe experiență. Cei care, chiar dacă, încă, timid, dar au apropiat lumea experiențelor de activitatea lor, vor avea de câștigat. Desfășurate, sistematic, permanent, experiențele puse în scenă necesită un simț al locului care să-i stimuleze pe utilizatori să *petreacă mai mult timp* implicându-se. Biblioteca este locul ideal în care poți, pur și simplu, să fi, să faci, să înveți și să vrei să rămâi.

Mersul la bibliotecă este o experiență socială. Două exemple din business:

- (a) De ce oamenii merg la bibliotecă? De ce oamenii merg la teatru? De ce oamenii merg la librării? Pentru experiență socială – a răspuns Leonard Riggio, dezvoltatorul lanțului de librării „Barnes & Noble”. El a schimbat toate elementele magazinelor, librăriilor – arhitectură, modul în care se comportau angajații, decorul, piesele de mobilier, aranjamentele atractive ale cărților... pe post de „antract” a adăugat cafele, pentru momentele în care oamenii nu socializează, nu răsfoiesc sau nu cumpără cărți.
- (b) În 1953, Walt Disney a convins investitorii să contribuie la construcția Disneyland-ului printr-un argument foarte simplu: „Idea Disneyland-ului este una simplă. Va fi un loc în care oamenii vor putea găsi bucurie și cunoaștere. Va fi un loc în care copiii și părinții vor putea împărtăși momente plăcute unul în compania celuilalt; un loc în care profesorii și elevii vor descoperi modalități mai grozave de înțelegere și educație. Aici, generațiile mai vechi vor putea re trăi nostalgia zilelor trecute, iar tinerii vor putea savura provocarea viitorului.”

Dacă am înlocui cuvântul *Disneyland* cu *Malldova*? Dacă am pune în loc de *Disneyland* cuvântul *Biblioteca* ar bănui cineva că nu este despre noi? Suntem locul în care oamenii găsesc cunoaștere... celelalte le putem face? *Mall*-ul le face, librăria le face, Disneyland-ul, la fel, le face... Ideea succesului lor este bazată pe experiențe. Experiența, la rândul ei, trebuie redată prin „impresii”. Cu impresii rămânem dintr-o experiență. Noi trebuie să ne întrebăm cum le-ar plăcea utilizatorilor noștri să descrie experiența cu biblioteca? Ca utilizatorii să rămână cu impresii, ar trebui să conjugăm toate elementele activității noastre în așa fel încât să genereze o anumită experiență, o experiență memorabilă. Să încercăm să ne gândim: ce impresie sau ce sentiment generează fiecare interacțiune dintre bibliotecă și utilizator.

Lumea în care experiențele alimentează motorul dezvoltării ne duce la principiul amintit – ești ceea ce oferi!!! Suntem locul unde poți găsi răspuns la întrebările care te frământă, unde poți învăța, poți explora, poți descoperi, te poți exprima. Ce mai poți? Răspund cele 90+  *motive*...<sup>9</sup> pentru a utiliza BM. Oferim pentru fiecare ofertă și experiențe captivante și memorabile? Sunt convinsă că putem concepe experiențe bogate care pot acoperi toate cele patru domenii – educațional, escapist, estetic și chiar divertisment. Impresia generală a bibliotecilor publice ne conduce la gândul că forțele comodificării au cuprins întregul domeniu infodocumentar. Ieșirea din impas îl constituie *personalizarea*, alt principiu despre care se vorbește, se discută, în biblioteconomie, l-am mai abordat și într-un manual<sup>10</sup>. Se consideră că solicitările, nevoile utilizatorilor bibliotecii sunt particulare,

<sup>9</sup> Pliantul 90+  *motive pentru a utiliza Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”*, Ch. : 2012.

<sup>10</sup> KULIKOVSKI Lidia. *Accesul persoanelor dezavantajate la potențialul bibliotecilor*: man. pentru bibliotecari: Ch.: Epigraf, 2006, pp. 194-200.



sunt personale. Le îmbrăcăm noi în experiențe unice, personale, specifice în funcție de solicitant? Depășește oferta noastră așteptările utilizatorilor furnizând experiențe sociale și emoționale solicitantului? Se personalizează și bunurile bibliotecii? Un *bun* bibliotecar îl constituie produsele bibliografice. Oare nu personalizăm atunci când elaborăm o biobibliografie? Este un produs personalizat – iată și exemple de personalizare din același izvor: „*Pentru Biblioteca Municipală «B.P. Hasdeu»... care, la cei 80 de ani împliniți de mine, mi-a făcut cel mai frumos cadou, editându-mi biobibliografia* O viață în zbcium” (jurnalistul Alexandru Donos); „*Bibliotecii de Arte «T. Arghezi» și echipei care a muncit enorm pentru apariția acestei cărți...*” (actrița Paulina Zavtur); „*Bibliotecii «Târgu-Mureș» și lucrătorilor ei – cu închinare și recunoștință pentru osteneala și dăruirea cu care s-au aplecat asupra trudei mele*” (critic literar, prof. univ. dr. Eliza Botezatu).

Utilizatorii nu se mai mulțumesc cu servicii standardizate. Bibliotecile fac parte din domeniul activităților care orchestrează experiențe. Beneficiarii experiențelor valorizează implicarea în ceea ce biblioteca dezvăluie de-a lungul unui interval de timp. Biblioteca nu mai oferă doar bunuri și servicii, ci și experiența aferentă, pe care o trăiește utilizatorul. Ofertele bibliotecii sunt aproape de utilizator, dar în afara lui, în timp ce experiențele sunt inerent personale. Ele au loc în interiorul oricărui individ care a fost implicat la nivel emoțional, fizic, intelectual sau chiar spiritual.

Concepția relevanței pentru mintea utilizatorilor o găsim la cercetătorii Al Ries și Jack Trout, în volumul *Poziționarea*. Autorii susțin ideea că „*produsul trebuie să fie poziționat într-un mod care să aibă sens și să nu se confunde cu niciun altul, în mintea utilizatorului vizat*”<sup>11</sup>. Conceptul marketing-

ului emoțional a fost subiectul mai multor autori, mai multor volume. Semnalăm doar două cărți traduse în română: *Marketing experiențial* de Bernd Schmitt; *Branding emoțional* de Mark Gobe. Autorii acestor volume evidențiază trei firme și trei oameni, conducători, cu realizări extraordinare în ME: Howard Schultz (de la „Starbucks”) – conceptul „celui de-al treilea loc unde să-ți bei cafeaua”; Richiard Branson („Virgin”) – conceptul de *marketing neconvențional*; Steve Jobs („Apple”) conceptul *imaginației creatoare* [p. 58]. Sunt exemple de implementare a unui marketing relevant în plan emoțional, experiențial. Eforturile lor ținteau să ajungă la inima omului, la acea parte din ființa umană care reacționează prin sentimente. Bibliotecile, la fel, trebuie să evolueze spre alt stadiu al activității, în care se adresează sufletului utilizatorilor. Uneori reușim: „*Bibliotecii «O. Ghibu»... pentru clipele de mângâiere și împuternicire spirituală pe care le-am trăit aici.*” Încercăm noi, cei din domeniul infodocumentar, să înțelegem neliniștile și năzuințele utilizatorilor noștri? Încercăm „să descifrăm sufletul utilizatorilor”, cum spune Covey, pentru a rămâne relevanți în aglomeratul spațiu al ofertelor? Pentru ca el, utilizatorul, să ne aleagă pe noi din spațiul exuberant al ofertelor nemaiauzite, nemaivăzute. Omul vine, vede, simte și decide. Bibliotecile pot să se diferențieze prin autenticitate în acest spațiu suprasaturat, încât inima să-i dea ghes utilizatorului să acționeze, să ia decizia de a ne alege tocmai pe noi? Marketingul acum este considerat ca cea mai bună șansă a unei organizații de a restaura încrederea utilizatorilor<sup>12</sup>. Utilizatorii găsesc întotdeauna hibe și cusururi în orice acțiune a bibliotecii dacă ea nu convine sufletului lor. Philip Kotler, în *Marketing 3.0* a evidențiat, pe primul loc, crezul (nr. 1 din cele 10, publicate pe blogul nostru profesional): *să câștigi fidelitatea utilizatorilor prin*

<sup>11</sup> KOTLER, Ph. *Marketing 3.0: de la produs la consumator și la spiritul uman*. București: Publica, 2010, p. 57.

<sup>12</sup> Ibidem, p. 70.

a le oferi o valoare excelentă și să le atingi afectiv și spiritual<sup>13</sup>.

Originalitatea și autenticitatea dau rezultate. Experiența trăită în bibliotecă, în timpul interacțiunilor, de către un utilizator îl face fidel bibliotecii sau adversarul ei numărul unu. Experiența de muncă de o lună de zile în bibliotecă a generat o carte, originală din mai multe puncte de vedere – ne referim la *Bibliodoteca* de Mihai Vakulovski<sup>14</sup>. Paradoxal într-un fel, dar tocmai lipsa originalității, autenticității în munca bibliotecară a determinat apariția, scrierea acestui neobișnuit volum. „*Ne place sau nu, astăzi lumea vrea altceva de la noi. Trebuie să ne gândim bine la felul cum arată realitatea și să regândim activitatea – s-o facem conformă vremii – să regândim modul în care ne facem treaba*”, spune Seth Godin<sup>15</sup>. ...Singura modalitate de a regândi activitatea este să depunem un efort emoțional și să producem interacțiuni de care utilizatorilor să le pese cu adevărat! Utilizatorii spun că vor biblioteci mai atractive – un concept foarte larg, însă tocmai experiența face biblioteca atractivă. Utilizatorii caută experiențe și produse capabile să confere valoare mai mare, să stabilească o conexiune mai profundă, o experiență mai intensă și să ne schimbe în bine. Asta-i în viziunea lor o bibliotecă atrăgătoare...

Slujba de bibliotecar este o platformă destinată generozității, exprimării, artei. *Toate interacțiunile pe care le avem la bibliotecă constituie o oportunitate de a exersa arta relaționării. Fiecare interacțiune cu utilizatorii reprezintă o ocazie de a crea o interacțiune unică*<sup>16</sup>. Munca noastră poate fi interesantă, autentică, emoțională sau plictisitoare și banală. Venirea oamenilor creativi în bibliotecă, la conducerea bi-

bliotecilor denotă faptul că ei chiar văd biblioteca ca pe o platformă destinată exprimării, creării, artei. Acum, de la bibliotecari se așteaptă tocmai aprofundarea muncii dificile pe care o presupune efortul emoțional – stabilirea conexiunilor, dialogarea activă cu utilizatorii, inventarea continuă. „*Munca este o platformă pentru efortul emoțional cu care arta merge mână în mână*”, mai afirmă S. Godin<sup>17</sup>. Noi avem de câștigat atunci când exercităm un efort emoțional. A-i oferi cuiva, care a intrat la bibliotecă, un zâmbet; a stabili cu el o legătură, a lua inițiativa, a fi surprinzător, a fi creativ – sunt lucruri pe care biblioteca trebuie să le facă zilnic, gratuit. Acestea sunt acte pline de umanitate, care ne fac să fim cine suntem – bibliotecari.

### Referințe bibliografice

1. HAMEL, Gary. *Ce contează acum: cum să câștigăm într-o lume a schimbărilor implacabile, a competiției feroce și a inovației de nestăvilit*. București : Publica, 2012.
2. *Catalogul cărților cu autografe: din colecția BM „B.P. Hasdeu” 2007-2011*. Ch. : Tip. „Elena-V.I.”; 2012.
3. COVEY, Stephen. *A 8-a treaptă a înțelepciunii*. București : ALFA, 2006.
4. GODIN, Seth. *Ești de neînlocuit?* București : Publica, 2012.
5. GODIN, Seth. *Triburi: avem nevoie de tine ca să ne conduci*. București : Publica, 2010.
6. KOTLER, Ph. *Marketing 3.0: de la produs la consumator și la spiritul uman*. București : Publica, 2010.
7. LINDSTROM, M. *Branduri senzoriale: construți branduri puternice folosind toate cele cinci simțuri*. București : Publica, 2009.
8. PETERS, Tom. *Cercul inovației: drumurile bătătorite nu duc spre succes*. București : Publica, 2011.
9. PINE II, B.J.; GILMORE, J.H. *Economia experienței*. București : Publica, 2010.
10. RIDDERSTRALE, J.; WILCOX, M. *Revitalizarea corporației: cum reușesc liderii să producă schimbarea*. București : Publica, 2010.
11. VAKULOVSKI, Mihail. *Bibliodoteca*. București : Casa de Pariuri Literare, 2012.

<sup>13</sup>Ibidem, p. 224.

<sup>14</sup>VAKULOVSKI, Mihail. *Bibliodoteca*. București : Casa de Pariuri Literare, 2012.

<sup>15</sup>GODIN, Seth. *Ești de neînlocuit?* București : Publica, 2012, p. 15.

<sup>16</sup>Ibidem, p. 88.

<sup>17</sup>Ibidem, p. 122.

# METHODS FOR DEMONSTRATING THE VALUE OF PUBLIC LIBRARIES IN THE UK: A LITERATURE REVIEW

Christine ROONEY-BROWNE,  
University of Strathclyde

## Abstract

*This paper summarises the findings of a report commissioned by the Chartered Institute of Library and Information Professionals' (CILIP) Library and Information Research Group (LIRG) realized in order to produce a comprehensive review of existing quantitative and qualitative evaluation methodologies for demonstrating the value of public libraries in the United Kingdom (UK).*

*A thorough literature review of existing research was carried out and an investigation into best practices for evaluating impact was conducted. A wide range of journals and books published within the fields of library and information science and social research have been consulted. Relevant White Papers and Reviews; such as those published by the Chartered Institute of Library and Information Professionals (CILIP), the Scottish Library and Information Council (SLIC); the Museums, Libraries and Archives Council (MLA), the Department of Culture, Sport and Media (DCMS); and the American Library Association (ALA) have been analysed. It is anticipated that the findings of this research will help the sector to develop more appropriate models for demonstrating the value of public libraries in the 21<sup>st</sup> century. The original report was compiled in June 2010.*

**Keywords:** *public libraries, methods for measuring performance, quantitative methods, qualitative methods, library managers, strategies, the planning.*

\* \* \*

## 1. Introduction

In today's climate of accountability, a better understanding of the value of public libraries is becoming essential to preserving and encouraging public and private investment. (Imholz and Arns, 2007, p. 12).

Public libraries mean different things to different people and their impact on lives and communities can differ significantly. The public library offers opportunities to experience a world of cultures and imagination; it can inform, inspire and challenge visitors of all ages; offer independent help and advice; present the opportunity to learn new things and meet new people. It can also provide more practical services such as access to photocopiers, fax machines and printers. In other words, «[a]ll visitations do not represent equal consumption of services or equal value to the library customer» (Holt and Elliot, 2003, p. 424).

This view is supported by other commentators who cite changes in personal, educational and professional circumstances as having an impact on perceived value (England and Submission, 1995; Nankivell et al, 1999; Bohme and Spiller, 1999; Morris et al, 2000, p. 3). The value of public libraries also shifts in times of crisis, yet the sector remains ill equipped to measure and communicate the value of public library services during and following a crisis. Often the evidence is anecdotal and

provided via word-of-mouth by front line staff or statistics illustrating an increase in use. There have been times, however, when attempts have been made to officially document the impact of libraries in times of war (McColvin 1942, p.5; Shelton, 2003); in times of civil disasters (Dover and Simmons' 1993); in times of natural disasters (New Orleans Public Library Foundation, 2005-2010); and in times of recession (Poole, 1880; Berelson, 1949; James, 1983; Bob, 1985; James, 1986; Getz, 1989, p.4-5; Finch and Warner, 1998, p.5; Lynch 2002; Seavey, 2003, p.378; ALA, 2007; ALA, 2008a; Goulding, 2009; Rooney-Browne, 2009a). However, none of this research has produced a definitive model that public library valuers can apply to measure the impact and value of their services.

There is no litmus test for value because defining value in the context of libraries is complex, individual stakeholders are unique, performance measurement is essentially spatial, and operating in an environment that is neither causal nor predictive creates complications (Cram, 1999, p. 1).

In the UK considerable emphasis is placed on the importance of measuring the performance of public libraries using traditional statistical methods. Often, this means that the more complex direct and indirect benefits of the library can be overlooked. This paper presents an overview of current methods for measuring performance, discusses quantitative and qualitative methods, identifies examples of successful studies; and introduces methods from the non-profit sector which could prove useful in the future. It should be noted that the original report findings have been condensed considerably for the purposes of this paper.

### **1.1. Defining Value**

Regardless of context, defining value is a complex issue with its own philosophi-

cal discipline; axiology (Cram, 1999, p.11). Axiology, or Value Theory defines three different dimensions of value; extrinsic value, systematic value and intrinsic value (Hartman, 1969, p. 114). Thus, there are a number of different value types, including personal value, aesthetic value, religious value, spiritual value; and ethical value. For the purpose of this paper the author has focussed on two types of value; economic value and social value. These value types were also identified by Cram (1999, p. 13) in her paper on measuring the value of libraries (Figure 1).

### **2. Current methods for measuring performance**

Performance measurement evaluates whether a library is effective and efficient in delivering its services (Poll and Boekhorst, 2007, p. 31).

In the last decade public libraries in the UK have endured a plethora of performance measurement systems. Examples of which include (but are not limited to) Annual Library Plans (1998), Public Library Standards (2001), Public Library Position Statements (2002), Public Library Service Standards (2004), Cultural and Community Services Indicators (Scotland-only, 2007), Public Library Quality Improvement Matrix (PLQIM) (Scotland-only, 2007); and Comprehensive Area Assessments (CAA) (McMenemy, 2009, p. 152). These performance measurement systems typically produce two common measures of performance; outputs and outcomes. Typically, outputs and outcomes are compared against inputs to determine ultimate value. The statistics produced by these systems help to create a snapshot of the achievements of the whole sector and of individual libraries. They enable comparisons to be drawn; help managers to ensure that they are delivering a range of high quality and relevant services; and provide a platform for the library to com-

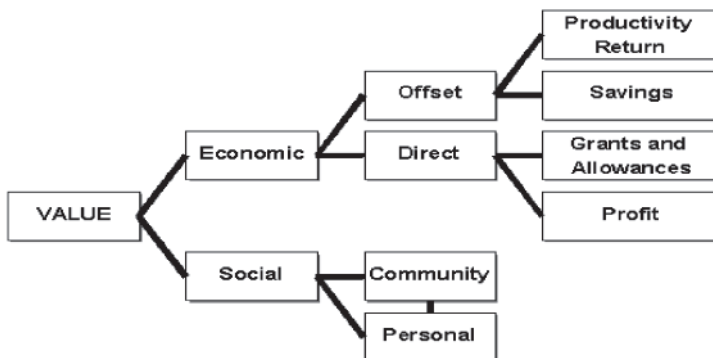


Figure 1: Aspects of Value (Cram, 1999, p. 13).

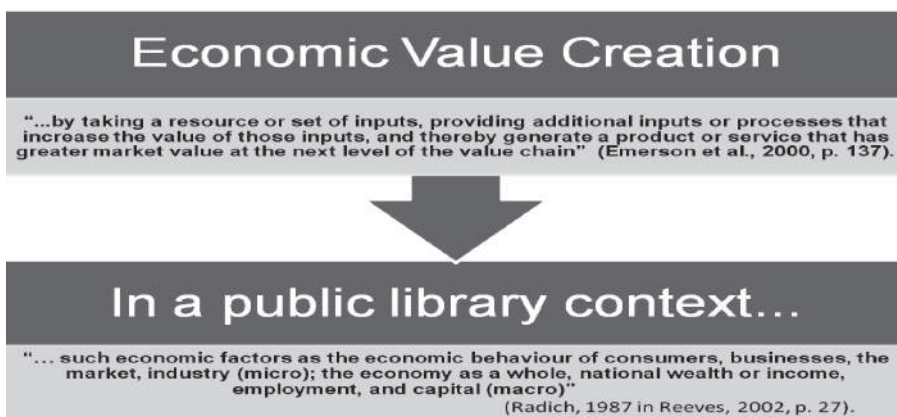


Figure 2: What is economic value?

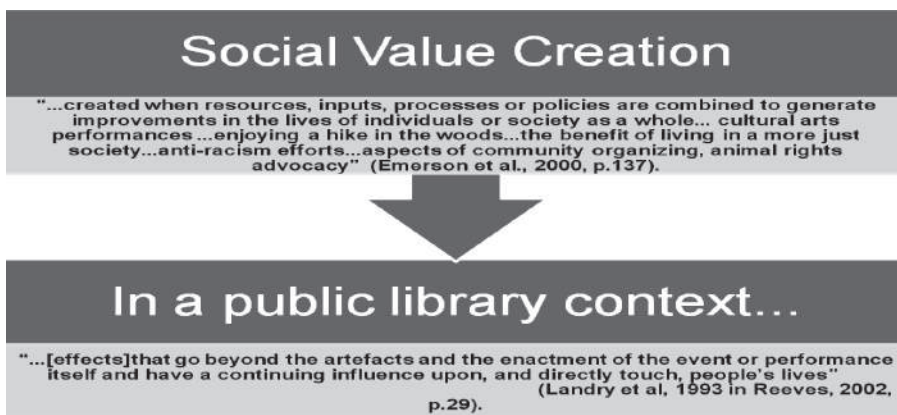


Figure 3: What is social value?

municate directly with users to identify areas for improvement. They also provide opportunities to communicate the extent to which libraries can help their parent organisation (e.g. the local authority) to meet its wider economic and social goals (Chowdhury et al., 2008, p. 243).

The majority of these tools are quantitative and a selection of these will be discussed in more depth in the section that follows.

### **2.1. Quantitative Methodologies**

Quantitative evaluation methodologies involve the application of mathematical models to surveys and experiments (Schutt, 2006, p. 17). They are viewed with "...an aura of respectability... [and] conveys a sense of solid, objective research" (Denscombe, 2005, p. 237). Quantitative methods produce outputs, typically in the form of statistics which can be transferred easily into attractive tables and graphs. These outputs are often considered more desirable in a culture focussed on profit and loss. Their popularity in the public library sector has been evident for some time now. Favret (2000, p. 341) found that the official use of quantitative methods for measuring the performance of public libraries could be traced back to 1961 with the introduction of a definitive method by The Municipal Treasurers and Society of County Treasurers. Today, this method is referred to as the Chartered Institute of Public Finance and Accountancy (CIPFA) Public Library Statistics reports.

This paper will take a closer look at Audits, Return on Investment Studies, The Library Use Valuation Calculator; and The Optimisation Model.

#### *2.1.1. The Audit*

The number of Audits within the sector has grown exponentially since 1961 in order to assess performance, best value, benchmarking and accountability. Since 1983, the Audit Commission has been

involved in the process of assessing the performance of local councils using a variety of national indicator tools, such as the Best Value Performance Indicators (BVPIs) and the Performance Assessment Framework (PAF). In April 2008 a new National Indicator Set was introduced by six Inspectorates (Audit Commission, Care Quality Commission, HM Inspectorate of Constabulary, HM Inspectorate of Prisons, HM Inspectorate of Probation and Ofsted) to "measure citizens' views and perspectives" (Audit Commission, 2010b). The set of 198 National Indicators for the period 2010-2011 are sorted into four themes;

- Stronger and Safer Communities (NI1 – NI 48)
- Children and Young People (NI 50 – NI 118)
- Adult Health and Well-being and Tackling Exclusion and Promoting Equality (NI 119 NI150)
- Local Economy and Environmental Sustainability (NI 151-198) (Audit Commission, 2010d).

*National Indicator 9* measures the adult use of public libraries by assessing:

The percentage of the adult population in a local area who say they have used a public library service at least once in the last 12 months.

These measurements are obtained from the Active People survey, conducted by Sport England (Sport England, 2010). This survey asks respondents to consider if they have visited or used library resources over the past 12 months (physical building, mobile library, online library and/or outreach services). National Indicators are assessed every two years under the single Place Survey which local authorities administer. The results of these assessments are published as part of the wider Comprehensive Area Assessments (CAAs), which collate findings from external watchdogs that monitor the performance of local ser-

vices, such as schools and police forces. The findings inform stakeholders of how well their public services are performing; if they provide value for money and where improvements need to be made. This information is then presented as one definitive overview of how public services are performing in specific communities (Audit Commission, 2010c). This report is published annually and the results are available via the Oneplace website (Oneplace, 2010).

There has been much controversy surrounding the fact that only the number of visits to public libraries is measured as it fails to recognise all of the other indicators that public libraries have the potential to impact on. This has been discussed in depth by the current author at the Society of Chief Librarians Conference in June 2009 and was highlighted recently as an area for concern by the DCMS in their policy statement, *The Modernisation Review of Public Libraries* (Rooney-Browne, 2009b; DCMS, 2010, p. 49). The DCMS has called for the government to recommend that local authorities consider the many other ways that they can feed into the other 197 indicators. The DCMS have also produced a new Model of Impact which should help local authorities to determine the immediate personal benefits, intermediate outcomes and long term outcomes of public library activities and resources and how these benefits and outcomes can feed into a range of additional National Indicators (DCMS, 2010, p. 52-53). They have also requested that the Department for Communities and Local Government (CLG) work in consultation with the DCMS in the future to develop more appropriate measures that better reflect the impact that public libraries can have on communities (DCMS, 2010, p. 49). DCMS will also use the world's largest Panel Study (Understanding Society) to determine the long term socio-economic impact of pub-

lic libraries on the lives of 100,000 individuals (DCMS, 2010, p. 12).

Another type of Audit is the annual Chartered Institute of Public Finance and Accountancy (CIPFA) Public Library Statistic Actuals report. This report requires public library managers to complete a questionnaire about their expenditure and income, staff levels, service points, stock levels, issues, enquiries and visits; and inter-library loans. The Library and Information Statistics Unit (LISU), based at Loughborough University, summarises key statistics from this report in their *Libraries, Archives, Museums, Publishing, Online Statistics Table (LAMPOST)* (LISU, 2009).

### ***Pros and Cons***

...quantity of use and quality of performance do not yet prove that users benefitted from their interaction with a library. Measuring impact or outcome means going a step further and trying to assess the affect of services on users and on society (Poll and Boekhorst, 2007, p. 31).

Audits enable stakeholders to observe how well their libraries are performing statistically because their methods focus on outputs rather than outcomes. These statistics can be invaluable in helping library managers plan their budgets and strategies; and to identify how a specific library is performing on a local and national level. However, these Performance Indicators fail to acknowledge the different funding levels that public libraries are allocated by their parent organisation. They also fail to take into consideration the geographical location of different authorities and overlook the libraries' contribution to the local community and economy (Linley and Usherwood, 1998, p. 49). In addition, no credit is given to the value that users gain from interacting with the library

and its resources (Toyne and Usherwood, 1999, p. 149). In other words, quantitative methods such as Audits tend to “measure what is measurable and consequently miss what is important” (Toyne and Usherwood, 1999, p. 149). Therefore, such methods should be viewed with a degree of scepticism and not perceived as the ‘absolute truth’ (Chambers, 1997, p. 42). It is worth noting, however, that The MLA, DCMS AND CIPFA have made a commitment to develop existing methodologies, such as the Taking Part Survey, PLUS and the CASE Programme to gather evidence that more appropriately reflects the impact and value of public libraries.

### 2.1.2. Return on investment

“...if we can demonstrate our worth, with numbers, our budget numbers will be all the more justifiable” (Finch and Warner, 1998, p. 158).

Another popular quantitative method for determining the value of public library services is the Return on Investment Study (ROI). This presents greater opportunities for public libraries to communicate their value, not only in the form of usage statistics but also in economic terms. Over the last decade ROI studies have grown in popularity (Aabo and Audunson, 2002; Barron et al., 2005; British Library, 2004; Finch and Warner, 1998; Griffiths et al., 2004; Holt et al., 1999; Jura Consultants, 2005, 2005; Morris et al, 2000). Traditionally used in the private sector this type of cost-benefit analysis (CBA) enables quantifiable values, such as a cost or a purchase price, to be applied to variables that are difficult to measure, such as goods and services that do not have a specific ‘£’ price. This cost is then compared to the value that a specific service or resource has for an individual or the community. This is better known as the benefit-to-cost ratio which measures the taxpayers return on every £1 invested. If this ratio exceeds

£1 then it is agreed that the benefits exceed the costs. This method is typically used to measure direct benefits.

The CBA methodology is becoming increasingly popular as it “...appears to be the most effective language for conveying the efficiency of investment of tax dollars in public libraries to public constituents” (Imholz and Arns, 2007, p. 15). Four other economic concepts have also grown in popularity;

1. **Consumer Surplus** is accepted as the value that consumers place on the consumption of a good or service in excess of what they must pay to get it; i.e. the library user perceives the value of being a member of their library to be worth more than they have to pay for the service via their taxes.
2. **Cost of Time and Effort** challenges the belief that the public library is a completely ‘free’ service, citing time and effort expended by users. It is believed that the cost to the user must be met with a return greater than the investment to ensure satisfaction.
3. **Contingent Valuation (CV)** measures the value of both the use and non-use of non-priced goods and services, such as public libraries. Two approaches exist, the first of which, Willingness to Pay (WTP) asks users (hypothetically) how much they would be willing to pay to enjoy the services of a service that they presently enjoy for free, for example, a public library. The second approach is the Willingness to Accept (WTA) model which asks how much users would accept to give up these library privileges or how much of a tax cut they would be happy to accept in exchange for the closure of a public library. CV has enjoyed high profile support from two Nobel Prize winning Laureates (Arrow and Solow, 1993), the World Bank and the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD).



4. **Input-Output Models (IOMs)** are methods for evaluating indirect benefits such as the impact that the library can have on the local economy by helping residents to acquire jobs and local businesses to prosper. These indirect benefits are measured using mathematical software models (available to purchase) such as the Regional Input-Output Modelling System II and the Regional Economic Models, Inc (REMI) which looks at cause and effect relationships. These models have been used in the past to measure the value of beaches and parks.

A selection of important public library ROI studies have been selected for further discussion.

#### 2.1.3. *St Louis Public Library: Services Valuation Study*

The aim of this study was to identify the way in which taxpayers profit from investing in urban public libraries. This is widely regarded as a seminal study which has influenced numerous other public library valuation studies over the last decade (Imholz and Arns, 2007). Adapting a framework that Holt et al. proposed in 1996 the researchers implemented CBA methodology. The researchers believed CBA to be the best available economic methodology because it:

...matches the way public libraries deliver services and the way benefits flow from library services... [it] also tends to fit the way that citizens think about taxes that they elect to invest in such public-service organizations (Holt et al., 1999).

CBA made it possible for the researchers to estimate both the direct and indirect benefits of the service. For example, neighbourhoods experience an indirect benefit from the mere presence of the library in the community; and the local economy can prosper from the library's positive impact on employability in the

area. Upon reflection, however, the researchers opted not to measure indirect benefits because of the difficulty in stating with absolute confidence their value to individuals and communities. So, in the end the study only focussed on direct benefits.

#### *The Methodology*

A Service / User Matrix was produced to identify three different User Types (General, Teachers and Business) and to determine the benefits that each of these users derived from library resources/services. Seven focus groups were then established using heavy library users and library friends to identify areas for improvement in the proposed methodology. This included refining the language used so that questions were clearer and the potential for receiving better answers was improved. Focus groups also validated the proposed \$ value that researchers had placed on the 15 services that would be investigated in the survey; children's books, adult books, videos/films, audio/music, magazines, newspapers, toys, parent-teacher materials, reference and research services, special events, craft & activity programs, social skills/etiquette training, computer skills training, encyclopaedias, and, finally, dictionaries and almanacs. The focus groups were facilitated by marketing students not directly involved in the study in order to ensure that the researchers did not influence the feedback from participants.

In the end the researchers chose to implement multiple measures to ensure a range of direct benefits were produced. Thus, values were determined using Consumer Surplus, Contingent Valuation (including WTP and WTA) and Cost of Time.

#### *The Sample*

Using the SLPL Automation System 72,000 active cardholders were identified at 39,444 unique addresses. The technology services team reduced this number to a potential random sample of 2,350

general users, 400 teachers and 100 businesses (2,850 in total). A letter was sent to these cardholders explaining the aim of the survey, benefits of participation and incentives. 16 % of general users, 83 % teachers and 86 % business users agreed to participate. Trained interviewers from the Southern Illinois University Edwardsville conducted the telephone interviews.

*Telephone Survey*

In order to determine the Consumer Surplus value the interviewers conducted telephone surveys, asking SLPL users about their borrowing habits and enquiring hypothetically about perceived value to determine WTP and WTA values.

Chi-square tests were used to demonstrate the statistical validity of the survey. Discrepancies related to the race, income and social status of respondents and results were weighted accordingly. The goal throughout was to be as conservative as possible during the process of calculating prices and values.

*The Calculations*

- A comparison was then made between the numbers of books borrowed and the number of books the user has/would have purchased from a retailer
- The resultant number is the value that users place on borrowing books in excess of the cost of time and effort to do so.
- This value is translated into the \$ measure of net benefits provided by borrowing from the library.
- A sum of all of these individual values is then calculated to estimate the total direct \$ benefits that the library delivers in a year.

*Outputs / Outcomes*

For every \$1 invested in public libraries the direct benefit to users is \$4 (SLPL, 1999).

The SLPL study has influenced a number of other library valuation studies throughout the last ten years; Seattle Central Public Library (2005), Suffolk County (2005), Mastic-Moriches-Shirley Community Library (2006), Port Jefferson Free Library (2006); and Northport Public Library (2006). An excellent overview of each of these studies is provided by Imholz and Arns (p. 37-68).

*2.1.4. Developing the methodology*

The next step for library evaluators was to improve the methodology used in the SLPL study to include the measurement of indirect benefits. Thus, a multiple methods approach to service evaluation was born, combining CBA and IOMs. This approach was applied successfully in 2004 by Suffolk Cooperative Library System in the United States, to determine the CBA of their 42 libraries. The following simple formula was used to determine the benefit-to-cost ratio of the public library system:

**Number of key service item uses x  
\*\*Market value of each service**

**= \*\*\*Total Value of Library**

\*Circulation, reference transactions, programming, electronic resources multiplied by frequency of use (statistics derived from the New York State Annual Reports for Public and Association Libraries)

\*\*\$ value that users would have been willing to pay for these services in the marketplace

\*\*\*Number of items multiplied by estimated market value.

Using this formula the researchers found that the total value of the existing library collections was **\$338,668,897**

**Total Value of library services ÷ Tax dollars supporting service**

**\$509,415,038 ÷ \$131,647,566 = \$3.87 : 1 benefit / cost ratio**

(Imholz and Arns, 2007, p. 19).

This methodology revealed that for every \$1 invested in library services residents received \$3.87 of benefits.

Using the IOM called RIMS II Kramer then attempted to measure the impact that SCLS had on employment and local economies (indirect benefits). The operating and capital expenditures for SCLS (for 2003) were entered into RIMS II to determine how this money flowed within the regional economy. For example, the number of jobs created, value of goods and services that SCLS generates; and the impact on spending.

*Outputs / outcomes*

RIMS II revealed that SCLS produced the following indirect benefits:

- \$26 million in goods and services
- earnings in the area increased by more than \$50 million
- 1,200 jobs for the local economy
- Total multiplier effect of SCLS spending = \$232 million.

Overall, this mixed method approach enabled the library authority to raise its profile significantly and receive the highest amount of funding in its history.

In the UK, the British Library (BL) adopted an almost identical evaluation methodology in order to «obtain a quantitative holistic measure to reflect the total value of the BL to the UK economy» (Pung et al., 2004, p. 10). A three month investigation into the direct and indirect benefits that UK citizens receive from investment in the BL revealed that:

- Total annual value of the BL is £363 million
  - £304 million is indirect value
  - £59 million is direct value
- The benefit / cost ratio is £4.40 : £1. For every £1 invested citizens received £4.40 in benefits

- The annual existence value of the BL is £280 million
- The BL represents value for money for the UK taxpayer (The British Library, 2004, p. 5).

The popularity of this style of evaluation continues to increase with similar studies (reporting comparable results) being carried out across the USA (ALA, 2007, p. 6; Barron et al, 2005; Carnegie Mellon University, 2006; Levin, Driscoll & Fleeter, 2006). Trends are also evident in the UK with economic evaluations becoming more common across the arts (Morris et al, 2000; Reeves, 2002; Jura Consultants, 2005).

*2.1.5. The Optimisation Model*

In 2000 Morris et al. introduced a new performance indicator for use in assessing the amount of 'reads' that a book will enjoy (Morris et al, 2000 p. 64). This would become known as The Optimisation Model (or the Benefits Generated Model). After calculating the amount of 'reads' and applying a monetary value to each read, the researchers subtracted all costs associated with making the book available to borrow. The resultant figure is the net gain of that one book. The mathematical formula can be observed below:

$$V = (0.75 I) \times (0.2 P) \text{ or } V = 0.15 \times I \times PV = \text{value}$$

$I$  = book loan issues  
 $P$  = average price of book acquisitions  
 0.75 = ratio of book loans to book reads  
 0.2 = average value of a read as % of purchase price  
 (Morris et al, 2000 p. 64).

*2.1.6. Library Use Valuation Calculator*

The Library Use Valuation Calculator (LUVV) is a simpler approach to calculating the value of services for individual li-

brary users (Figure 4). It was introduced by the Massachusetts Library Association and further developed by a librarian at Chelmsford Public Library. It is available free of charge to any library authority that wishes to implement it. It works as a downloadable online tool which can be modified to reflect local costs and services etcetera. An underlying Excel spreadsheet automatically calculates monetary values when the library user inputs data related to 'how many books they have borrowed' or 'hours of computer use' to find out the total value of their library use. The LUCV has been adopted by numerous library authorities across the world (Imholz and Arns, 2007, p. 24).

## 2.2. Summary

The big problem is what the numbers won't tell you. They won't interpret. They won't inspire and they won't tell you what causes what... (Boyle, 2000 in Bryson et al, 2002, p. 9).

Unquestionably, ROI style methodologies are very good at producing results that show public libraries in a good light but the flaws in the methodology cannot be ignored. Although referred to as a 'scientific' method, CBA is not an exact science. Many questions are hypothetical and the resultant values based on estimations. CVs also lack flexibility and insight.

**Library Use Value Calculator**

**Calculate the Value of YOUR Library Use!**

Curious how much the services the library provides you would cost if you had to pay for them directly? To find out, just enter in the lefthand column the number of times you or your family use each service listed down the center. The estimated retail value of each service will be calculated on the right, and the total value of your library use is shown at the bottom of the worksheet - and let us know what you think about our library service using the comments form at the bottom of the page. Also, read stories from library patrons about how the library has impacted their lives.

Input Your Use	Library Services	Value of Services
<input type="text"/>	Adult Books Borrowed	\$ 0.00
<input type="text"/>	Childrens/Young Adult Books Borrowed	\$ 0.00
<input type="text"/>	Magazines Borrowed	\$ 0.00
<input type="text"/>	Newspapers Browsed	\$ 0.00
<input type="text"/>	Movies Borrowed	\$ 0.00
<input type="text"/>	Audio Books Borrowed	\$ 0.00
<input type="text"/>	CDs Borrowed	\$ 0.00
<input type="text"/>	Museum Passes Borrowed	\$ 0.00
<input type="text"/>	Magazine Use in Library	\$ 0.00
<input type="text"/>	Interlibrary Loan	\$ 0.00
<input type="text"/>	Meeting Room Use per Hour	\$ 0.00
<input type="text"/>	Auditorium Use per Hour	\$ 0.00
<input type="text"/>	Adult Programs Attended	\$ 0.00
<input type="text"/>	Children's Programs Attended	\$ 0.00
<input type="text"/>	Hours of Computer Use (i.e. Internet, MS Word, etc.)	\$ 0.00
<input type="text"/>	Online Magazine or Newspaper Article	\$ 0.00
<input type="text"/>	Months of Use for Other Database Searching	\$ 0.00
<input type="text"/>	Reference Questions Asked	\$ 0.00
<input type="button" value="Calculate The Value of Your Library Use"/>		\$ 0.00
<input type="button" value="Reset Form"/>		

This worksheet has been adapted from the downloadable spreadsheet provided by the Massachusetts Library Association. Read our explanations of the values.  
**Librarians & webmasters:** put this calculator on your website!

Figure 4: Library Use Valuation Calculator (LUCV) (Chelmsford Public Library, 2010)

They do not allow for an open conversation between the service and its stakeholders. Surveys tend to focus on producing results illustrating only the things that the public library is doing well thus failing to highlight areas for improvement. The cost of time theory can also be perceived as weak as the results only present the value that individuals place on 'time' at the moment of the survey. This value is likely to be highly subjective and could be influenced by innumerable external factors on a daily basis. As Dickens implied:

"...you can define something precisely, count every attribute and measure it in every way...and still not know much about it" (Dickens, quoted in Boyle, 2000, p. 82).

### 2.3. Qualitative Methodologies

Qualitative methodologies offer a possible solution to the problems associated with measuring the social value of public libraries as they can provide outcomes that communicate:

- Why citizens visit public libraries
- What visitors do during these visits
- How visitors interact with library staff
- Impact that a visit, or the mere presence of a public library, can have on the lives of individuals and the community.

Qualitative methods incorporate "a variety of styles of social research, drawing on a variety of disciplines such as sociology, social anthropology and social psychology" (Denscombe 2006, p. 267). Rather than produce statistical values they are "...designed to capture social life as participants experience it rather than in categories predetermined by the researcher" (Schutt, 2006, p. 17). Even at its simplest level qualitative evaluations produce data that is "rich, full and real" (Smith, 1975, p. 135). In a public library context qualitative methods focus on service outcomes and enable a greater understanding of cause



Figure 5: *Measuring the Social Value of Public Libraries: Potential Outcomes and Impacts (Rooney-Browne, 2009b)*

and effect; and the overall user experience. As we will see in the sections that follow, qualitative methods make it possible to measure the social value of the library service through identifying service outcomes and long term impact (See Figure 5).

Many of these outcomes are intangible which makes identifying and measuring them a challenge because their value is often intrinsic (Bryson, 1999, p. 401; Emerson et al., 2000, p. 137; Holden, 2004; Usherwood, 2008, p. 127). Traditionally qualitative tools used to measure these intangible values include open ended questionnaires, participant observation, and focus groups. Poll provides an excellent bibliography of research projects that have been conducted throughout the world to assess the outcomes of library services (Poll, 2007). A selection of qualitative studies have been selected for further discussion in the sections that follow; Social Impact Audits, Ethnography, Tracker Surveys and Profiling.

#### 2.3.1. Social Auditing

In the public sector, social auditing investigates the effects that policy

has on the public (Percy-Smith, 1992 in Bryson et al, 2002, p. 12). The Social Process Audit is a form of social auditing and it was introduced as a methodology by Blake et al in 1976. In the late 1990s it was revisited and developed as the Social Impact Audit (SIA) by Linley and Usherwood to assess the social impact of Newcastle and Somerset library services (Usherwood & Linley, 98, p6). It was further developed in 2002 on behalf of the Southwest Museums & Libraries Archives Council to assess the social impact of its museums, libraries and archives (Bryson et al, 2002, p. 5). Although the results are heavily focussed on social impacts the SIA also incorporates elements of quantitative methods to help identify economic impacts.

#### *Social Impact Audit*

The SIA carried out by Linley and Usherwood in 1998 (funded by the British Library) represented a desire to move away from an over reliance on quantitative evaluations in the public library sector. It aimed to develop a novel measuring tool, investigate social and economic impact; and the library's role in contributing towards wider social objectives (Linley and Usherwood, 1998, p. 6).

#### *Methodology*

Questionnaires, focus groups and one-to-one interviews were used to determine service outcomes, identify areas for improvement, improve communication, and to measure whether the service was meeting user expectations and demands.

#### *Outputs / Outcomes*

The data gathered for this study was predominantly qualitative and often anecdotal. To surmise; following content analysis, the results provided invaluable insight into the library's impact on personal development, social cohesion, community empowerment and self determination, lo-

cal image and identity; and health & well-being (Linley and Usherwood, p. 95).

#### *Pros and Cons*

This study is of particular importance to the field of library valuation because it attempts to measure intangible benefits. It has also been cited as an inspiration for other studies in the public library and arts sectors (Bryson et al., 2002; Rooney-Browne, 2011, forthcoming).

That said, the SIA is not without its flaws and these too must be considered before embarking on similar experiments. The methodology requires a certain level of skill and confidence in conducting qualitative research and the resultant success of the experiment relies heavily on long-term participation and enthusiasm from the library service being assessed (Linley and Usherwood, 1998, p.86). That said, Bryson et al (2002) had a positive experience when attempting to train public service members in using the SIA, reporting that the methodology was flexible and easily transferable.

It should also be noted that as with quantitative evaluations it is not possible to measure everything, therefore the results will still be incomplete and partisan (Smith, 1996, p. 13 in Linley & Usherwood, 1998, p. 86). Although the methodology attempted to measure the economic impact of the libraries, the researchers admit that the results were "tentative and somewhat inconclusive" (Linley and Usherwood, 1998, p. 57). For example, although it was clear through anecdotal evidence that the libraries benefitted small businesses, improved local employment, contributed to economic regeneration and tourism, no hard facts were produced. Despite its flaws, the SIA offers public libraries a comprehensive, objective, inexpensive and valuable tool for long term evaluation of the social value of public libraries (Bryson et al, 2002, p. 41).

### 2.3.2. *Ethnography*

Ethnography is the art and science of describing a group or culture the ethnographer is both storyteller and scientist; the closer the reader of an ethnography comes to understanding the native's point of view, the better the story and the better the science (Fetterman, 1998, pp. 1-2).

In response to an increasing desire to implement methodologies that "...takes people seriously by taking into account issues that are either too complex to be represented by a statistic or too sensitive to be treated as a number" (Bryson et al, 2002, p. 41), there has been a trend within the sector towards revisiting and improving upon methodologies inspired by ethnography.

Often, ethnographies are compared to case studies but they are by no means the same. As Pickard (2007, p. 111) points out, "it is the extent to which the researcher is immersed in the context that is the real and most obvious difference". The two differ significantly in terms of focus. For example, with a case study the researcher attempts to analyse one specific case, whereas with ethnography the researcher is dedicated to describing and interpreting groups from a social and/or cultural perspective. The timescale of these studies varies too, with the case study approach requiring the researcher to regularly visit the case study location to collect sets of predefined data. In contrast, the researcher conducting ethnography must be prepared to observe actors and groups over a prolonged period of time; often without a set of predefined themes to look out for (Creswell, 1998; Pickard, 2007, p. 111).

Ethnography and libraries: Ethnography was a much more popular research method in the field of library and information science (LIS) in the 1970s and 1980s (Bryant 2007, p. 10; Brophy, 2007). Apart

from an ethnography carried out by Bryant in 2007 at the University of Loughborough (in partial fulfilment of an MSc in Library and Information Science) this author has found very little in the way of recent ethnographies in the UK LIS community; and in particular, the public library community. That said, Bryant uncovered a number of academic LIS ethnography studies in Canada, including one carried out at Toronto Reference Library and Vancouver Public library in 2003 (Given and Leckie, 2003, quoted in Bryant, 2007, p. 11); various ethnographies carried out in Western Ontario by McKechnie (2000) and McKechnie et al (2004).

Three studies have been highlighted for further discussion in this area. Although neither of them could be considered pure ethnographies, they each represent a trend towards a more ethnography based approach to measuring value.

### 2.3.3. *Tracking Value*

#### *The Engaged Library*

In 2006 the Urban Libraries Council (ULC) commissioned a report called *The Engaged Library* which investigated the positive impact that a selection of Chicago's public libraries have on communities. This research project builds on observations made by Putnam and Feldstein (2003) which presented examples of 'community building' across America.

#### *Methodology*

Adopting a short-term 'tracker' approach, the researchers "followed the 'people' train to see how social networks are discovered, nurtured and expanded in different public library scenarios (new, renovated and established) and diverse community settings" (ULC, 2006, p. 2). A toolkit was developed throughout the research project to identify and connect the library's assets to the community; and to assess and strengthen the library's con-

nections with and use of community assets (ULC, 2006, p. 31). It includes lists, activities and mapping tools to help public libraries to perform an inventory of their services, to identify areas for future improvement and to highlight the library's contribution to the community's wider social, educational, cultural and economic goals.

#### *Outputs / Outcomes*

The outcomes of The Engaged Library toolkit are predominantly qualitative. An ethnography and tracker methodology enabled the researchers to focus on specific users, staff, services, communities; and cultures. The outcome is a range of stories offering rich data related to the value of public libraries in the featured communities. The stories that have been published in the report recognise the Chicago Public Library's contribution to urban regeneration; celebrate their potential to transform communities; acknowledge the library's capacity to bridge the gap between different user groups; and to build social capital within communities.

#### *UK Online Centres: Tracking Surveys*

In 2008 Online Centres (UKOC) published an invaluable piece of research investigating the effect of their projects on digital inclusion and social impact.

This research consisted of Social Impact Demonstrator Reports for 20 projects that had received funding from the Department for Innovation, Universities and Skills (DIUS) and the Learning and Skills Council (LSC). The aims of these projects were to collaborate with other community organisations in order to connect with socially marginalised and disadvantaged individuals and to create access to ICT. UKOC aimed to capture data that would enable them to state with confidence the 'ripple effect' of their projects; to turn "soft outcomes" into "hard facts":

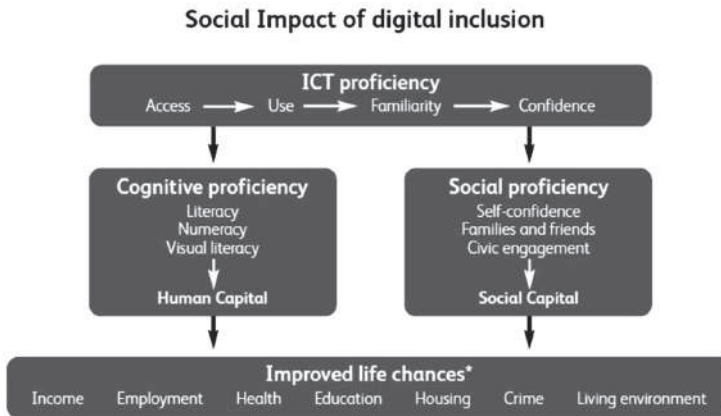
- To explore the correlation between digital inclusion and social inclusion
- To capture and measure the size, shape and ultimately the value of the social impacts ICT can enable (UKOC, 2008, p. 4).
- To quantify "soft outcomes" and apply an evaluation structure to a qualitative study. (UKOC, 2008, p. 5).

#### *Methodology*

Using a research structure created by Ipsos MORI the researchers spent one year evaluating twenty projects that ran over a fifteen month period. Types of projects being evaluated included outreach initiatives, home access pilots, group sessions and one-to-one tuition (UKOC, p. 6). These projects targeted individuals from specific 'hard to reach' groups, such as families living in poverty, the elderly, children in care, teenage parents and adults with mental health problems. Figure 7 demonstrates a framework for measuring the social impact of digital inclusion.

In total, three questionnaires were issued to participants. The first, a new user questionnaire was distributed to 1,727 at the start of the project. It elicited information about personal circumstances and users' opinions. The second aimed to track opinions and achievements and comprised four parts. Participants were asked to complete each section bi-monthly until the eighth month of participation. Response rates varied over this period, between 29 % – 11 %. A final questionnaire was distributed to 780 participants at the end of the projects. This had a 25% response rate (UKOC, 2008, p. 49). A series of four focus groups took place, each involving between 5-9 participants. Eight one-to-one interviews were also carried out. The data gathered in these sessions was purely qualitative and enabled a greater understanding on the participants' experience and the degree to which participation had led to positive outcomes.





\* The definition of improved life chances is based on Department of Communities and Local Government 2004 Indices of Deprivation.

Figure 7: UKOC: The Social Impact of Digital Inclusion. (UKOC, 2008, p. 48)

*Outputs / Outcomes*

Quantitative and qualitative findings were displayed side by side in order to help demonstrate cause and effect. The researchers were able to condense these findings to demonstrate that “ICT social impacts” lead to value creation in three key areas; social proficiency/social capital, cognitive proficiency and improved life chances (UKOC, 2008, p. 63). Another important output included the creation of a tested methodology for measuring and communicating social value; and methods for transforming soft outcomes into hard facts.

In addition to their tracker surveys UKOC conducted an explorative study in 2010, looking at Profiling as a possible method for improving their approach to measuring value. An overview of this method is provided in the section that follows.

*UKOC: Customer Profiling*

Profiling demographic segments humanises quantitative data, and can create new insights into audience groups (UK Online Centres, 2010, p. 8).

In 2010 UKOC expanded their research into the impact of digital inclusion by con-

ducting a profiling study; inspired by customer insight studies typically used in the commercial sector. Published in February, this was a proactive approach by UKOC to equip themselves with rich data to help them combat the tough times ahead following the General Election. The aim was to build on previous studies (UKOC, 2007; UKOC, 2008; UKOC, 2009) to carry out explorative research in order to gain as much knowledge as possible about “the people behind the numbers” (UKOC, 2010, pp. 4-5). In addition to a number of important findings for the sector, this method enabled a profile to be created for Audiences and Influencers, thus making the results more ‘human’. For example, by translating traditional demographic user types from ‘C2DE female to a person; ‘Janet’, with hobbies and interests, a family, a disposable income etcetera (Figure 8).

Profiling has enabled UKOC to translate faceless data into outcomes that are “tangible, practicable and workable” (UKOC, 2010, p. 5).

By adopting a profiling approach and changing their approach to user studies, public libraries would be in a better posi-



whereas PLQIM concentrated on evaluating the effect that public library services in Scotland had on individuals and communities (SLIC, 2010). The PLQIM also aimed to emphasise the potential impact that public library services could have on the wider health, social, education and economic goals of parent organisations, thus underscoring their value as essential services.

### *Methodology*

The overall aim of this toolkit was to “provide a robust method for defining standards, developing evaluation criteria and a planning tool to ensure services meet public demand” (Ferguson, 2007 in SLIC, 2007, p. 6). The framework is heavily influenced by the HM Inspectorate of Education (HMIE) which is used to judge the performance of schools. Seven Quality Indicators (QI’s) were defined as a benchmark for public libraries to measure their success against:

1. Access to information
  2. Community and personal participation
  3. Meeting readers’ needs
  4. Learners’ experiences
  5. Ethos and values
  6. Organisation and use of resources and space
- Leadership (SLIC, 2007)

Services must grade themselves (on a success scale between 1 & 6; where 1 equals ‘unsatisfactory’ and 6 equals ‘excellent’. Service managers are also encouraged to conduct stakeholder consultations and observations prior to defining outcomes. Each QI is supported by a set of guidelines and a Mapping Tool which provide a range of themes and examples to help library managers make judgements and identify best practice. Also provided by the toolkit is a Range of Evidence docu-

ment offering examples of how and where evidence can be located. A spreadsheet providing Links to Other Quality Evaluation Frameworks helps reduce replication of work for evaluators. A sample Questionnaire can be downloaded and distributed to library users. An introductory Presentation and Guidance Notes are also provided to help train library staff to use the PLQIM. All of these resources can be downloaded for free via the SLIC website (SLIC, 2010).

### *Outputs / Outcomes*

In 2006 the PLQIM was successfully used to analyse the economic and social impact of eight library projects that had received funding from the Scottish Executive’s Public Library Quality Improvement Fund (PLQIF). Overall, the PLQIM revealed that the projects being evaluated produced a range of benefits; direct, indirect, capital expenditure, induced and generated. Although no definitive monetary value is provided for each of these benefits a full explanation is discussed in the Impact Study produced by the evaluations (SLIC, 2008, p. 7). Brief case studies for each funded project are also provided but represent more of an overview of activities and user statistics rather than any additional insight into qualitative outcomes.

### *Pros and Cons*

The PLQIM is definitely a step in the right direction in terms of attempting to acknowledge the importance of outputs and outcomes and it seems to have been welcomed within the Scottish sector. However, it could be argued that the PLQIM is more similar to traditional quantitative evaluations than qualitative evaluations as its final outputs focus more on financial benefits and less on social benefits. Perhaps this is reflective of the current financial climate and therefore meets the current needs of library managers in Scotland.

Another mixed method study carried out in Seattle in 2005 produced much more balanced results for the library service. This will be discussed in more depth in the next section.

#### 2.4.2. *Seattle Central Library: Economic Benefits Assessment*

Inspired by positive anecdotal evidence about the positive impact that their new library building was having on users, local businesses and tourism, The Seattle Public Library Foundation and the City of Seattle's Office for Development produced its own Economic Benefits Assessment in 2005. The aim of this study was to determine the extent to which:

- local businesses experienced a positive economic impact due to increased visitation to the Central Library
- the new library affected the economic and cultural vitality of Downtown Seattle
- the library shaped Seattle's image (SCL, 2005, p. 1).

A more in-depth overview of the framework developed to evaluate impact can be observed in Figure 9.

#### *Methodology*

The researchers incorporated aspects of Holt and Elliott's (1998) method for evaluating the economic impact of SLPL and expanded the model to incorporate a combination of additional quantitative and qualitative methods.

The resultant methodology involved:

- CBA methods to estimate economic impact
- a literature review to understand the best way to measure the value of public libraries
- a case study approach to establish the history of the SCL
- visitor and user surveys – 189 in total (random sample)

- interviews with local businesses, developers and representatives from tourism – 30 in total
- analysis of visitor and usage statistics.

#### *Outputs / Outcomes*

- SCL generated \$16 million in net new economic activity in its first year of operation
- Projections for new economic activity over the next twenty years: \$80 million for 5 years, \$155 million for 10 years, or \$310 million for a 20-year period
- SCL is attracting greater footfall to the Seattle Downtown area
- SCL improves the desirability of Seattle as a tourist destination and as a location for related industries and knowledge workers
- SCL represents an icon and identity for Seattle's residents
- Findings used as an advocacy tool

#### *Pros and Cons*

The SCL study was successful in producing evidence of direct and indirect benefits and communicating the economic and social value of the library service. In their review of valuation studies in 2007 Imholz and Arns (p. 20) highlighted this research project as "an exemplary study", citing its use of mixed methods as a key reason for its success. However, although they praise the surveys methodology they draw attention to the small sample size when discussing the impressive benefits revealed by the research. Despite the small survey size and the limited time period over which the research was conducted this author believes that the SCL Benefits Valuation Assessment methodology used could act as a model for future library valuation studies.

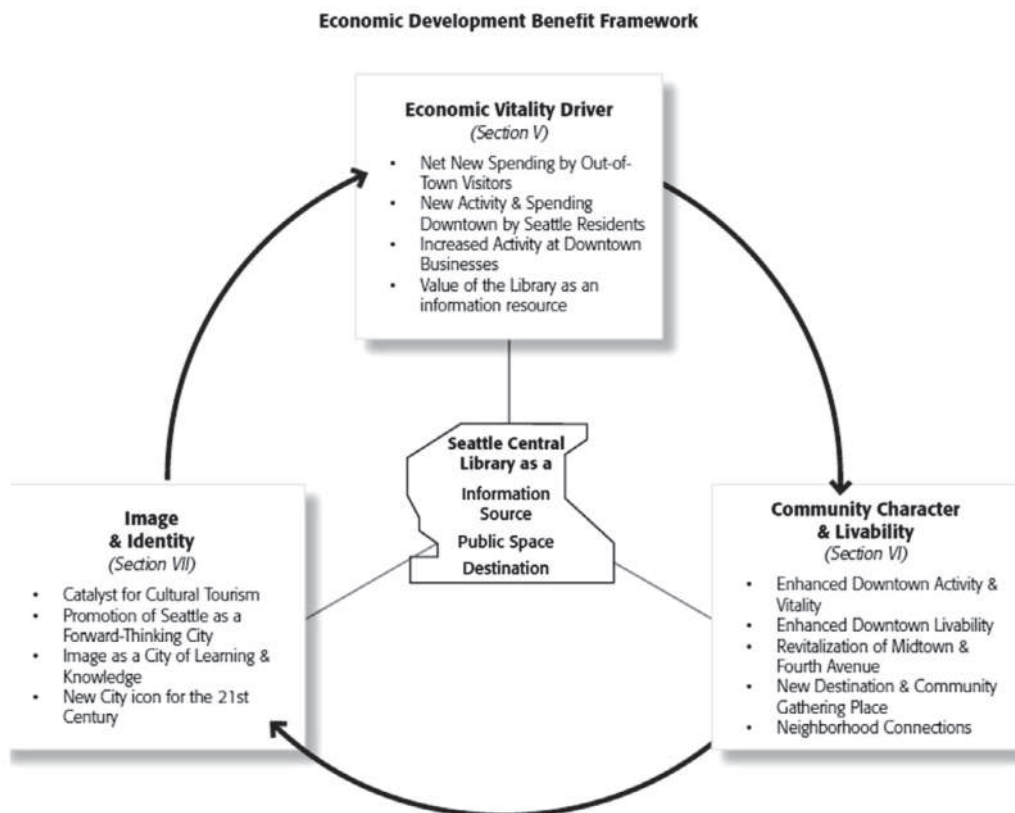


Figure 9: Economic Development Benefit Framework. (SCL, 2005, p. 10)

### 2.5. Social Return on Investment Methods: the future?

In March 2010 the DCMS published The Modernisation review of public libraries, a policy statement offering a vision for the future (DCMS, 2010). Proposal number 19 (of 54) recommended that “[t]he strategic body for libraries will explore the opportunities for developing philanthropic giving to the public library service” (DCMS, 2010, p.34). The aim being to seek out the Andrew Carnegie’s of today by communicating the value of supporting public libraries in the 21<sup>st</sup> century. Therefore, methods used to measure value in the non-profit sector are worthy of further investigation as they could potentially help libraries to develop

more appropriate models for measuring value in the future. A number of these methods are discussed in great depth in a research paper funded by the Bill and Melinda Gates Foundation which investigated how social value creation is measured and/or estimated (Tuan, 2008). Tuan presents eight integrated approaches; two of which are have already been discussed in this paper; and six new approaches developed within the non-profit sector that offer some hope for those interested in measuring or estimating social value:

- Cost-effectiveness analysis
- Cost-benefit analysis
- REDF Social Return on Investment (SROI) Model

- Robin Hood Foundation Benefit-Cost Ratio
- Acumen Fund BACO Ratio
- William and Flora Hewlett Foundation (Hewlett) Expected Return
- Center for High Impact Philanthropy (CHIP) Cost per Impact Foundation Investment Bubble Chart Tuan, 2008, pp. 10-12).

The REDF SROI Model has been selected for further discussion in this paper as its methods could offer new opportunities for public libraries to secure ongoing investment through philanthropy. A brief overview of SROI is provided below along with an outline of models currently being developed to help evaluate the benefits of philanthropy.

#### *REDF SROI Model*

The REDF (formerly known as the Roberts Enterprise Development Fund) are venture philanthropists based in California, working with nonprofits to create job opportunities for the most disenfranchised in society. They conduct rigorous impact studies to ensure that their investments deliver high social and financial returns. Since 1998 they have been instrumental in the creation of the SROI concept and on the development of models for measuring SROI. Their models are now taught at universities throughout the USA and have been adopted by nonprofits around the world (Javits, 2008, p. 1).

In 2000 the REDF recognised the frustration felt by many philanthropists over the lack of a suitable model for measuring the value of non-profit organisations; and the benefits that their investments were delivering for individuals and society. Thus, a model was created to measure socio-economic value:

Socio-economic value builds on economic value and incorporates certain elements of social value. [It] refers to decreased public expenditures and/or in-

creased public sector revenues (i.e. taxes) that result from a nonprofits work and the impact of the lives of it's clients (Emerson and Cabaj, 2000, p. 11).

This model aimed to produce answers to a number of key questions posed by practitioners, philanthropists and investors:

- How can we measure the success of our efforts?
- How do we know whether we are accomplishing what we set out to do?
- How can we make informed decisions about the ongoing use of our resources?
- How can REDF test and convince others of what we believe to be true: that for each dollar invested in our portfolio agencies' efforts, there are impressive, quantifiable resulting benefits to individuals and to society? (Javits, 2008, p. 1).

The REDF SROI model enables these benefits to be measured by comparing the net benefits of a project to the investment required to deliver those benefits over a certain time period. Two performance measures are then used in order to compare socio-economic value with the value of the original investment. The first, the Social Return Ratio (SRR) is revealed by combining the net social benefits with the cash flow of the business then dividing them by the total value of the philanthropic investment. The second, the SROI Rate is revealed by carrying out an Internal Rate of Return (IRR) derived from total socio-economic value and total costs (Emerson and Cabaj, 2000, p. 11). The REDF provide free access to their SROI Excel Model via their website. A thorough list of instructions for completion is also provided (REDF, 2000a).

In order to help non-profits in the UK to explore SROI, The New Economics Foundation, in collaboration with the London Busi-

ness School and the Small Business Service produced an invaluable SROI Primer in 2004. This Primer aims to help organisations identify and measure social outputs, outcomes and impacts and to use the SROI Model to translate these impacts into financial values. This web based tool comprising a web tour, downloadable transcripts and slides plus a list of helpful resources and a glossary of terms (NEF, 2004).

#### *Pros and Cons*

Although the original REDF SROI model was used successfully to produce values for the social and financial return of six non-profits in the REDF portfolio (REDF, 2000b) (and other SROI projects throughout the world), the methodology was revisited in 2008 to address a number of flaws. REDF realised that although the SROI methods were capable of communicating important cost savings to society (such as the financial value of a reduced jail time for offenders), it failed to acknowledge the value of impacts that were difficult to quantify, such as enhanced family relationships and mental health. In other words, the methodology failed to communicate the relationship between cause and effect (Javitis, 2008, p. 2). So, in order to develop a greater understanding of the impact that investment had on the lives of those benefiting from investment, the REDF decided to re-evaluate their focus, concentrating more on a couple of smaller elements in the SROI model; the Social Impact Reports and the Ongoing Assessment of Social Impacts (OASIS). This work is ongoing and therefore incomplete, but a series of White Papers are being produced by the REDF to ensure regular updates on their progress for developing a more appropriate method for evaluating outcomes that are difficult to measure. One paper in particular discusses Next Generation SROI Models. The methods explored in

this paper offer some hope for libraries unable to communicate the social value of their services (Gair, 2010). All of these White Papers can be accessed via the REDF website (REDF, 2010).

### **3. Conclusion**

We are never going to measure value precisely or perfectly. The information we gather is going to be incomplete, biased by the organisation's focus, and by self interest of stakeholders (Cram, 1999, p. 15).

In the UK competition for public funding has always been fierce and it looks set to become even fiercer over the next few years. The newly elected coalition government, made up of the Conservative Party and the Liberal Democrat Party have made it clear that cuts in public spending over the next few years are inevitable. The government will not be making this decision alone and have called for a public consultation to ask citizens which services should be cut. Public libraries, therefore, will be re-evaluated alongside services provided by health, education, defence, transport, broadcasting, culture and the arts sectors. There is an urgent need to adopt methods that enable the sector to appropriately communicate its value to a variety of audiences; politicians, citizens, accountants, economists, the media etcetera.

It is a concern, therefore that this author found a lack of progressive library valuations studies carried out in the UK over the last few years. That said, it appears that this might change following the publication of The Modernisation Review of Public Libraries and the commitments made by CILIP, the MLA and the DCMS to establish and feed into more appropriate models for measuring value (DCMS, 2010).

However, a number of challenges still exist that make it extremely difficult for public libraries to prove their value. For example:

- public libraries exist to serve the public good rather than deliver financial profits
- public libraries produce both direct and indirect benefits
- their perceived and actual value can be subjective and subject to bias
- no general consensus exists within the sector as to the ideal model for measuring value.

This paper has attempted to address some of these challenges by presenting a thorough review of appropriate quantitative and qualitative methodologies currently available for demonstrating value. An attempt has also been made to define the two most common types of value that the public library produces; economic value and social value.

Although not exhaustive, the research is extensive and has introduced a range of methodologies from the UK, Europe, USA, Australia and Canada. The author also branched out beyond the public library sector to identify potential methodologies currently used in the non-profit, environmental and commercial sector. A range of appropriate quantitative, qualitative and multiple methodologies have been discussed in depth and examples demonstrating successful use of these methods have been examined.

This research has revealed that quantitative evaluations produce valuable statistical data and can effectively estimate the financial outputs of public libraries, thus enabling a greater understanding of economic value. Yet their scope is limited as they fail to recognise service outcomes such as the impact that the public library has on the lives of individuals and communities. Therefore, in order to gain a greater understanding of the social value of public libraries we must consider adopting qualitative evaluation method-

ologies. However, Tuan stresses that it is unrealistic to expect to be able to measure social value with as much confidence as we do economic value because as a methodology it is still underdeveloped. She points out that methods for evaluating economic value have been around for centuries, whereas methods for measuring social value have only been around for three or so decades (Tuan, 2008, p. 7). Also, as there is no official 'social auditing body' that promotes uniformity in social value creation methodologies and no defined infrastructure for assessing social value, "measuring and/or estimating social value will continue to be practiced more like an isolated art form than widespread science" (Tuan, 2008, p. 7). This is of relevance to the public library sector where our ability to produce social value is considered by some to be one of our greatest commodities.

Although this paper has revealed that there is no perfect methodology for measuring the value of public libraries, there are many possibilities. As the examples have shown, methodologies exist to evaluate the full range of services that public libraries deliver and we are seeing a number of emerging methodologies for assessing the impact of digital services and access to ICT. The challenge for those tasked with evaluating outputs and outcomes, therefore, is to find the methodology that best fits their project and the objectives of their research. This author also recommends that the public library sector work together to create a comprehensive methodology which encourages use of common measures, language and practices for collecting and analysing data. Implementation of a standard methodology could enable the sector to communicate the true value of public libraries to the UK economy and society as a whole.



#### 4. References

- Aabo, S., Audunson, R. (2002). Rational choice and valuation of public libraries: can economic models for evaluating non-market goods be applied to public libraries? *Journal of Library and Information Science*. 34 (1), pp. 5-16.
- Aabo, S. (2005). Are public libraries worth their price? A contingent valuation study of Norwegian public libraries. *New Library World*. 106. (11/12). pp. 487-495.
- ALA. (2007). *The State of America's Libraries*. Washington: American Library Association's Public Information Office. [online]. Available: URL: <http://www.ala.org/ala/newspresscenter/mediapresscenter/presskits/2008statereport/2008statehome.cfm/>. Last accessed 1<sup>st</sup> March 2009.
- ALA. (2008a). Slow economy fuels surge in library visits. Press Release. 26.08.08. [online]. Available: URL: <http://www.ala.org/ala/newspresscenter/news/pressreleases2008/august2008/RettingEconomy.cfm/>. Last accessed 1<sup>st</sup> March 2009.
- Arrow, K., R. Solow, P. R., Portney, E. E., Leamer, R., Radner, and Schuman H. (1993). "Report of the NOAA Panel on Contingent Valuation," *Federal Register*, January 15, vol. 58 (10), pp. 4601-4614.
- Audit Commission (2010a). About the Commission. [online]. Available: URL: <http://www.audit-commission.gov.uk/aboutus/Pages/default.aspx/>. Last accessed 19<sup>th</sup> May 2010.
- Audit Commission (2010b). National Indicator Set. [online]. Available: URL: <http://www.audit-commission.gov.uk/localgov/audit/nis/Pages/Default.aspx/>. Last accessed 19<sup>th</sup> May 2010.
- Audit Commission (2010c). Comprehensive Area Assessment. [online]. Available: URL: <http://www.audit-commission.gov.uk/localgov/audit/caa/pages/default.aspx/>. Last accessed 18<sup>th</sup> May 2010.
- Audit Commission (2010d). National indicators for local authorities and local authority partnerships information portal. [online]. Available: URL: <http://www.audit-commission.gov.uk/localgov/audit/nis/Pages/niguidancesearch.aspx#/>. Last accessed 18<sup>th</sup> May 2010.
- Audit Scotland (2009). *Statutory Performance Indicators: Cultural and Community Services*. [online]. Available: URL: <http://www.audit-scotland.gov.uk/performance/docs/2008/service/profCCom S08.pdf/>. Last accessed 18<sup>th</sup> May 2010.
- Audit Scotland (2010). About Audit Scotland. [online]. Available: URL: <http://www.audit-scotland.gov.uk/about/>. Last accessed 18<sup>th</sup> May 2010.
- Barron, D.D. (2005). *The Economic Impact of Public Libraries in South Carolina*. University of South Carolina, School of Library and Information Science. [online]. Available: URL: [www.libsci.sc.edu/SCEIS/impact\\_brochure.pdf/](http://www.libsci.sc.edu/SCEIS/impact_brochure.pdf/). Last accessed 12<sup>th</sup> June 2010.
- Berelson, B. (1949). *The Library's Public*. New York: Columbia University Press. Quoted in Lynch, M.J. (2002). *Economic Hard Times and Public Library Use Revisited*. *American Libraries*. August 2002, pp. 62-63
- Bob, M.L. (1985). Library Use, Reading and the Economy. *Library Journal* (110), Feb 1985 p. 107.
- Bohme, S. & D. Spiller (1999). *Perspectives of public library use 2: a compendium of survey information*. Loughborough: LISU.
- Boyle, D. (2000). *Tyranny of Numbers*. London: Harper Collins.
- The British Library. (2004). *Measuring our Value*. The British Library. [online]. Available: URL: <http://www.bl.uk/pdf/measuring.pdf/>. Last accessed 12<sup>th</sup> June 2010.
- Brophy, P. and Coulling, K. (1996). *Quality management for information and library managers*. Aslib Gower: Aldershot.
- Brophy, P. (2007). *Narrative Based Practice. Evidence Based Library and Information Practice* (2:1). [online]. Available: URL: <http://ejournals.library.ualberta.ca/index.php/EBLIP/article/view/137/248/>. Last accessed 12<sup>th</sup> June 2010.
- Brophy, P. (2008). *Telling the story: Qualitative approaches to measuring the performance of emerging library services*. *Performance Measurement and Metrics*. 9 (1). Pp. 7-17.
- Bryant, J. (2007). *An ethnographic study of user behaviour in Open3 at the Pilkington Library*, Loughborough University. Submitted in partial fulfilment of MSc. Loughborough University.
- Bryson, J., Usherwood, B. and Streatfield, D. (2002). *Social Impact Audit for the South West Museums Libraries and Archives Council*. Centre for the Public Library in the Information Society. Department of Information Studies, The University of Sheffield. [SWMLAC Report]. pp. 9-11, 56, 41-44.

- Chartered Institute of Public Finance Accounting (CIPFA). (2010). CIPFA Social Research. [online]. Available: URL. <http://www.cipfasocialresearch.net/>. Last accessed 10<sup>th</sup> June 2010.
- Chelmsford Public Library. (2010). The Value of Your Library. [online]. Available: URL. [http://www.chelmsfordlibrary.org/library\\_info/calculator.html/](http://www.chelmsfordlibrary.org/library_info/calculator.html/). Last accessed 2<sup>nd</sup> June 2010.
- Chowdhury, G., Burton, P., McMenemy, D., Poulter, A. (2008). *Librarianship: an introduction*. London: Facet Publishing.
- Cram, J. (1999). Six impossible things before breakfast": a multidimensional approach to measuring the value of libraries. In: *Proceedings of the 3rd Northumbria International Conference on Performance Measurement in Libraries and Information Services 1999*, Newcastle upon Tyne 2000. [online]. Available: URL. <http://www.alia.org.au/~jcram/sixthing.PDF/>. Last accessed 9<sup>th</sup> June 2010.
- Creswell, J.W. (1998). *Qualitative Inquiry and Research Design*. California: Sage.
- DCMS (2009). *Capturing the impact of libraries*. Report. [online]. Available: URL. [http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+http://www.culture.gov.uk/reference\\_library/publications/5914.aspx/](http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+http://www.culture.gov.uk/reference_library/publications/5914.aspx/). Last accessed 14<sup>th</sup> June 2010.
- DCMS (2010). *The modernisation review of public libraries: A policy statement*. [online]. Available: URL. <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+http://www.culture.gov.uk/images/consultation/responses/modernisationreviewpubliclibraries.pdf/>. Last accessed 19<sup>th</sup> May 2010.
- Denscombe, M. (2005) *The Good Research Guide for small scale social research projects*. England: Open University Press. Pp 154, 156, 168-169.
- Dover, M., and Simmons, S. (1993). *Civil disasters: the role of public libraries following a crisis in the community*. London: Bernam Press.
- Elkin, J. and Train, B. (2001). Measuring the unmeasurable: reader development and its impact on performance measurement in the public library sector. *Library Review*. 50 (6). pp 295-304.
- Elliott, D (2005). *An Economist's Perspective on the State of Library Valuation Studies*. A paper presented to the ALC Economic Panel meeting. November 2005.
- Emerson, J. and Cabaj, M. (2000). *Social Return on Investment*. *Making Waves*. 11 (2). [online]. Available: URL. <http://auspace.athabasca.ca:8080/dspace/bitstream/2149/1028/1/MW110210.pdf/>. Last accessed 8<sup>th</sup> June 2010.
- Emerson, J., Wachowicz, J., and Chun, S. (2001). *Social Return on Investment: Exploring aspects of value creation in the non-profit sector*. REDF. [online]. Available: URL. [http://www.redf.org/system/files/\(17\)+Vol.+2+--+SROI.pdf/](http://www.redf.org/system/files/(17)+Vol.+2+--+SROI.pdf/). Last accessed 12<sup>th</sup> June 2010.
- Favret, L. (2000). Benchmarking, annual library plans and best value: the implications for public libraries. *Library Management*. 21 (7). pp. 340-348.
- Fetterman, D.M. (1998). *Ethnography: Step by step*. 2<sup>nd</sup> edition. pp. 1-2. USA: Sage Publications.
- Finch, L. and Warner, J. (1998). Dividends: the value of public libraries in Canada. *The Bottom Line: Managing Library Finances*. 11 (4). pp. 158-179
- Gair, C. (2010). *SROI Act II: a call to action for next generation SROI*. [ONLINE]. Available: URL. [http://www.redf.org/system/files/REDF\\_SROI+Act+II\\_FINAL\\_10.09.pdf/](http://www.redf.org/system/files/REDF_SROI+Act+II_FINAL_10.09.pdf/). Last accessed 8<sup>th</sup> June 2010.
- Getz, M. (1989). Libraries and business cycles. *The Bottom Line*. 2(1). pp.4-5. [online]. Available: URL. <http://www.emeraldinsight.com/Insight/viewPDF.jsp?contentType=Article&FileName=html/Output/Published/EmeraldFullTextArticle/Pdf/1700020102.pdf/>. Last accessed 1<sup>st</sup> March 2009.
- Given, L.M., & Leckie, G.J., 2003. "Sweeping" the library: mapping the social activity space of the public library. *Library & Information Science Research*. (25). pp. 365-385. [online], 365-385. Available: URL. <http://www.ugr.es/~alozano/Translations/SweepingtheLibrary.pdf/>. Last accessed 12<sup>th</sup> June 2010.
- Goulding, A. (2009). Credit Crunch: the impact on libraries. *Journal of Information and Library Science*. 41 (3). [online]. Available: URL. <http://lis.sagepub.com/cgi/reprint/41/1/3/>. Last accessed 12<sup>th</sup> June 2010.
- Griffiths, J.M., King, D.W., Lynch, T. (2004). *Taxpayer Return on Investment*. [Report], p. 5-6. Prepared for State Library and Archives of Florida. [online]. Available: URL. <http://dliis.dos.state.fl.us/bld/roi/pdfs/ROISummaryReport.pdf/>. Last accessed 1<sup>st</sup> June 2010.
- Hartman, R.S. (1969). *The structure of value*. Chicago: Southern Illinois University Press.
- Holden, J. (2004). *Capturing Cultural Value. How Culture has become a Tool of Government Policy*. London: Demos.

- Holt, G.E., Elliott, D. And Dussold, C. (1996). A framework for evaluating public investment in urban libraries. *The Bottom Line: Managing Library Finances*. 9 (4). pp. 4-13.
- Holt, G. E., Elliott, D., & Moore, A. (1998). Placing a value on public library services. A St. Louis case study. *Public Libraries*, pp. 98-108.
- Holt, G. E., Elliott, D., & Moore, A. (1999). Placing a value on public library services. [online]. Available: URL: <http://www.slpl.lib.mo.us/libsrc/restoc.htm/>. Last accessed 23<sup>rd</sup> May 2010.
- Holt, G., Elliott, D., Watts, A., & Holt, L. E. (2000). Libraries are valuable... Prove it! St. Louis: St. Louis Public Library.
- Holt, Glen E. and Elliott, Donald. (2003). "Measuring Outcomes: Applying Cost-Benefit Analysis to Middle-Sized and Small Public Libraries." *Library Trends* 51, no.3, Winter 2003, pp. 424-440. [online]. Available: URL: <http://jungjw.myweb.uga.edu/8350/9913453.pdf/>. Last accessed 23<sup>rd</sup> May 2010.
- Imholz, S., & Arns, J. W. (2007). Worth Their Weight: An assessment of the evolving field of library valuation. *Americans for Libraries Council*. [online]. Available: URL: [www.bibliotheksportal.de/fileadmin/0themen/Management/dokumente/WorthTheirWeight.pdf/](http://www.bibliotheksportal.de/fileadmin/0themen/Management/dokumente/WorthTheirWeight.pdf/). Last accessed 22<sup>nd</sup> May 2010.
- James, S.E. (1983). An Investigation of the relationship public library use patterns and local economic conditions in twenty urban areas: 1960 - 1979. Michigan: University Microfilms, 1983.
- James, S.E. (1986). Economic hard times and public library use: A close look at the Librarian's Axiom. *Public Library Quarterly*. 7 (3/4). Hawthorn Press. [online]. Available: URL: <http://209.85.229.132/search?q=cache:2l6mgXte-QJ:htp://haworthpress.net/store/E-Text/ViewEText.asp%3Fsid%3DAGNQ33N2U4LT9LKD3NUXV315UTGEF1C7%26a%3D3%26s%3DJ118%26v%3D7%26i%3D3%252F4%26fn%3DJ118v07n0308+james+1986+libraries+economic+hard+times&hl=en&ct=clnk&cd=3/>. Last accessed 1<sup>st</sup> March 2009.
- Javits, C. (2008). REDF's current approach to SROI. [ONLINE]. Available: URL: <http://www.redf.org/system/files/REDFs+Current+Approach+to+SROI.pdf/>. Last accessed 7<sup>th</sup> June 2010.
- Jones, K., Kinnell, M. & Usherwood, B. (2000). The development of self-assessment tool-kits for the library and information sector. *Journal of Documentation*. 52 (2), pp.120-135. [online]. Available: URL: <http://www.emeraldinsight.com/Insight/viewPDF.jsp?Filename=html/Output/Published/EmeraldAbstractOnlyArticle/Pdf/2780560201.pdf/>. Last accessed 12<sup>th</sup> June 2010.
- Jura Consultants (2005). Bolton Metropolitan Borough Council and MLA North West : Bolton's Museum, Library and Archive Services: An Economic Evaluation. Metropolitan Borough Council, Bolton.
- Kamer, P. 2005. Placing an Economic Value on the Services of Public Libraries in Suffolk County, NY. [http://www.urbanlibraries.org/files/making\\_cities\\_stronger.pdf](http://www.urbanlibraries.org/files/making_cities_stronger.pdf).
- Kamer, Pearl. 2006a. Placing an Economic Value on the Services of the Middle Country Public Library in Suffolk County, NY. <http://www.actforlibraries.org/pdf/Middle%20Country%20Economic%20impact%20study2006.pdf>. Last accessed 12<sup>th</sup> June 2010.
- Kamer, Pearl. 2006b. The Economic Value of the Port Jefferson Free Library in Suffolk County, NY. <http://www.actforlibraries.org/pdf/Port%20Jefferson%20EcoVal%202006%20study.pdf>. Last accessed 12<sup>th</sup> June 2010.
- Kamer, Pearl. 2006c. Placing an Economic Value on the Services of the Mastic-Moriches-Shirley Community Library in Suffolk County, NY. Last accessed 12<sup>th</sup> June 2010.
- Landry, C., Bianchini, F., Maguire, M. and Worpole, K. (1993). *The Social Impact of the Arts - A Discussion Document*. Comedia: Stroud. Cited in Reeves, M. (2002). *Measuring the Social and Economic Impact of the Arts: A Review*. Arts Council. p. 21. [online]. Available: URL [http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/documents/publications/340.pdf/](http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/documents/publications/340.pdf). Last accessed 12<sup>th</sup> June 2010.
- Linley, R and Usherwood, B. (1998). *New Measures for the New Library: A Social Audit of Public Libraries*. Centre for the Public Library in the Information Society. Department of Information Studies, The University of Sheffield. [British Library Research and Innovation Centre Report 89]. pp. 6, 9, 10, 15, 21, 49, 84-86. [online]. Available: URL: <http://www.sheffield.ac.uk/is/research/centres/cplis/research/index.html/>. Last accessed 11<sup>th</sup> June 2010.

LISU (2009). LAMPOST: Libraries, Archives, Museums and Publishing Online Statistics Tables. [online]. Available: URL.

<http://www.lboro.ac.uk/departments/dils/lisu/lampost09/inst09.html/>. Last accessed 19<sup>th</sup> May 2010.

Long Island Association (LIA). 2010. LIA Mission Statement. [online]. Available: URL. [http://www.longislandassociation.org/mission\\_statement.cfm/](http://www.longislandassociation.org/mission_statement.cfm/). Last accessed 1<sup>st</sup> June 2010.

Lynch, M.J. (2002). Economic Hard Times and Public Library Use Revisited. *American Libraries*. August 2002, pp. 62-63

Malinowski, B. (1922). *Argonauts of the Western Pacific*. New York: E.P. Dutton & Co. Inc

Matarasso, F. (1997) *Beyond Book Issues: the social potential of library projects*. Comedia: Bournes Green, Stroud.

McColvin, L. (1942). *The public library system of Great Britain: a report on its present condition with proposals for post-war reorganization*. p. 5. London: Library Association.

McKechnie, Lynne (E.F.), 2000. Ethnographic observation of preschool children. *Library & Information Science Research* 22(1). pp. 61-76. [online]. Available: URL. <http://polaris.gseis.ucla.edu/ewhitmir/mckechnie.pdf/>. Last accessed 12<sup>th</sup> June 2010.

McKechnie, Lynne (E.F.), et al., 2004. Covered beverages now allowed: public libraries and book superstores. *The Canadian Journal of Information and Library Science*. 28(3). pp. 39-51. [online]. Available: URL. [http://www.caais-acsi.ca/proceedings/2004/mckechnie\\_2004.pdf/](http://www.caais-acsi.ca/proceedings/2004/mckechnie_2004.pdf/). Last accessed 12<sup>th</sup> June 2010.

McMenemy, D. (2007). What is the true value of a public library? *Library Review*. 56 (4). pp. 273-277.

McMenemy, D. (2009). *The Public Library*. London: Facet. P. 152.

Mead, M. (1943). *Coming of age in Samoa*. USA: Blue Ribbon Books.

Moriarty, G. (1997). Taliruni's Travellers: An arts worker's view of evaluation. Comedia: Stroud Cited in in Reeves, M. (2002). *Measuring the Social and Economic Impact of the Arts: A Review*. Arts Council, p. 37. [online]. Available: URL: <http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/documents/publications/340.pdf/>. Last accessed 12<sup>th</sup> June 2010.

Morris, A., Hawkins, M., and Sumsion, J. (2000). *Economic Value of Public Libraries: Re-*

*search in general*. [online]. Available: URL. <http://www.staff.lboro.ac.uk/~lsam/pdf/general.pdf/>. Last accessed 12<sup>th</sup> June 2010.

New Economics Foundation (NEF). (2004). *SROI Primer*. [online]. Available: URL. <http://sroi.london.edu/index.html/>. Last accessed 8<sup>th</sup> June 2010.

New Orleans Public Library Foundation (2005-2010). *People, Places, Progress: Building Back Better*. [online]. Available: URL. <http://www.nopl.org/>. Last accessed 8<sup>th</sup> June 2010.

Oneplace (2010). About this site: Welcome to Oneplace. [online]. Available: URL. <http://oneplace.direct.gov.uk/aboutthissite/pages/default.aspx/>. Last accessed 18<sup>th</sup> May 2010.

Pickard, A.J. (2007). *Research Methods in Information*. London: Facet.

Poll, R. and Boekhorst, P. (2007a). *Measuring Quality: Performance Measurement in Libraries*. 2<sup>nd</sup> edition. IFLA Publications: The Hague.

Poll, R. (2007b). *Bibliography: Impact and Outcomes of Libraries*. IFLA. [ONLINE]. Available: URL. [http://archive.ifla.org/VII/s22/Impact\\_and\\_outcome\\_of\\_libraries\\_07-12-01.pdf/](http://archive.ifla.org/VII/s22/Impact_and_outcome_of_libraries_07-12-01.pdf/). Last accessed 9<sup>th</sup> June 2010.

Poole, W.F. (1880). *Annual Report from the Chicago Public Library*. Quoted in Lynch Lynch, M.J. (2002). *Economic Hard Times and Public Library Use Revisited*. *American Libraries*. August 2002, pp. 62-63.

Putman, R. and Feldstein, L. (2003). *Better Together: Restoring the American Community*. New York: Simon & Schuster.

Radich, A.J., (1987). *Economic Impact of the Arts: A Sourcebook*. Cited in Reeves, M. (2002). *Measuring the Social and Economic Impact of the Arts: A Review*. Arts Council. p.27. [online]. Available: URL: <http://www.artscouncil.org.uk/documents/publications/340.pdf/>. Last accessed 11 September 2007.

Ray, L. (2006). *Capturing the public value of heritage*. *Recordkeeping* (7). pp. 15-16.

Reeves, M. (2002). *Measuring the Social and Economic Impact of the Arts: A Review*. Arts Council. [online]. Available: URL: <http://www.artscouncil.org.uk/media/uploads/documents/publications/340.pdf/>. Last accessed 12<sup>th</sup> June 2010.

REMI. *Regional Economic Models, Inc.* [online]. Available: URL. <http://www.remi.com/>. Last accessed 27<sup>th</sup> May 2010.

RIMS II. Regional Input-Output Modeling System II [ONLINE]. Available: URL. <http://www.bea.gov/bea/regional/rims/>. Last accessed 27<sup>th</sup> May 2010.

Roberts Enterprise Development Fund (REDF). (2000a). SROI Excel Model. [online]. Available: URL. <http://www.redf.org/learn-from-redf/tools/110/>. Last accessed 8<sup>th</sup> June 2010.

Roberts Enterprise Development Fund (REDF). (2000a). REDF Tools: SROI

Excel Model. [online]. Available: URL. <http://www.redf.org/learn-from-redf/tools/>. Last accessed 12<sup>th</sup> June 2010.

Roberts Enterprise Development Fund (REDF). (2000b). Social Return on Investment (SROI) Collection. [online]. Available: URL. <http://www.redf.org/learn-from-redf/publications/119/>. Last accessed 8<sup>th</sup> June 2010.

Roberts Enterprise Development Fund (REDF). (2010). REDF Publications. [online]. Available: URL. <http://www.redf.org/learn-from-redf/publications/>. Last accessed 8<sup>th</sup> June 2010.

Rooney-Browne, C. (2009a). Rising to the Challenge: a look at the role of public libraries in times of recession. *Library Review*. 58 (5). pp. 341-352.

Rooney-Browne, C. (2009b). Social Value: Identifying, measuring and sharing some of the less obvious ways that public libraries contribute to economic and social regeneration. Presentation to the Society of Chief Librarians Conference, June 2009. Warwick University, England.

Rooney-Browne, C. (2011). Towards an appropriate model for measuring the social value of public libraries. (forthcoming). PhD funded by the Arts and Humanities Research Council. Due for completion December 2011.

Sarantakos, S. *Social Research*. 2nd ed. London: Macmillan, 1998.

Sawyer, R. (1996). The economic and job creation benefits of Ontario public libraries. Cited in: Finch, L. and Warner, J. (1998). Dividends: the value of public libraries in Canada. *The Bottom Line: Managing Library Finances*. 11 (4). pp. 158.

Schutt, R. (2006). *Investigating the Social World*. p.17. 5<sup>th</sup> Edition. California: Sage.

Scottish Library and Information Council (SLIC) (2007). Public Library Quality Improvement Matrix, (PLQIM): Building on success: a public library improvement matrix for Scotland, pp. 1-29. Scotland: Scottish Executive & Scottish Library & Information Council.

Scottish Library and Information Council (SLIC). (2008). Public Library Quality Improvement Fund: Impact Study 2006/2007. [online]. Available: URL. <http://www.slainte.org.uk/files/pdf/slic/PLQIM/ImpactStudyExecSummary.pdf/>. Last accessed 2<sup>nd</sup> June 2010.

Scottish Library and Information Council (SLIC) (2010). Public Library Quality Improvement Matrix. [online]. Available: URL. <http://www.slainte.org.uk/slic/plqim/plqimindex.htm/>. Last accessed 2<sup>nd</sup> June 2010.

The Scottish Government (2009). High Level Summary of Statistics Trend: Public Libraries. [online]. Available: URL. <http://www.scotland.gov.uk/Topics/Statistics/Browse/Tourism-Culture-Sports/TrendPublicLibraries/>. Last accessed 18<sup>th</sup> May 2010.

Seattle Central Library (SCL). 2005. The Seattle Public Library Central Library : Economic Benefits Assessment. [online]. Available: URL. <http://www.spl.org/pdfs/SPLCentralLibraryEconomicImpacts.pdf/>. Last accessed 9<sup>th</sup> June 2010.

Seavey, C. (2003). The American public library during the Great Depression. *Library Review*. 52 (8). pp. 373-378.

Shelton, A. (2003). 'Books everywhere and always': a history of London public libraries during the Second World War. *Library and Information Research (LIR)*. 28 (90). [online]. Available: URL.

<http://www.lirg.org.uk/lir/ojs/index.php/lir/article/viewFile/171/218/>. Last accessed 8<sup>th</sup> June 2010.

Smith, H.W. (1975). *Strategies of Social Research: The Methodological Imagination*. London: Prentice-Hall. pp. 135, 208, 370.

Smith, P.J. (1992). Auditing social needs. *Policy and Politics*. 20(1). Pp. 29-34.

Sport England (2010). Active People Survey. [online]. Available: URL. [http://www.sportengland.org/research/active\\_people\\_survey.aspx/](http://www.sportengland.org/research/active_people_survey.aspx/). Last accessed 19<sup>th</sup> May 2010.

Toyne, J., Usherwood, B. (2001). *Checking the Books: The Value and Impact of Public Library Book Reading*. Department of Information Studies. University of Sheffield, Sheffield.

Tuan, Melinda T. *Measuring and/or Estimating Social Value Creation: Insights into Eight Integrated Cost Approaches*, Final Paper 12.15.08. Publication. Seattle: Bill & Melinda Gates Foundation, 2008. [online]. Available: URL. <http://>

[www.gatesfoundation.org/learning/Documents/WWL-report-measuring-estimating-social-value-creation.pdf/](http://www.gatesfoundation.org/learning/Documents/WWL-report-measuring-estimating-social-value-creation.pdf/). Last accessed 8<sup>th</sup> June 2010.

UK Online Centres (UKOC, 2007). Digital Inclusion: a discussion of the evidence base. [online]. Available: URL.

<http://www.ukonlinecentres.com/corporate-pages/research/centres-research.html/>. Last accessed 7<sup>th</sup> June 2010.

UK Online Centres (UKOC). 2008. Digital inclusion: social impact. [online]. Available: URL. <http://www.ukonlinecentres.com/corporate-pages/research/centres-research.html/>. Last accessed 3<sup>rd</sup> June 2010.

UK Online Centres (UKOC). 2009. Does the internet improve lives? [online]. Available: URL. <http://www.ukonlinecentres.com/corporate-pages/research/centres-research.html/>. Last accessed 7<sup>th</sup> June 2010.

UNESCO. (1994). Public Library Manifesto [online]. Paris: UNESCO. Available: URL

<http://www.unesco.org/webworld/libraries/manifestos/libraman.html/>. Last accessed 12<sup>th</sup> June 2010.

Urban Libraries Council (2006). The Engaged Library: Chicago Stories of Community Building. Urban Libraries Council. [online]. Available: URL. [http://urbanlibraries.org/associations/9851/files/ULC\\_PFSC\\_Engaged\\_0206.pdf/](http://urbanlibraries.org/associations/9851/files/ULC_PFSC_Engaged_0206.pdf/). Last accessed 3<sup>rd</sup> June 2010.

Zadek, S., Pruzan, P., and Evans, R. (1997). Building Corporate Accountability: Emerging Practices in Social and Ethical Accounting, Auditing and Reporting. London: Earthscan Publications.

## 5. Additional Resources

Abrams, S. (2010). The value of public libraries. Blogpost. [online]. Available: URL. <http://stephenslighthouse.com/2010/04/06/the-value-of-public-libraries/>. Last accessed 23<sup>rd</sup> May 2010.

ALA. (2010). Articles and Studies Related to Library Value (Return on Investment). [online]. Available: URL. <http://www.ala.org/ala/research/librarystats/roi/index.cfm/>. Last accessed 23<sup>rd</sup> May 2010.

Bill and Melinda Gates Foundation. (2010). Opportunity for all: how the American public benefits from internet access at U.S. public libraries. [online]. Available: URL.

<http://www.gatesfoundation.org/learning/Documents/OpportunityForAll.pdf/>. Last accessed 11<sup>th</sup> June 2010.

Bookstart. (2009). Bookstart Impact Evaluation. [Report]. [online]. Available: URL. <http://www.bookstart.org.uk/show/feature/Bookstart-impact-evaluation/>. Last accessed 14<sup>th</sup> June 2010.

CILIP (2010). Library Statistics. [online]. Available: URL.

<http://www.cilip.org.uk/membership/enquiry-service/top-enquiries/pages/statistics.aspx/>. Last accessed 23<sup>rd</sup> May 2010.

DCMS (2010). CASE: the culture and sport evidence programme. [online]. Available: URL. <http://www.culture.gov.uk/case/case.html/>. Last accessed 14<sup>th</sup> June 2010.

Global Statistics for Advocacy (2010). A new set of links. [Blog post]. [online]. Available: URL. <http://iflstat.wordpress.com/2010/05/25/a-new-set-of-links/>. Last accessed 23<sup>rd</sup> May 2010.

LISU. (2006). Evidence Based Management in Action Project. [online]. Available: URL. <http://www.lboro.ac.uk/departments/dils/lisu/lanacs/home.html/>. Last accessed 18<sup>th</sup> June 2010.

LISU. (2010). Research. Current Research: Evaluations. [online]. Available: URL. <http://www.lboro.ac.uk/departments/dils/lisu/pages/projects/projects-index.html/>. Last accessed 18<sup>th</sup> June 2010.

Noonan, D. (2002). Contingent Valuation Studies in the Arts and Culture: An annotated bibliography. Working Paper Series 03.04. [online]. Available: URL. [http://harrisschool.uchicago.edu/about/publications/working-papers/pdf/wp\\_03\\_04.pdf/](http://harrisschool.uchicago.edu/about/publications/working-papers/pdf/wp_03_04.pdf/). Last accessed 23<sup>rd</sup> May 2010.

Pung, C., Elwes, T., Marks, P. (2004). Measuring the economic impact of the British Library. Presentation to the Demonstrating Value Conference, The British Library, Monday 21<sup>st</sup> June 2004. [online]. Available: URL. [http://www.bl.uk/aboutus/stratpolprog/increasingvalue/publicvalue/confpres/pung\\_elwesmarks.pdf/](http://www.bl.uk/aboutus/stratpolprog/increasingvalue/publicvalue/confpres/pung_elwesmarks.pdf/). Last accessed 1<sup>st</sup> June 2010.

Survey Resources Network (2010). Survey Question Bank. [online]. Available: URL. <http://survey.net.ac.uk/sqb/>. Last accessed 11<sup>th</sup> June 2010.

# CIRCUITI COMMERCIALI E NON COMMERCIALI DEL SAPERE

Giuseppe VITIELLO,  
NATO Defense College, Roma

## Abstract

*This is the first of a three article series devoted to the scholarly communication commercial and non-commercial chains. Innovation in both sectors does not follow the same dynamics. The critical dimension of economic change in the publishing sector is innovation in products, when it relates to content, and innovation in processes. As things stand, only when scholarly communication industries innovate in processes, will they acquire a long-lasting competitive advantage over their competitors. Other factors of innovation in the scholarly publishing industry are collective action and, more importantly, institutional policies. The non-commercial scholarly communication sector, mainly libraries, evolves according to a different dynamic: State and local governmental policies to begin with, and cooperative undertakings.*

**Keywords:** *communication, publishing industry, science publishing communication, e-book, open access, digital resources, libraries, commerce of book, partnership, information.*

\* \* \*

## Dinamiche dell'innovazione nella formazione e nell'evoluzione del mercato

Nel 2003 la rivista "Biblioteche oggi" ospitò un mio contributo sul mercato della comunicazione editoriale scientifica, in cui, analizzando gli studi allora disponibili sull'economia editoriale e sulle nuove prospettive aperte dall'open access, descrivevo le caratteristiche della filiera dopo che le nuove tecnologie e i processi di disintermediazione sulla catena del libro (o più propriamente, sul mercato delle riviste scientifiche) ne avevano profondamente sovvertito i fondamentali.<sup>1</sup>

A distanza di circa dieci anni da quella pubblicazione, la cornice generale entro cui si svolge la produzione e la distribuzione della comunicazione editoriale scientifica è talmente mutata e tanti sono i nuovi entranti e le problematiche, che mi è sembrato utile ritornare sul tema, se non altro per esplorare i mutati contesti e le innovazioni di processo. Seppure difficilmente riassumibili in poche righe, le tendenze in atto possono, a mio avviso, essere descritte in tre grandi scosse che hanno radicalmente ridisegnato il paesaggio editoriale. La prima di esse è costituita dall'espansione del digitale in ognuno dei segmenti, dei processi e degli anelli della catena, grazie all'affermarsi generalizzato e universale degli e-book, delle piattaforme di distribuzione delle risorse elettroniche e delle applicazioni oggi disponibili sui supporti digitali. La nuova generazione di tablet e i servizi ad essi collegati comportano un livello di disintermediazione ancora più accentuato, ma anche la possibile egemonia di alcuni degli attori che godono del vantaggio competitivo derivato dalla situazione di prossimità con l'utente finale.

La seconda tendenza in atto è il progresso dell'open access, dove il contenuto è offerto a titolo gratuito agli utenti e sono spesso gli autori, o le istituzioni da cui dipendono, che finanziano la pubblicazione delle opere. L'onda lunga dell'accesso aperto non ha mutato i fondamentali del mercato della comunicazione editoriale scientifica, com'era stato un tempo auspicato dagli entusiasti promotori, e neanche è riuscita a scalfire il potere degli "oligopoli del sapere".<sup>2</sup> Pur essendo elemento insopprimibile dell'editoria scientifica contemporanea, l'open access deve ne-

cessariamente trovare i suoi sbocchi per mezzo dei motori di ricerca e di supporti tecnologici mobili (cellulari e tablets). Non lo si può quindi considerare un'isola istituzionale, con propri meccanismi produttivi e distributivi, perché i suoi contenuti circolano tramite i canali posseduti dai grandi gruppi delle tecnologie dell'informazione. I quali ambiscono ad assumere una posizione dominante, se non monopolistica, su molti degli anelli tradizionali della catena. Malgrado tali svantaggi e storture, l'open access ha segnato molti punti a suo favore, guadagnandosi il sostegno convinto della comunità accademica e dotandosi di un'offerta rilevante di pubblicazioni.

La terza fenomenologia da prendere in considerazione è l'avvento di Google Books, un nuovo entrante che, in pochi anni e a tappe forzate, si è imposto su ogni terreno e segmento della catena. Il suo impatto è talmente intenso che ogni operatore è oggi obbligato a rivedere la sua strategia di sviluppo e a riposizionare risorse ed assetti secondo le nuove articolazioni dettate dal colosso di Mountain View e dalla manciata di imprese sue pari che ambiscono ad occupare gli stessi segmenti di mercato.

Fa parte di tale nuova articolazione la messa in discussione della tradizionale distinzione tra circuito commerciale e circuito non commerciale del libro, una certezza stabile nel retroterra culturale degli operatori di biblioteca, anche se è chiaro che un'industria come l'editoria, se vuole essere culturale, non può unicamente limitarsi a vendere prodotti, e una rete eminentemente culturale, com'è quella delle biblioteche, non può disinteressarsi delle condizioni industriali e commerciali degli oggetti di cui si occupa.

La sfida lanciata alle biblioteche è ormai di carattere identitario: può ancora permanere un circuito non commerciale della comunicazione editoriale scientifica all'epoca di Google, che ha l'ambizione di diventare in pochi anni il più grande edi-

tore, la più grande libreria e la più grande biblioteca al mondo? Come possono le biblioteche resistere alle logiche di sviluppo del circuito commerciale continuando a mantenere le loro funzioni tradizionali? E se la separazione tra i due circuiti perdura, ha senso fondarla all'interno della stessa cornice istituzionale e sugli obiettivi che l'hanno contraddistinta nel passato?

Queste domande, già critiche al tempo in cui lo strapotere dei gruppi editoriali scientifici aveva sminuito il ruolo delle biblioteche, convertendole in agenti contabili dediti alla gestione di abbonamenti e di pacchetti informativi confezionati dai produttori, sono diventate cruciali davanti all'ultima scossa che ha di recente investito il mondo del libro: quella, forse tellurica, degli e-books. Non a caso si parla di terza, o di quarta rivoluzione del libro,<sup>3</sup> perché l'e-book sta già provocando un riorientamento generalizzato del mercato delle opere a stampa, delle pratiche di lettura, nonché della geografia e della storia dell'edizione. Per qualificare la natura del cambiamento in atto, occorre però non lasciarsi avvincere da tesi deterministiche, che vedono nell'avvento dei nuovi supporti e nella realizzazione di prodotti sempre più avanzati la fonte principale, se non esclusiva, delle mutazioni in corso. Non è l'e-book da solo, infatti, che determina la ristrutturazione nelle linee di produzione delle case editrici, la riconfigurazione delle tipologie di aziende, l'entrata di nuovi attori e il generale riposizionamento di quelli tradizionali all'interno dei circuiti commerciali e non commerciali.

Questo studio intende analizzare la posizione degli attori tradizionali lungo la catena della comunicazione editoriale scientifica di carattere digitale e il ruolo particolare delle biblioteche. Molti lavori hanno già trattato le dimensioni e le caratteristiche della nuova offerta digitale e denunciato a giusto titolo le anomalie del mercato e il paradosso, secondo cui con-



tenuti di natura pubblica sono messi in commercio alle condizioni, spesso incredibilmente onerose, decise dai grandi gruppi editoriali.<sup>4</sup> Questo studio ha invece l'ambizione di esplorare le mutazioni lungo la catena della comunicazione scientifica derivate dall'affermazione degli e-book e dalla diffusione generalizzata di piattaforme integrate di distribuzione delle risorse elettroniche disponibili in varie applicazioni.

Esso è diviso in tre parti. La prima è dedicata alle dinamiche di innovazione e a quelli che sono, o sono stati, i fattori di formazione e di evoluzione del mercato dell'editoria e del mondo delle biblioteche. Le mutazioni in atto, infatti, non riguardano indifferentemente e omogeneamente tutti i segmenti della catena, né possono essere trasferite con facilità da un settore a un altro. Ciascuno di essi sviluppa una propria dinamica, consona alla sua natura istituzionale e dipendente dal modo in cui l'innovazione è interpretata e sviluppata. Inoltre, i cambiamenti che percepiamo hanno già introdotto gradi estesi di disintermediazione nel mercato e ancora maggiore disintermediazione (e di conseguenza, concentrazione) è prevedibile per effetto delle iniziative intraprese da Google, Amazon, Apple ed altri.

In questa prima parte si darà notevole risalto alle politiche istituzionali a favore del libro e alla loro evoluzione in ambiente digitale. Il tema può sembrare marginale rispetto ai problemi contemporanei dell'editoria digitale ed estraneo ai suoi aspetti tecnici e professionali. In realtà, se si parte dal concetto che le tecnologie sono re-interpretate (o re-inventate) in funzione degli interessi economici e professionali degli attori che se ne appropriano,<sup>5</sup> è fondamentale conoscere quali sono le evoluzioni specifiche dei distinti segmenti, giacché il futuro del settore sarà deciso non solo dalla forza organizzativa e finanziaria delle imprese, ma anche dal modo in cui sia le istituzioni pubbliche, sia il settore privato sapranno indirizzare le loro strategie e mobilitare il proprio capi-

tale intellettuale, sviluppando attività e alleanze intersettoriali con cui rafforzeranno o contrasteranno le posizioni detenute dai gruppi oggi egemoni sul mercato. La seconda parte dello studio esamina i primi tentativi d'integrazione tra circuito commerciale e non commerciale del libro, ma anche le distorsioni e le contraddizioni che ne derivano. Si vedrà, ad esempio, come il modello di cooperazione applicato dalle biblioteche nel campo dell'informazione bibliografica possa entrare in crisi quando si combina alla formula del vantaggio competitivo tipica del settore privato. E come anche il governo dei beni comuni sviluppato nella gestione delle pubblicazioni in open access possa svilupparsi in una più sottile "tragedia", quando tali pubblicazioni sono recuperate come prodotti a valore aggiunto nelle grandi banche di periodici commercializzate dalle multinazionali del sapere. Entrambi gli esempi dimostrano che, se non si riflette abbastanza sulle modalità di governo<sup>6</sup> delle innovazioni di processo, l'integrazione tra rete commerciale e non commerciale del libro rischia di trascendere in cortocircuito e di dare origine alla cannibalizzazione del segmento più debole. La cooperazione con i grandi gruppi editoriali e con Google, infatti, non è esente da rischi e, se non è bilanciata da strumenti correttivi, può rimettere in causa il peso relativo delle forze in campo e compromettere l'esistenza dell'anello più debole: le biblioteche.<sup>7</sup>

Nella terza parte dello studio, infine, si procederà alla mappatura delle funzioni per ciascuno dei segmenti della comunicazione editoriale scientifica, descrivendo l'infrastruttura prossima ventura del libro digitale e la situazione specifica di mercato delle imprese e delle istituzioni che vi operano. Si cercherà inoltre di prospettare gli scenari possibili delle biblioteche, i punti di forza attuali e le posizioni cedute al settore privato, mostrando che il rendere di nuovo comuni i beni che l'istituto della proprietà

intellettuale ha reso esclusivi non basta da solo a tutelare l'interesse pubblico. Occorre oggi andare oltre e sviluppare una strategia di riappropriazione che corregga in modo definitivo le distorsioni del mercato e restituisca trasparenza, pluralismo e razionalità all'offerta di beni proposti dalle università e dagli istituti di ricerca.

### **1. Come cambia il mercato editoriale**

Ci insegna Schumpeter che le innovazioni non sorgono sempre come risposta ai nuovi bisogni dei consumatori, ma sono il risultato dell'apporto del produttore, che inventa nuove cose o produce le stesse cose con metodi differenti.<sup>8</sup> L'innovazione può acquistare una rilevanza economica quando un prodotto è modificato radicalmente o reinventato secondo criteri più funzionali e consoni alle aspettative del consumatore. Appare dunque sul mercato un bene totalmente nuovo rispetto a quelli cui il consumatore era abituato, oppure dotato di qualità diverse, immediatamente percepite come più convenienti rispetto alle tradizionali. L'introduzione di un nuovo metodo, non ancora esperito nelle pratiche della filiera, oppure di un nuovo modo di trattare commercialmente il prodotto può rappresentare un altro tipo di innovazione, che riguarda la riconfigurazione dei processi di produzione. Un settore può avere uno sviluppo imprevisto e innovativo anche quando cambiano le posizioni degli attori in campo: quando ad esempio si apre un nuovo mercato, si scopre un'ulteriore fonte di approvvigionamento, come una materia prima fino a quell'epoca non sfruttata, oppure quando si crea (o viceversa, si rompe) una posizione di monopolio.

Innovazione di prodotto e innovazione di processo non bastano però da sole a determinare il vantaggio competitivo di un'azienda nei confronti dei concorrenti. Secondo la nota analisi di Porter, un'impresa si trova in posizione di forza o di debolezza rispetto a un'altra quando nel

suo ambiente economico cinque forze concorrono a rafforzare, o a erodere, la sua situazione di vantaggio e la sua competitività sul lungo termine. Tali forze sono: a) la presenza di concorrenti diretti che offrono la stessa tipologia di prodotto o di servizio sul mercato; b) il potere contrattuale dei fornitori presso cui l'azienda acquista le materie prime necessarie a lavorare il prodotto o il servizio offerto; c) il potere contrattuale dei clienti e la loro capacità di integrarsi e di influenzare il prezzo del prodotto o del servizio offerto; d) gli entranti potenziali, ossia gli attori suscettibili di entrare nel mercato e minacciare così il vantaggio competitivo di un'azienda; e) la produzione di beni sostitutivi grazie ai quali i bisogni dei clienti possono essere soddisfatti in modo diverso dai beni tradizionalmente presenti sul mercato.<sup>9</sup>

Nelle pagine che seguono descriveremo i principali fattori di formazione e di innovazione del mercato editoriale, ponendo l'accento su quattro dei suoi possibili modi di cambiamento: innovazione di prodotto, innovazione di processo, azione collettiva di autogoverno, politiche istituzionali.

#### ***1.1. Il cambiamento editoriale attraverso l'innovazione di prodotto***

Siamo talmente abituati a considerare la rivoluzione tipografica del XV secolo come il vertice della rivoluzione del libro che ci risulta difficile porre l'accento sui fattori di continuità del prodotto libro nelle sue fasi pre- e post-gutenberghiana. L'avvento del torchio tipografico accelerò il processo di riproduzione delle opere, permettendo l'emissione di 3.000 fogli in dodici ore, mentre uno scriba aveva bisogno di ben due mesi e mezzo per copiare un manoscritto di circa 200 fogli.<sup>10</sup> Ancora più vertiginoso fu l'impatto derivato dall'introduzione del torchio meccanico, che sostituì quello in legno: nel 1812 la macchina tipografica piano-cilindrica innalzò la capacità produttiva intorno a

1.600 fogli all'ora.<sup>11</sup> L'impresa che per prima utilizzò le nuove tecniche riuscì certamente ad ottenere un vantaggio competitivo, almeno temporaneo, nei confronti dei suoi concorrenti e a primeggiare sul mercato editoriale. Possiamo tuttavia dire che sono stati tali fattori tecnici a rivoluzionare il libro, tanto nella sua forma fisica quanto nei suoi formati, determinando l'evoluzione del mercato e l'ascesa o il declino di questa o di quella casa editrice?

In realtà, se si prende in considerazione il fattore supporto, si può sostenere esattamente il contrario di quanto affermato dianzi e constatare la relativa stabilità dell'oggetto libro per almeno otto secoli. Le rivoluzioni in tipografia, per notevoli che siano state, non ne hanno alterato la forma esterna, che, sottolineano gli storici, è rimasta la stessa del formato codificato tre secoli prima di Gutenberg, quando si verificò il passaggio – questo sì, rivoluzionario – dal volumen al codex. Nel XVI e XVII secolo sono stati numerosi i cambiamenti delle parti paratestuali del libro – il frontespizio, l'indice, i caratteri – e l'editoria ha adottato nuovi generi e concetti, come quello della rivista scientifica. Malgrado ciò, le grandi tipologie editoriali mostrano una sorprendente continuità: quei libri “da banco”, “da bisaccia” e “da mano” del Medioevo e del Rinascimento si ritrovano, con qualche approssimazione, nei formati oggi dedicati alle opere illustrate o enciclopediche, di grande formato, alle copie “dure” dei testi universitari o dei “classici” in edizione di prestigio, e ai libri tascabili, di più facile consultazione e portabilità. Se si considera più precisamente la forma esterna del libro, l'innovazione di prodotto è stata talmente irrilevante che Umberto Eco – un intellettuale peraltro assai ben disposto nei confronti del digitale – ha potuto sostenere che “il libro è come il cucchiaino, il martello, la ruota, le forbici. Una volta che li hai inventati, non puoi fare di meglio”.<sup>12</sup>

Eppure il mercato del libro è in costante evoluzione, come dimostra la vitalità

dei progetti e la vivacità del settore. Che cosa determina allora un vantaggio competitivo decisivo e di lunga durata nel settore editoriale? A che cosa si applicano gli “spiriti vitali” dell'imprenditoria, rendendo migliore e diverso un libro da un altro, o un libro contemporaneo da un'edizione di venti anni fa?

È evidente che l'innovazione di prodotto si registra non nel supporto, ma nelle idee, negli autori e nei concetti editoriali, così come nei titoli e nei temi inseriti in collane che, per il loro orientamento, la loro consistenza e l'impatto sul pubblico, diventano esse stesse simbolo di innovazione.<sup>13</sup> Oltre le tecnologie, è il marchio editoriale a diventare il contrassegno (brand) dell'attività di selezione operata da una casa; è questo che individua la cifra innovativa più consueta della natura creativa dell'imprenditoria.

Le case editrici – sostiene Dubini – “competono principalmente sul binomio qualità / prezzo; le strategie di differenziazione ruotano attorno alle caratteristiche del prodotto e si basano principalmente sulla scelta dell'argomento, sulla popolarità dell'autore, sulla qualità fisica del prodotto e sul prezzo”.<sup>14</sup>

Un'innovazione di prodotto fondata sulle idee e sui concetti editoriali indica anche quanto organica al carattere culturale dell'industria editoriale sia la frammentazione del sistema, che esalta la capacità imprenditoriale di immettere nuove proposte corrispondenti alle mutate sensibilità del pubblico e della società. Molto spesso – recita il mantra editoriale – i contenuti innovativi maturano nel sottobosco della piccola imprenditoria, fuori dalle logiche di sviluppo dei grandi gruppi editoriali che, prigionieri delle richieste dei loro azionisti, sono obbligati a garantire margini di profitto elevati per ciascuna pubblicazione. I piccoli riescono invece a raccogliere sfide meno tradizionali, non esitando a realizzare investimenti a rischio

le cui ricadute finanziarie non sono immediate. È questa la ragione per cui la mobilità tra gli editori è elevata e la rotazione nel mercato molto intensa, anche tenendo conto del fatto che i costi di produzione di un volume sono relativamente contenuti e le barriere di entrata non insormontabili.<sup>15</sup> Almeno in teoria, ogni nuovo entrante sarebbe quindi suscettibile di minacciare le posizioni di tutte le altre aziende.

### 1.1.1. *Le-book: un'innovazione di prodotto non facilmente trasferibile in vantaggio competitivo*

In questo scenario che si era mantenuto stabile per secoli è arrivato l'e-book, un'innovazione di prodotto difficile da negare: il libro tradizionale, ancora fondamentalmente un codex, diventa un file digitale, si stacca dal suo involucro e si adatta ad ogni tipo di configurazione, trasformato in agili stringhe digitali che circolano su vari supporti, dal laptop al cellulare, in cui sono immagazzinate sterminate librerie di contenuto.

Rivoluzionario nella forma, l'e-book lo è anche nel suo modo di utilizzazione, perché supera le frontiere del supporto fisico e passa dal "mondo chiuso" della pagina a stampa all'"universo infinito" del contenuto ipertestuale, linkabile senza limiti sul web. Anche la definizione di e-book è costantemente da disambiguare: si riferisce ora a un'opera offerta in formato elettronico, ora a un e-reader, un supporto cioè distribuito in commercio in cui sono depositati e depositabili contenuti elettronici, ora infine a una piattaforma, su cui caricare librerie di oggetti digitali. Roncaglia ritiene la prima definizione più comune, ma sottolinea a giusto titolo altre e più significative classificazioni, suscettibili di produrre ulteriori innovazioni di prodotto e, di conseguenza, il potenziale vantaggio competitivo di un'azienda.<sup>16</sup> Come l'articolazione, ad esempio, tra lean back – chi legge in modo rilassato e apprezza il contenuto lentamente, perché non è tenuto ad interagire con esso

– e lean forward, chi è "chino" sull'opera da leggere, perché può utilizzarla per finalità e intenzioni diverse dalla lettura, come ad esempio la scrittura. Altre possibili classificazioni di mercato possono essere quelle basate sugli standard, sulle procedure applicative, sulla possibilità di leggere un'opera su supporti di facile trasportabilità, sulle applicazioni social networks e sulla navigazione sul web. Più in generale, possiamo affermare che l'innovazione cruciale per l'evoluzione del mercato del libro digitale è quella che consiste nell'utilizzo economico di prodotti che combinano in modo ottimale le qualità dei beni-esperienza, tipici dell'offerta culturale ed educativa, con quelle dei beni relazionali. Questa produttiva "confusione" è all'origine del successo di Google, percepito dai suoi utenti come bene relazionale ed invece bene-esperienza per eccellenza.<sup>17</sup>

Come prova a contrario della connessione tra bene-esperienza e bene relazionale, o meglio dell'influenza della relazione nella valutazione dell'esperienza, valga il caso delle riviste elettroniche di natura scientifica, tecnica e medica, ancora oggi uno dei mercati editoriali più maturi e tecnologicamente avanzati. Alcuni anni fa, si era supposto che tale genere editoriale avrebbe subito un totale processo di ridefinizione e che i suoi elementi costitutivi – testo, abstract, citazioni, immagini, link – si sarebbero dissolti smembrando la composizione grafica e ibridandola con supporti video ed altro materiale multimediale.

Tale impostazione, corrente nei siti web, ha trovato però scarsa applicazione. Le riviste scientifiche sono infatti anelli di un processo più complesso che riguarda la comunicazione scientifica nel suo insieme, con specifiche pratiche di citazione e di valutazione della ricerca (ad esempio, la misurazione bibliometrica tramite Impact Factor). Questo tessuto di pratiche, la canonizzazione del discorso scientifico e le esigenze di disseminazione dei risultati

per pubblici particolari costituiscono un fattore inibente nell'evoluzione del genere ed è una delle ragioni per cui l'impaginazione tradizionale a stampa e l'espressione testuale sono ancora così caratterizzanti nella produzione editoriale scientifica.

Anche nel caso degli e-book il vantaggio che stanno acquisendo alcune case a scapito di altre dipende solo relativamente dalla qualità e dalle prestazioni dei supporti specifici, come gli e-reader. Lo mostra retrospettivamente il fallimento, nel 1999 e nel 2000, di supporti ad hoc come il Rocket e-Book 1200, o il Sony Librié, e l'evoluzione attuale del Kindle di Amazon, dopo la prime versioni esclusive di lettura. Per le aziende produttrici, insomma, è difficile tradurre in vantaggio competitivo un'innovazione di prodotto se questa non è accompagnata da un'innovazione profonda dei processi.<sup>18</sup> Non a caso gli e-book si sono affermati sul mercato mondiale per merito di un'azienda, Amazon, la quale nel 2008 aveva deciso di agire contemporaneamente su tre livelli: sul supporto, sui contenuti e sui canali. Il supporto è stato Kindle, il cui formato proprietario permette di scaricare contenuti dalla libreria Amazon. I contenuti sono accessibili grazie alla sterminata libreria di Amazon, che fornisce anche il canale di distribuzione. Il controllo dei primi e la proprietà del secondo permettono al grande gruppo americano di attirare un numero eccezionale di case editrici e di gestire i loro contenuti, tanto da rendere indispensabile per il lettore il supporto kindle. La rivoluzione dell'e-book non è stata quindi di prodotto, ma di processo ed è consistita in una radicale ridefinizione della catena del libro elettronico, come ora staremo a vedere.

### **1.2. L'innovazione di processo come vantaggio competitivo**

Ogni innovazione di processo in editoria, e in particolar modo nell'editoria digitale, deve risolvere due questioni cruciali: il controllo sui contenuti, la necessità, cioè,

di possedere o dare accesso a un assortimento consistente di titoli, e la ricerca di un canale o più canali distributivi adeguati.

Ancora una volta il ricorso alla storia del libro può offrire interessanti spunti di riflessione. Nella tipografia in cui presumibilmente lavorava, Gutenberg cumulava nella sua persona l'insieme delle funzioni di mediazione, essendo al tempo stesso editore, stampatore, distributore e venditore di pubblicazioni. Pochi secoli dopo, il mercato librario conosceva una radicale divisione del lavoro e una segmentazione dei suoi processi, rendendo autonome le funzioni editoriali, distributive e librerie e sviluppando per ciascuna di esse un proprio circuito specializzato.<sup>19</sup>

Questa innovazione di processo avvenuta già nel XVIII secolo, ma maturata nel secolo successivo, ha individuato nella fase industriale della distribuzione un processo sequenziale tipico che parte da un centro, normalmente posto all'interno delle case editrici, e giunge ai punti terminali di vendita attraverso una serie di canali. I gruppi distributivi che operano sul mercato del libro a stampa devono avere la capacità, finanziaria e logistica, di spostare rilevanti volumi di merce dalla provenienza assai disparata, che oscilla dalle decine di metri cubi del best seller inviato verso tutte le "piazze" di un paese al numero limitato di copie pubblicate dal piccolo editore. La natura del circuito è dunque naturalmente oligopolistica, perché non sono molti gli attori in grado di movimentare un'offerta editoriale tanto variegata e dai contorni economici così frastagliati.

Dovendo organizzare lo spostamento di quantitativi importanti di merce nelle modalità logistiche più convenienti, le aziende di distribuzione sono in grado di decidere indirettamente quali editori promuovere e quali prodotti, o combinazioni di prodotti, valorizzare. Il loro potere è tale che i grandi gruppi editoriali hanno sempre cercato di influire sulla distribuzione

in vari modi: acquisendo ad esempio la proprietà o quote di proprietà delle più importanti case distributrici secondo un caratteristico movimento di integrazione verticale,<sup>20</sup> costruendo la propria rete di vendita con chioschi e librerie, o pilotando la formazione dei canali, normalmente modellati in funzione dell'offerta dei maggiori editori. Nel circuito della comunicazione editoriale scientifica l'innovazione tecnologica più importante è consistita nell'elevato livello di disintermediazione che vede i grandi gruppi a vocazione internazionale internalizzare le operazioni di distribuzione, creando piattaforme di trasmissione dei propri contenuti digitali. Un'ulteriore innovazione di processo si è sviluppata con l'entrata dei colossi delle tecnologie e della rete nella catena contemporanea del libro e dell'informazione: il processo distributivo un tempo sequenziale – diffusione, distribuzione, aggregazione, vendita – è stato aggregato in un'unica piattaforma, si chiami essa motore di ricerca Google, libreria Amazon o applicazione Apple. Sono tali piattaforme che permettono di accorpare beni tematici simili, anche se di origine disparata, di combinare esperienze culturali ed educative di tipo empatico e di organizzare le offerte vantaggiose, talvolta a prezzo zero, che sono tipiche dell'economia dell'abbondanza.<sup>21</sup> È proprio la pervasività di tale innovazione che rappresenta la maggiore minaccia alla persistenza del circuito non commerciale della comunicazione scientifica.

È interessante notare come le biblioteche siano state presenti fin dall'inizio nel processo di disintermediazione che ha ridisegnato la comunicazione editoriale scientifica. All'epoca esse furono coinvolte in un movimento di sperimentazione in cui, per la prima volta, circuito commerciale e non commerciale di diffusione digitale della conoscenza erano integrati per sperimentare modalità comuni di distribuzione dei contenuti. Nel progetto TULIP,

ad esempio, condotto da Elsevier Science nel 1991 in cooperazione con la Task Force della Coalition for Networked Information, furono identificate le problematiche inerenti alla catena del valore digitale: dalle piattaforme operative ai sistemi elettronici di trasmissione, dal nodo del copyright ai possibili modelli commerciali.<sup>22</sup> Sebbene la quantità di materiale digitalizzato fosse allora minima e non esistessero ancora motori di ricerca come Google, fu chiaro anche in quell'occasione che il problema di fondo era la remunerazione dell'editore. Il progetto TULIP rinunciò a utilizzare la biblioteca come sportello di distribuzione, e dunque anche di vendita, degli articoli digitalizzati a causa dell'opposizione di Elsevier all'utilizzo del materiale per fini di prestito interbibliotecario. Il gruppo editoriale maturò invece la decisione di internalizzare il segmento distributivo, digitalizzando il suo fondo editoriale e costruendo una propria piattaforma su cui integrare le risorse elettroniche in suo possesso. Prevalse insomma il modello della distribuzione centralizzata delle risorse, sperimentata a suo tempo da Primis, della casa editrice McGraw-Hill, con libri di testo e altri materiali modulabili a piacimento dell'utenza.<sup>23</sup> Vale quindi la pena di notare che le prime esperienze di distribuzione digitale già mettevano in rilievo l'antagonismo esistente tra prestito digitale e vendita dei prodotti. Una contraddizione che, nell'ambito degli e-book, si sta oggi risolvendo nell'adozione generalizzata del modello consumer e in un'esclusione delle biblioteche dal prestito digitale, attuato tramite piattaforme esterne.<sup>24</sup> È notizia di questi giorni che il prestito tra consumatori è già possibile su piattaforme Kindle.<sup>25</sup>

Possiamo così giungere a tre conclusioni iniziali. La prima è che, quando non si tratta di innovazione di contenuti, un'innovazione di prodotto può affermarsi sul mercato editoriale solo se è accompagnata a sua volta da una rivoluzione di

processo. La seconda è che il successo di un'impresa sul mercato dei contenuti digitali risiede nella riuscita combinazione tra una selezione di oggetti culturali ed educativi destinati ad essere esperiti e una piattaforma di funzioni il cui obiettivo è creare relazioni. La terza conclusione, direttamente derivata dalla seconda, è che, nel progetto di costruzione di un servizio digitale di diffusione della conoscenza, occorre dare priorità alla costruzione di una rete efficiente e capillare di distribuzione, sia essa virtuale o fisica.

### 1.3. Azione collettiva di autogoverno

Nei casi precedentemente riportati ci siamo soffermati sulla natura contenutistica dell'innovazione di prodotto in editoria e su come occorra entrare nel merito dei processi perché un'evoluzione tecnologica sia suscettibile di riformare strutturalmente il mercato editoriale e consolidare nel tempo la "prima mossa" dell'operatore, trasformandola in vantaggio competitivo nei confronti dei concorrenti.

Non sempre tuttavia un mercato unicamente governato dal vantaggio competitivo libera l'innovazione e incentiva il cambiamento. Nel suo volume forse più noto, Elinor Ostrom racconta in che modo un mercato abbandonato a se stesso possa autodeteriorarsi, mentre un'evoluzione istituzionale mossa dalla logica dell'azione collettiva è fattore di sviluppo, in specie se applicata al governo dei beni comuni: il mare, l'aria, ma anche la conoscenza.<sup>26</sup> In Turchia, nella regione marittima di Alanya, le attività di pesca, non regolate da alcun vincolo e intensificatesi in seguito all'adozione di tecnologie e procedure più avanzate, avevano reso il mare sterile, aumentando i costi di produzione e creando tensioni sociali. Ogni pescatore, infatti, ambiva a coprire l'area di pesca più fruttifera per ricavarne il massimo beneficio. Per risolvere una situazione che minacciava, al tempo stesso, di esaurire le risorse

marine e di impoverire ciascuno degli attori economici, i pescatori si riunirono allora in cooperativa, dandosi un sistema di regole interne. All'inizio degli anni Settanta decisero di limitare le attività a nove mesi (dal settembre al maggio successivo), dando ad ognuno dei membri una zona di pesca ogni giorno diversa, posta in direzione est da settembre a gennaio e in direzione ovest da febbraio a maggio. Sfruttato in modo ordinato, il mare tornò così a ripopolarsi e ogni pescatore ottenne pari opportunità di accesso ai siti più pescosi.<sup>27</sup> Questo esempio di azione collettiva fondata su una logica istituzionale che si contrappone alla concorrenza selvaggia tra attori economici mostra come lo sfruttamento di un bacino di risorse comuni possa non volgere in "tragedia"<sup>28</sup> se è autoregolamentato da un'entità costituitasi in seno stesso alla comunità economica che la promuove. Tali pratiche sono eccezionali in editoria, ma vi sono almeno due casi in cui gli attori hanno adottato forme istituzionali di azione collettiva ripartendo i benefici dell'innovazione su ciascuno dei membri della comunità professionale. Questi due casi, assai diversi tra loro, sono il codice di identificazione unico e il prezzo fisso del libro, quest'ultimo quando è stato regolamentato per via associativa.

Il codice International Standard Book Number (ISBN) emerse in primo luogo nel mondo editoriale anglosassone come Standard Book Numbering nel 1967. Già dopo qualche anno, tuttavia, l'ISBN come carta d'identità del libro era stato accettato a livello internazionale e si era diffuso in molti paesi. Il suo effetto più significativo è stato quello di razionalizzare il segmento della distribuzione, fino a quell'epoca cresciuto in modo anarchico e senza precisi programmi di cooperazione.<sup>29</sup> In anni recenti l'impatto dell'ISBN si è moltiplicato grazie ad applicazioni derivate, ma ad esso collegabili. Una di queste è il codice a barre EAN (European Article Numbering), che

permette ulteriori risparmi di tempo e di costi nel processo di commercializzazione del libro. Un'altra è lo standard bibliografico ONIX, che ammette la comunicazione computer-to-computer in linguaggio XML e il trasferimento dei record ai cataloghi elettronici delle librerie e degli altri organismi coinvolti nella creazione, distribuzione e assegnazione di licenze editoria-li.<sup>30</sup> Le decisioni di combinare l'ISBN ad altre forme di standardizzazione sono state tutte prese in sede internazionale e in modo collegiale, attraverso la consultazione delle organizzazioni nazionali degli editori e dei librai.

Può sembrare strano che il circuito commerciale di circolazione dei saperi abbia atteso tanto tempo per realizzare modalità di cooperazione e adottare formule di standardizzazione nella diffusione dell'informazione bibliografica praticate da circa un secolo dalle biblioteche. Per quale motivo gli editori, i distributori e i librai hanno resistito così tanto all'adozione di codici comuni di catalogazione?

Le ragioni di tale ritardo vanno ricercate nel fatto che alcune delle case editrici maggiori già facevano circolare i propri dati in forma autonoma e con standard proprietari utilizzando i cataloghi informatizzati. Tale asimmetria informativa rafforzava la loro posizione nei confronti dei concorrenti e si traduceva in vantaggio competitivo in libreria, dove circolavano registrazioni bibliografiche prodotte con formati proprietari e regole autonome. In altri termini, il catalogo editoriale proprietario si traduceva in una modalità di marketing strategico per le proprie pubblicazioni, in specie se attuata per mezzo di software autonomi da cui erano escluse le case editrici più piccole, non dotate di risorse sufficienti per realizzare investimenti in questo settore. C'è voluto del tempo perché i grandi gruppi si convincessero che formati comuni dei loro cataloghi e la gestione delle informazioni bibliografiche affidate a un'agenzia terza eliminavano alcune barriere interne al mer-

cato e, in definitiva, rappresentavano un vantaggio anche per loro. Sulla natura del prezzo fisso del libro, un provvedimento di regolamentazione del mercato del libro, parleremo nel prossimo paragrafo. Qui si vuole sottolineare che in alcuni paesi esso è stato attuato come forma di azione collettiva sostenuta dalle associazioni dei librai e degli editori. Tuttavia, l'accesa concorrenza, le strategie conflittuali e le divergenze di interesse tra le piccole case o le case di nicchia e le grandi imprese proiettate sul mercato di consumo, insomma la possibilità di fare dello sconto sul prezzo di copertina un fattore di vantaggio competitivo nei confronti dei concorrenti, indeboliscono il regime del prezzo fisso se è attuato unicamente sulla base di una decisione di tipo volontaristico. Non a caso esso è autoregolamentato solo in tre paesi europei di piccola dimensione: Ungheria, Norvegia e Danimarca.<sup>31</sup>

In tutti gli altri il prezzo fisso ha il suo nucleo in una fonte normativa. Può essere a tal proposito interessante seguire l'esempio divergente di Germania e Gran Bretagna. Nel primo paese, l'accordo interprofessionale elaborato e implementato dalla Borsenverein des deutschen Buchhandels, la potente organizzazione nazionale degli editori e dei librai tedeschi, ha avuto bisogno di essere rafforzato da un intervento legislativo successivo, approvato nel 2002. Persino il disciplinato mondo editoriale tedesco ha quindi avvertito la necessità di rendere cogente una misura di tipo volontario. L'accordo interprofessionale non ha retto invece in Gran Bretagna, che è ritornata già da una decina di anni al prezzo libero.

#### **1.4. Il cambiamento editoriale attraverso le politiche istituzionali**

La formazione e l'evoluzione del mercato librario sono però anche realizzate attraverso politiche istituzionali formulate da organismi specifici, in genere di carattere governativo, talvolta di natura territo-



riale. Tali politiche sono diverse da paese a paese, anche se si può constatare una certa regolarità nella formulazione delle misure adottate, riconducibile a quattro diverse tipologie e a una sola esclusione.<sup>32</sup>

L'esclusione riguarda le misure prese direttamente a favore di autori e editori, che sono percepite come aventi sapore discriminatorio e dunque genericamente censorie. La politica e le amministrazioni intervengono talvolta per offrire aiuti alla produzione di questa o di quell'opera o incoraggiare la circolazione di questo o quell'autore, ma tali decisioni sono viste più come distorsioni che come correttivi del libero mercato. Per questo assumono carattere episodico e frammentario, oppure sono strettamente regolamentate nella cornice dei premi letterari e degli aiuti alla traduzione di opere particolarmente "difficili" da collocare sul mercato (es. traduzioni scientifiche o di opere letterarie di non facile smercio).

La tipologia di intervento più importante, anzi quello che si considera normalmente essere il provvedimento fondatore del mercato editoriale, è costituito dalle leggi riguardanti la protezione della proprietà intellettuale. Con il diritto d'autore le opere dell'ingegno sono valorizzate economicamente, si riesce a remunerare chi lavora in ambito creativo e si stabiliscono le pratiche e i comportamenti che sono consentiti (ruled in) o esclusi (ruled out).<sup>33</sup> Ogni regolamentazione nell'applicazione, dalla natura dei soggetti tutelati alle eccezioni, permea il mercato editoriale secondo una sua particolare strutturazione.

La necessità di mantenere un'impronta unitaria alle leggi che regolano la proprietà intellettuale ha creato una coperta giuridica stretta, che fa fatica ad adattarsi ai diversi generi e utilizzi di una risorsa elettronica. Vi è un'intrinseca contraddizione tra le tecnologie dell'informazione, disegnate appunto per facilitare la circolazione digitale della conoscenza, e il rigore minuzioso con cui si cerca di regolamen-

tare ogni suo uso. È vero altresì che la normativa si piega con duttilità alla diversità delle fattispecie: si va quindi da forme di gestione digitale dei diritti d'autore che distruggono la risorsa dopo un certo numero di utilizzi a provvedimenti che proteggono l'autore senza preoccuparsi dei diritti economici derivati, come quello dei Creative commons.

La proprietà intellettuale – ha affermato Varian – è misurabile in lunghezza, larghezza e altezza, dove per lunghezza si intende la copertura temporale, per larghezza la varietà di diritti morali ed economici che si intendono rivendicare e per altezza il grado di novità rappresentata dall'opera soggetta a protezione.<sup>34</sup> Delle tre dimensioni, solo l'altezza è difficilmente prevedibile; le altre due sono invece oggetto di trattativa tra le parti e degli orientamenti generali delle politiche culturali nazionali e internazionali. La "larghezza" della proprietà intellettuale trova limitazioni nel regime di eccezioni, se l'opera tutelata circola all'interno di istituzioni di natura educativa e culturale.<sup>35</sup> Il regime delle eccezioni ha una netta rilevanza economica, perché sancisce che alcuni usi del materiale soggetto a diritto d'autore non possono essere remunerativi per l'editore.

Una delle questioni più controverse in merito alla "larghezza" del diritto d'autore è quella delle opere "orfane", quei lavori, cioè, il cui autore non è individuato o non è rintracciabile. Le opere orfane sono oggi in una sorta di limbo: non ancora cadute nel dominio pubblico, eppure non sfruttate economicamente perché impossibile o troppo costoso rintracciarne gli autori. Negli Stati Uniti è stato bocciato dal Senato lo Shawn Bentley Orphan Works Act del 2008, che avrebbe liberalizzato il diritto di sfruttamento economico sull'opera orfana, sospendendolo solo nel caso il detentore del diritto d'autore ne avesse rivendicato in seguito la proprietà. Gli operatori economici non avrebbero dovuto così preoccuparsi di

procedere a una “ricerca diligente” e avrebbero avuto la possibilità di accedere a una sterminata fonte di approvvigionamento.<sup>36</sup> Una politica molto più equilibrata è quella individuata dal Parlamento europeo e dal Consiglio nella proposta di Direttiva su taluni usi consentiti di opere orfane COM (2011) 289.<sup>37</sup> Quest’ultima, senza escludere lo sfruttamento privato successivo a una “ricerca diligente”, conferisce “a biblioteche e altri beneficiari un’elevata certezza del diritto rispetto a eventuali richieste di risarcimento successivamente avanzate dai titolari dei diritti”. È importante che l’Unione europea abbia riconosciuto con un’eccezione gli utilizzi culturali ed educativi delle opere orfane, quando questi si svolgono all’interno di un circuito non commerciale, menzionando peraltro esplicitamente le biblioteche.

Altro provvedimento frequentemente adottato nelle politiche di vari paesi europei è il regime fiscale di favore per il libro e per altre pubblicazioni a stampa, con un’imposta sul valore aggiunto che è ridotta, o addirittura nulla, ed è estesa anche ai materiali in importazione da paesi con cui non esistono accordi di libero scambio. Il libro è insomma considerato alla stessa stregua di un genere alimentare o di un bene di prima necessità. Il principio è stato confermato anche in sede comunitaria, dove è inserito nella lista di prodotti e di servizi suscettibili di ottenere un trattamento fiscale vantaggioso (la ben nota appendice H della 6. Direttiva sull’IVA).

Provvedimento più controverso è la disposizione riguardante il prezzo fisso del libro, che costituisce una vistosa eccezione alle regole del libero commercio e della competizione. In alcuni stati esso costituisce la chiave portante del complesso di provvedimenti a favore del libro e delle pubblicazioni scientifiche. L’obiettivo del prezzo unico è permettere di mantenere una fitta e articolata rete di punti di vendita favorendo una concorrenza tra librai non basata sul prezzo più favorevole, ma sulla

qualità dell’assortimento librario e sulla tipologia di servizi. I governi che sostengono tale provvedimento intendono così contrastare l’influenza dei grandi gruppi e delle catene a vocazione non culturale (supermercati, ipermercati), che primeggerebbero sul mercato grazie alle loro politiche di sconti massicci. Nella maggior parte dei paesi dell’Unione europea il prezzo fisso è stabilito attraverso un provvedimento legislativo autonomo; la Gran Bretagna, la Svezia, la Finlandia e la quasi totalità dei paesi dell’Europa centro-orientale hanno optato invece per il prezzo libero.

Il modello per la legge sul prezzo unico del libro è la famosa Loi Lang (dal nome dell’allora ministro socialista francese della cultura Jack Lang) del 1981, che è accompagnata peraltro da un tessuto assai fitto di misure collaterali volte a irrobustirne l’impianto.<sup>38</sup> Il prezzo fisso aveva una sua razionalità nell’ambito del libro tradizionale, ma l’avvento delle librerie elettroniche ne ha rimesso in discussione i capisaldi, per quattro ordini di motivi. Primo, perché esso annulla i benefici derivanti dalla disintermediazione nella distribuzione digitale, a tutto vantaggio dei gestori delle grandi catene librerie tradizionali e a svantaggio del consumatore finale. Secondo, perché è difficile parlare di mancanza di assortimento e di pluralismo dell’offerta in una libreria elettronica che, a rigore, potrebbe contenere l’intera offerta editoriale del pianeta. Terzo, perché l’assenza di concorrenza tra fornitori tradizionali e fornitori online comporta il mantenimento dello status quo e annulla l’incentivazione a sviluppare un’offerta digitale di libri e modalità di lettura non convenzionali. Infine, perché tale misura può solo rafforzare l’offerta corrente online di libri (digitali e non) dominata dai grandi gruppi e non invece favorire l’emergere di nuovi entranti nella distribuzione tematica e specializzata, che potrebbero affiancare all’offerta del libro digitale altri servizi. Misure come il prezzo unico del libro

vanno quindi senz'altro riviste alla luce di una liberalizzazione controllata, che passi attraverso un'incentivazione delle reti online di trasmissione di contenuti di carattere educativo e culturale.

Dopo la tutela della proprietà intellettuale, il regime fiscale agevolato e il prezzo fisso del libro, un'altra misura cui spesso ricorrono i governi, in particolare nei paesi anglosassoni e del Nord Europa, è quella di stimolare la domanda attraverso le acquisizioni bibliotecarie. In questo modo si contribuisce, da un lato, a promuovere la lettura in tutte le sue forme e, dall'altro, a garantire uno sbocco nelle biblioteche di volumi magari di notevole qualità, ma di difficile smercio.

Questo è dunque il pacchetto di provvedimenti normalmente proposto nell'ambito delle politiche istituzionali a favore del libro a stampa. Si tratta di misure importanti, capaci di incidere profondamente sulla formazione e sull'evoluzione del mercato, ma che risultano inadeguate in una prospettiva di sviluppo digitale dei contenuti. In linea di massima, è oggi difficile impostare una politica culturale fondata sul supporto, quando i contenuti sono trasmessi in modo slegato da esso, l'offerta è di natura ibrida e si sono moltiplicati i circuiti. È quindi l'intero meccanismo di formazione e di evoluzione del mercato librario che va ripensato, salvaguardando gli interessi della cittadinanza attiva e dei consumatori con misure di equità basate, a nostro avviso, non sul supporto, ma sulla destinazione di uso: la circolazione, cioè, dei materiali nelle scuole, nelle biblioteche e nelle altre istituzioni di carattere educativo e culturale.<sup>39</sup>

## 2. Come cambia la biblioteca

Dopo avere esaminato i fattori strutturali che contribuiscono alla formazione e all'evoluzione del circuito commerciale della conoscenza, concentriamo la nostra attenzione sulle dinamiche che presiedono alla trasformazione del circuito non com-

merciale, rappresentato principalmente dal sistema delle biblioteche. Trattandosi di organismi di natura pubblica, l'innovazione non si afferma come conseguenza di un vantaggio competitivo acquisito da un istituto bibliotecario sull'altro, ma grazie a due specifici fattori: le politiche istituzionali e i meccanismi di cooperazione.

### 2.1. L'innovazione guidata dalle politiche istituzionali

Un sistema bibliotecario evolve se mutano le sue missioni, se politici e amministratori intuiscono i nuovi fermenti, le sensibilità e i valori insiti nei cambiamenti sociali e fanno delle biblioteche i presidi e i motori di sviluppo di una politica culturale ed educativa di nuovo segno, sia a livello nazionale, sia territoriale. Perché ciò accada, occorre, da un lato, che vi sia coerenza e convergenza tra le rappresentazioni del ruolo che lo stato intende fare svolgere all'arte e alla cultura nei confronti della società e, dall'altro, che esista un'azione pubblica organizzata, in altri termini, che gli orientamenti generali siano tradotti in azione amministrativa e in prodotti e servizi volti alla soddisfazione e alla valorizzazione dei nuovi bisogni individuati.<sup>40</sup>

Passando in rassegna le diverse categorie di biblioteche si noterà che, nell'ultimo cinquantennio, ciascuna di esse ha mutato, in maggiore o minore misura, gli obiettivi tradizionalmente assegnati. A partire dagli anni Settanta e Ottanta, le biblioteche pubbliche hanno arricchito la loro missione documentale estendendola verso una nuova varietà di oggetti, di pubblici e di pratiche. Gli oggetti culturali, denominati dapprincipio beni audiovisivi e poi diventati supporti multimediali o prodotti digitali, non sono ora più raccolti e gestiti in sedi specializzate, come le emeroteche, le mediateche o le in-foteche, ma fanno parte del patrimonio stabile delle biblioteche pubbliche e universitarie. Le esigenze del territorio hanno comportato una mutazio-

ne dei pubblici di riferimento verso destinatari non tradizionali: i ceti emarginati, i gruppi da alfabetizzare o da sottrarre all'analfabetismo di ritorno, i bambini in età prescolare, le fasce di persone anziane e chiunque sia coinvolto nella valorizzazione della cultura e dell'economia locale. Anche l'introduzione di supporti elettronici ha generato un profondo ripensamento del ruolo delle biblioteche e una sostanziale modifica dell'intero ciclo interno dell'informazione, dall'acquisizione del materiale al suo trattamento e diffusione.<sup>41</sup>

L'evoluzione delle missioni ha toccato persino le biblioteche nazionali, arroccate nelle loro funzioni di conservazione della collezione nazionale e nella compilazione di bibliografie nazionali. In Italia, ad esempio, dove il sentimento nazionale coesiste con forti aspirazioni autonomistiche e regionaliste, l'ultima legge sul deposito legale del 2004 ha disposto la creazione di archivi locali in cui far rifluire il materiale pubblicato sul territorio regionale, anche se l'arricchimento delle funzioni non è stato sempre accompagnato da risorse finanziarie adeguate.<sup>42</sup> Le politiche bibliotecarie sono spesso confuse con le strategie istituzionali di sviluppo del libro dianzi enunciate, anche se in realtà i servizi bibliotecari interessano l'editore solo se si traducono in incremento della domanda generalizzata di pubblicazioni. La leva delle acquisizioni bibliotecarie sostiene solo relativamente l'economia libraria e non supera in Italia il 5 per cento della produzione editoriale.<sup>43</sup> Tuttavia, non è certamente da sottovalutare il loro impatto, in particolare sulle pubblicazioni scientifiche e universitarie, che trovano nelle biblioteche uno sbocco e un argine istituzionale al fenomeno della fotocopiatura, spesso invocato dagli editori come una delle ragioni di erosione dei loro ricavi.

## **2.2. Il modello cooperativo**

Informazione bibliografica, modello consortile di acquisizione, conservazio-

ne in comune delle risorse e open access sono quattro esempi di innovazione in biblioteca realizzati attraverso la modalità della cooperazione. In tutti e quattro i casi le biblioteche si sono accordate per realizzare obiettivi di interesse collettivo intorno a risorse scarse, dove la risorsa scarsa è il personale, non di rado sostituito da più o meno adeguati investimenti in tecnologie. La risorsa amministrata, il bene della conoscenza, è invece proprio quella che non è presente in condizioni di scarsità perché, non essendo un bene rivale, diventa esclusiva solo in virtù delle limitazioni artificiali poste dai diritti originati dalla proprietà intellettuale sulle opere.<sup>44</sup> La possibilità di dare impulso all'innovazione tramite la cooperazione ha portato le biblioteche a sviluppare una "cultura" organizzativa specifica, realizzata attraverso il principio della condivisione dei beni, delle risorse e delle iniziative. Si può intendere la cooperazione bibliotecaria in vari modi. Essa può essere considerata un semplice prolungamento della politica istituzionale a favore delle biblioteche. Secondo Galluzzi, la sola studiosa che in Italia ha approfondito il fenomeno, "parlare di cooperazione [bibliotecaria] significa parlare della biblioteca stessa [...] tutte le problematiche all'interno delle quali si muove la biblioteca, tutti i fenomeni che la toccano, tutti i cambiamenti che la investono presuppongono un approccio cooperativo".<sup>45</sup>

Ed infatti l'approccio italiano alla cooperazione mostra un orientamento collaborativo tra entità differenti – stato, regioni, università – per fini specifici. La rete di relazioni, di complementarità e di interdipendenza che lega le parti è un'emancipazione naturale, anche se di qualità diversa, dell'azione amministrativa degli organismi pubblici che si occupano di biblioteche. Non è detto però che questa sia l'unica accezione possibile di cooperazione, né che siano esclusivamente le biblioteche a dare sostanza e missione a un

circuito non commerciale della diffusione della conoscenza, come mostrano alcune esperienze internazionali.

### 2.2.1. *L'informazione bibliografica*

L'informazione bibliografica è da tempo l'elemento essenziale dei due programmi-faro dell'IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions): il "Controllo bibliografico universale" (l'acronimo inglese è UBC) e la "Disponibilità universale delle pubblicazioni" (noto come UAP). Strettamente associati, i due programmi hanno sviluppato regole catalografiche comuni, formati di automazione e iniziative di condivisione di risorse come il prestito interbibliotecario.

La realizzazione di maggiore successo dei due programmi IFLA è Worldcat, realizzato da OCLC, una base di dati bibliografica costruita per facilitare il prestito interbibliotecario e lo scambio di dati intorno a un catalogo collettivo di oltre 247 milioni di registrazioni bibliografiche immesse ogni anno da circa 26.000 biblioteche, archivi e musei di 170 paesi.<sup>46</sup> Worldcat è forse l'esempio più noto di come la cooperazione bibliotecaria possa essere un fattore di innovazione più efficace del modello del vantaggio competitivo o dell'autogoverno applicato in editoria dove, come abbiamo visto, la pratica di concorrenza è stata per lunghi anni fattore inibente dello sviluppo di un'informazione bibliografica universale e condivisa.

Nel 2008 OCLC e Google hanno firmato un accordo in base al quale il primo offre al secondo le registrazioni bibliografiche e riceve in cambio la possibilità di collegare le registrazioni del suo catalogo alle opere scannerizzate. Questo accordo pone molte opportunità, ma anche interrogativi alla comunità di biblioteche, che vede una delle sue agenzie più rappresentative integrata in una joint-venture con il maggiore attore del circuito commerciale di diffusione dei contenuti.<sup>47</sup> Le questioni

sollevate da tale cooperazione possono essere riassunte nei tre nodi seguenti: la rappresentatività di OCLC nei riguardi del sistema bibliotecario, l'equità nella copartecipazione all'iniziativa di Google e le condizioni presenti e future di partenariato strategico. Tali nodi saranno esplorati nella seconda parte di questo studio.

### 2.2.2. *I modelli consortili*

Altra forma di cooperazione delle biblioteche è attuata attraverso la creazione di consorzi incaricati della trattativa e della gestione dei contenuti elettronici. Tale forma di azione collettiva è nata come reazione alla concentrazione dei contenuti e delle imprese nel campo della comunicazione editoriale scientifica e all'imposizione di un'offerta di carattere digitale aggregata su piattaforme distributive proprietarie. La disintermediazione sulla catena del libro ha permesso ai grandi gruppi editoriali specializzati in risorse STM di controllare sia il segmento della produzione, sia quello della distribuzione, non solo realizzando economie di scala importanti, ma anche godendo di una leva contrattuale importante nei confronti dei consumatori, grazie alle posizioni di monopolio o quasi monopolio detenute in alcuni filoni disciplinari.

Il potere contrattuale dei consorzi di biblioteche è direttamente proporzionale al numero di aderenti e al peso relativo del venditore nella contrattazione, che in genere si concentra sulle clausole suscettibili di generare controversie: le restrizioni di uso nel materiale sottoposto a licenza, le date contrattuali di scadenza, le disposizioni di rinnovo, i modi di accesso e di trasmissione del materiale dato in licenza, la remunerazione, gli oneri per l'utente, la presentazione delle risorse e i modi di implementazione, le penalità per mancate o insufficienti prestazioni, le modalità di rescissione, le clausole di forza maggiore.

Sebbene si tratti di un classico caso di aggregazione di consumatori volta ad

accrescere la propria forza contrattuale nei confronti dei loro fornitori, i consorzi di biblioteca non hanno alterato i fondamentali del circuito commerciale dei saperi, per tre ordini di motivi. Primo, il loro potere rimane subordinato agli editori STM, dai quali riescono spesso unicamente a strappare margini più favorevoli. Secondo, l'esperienza acquisita con gli editori nel ramo delle riviste elettroniche è difficilmente replicabile delle quelle per gli e-book. Il mercato che si sta disegnando, infatti, è molto più variegato di quanto possa apparire a prima vista e mira direttamente al grande pubblico, da conquistare attraverso offerte specifiche di carattere disciplinare. Inoltre, i grandi gruppi stanno spostando la distribuzione delle risorse oltre le piattaforme editoriali verso applicazioni legate direttamente ai supporti mobili, dove è ancora meno forte la capacità contrattuale delle biblioteche.

Infine – ed è questo certamente lo sviluppo più insidioso – le strategie di limitazione degli utilizzi perseguite da alcuni editori tendono a limitare notevolmente il prestito bibliotecario e interbibliotecario.<sup>48</sup> Di recente, Harper Collins ha proposto di limitare a 26 utilizzi il numero di volte in cui è possibile scaricare il contenuto degli e-book pubblicati, se questi sono disponibili per il prestito interbibliotecario. Mosse di questo tipo minano in profondità la sostenibilità delle politiche a favore delle biblioteche, per due ragioni. Da un lato, infatti, l'investimento pubblico non è massimizzato in funzione del livello di uso delle pubblicazioni e del numero di accessi e di iscritti in biblioteca. Dall'altro, fissare un tetto al numero di transazioni aventi ad oggetto un e-book, oltre il quale la copia si dissolve e non è più resa disponibile per altri utenti, costituisce fattore disincentivante dell'azione bibliotecaria: per quale ragione infatti incrementare la domanda di lettura se questa si traduce in maggiori oneri per gli enti istituzionali che la promuovono?

### 2.2.3. *L'open access*

All'origine dell'open access vi è il paradosso economico che vede le università e gli enti di ricerca acquistare ciò che è già in loro possesso e finanziare per tre volte l'attività scientifica che essi conducono. Il primo pagamento avviene nel momento in cui la ricerca viene prodotta, quando cioè singoli individui o gruppi di individui finanziati da istituzioni in genere di natura pubblica portano avanti indagini e sperimentazioni e pervengono a risultati di interesse per l'intera comunità scientifica. Il secondo pagamento si realizza quando gli stessi individui, come impliciti rappresentanti delle istituzioni di cui fanno parte, cedono i risultati della propria ricerca a terzi (i gruppi editoriali attivi nel settore disciplinare) e non pretendono nessuna remunerazione per l'avvenuto trasferimento della proprietà intellettuale del bene. Il terzo pagamento, infine, avviene quando le biblioteche di quelle stesse istituzioni acquisiscono i prodotti scientifici (rivista, libro) in cui è stato pubblicato il lavoro di ricerca e rientrano nel possesso, peraltro spesso temporaneo, della proprietà che era stata trasferita.<sup>49</sup>

L'open access si configura dunque come una reazione sistemica a tale paradosso e come una forma di rigetto degli anticommons, ovvero della sottoutilizzazione delle conoscenze scientifiche causata dai termini troppo rigidi di protezione della proprietà intellettuale.<sup>50</sup> Esso ribalta lo schema del triplo finanziamento, ponendo a carico dell'autore, o dell'istituzione cui egli appartiene, le spese di produzione della pubblicazione scientifica e dando accesso gratuito a tutti coloro che sono i diretti beneficiari delle scoperte scientifiche: il pubblico in genere e, in prima istanza, quegli stessi ricercatori che sono i produttori-consumatori del bene della conoscenza.

Le biblioteche hanno svolto un ruolo importante nel denunciare il paradosso sistemico del triplo finanziamento della

ricerca. Hanno inoltre sensibilizzato gli autori e gli amministratori accademici sulle tematiche dell'open access, promuovendo metodologie specifiche di costituzione dei depositi istituzionali. Nonostante tale ruolo, il fenomeno interessa in primo luogo ricercatori e istituti di ricerca; a rigore, il circuito dell'open access potrebbe svilupparsi come circuito non commerciale di diffusione delle conoscenze facendo tranquillamente a meno dell'apporto bibliotecario.

Nella catena della comunicazione editoriale scientifica di tipo commerciale le biblioteche, pur costituendo l'"anello debole del sistema", perché sostengono i costi editoriali di produzione delle pubblicazioni scientifiche e i margini di profitto degli attori commerciali, rimangono centri di spesa degli Atenei e luoghi di coordinamento e di gestione della letteratura scientifica. Nella catena dell'open access, invece, il loro ruolo può essere del tutto periferico se è sostituito da un modello imprenditoriale sostenuto dall'azione collettiva della comunità dei ricercatori, in cui la gestione delle operazioni potrebbe essere affidata a attori privati o non-pro-fit.<sup>51</sup> Contrariamente a quanto ritiene Guédon,<sup>52</sup> quindi, le biblioteche possono anche non essere il centro della rivolta contro la "controrivoluzione" digitale operata dagli editori.

L'esempio di SPARC, una costola dell'Association of Research Libraries, sembra smentire questa ipotesi. Sviluppato nel 1997-1998, SPARC è un caso notevole di azione collettiva professionale fondata sulla cooperazione bibliotecaria e affidata a un'agenzia non-profit. Per certi versi si tratta di un'esperienza ancora più brillante di Worldcat, perché a differenza di OCLC, che ha mosso i suoi primi passi in condizioni di semimonopolio, SPARC opera in un mercato concorrenziale, dove convivono diversi modelli commerciali.<sup>53</sup>

Niente vieta però che le grandi imprese globalizzate della comunicazione,

da Google ad Amazon ad Apple, tutte interessate ad accrescere la loro offerta di contenuti gratuiti o a prezzi minimi possano tradurre l'accesso libero in una forma di vantaggio competitivo nei confronti dei loro concorrenti. Non a caso, come vedremo nella seconda parte dello studio, almeno una casa editrice commerciale scientifica ha già incamerato l'accesso aperto nella propria offerta, al fine di accrescere il controllo dei contenuti disponibili liberamente nelle filiere specializzate della comunicazione editoriale scientifica.<sup>54</sup>

Il bene comune è stato definito come "una risorsa condivisa suscettibile di dilemmi sociali"<sup>55</sup> e tale dilemma non è unicamente riassumibile nel paradigma gratuito versus a pagamento. Esso deve riguardare l'intera strategia di diffusione della comunicazione scientifica. Da qui deriva il carattere ambiguo dell'open access: questo può essere, infatti, il motore di sviluppo del circuito non commerciale di diffusione della conoscenza, ma anche diventare una risorsa posta al servizio delle aziende globalizzate, che mirano così a controllare, l'uno dopo l'altro, ogni segmento della filiera della comunicazione.

### 3. Il peso relativo dei fattori e prime conclusioni

Nelle pagine precedenti abbiamo discusso gli elementi di formazione e di evoluzione dei circuiti di diffusione dei saperi. Abbiamo visto che i contorni del mercato sono fissati da fattori in costante mutazione che riguardano le innovazioni di prodotto e di processo, le formule di autogoverno degli attori economici e i provvedimenti a favore del libro, mentre nel circuito non commerciale sono determinanti le politiche istituzionali e il livello di cooperazione bibliotecaria. Si può misurare il peso relativo di ciascuno degli elementi procedendo al classico gioco di sottrazione: cosa succederebbe se, ad esempio, non esistessero forme di tutela

della proprietà intellettuale, se gli editori non potessero avvalersi più del loro vantaggio competitivo o se, di colpo, cessasse ogni politica pubblica a favore dei circuiti non commerciali del libro? In momenti cruciali, ma estremi, della storia del libro, in determinati paesi, si sono verificati casi in cui alcuni di questi fattori non erano attivi e il mercato del libro ne è uscito totalmente ristrutturato. Fino al XVIII secolo, ad esempio, non esisteva alcuna forma di tutela della proprietà intellettuale; in epoca fascista furono introdotte in Italia forme limitative della concorrenza nel campo dei libri scolastici, il cui impatto sull'evoluzione del libro si prolungò ben oltre la caduta del regime.<sup>56</sup>

In linea di massima si può affermare che in Italia, e non solo in Italia, le forme di autogoverno nel circuito commerciale sono rare e circoscritte a progetti determinati. In effetti, anche quando l'utilità complessiva di un'iniziativa è manifesta, è raro che essa riscontri unanimità di consensi tra gli interessati. La disomogeneità degli operatori, le segmentazioni del mercato, la presenza di vari livelli di intermediazione, il recente ingresso dei big delle reti di comunicazione e delle librerie elettroniche hanno allargato, invece di ridurre, le divergenze di interessi tra gli attori e le strategie di sviluppo conseguenti. In ambito digitale si accentua sempre più la dipendenza dei fornitori di contenuto dagli oligopoli della distribuzione. Sul versante della diffusione non commerciale, e nonostante l'enfasi posta sulla cooperazione, le biblioteche italiane non conoscono formule di autogoverno e le iniziative di cooperazione lasciano poco spazio all'autonomia, come è invece la regola nei paesi anglosassoni. Esse si traducono tutt'al più in accordi interistituzionali.

A consolidare i fondamentali del mercato del libro e della comunicazione editoriale scientifica sono perciò la libera concorrenza fondata sul vantaggio

competitivo, che è innovazione di prodotto, se riguarda i contenuti, e innovazione di processo, se mira all'integrazione verticale e all'aggregazione dei canali distributivi. Egualmente rilevanti sono le politiche istituzionali, determinanti quando le decisioni toccano temi relativi alla proprietà intellettuale o la disponibilità di riserve straordinarie (come le opere "orfane"), o quando si rafforza il regime di eccezioni per le biblioteche e per gli altri attori culturali ed educativi.

Nel prossimo capitolo mostreremo alcune delle evoluzioni e delle distorsioni che derivano dalle commistioni in atto tra i due circuiti. Più in particolare, mostreremo come le innovazioni di processo possano entrare in conflitto con le logiche di cooperazione bibliotecarie, al punto da minacciare la stessa sussistenza del circuito non commerciale e renderlo funzionale alle strategie dei grandi gruppi.

### Note

<sup>1</sup> Giuseppe Vitiello, La comunicazione scientifica e il suo mercato, "Biblioteche oggi", 2003 (6), p. 37-57, <<http://www.bibliotecheoggi.it/2003/20030503701.pdf>>. Gli studi di riferimento dell'epoca, di grande attualità ancora oggi, erano Paola Dubini, *Voltare pagina. Economia e gestione strategica nel settore dell'editoria libraria* (2. edizione), Milano, Etas, 2001 per il circuito commerciale editoriale e, per l'accesso aperto, Jean-Claude Guédon, *In Oldenburg's Long Shadow: Librarians, Research Scientists, Publishers, and the Control of Scientific Publishing*, <<http://www.arl.org/resources/pubs/mmproceedings/138guedon.shtml>> (anche in italiano: J-C. Guédon, *Per la pubblicità del sapere I bibliotecari, i ricercatori, gli editori e il controllo dell'editoria scientifica*, Pisa, PLUS, 2004 (<http://bfp.sp.unipi.it/ebooks/guedon.html>)).

<sup>2</sup> Dal titolo del più recente volumetto di Jean-Claude Guédon, *Open access. Contro gli oligopoli nel sapere*, Pisa, ETS, 2009.

<sup>3</sup> Il riferimento è, ovviamente, a Gino Roncaglia, *La quarta rivoluzione. Sei lezioni sul futuro del libro*, Roma-Bari, Laterza, 2010.

<sup>4</sup> Gli studi sull'open access sono stati sintetizzati da Antonella De Robbio, *Archivi aperti e comu-*



nicazione scientifica, Napoli, ClioPress, 2007; più recente Mauro Guerrini, Gli archivi istituzionali. Open access, valutazione della ricerca e diritto d'autore, a cura di Andrea Capaccioni, Milano, Editrice Bibliografica, 2010 e, in una prospettiva più generale sull'editoria universitaria, Giuseppe Vitiello, Il libro contemporaneo. Editoria, biblioteconomia e comunicazione scientifica, Milano, Editrice Bibliografica, 2009 (in specie p. 293-315) e Barbara Bechelloni, Università di carta. L'editoria accademica nella società della conoscenza, Milano, Franco Angeli, 2010.

<sup>5</sup> Everett Rogers, Diffusion of innovations, 5<sup>th</sup> edition, New York, Free Press, 2003, p. 180 e ss.

<sup>6</sup> Traduciamo con "modalità di governo", e non con l'anglicismo "governanza", il termine governance.

<sup>7</sup> Alain Jacquesson, Google livres et le futur des bibliothèques numériques, Paris, Éditions du cercle de la librairie, 2010.

<sup>8</sup> Joseph A. Schumpeter. The theory of economic development, with a new introduction by John E. Elliot, New Brunswick -London, Transaction Publishers, 1983. Il volume è uscito per la prima volta nel 1934.

<sup>9</sup> Michael E. Porter, Competitive advantage. Creating and sustain-ing superior performance, New York, Free Press, 2004, p. 4 e ss. Il volume è uscito la prima volta nel 1985.

<sup>10</sup> Carla Bozzolo – Ezio Ornato, Pour une histoire du livre manuscrit au Moyen Age. Trois essais de codicologie quantitative, Paris, CNRS, 1980, p. 46.

<sup>11</sup> Sigfrid Henry Steinberg, Cinque secoli di stampa, a cura di Luciano Lovera. 4. ed. riv., Torino, Einaudi, 1982.

<sup>12</sup> Umberto Eco – Jean Claude Carrière, Non sperate di liberarvi dei libri, Milano, Bompiani, 2009, p. 9.

<sup>13</sup> Philippe Schuwer, Traité pratique d'édition, Paris, Electre-Cercle de la Librairie, 1997, specie il Capitolo 1: "Les cinq prin-cipales fonctions d'un éditeur".

<sup>14</sup> Paola Dubini, Voltare pagina, cit., p. 135.

<sup>15</sup> Michael E. Porter, Competitive advantage, cit., p. 4 e ss.

<sup>16</sup> Gino Roncaglia, La quarta rivoluzione, cit., p. 32.

<sup>17</sup> Divina Frau-Meigs, Diversité et pluralisme des contenus: la difficile cohabitation des industries culturelles et créative, p. 812. In Xa-vier Gref-fe – Nathalie Sonnac, Culture web. Création, contenus, économie numérique, Paris, Dalloz, 2008, p. 805-826.

<sup>18</sup> La storia degli e-readers, dai primi tentativi al Kindle e i-Pad, è in Gino Roncaglia, La quarta rivoluzione, cit., Cap. 3 Dalla carta allo schermo (e ritorno), p. 53-122.

<sup>19</sup> Fondamentale nel descrivere le innovazioni di processo nella storia del libro è l'intramontabile Lucien Febvre – Henri-Jean Martin, La nascita del libro, Roma-Bari, Laterza, 1988.

<sup>20</sup> Paola Dubini, Voltare pagina, cit., p. 159.

<sup>21</sup> Chris Anderson, Free. The future of a radical price, London, Random House, 2009.

<sup>22</sup> <[http://www.elsevier.com/wps/find/librarian-sinfo.librarians/tulip\\_fr\\_chap5](http://www.elsevier.com/wps/find/librarian-sinfo.librarians/tulip_fr_chap5)>.

<sup>23</sup> Robert Lynch, Electronic book publishing – McGraw-Hill's data-base publishing system: a case study in the development, implementation and management of on-demand publishing, in Brian Blunden – Margot Blunden (eds.). The electronic publishing business and its market. IEPRC-Pira International, 1994, pp. 119-136.

<sup>24</sup> Giulio Blasi, Ebook, DRM e biblioteche: una mappa sintetica sulle prospettive del 'digital lending' per libri e altri media in Italia, "Biblio-time", anno XIII, numero 3 (novembre 2010); <<http://spbo.uni-bo.it/bibliotime/num-xiii-3/blasi.htm>>.

<sup>25</sup> Jaime D'Alessandro, Tablet e Kindle a quota 900mila e arriva l'ebook in prestito, "La Repubblica", 2.2.2012.

<sup>26</sup> Elinor Ostrom, The evolution of institutions for collective action, Cambridge, Cambridge University Press, 1990.

<sup>27</sup> Ivi, p. 18-21.

<sup>28</sup> Si allude alla teoria della "tragedia dei beni comuni", secondo cui la privatizzazione è l'unica alternativa allo sfruttamento selvaggio di un bene, che altrimenti si esaurirebbe: è il caso di un tratto di un'area agricola o di una riserva marina accessibile a tutti che diventano terreni di pascolo o di pesca intensivi; v. The Tragedy of the Commons, "Science", 13 December 1968: Vol. 162, no. 3859, p. 1243-1248, disponibile al link: <<http://www.sciencemag.org/content/162/3859/1243>>.

<sup>29</sup> L'ISBN fu introdotto in Gran Bretagna da Whitaker e negli Stati Uniti da Bowker, due attori privati, ma godette subito del favore delle associazioni degli editori, che ne proposero, tre anni dopo, l'estensione alle comunità editoriali di tutti i paesi; v. <<http://www.isbn.org/standards/home/index.asp>>. In Italia esso venne introdotto nel 1977 per iniziativa dell'Associazione italiana

editori che costituiscono l'Agencia ISBN per l'area di lingua

italiana, anche se in seguito ne affidò la gestione a un attore privato, l'Editrice Bibliografica.

<sup>30</sup> <<http://www.editeur.org/83/Overview/>>.

<sup>31</sup> Si veda l'eccellente voce *Buchpreisbindung* in Wikipedia: <<http://de.wikipedia.org/wiki/Buchpreisbindung>>.

<sup>32</sup> Alvaro Garzon, *National book policy. A guide for users in the field*, Paris, UNESCO, 1997.

<sup>33</sup> La conoscenza come bene comune. Dalla teoria alla pratica, a cura di Charlotte Hess e Elinor Ostrom, ed. italiana a cura di Paolo Ferri, Milano, Bruno Mondadori, 2009, p. 56.

<sup>34</sup> Hal R. Varian, *Copyright term extension and orphan works*, "Industrial and corporate change", 15, 6 (2006), p. 965-980; disponibile su <[http://www.google.it/search?q=Copyright+term+extension+and+orphan+works&rls=com.microsoft:\\*&ie=UTF-8&oe=UTF-8&startIndex=&startPage=1&redir\\_esc=&ei=BgYsT7PFCoaU-wa-zeCyDg](http://www.google.it/search?q=Copyright+term+extension+and+orphan+works&rls=com.microsoft:*&ie=UTF-8&oe=UTF-8&startIndex=&startPage=1&redir_esc=&ei=BgYsT7PFCoaU-wa-zeCyDg)>.

<sup>35</sup> Simonetta Vezzoso, *E-learning e sistema delle eccezioni al diritto d'autore*, Università degli Studi di Trento, 2009.

<sup>36</sup> Tale approccio che lascia libera la vendita dell'opera, ma la sospende nel caso di una successiva rivendicazione da parte del detentore del diritto d'autore, è denominato "opting out". Il caso di vendita commerciale dell'opera condizionato alla "ricerca diligente" del suo autore è invece definito "opting in".

<sup>37</sup> Il testo della Direttiva è disponibile al link seguente: <[http://www.google.it/search?q=proposta+di+direttiva+opere+orfane&rls=com.microsoft:\\*&ie=UTF-8&oe=UTF-8&startIndex=&startPage=1&redir\\_esc=&ei=laMnT\\_XiFobdsGbUkaXBAQ](http://www.google.it/search?q=proposta+di+direttiva+opere+orfane&rls=com.microsoft:*&ie=UTF-8&oe=UTF-8&startIndex=&startPage=1&redir_esc=&ei=laMnT_XiFobdsGbUkaXBAQ)>.

<sup>38</sup> Il sito del Ministero della cultura offre un'eccellente panoramica delle tematiche legate alla legislazione sul prezzo fisso del libro: *Le prix du livre, mode d'emploi*, <<http://www.culture.gouv.fr/culture/dll/prix-livre/index.htm>>.

<sup>39</sup> Giuseppe Vitiello, *Policy-making. A European policy for electronic publishing*, "The Journal of Electronic Publishing", 6, 3, March 2011, disponibile al link: <<http://quod.lib.umich.edu/cgi/t/text/text-idx?c=jep;view=text;rgn=main;idno=3336451.0006.302>>.

<sup>40</sup> Cfr. Philippe Urfalino, *L'invention de la politique culturelle, avec une postface inédite*, Paris, Hachette / Pluriel, 2010, p. 13-14.

<sup>41</sup> Manifesto UNESCO per le biblioteche pubbliche (1995), nella traduzione in italiano curata dall'Associazione italiana biblioteche: <<http://www.aib.it/aib/commiss/cnbp/unesco.htm>>.

<sup>42</sup> Le informazioni sulla nuova disposizione legislativa sono sul sito della Direzione generale per le biblioteche, gli istituti culturali ed il diritto d'autore in <<http://www.librari.beniculturali.it/genera.jsp?id=157&l=it>>.

<sup>43</sup> Chiara Bernardi, *Le biblioteche e il mercato del libro. Analisi di settore e prospettive di sviluppo*, Bologna, Il Mulino, 2009, p. 133.

<sup>44</sup> Nancy Kranich, *Contrastare la "recinzione": rivendicare i beni comuni della conoscenza*, in *La conoscenza come bene comune*, cit., p. 83-125.

<sup>45</sup> Anna Galluzzi, *Biblioteche e cooperazione. Modelli, strumenti, esperienze in Italia*, Milano, Editrice Bibliografica, 2004, p. 407-408.

<sup>46</sup> Notizie ricavate dal sito di OCLC: <<http://www.oclc.org/worldcat/catalog/default.htm>>.

<sup>47</sup> Alain Jacquesson, *Google livres et le futur des bibliothèques numériques*, cit., p. 109 e ss.

<sup>48</sup> Cory Doctorow, *Ebooks: durability is a feature, not a bug*, "The Guardian", 8 marzo 2011, <<http://www.guardian.co.uk/technology/2011/mar/08/ebooks-harpercollins-26-times>>.

<sup>49</sup> Jean-Claude Guédon, *In Oldenburg's Long Shadow*, cit.

<sup>50</sup> *La conoscenza come bene comune*, cit., p. 14.

<sup>51</sup> Paola Dubini - Elena Giglia, *La sostenibilità economica dei modelli di Open Access*, "AIDA Informazioni", 26, n. 3-4, luglio-dicembre 2008, <[http://www.google.it/search?q=dubini+giglia+open+access&rls=com.microsoft:\\*&ie=UTF-8&oe=UTF-8&startIndex=&startPage=1&redir\\_esc=&ei=WrcnT9rsM5TT4QSHuITMAw](http://www.google.it/search?q=dubini+giglia+open+access&rls=com.microsoft:*&ie=UTF-8&oe=UTF-8&startIndex=&startPage=1&redir_esc=&ei=WrcnT9rsM5TT4QSHuITMAw)>.

<sup>52</sup> A questo concetto è dedicato il capitolo 8 di Jean-Claude Guédon, *In Oldenburg's Long Shadow*, cit.

<sup>53</sup> <<http://www.arl.org/sparc/>>.

<sup>54</sup> L'editore è Springer Verlag, con il portale SpringerOpen: <<http://www.springer.com/open+access?SGWID=0-169302-0-0-0>>.

<sup>55</sup> *La conoscenza come bene comune*, cit., p. 18.

<sup>56</sup> Monica Galfré, *Il regime degli editori. Libri, scuola e fascismo*, Roma-Bari, Laterza, 2005.

# CRÉER DES SERVICES INNOVANTS

Marie-Christine JACQUINET

## Abstract

*L'ambition de cet ouvrage est de faciliter la compréhension et la mise en oeuvre du processus d'innovation dans les services d'une bibliothèque. Innover ne se limite pas à investir le champ des nouvelles technologies. Innover permet d'aborder les contraintes actuelles d'une manière inattendue, d'envisager les difficultés de façon inaccoutumée, et se révèle souvent être porteur de solutions plus simples qu'il n'y paraît. Quelle méthode suivre pour susciter et encadrer l'esprit créatif, pour concrétiser les idées produites, pour faire passer une idée en un vrai projet de service innovant? L'auteur de l'article essaye de répondre à ces questions. L'article peut servir de support méthodologique pour repenser l'activité de la bibliothèque et l'organisation de ses services.*

**Keywords :** *innovation, bibliothèque, services, projets, développement, stratégie innovatrice.*

\* \* \*

I-N-N-O-V-A-T-I-O-N. Ces dix lettres se retrouvent fréquemment dans les titres de presse, dans les slogans commerciaux, désormais dans les unités d'enseignement à l'université, voire même au détour des sites Internet des administrations. La prééminence de ce terme dans les domaines les plus variés de notre société n'est plus à démontrer. L'innovation a ses blogs<sup>1</sup>, ses salons, ses prix, et est devenue quasi obsessionnelle, se substituant progressivement aux problématiques liées à la gestion des organisations. Fallait-il que cette

préoccupation atteigne les bibliothèques et pourquoi?

Décembre 2010: la première édition du «Prix de l'innovation Livres Hebdo» récompense la bibliothèque départementale de Seine-Maritime, pour son opération «Lire à la plage». Au-delà de l'effet «palmarès» qu'occasionne cette initiative, il s'agit d'une bonne nouvelle pour les bibliothèques. En effet, faut-il rappeler le contexte morose sur l'avenir de ces équipements? Faut-il développer la nécessaire mutation à laquelle ces structures sont confrontées? La phase de transition et de changement qui gouverne actuellement leurs environnements s'accompagne de bouleversements profonds et donc de questions essentielles: qu'est-ce qu'une bibliothèque? Que doit-elle devenir? Vers quoi doit-elle évoluer? Sans nier la pertinence de ces incertitudes et tumultes actuels, la tentation existe parfois de survaloriser des fonctionnements dépayés, de cultiver des désirs de métamorphose radicale, au risque de faire oublier les atouts des ressources et des acteurs impliqués. Déployer l'innovation en bibliothèque, c'est miser sur le potentiel créatif des professionnels, sur l'appétit des usagers pour les tâches collaboratives et trouver des solutions, loin des recettes infaillibles.

L'ambition de cet ouvrage est de faciliter la compréhension et la mise en oeuvre du processus d'innovation dans les services. A l'heure de l'automatisation des emprunts et des retours de documents, de la dématérialisation des procédures, du développement des e-services<sup>2</sup>, les

<sup>1</sup> Par exemple, le blog d'Aurélié Barboux, journaliste à L'Usine Nouvelle: < <http://blog.usinenouvelle.com/innovation/> >.

<sup>2</sup> Les termes suivis d'un astérisque (à leur première occurrence) sont définis dans le glossaire en fin d'ouvrage.

technologies irriguent les activités en bibliothèque. Pourtant, innover\* ne se limite pas à investir le champ des nouvelles technologies ni à aller chercher ailleurs les solutions aux interrogations d'ici – même si technologie et exploration d'autres expériences sont à prendre en compte absolument. Le défi consiste à scruter un processus, en déceler tous les mécanismes et placer les bibliothèques sous l'angle du pragmatisme. Innover permet ainsi d'aborder les contraintes actuelles d'une manière inattendue, d'envisager les difficultés de façon inaccoutumée, et se révèle souvent être porteur de solutions plus simples qu'il n'y paraît. Se poser la question du «comment créer des services innovants en bibliothèque» autorise assurément à réfléchir sur les moyens nécessaires au maintien des missions de service public dans un environnement évolutif. Depuis les années 1980, les fondements des services publics en général et des bibliothèques en particulier ont été profondément modifiés. Dans les entreprises, une nouvelle approche de la relation au client a eu un très fort impact: davantage anticipée, davantage formalisée et normalisée, principalement orientée vers la «qualité de service»<sup>3</sup>. Les bibliothèques n'y ont pas échappé car «les administrations ont également abordé ce tournant en passant de la notion d'utilisateur à celle de client, c'est-à-dire en transformant le service à rendre aux usagers à une relation de service destinée à satisfaire le client». Trois facteurs majeurs ébranlent aujourd'hui l'organisation du travail en bibliothèque et doivent être admis dans la culture professionnelle. Tout d'abord, les exigences des usagers-clients de plus en plus pressantes, qui

conduisent les bibliothécaires à assortir leur démarche de «rendre service» d'une obligation de résultats. Simultanément, de nouvelles interactions\* voient le jour sous l'effet des nouvelles technologies: stimulé par la multiplication des accès offerts dans les services en ligne, l'utilisateur est désormais habitué à participer, à donner son avis, engagé dans un mouvement de coproduction. Enfin, les directions de ressources humaines incitent à d'autres formes de gestion des équipes, plus horizontales, plus transversales. De nouveaux «essentiels» du métier dessinent l'évolution des pratiques: la polyvalence du travail, la réorganisation des activités, la prise en compte plus forte des nouvelles technologies, les enquêtes de satisfaction des publics, les chartes de qualité de service, la formation à l'accueil...

L'impulsion du changement, l'envie de renouvellement et la volonté d'innover sont donc en marche dans les bibliothèques. Mais comment s'y prendre concrètement? S'il faut une règle préalable à la lecture des pages qui suivent, ce serait une exhortation à ne pas souhaiter «créer un service innovant» à tout prix. Il vaut mieux saisir l'occasion, choisir le bon moment et transformer un problème, une question, un obstacle en opportunité: «Et si on en profitait pour...». Cette opportunité peut alors inspirer le regard du professionnel et l'engager à sortir de la routine, du quotidien des équipements, pour créer de la surprise. Le bibliothécaire sera peut-être perplexe sur certains des services relatés ici: «Est-ce bien le rôle d'une bibliothèque de...?», «Cela rentre-t-il dans les fonctions du bibliothécaire de...?». Précisément, l'enjeu est de tester sa capacité à sortir du cadre, à outrepasser le modèle traditionnel de bibliothèque. Comme tous les modèles, celui-ci rassure et prévaut, tant que le monde autour n'évolue pas; si le monde bouge, il peut apparaître comme une simplification inadaptée et

<sup>3</sup> Marc-Eric Bobillier Chaumon, Michel Dubois, Didier Retour (dir.). Relations de services : nouveaux usages, nouveaux usagers. Bruxelles : Editions de Boeck, 2010, collection *Ouvertures psychologiques*.

s'avérer difficile à modifier, à réinventer. «Sortir du cadre» ne signifie pas s'éloigner du métier: cela s'entend comme envisager les services sous un autre angle, s'exercer à bouleverser les habitudes. L'exercice du renouvellement des services repose donc en grande partie sur les capacités du professionnel à désapprendre les techniques et les savoir-faire acquis. Pas complètement bien sûr, mais s'en éloigner suffisamment pour apprendre d'autres choses, différemment. Un brin d'humilité, un esprit d'enthousiasme, une volonté positive, une dose d'humour se combinent profitablement pour faire émerger de nombreuses idées, quelles qu'elles soient.

Dans le contexte d'Internet, les idées sont partout, circulent comme jamais auparavant.

A raison d'audace, il faut oser confronter les idées, examiner les trouvailles des uns, écouter les concepts chahutés par les autres, et même susciter au sein des équipes un «flux continu de nouvelles idées»<sup>4</sup>.

D'ailleurs, à l'audace, il est conseillé d'ajouter une pincée de plaisir: plaisir de s'affranchir de certaines missions, plaisir d'imaginer sans contrainte, plaisir d'inventer sans appliquer les règles. Quand bien même, les idées seules ne suffisent pas à structurer un service. «Créer un service innovant», c'est collecter des idées, puis choisir parmi celles-ci la plus appropriée à son environnement et la transformer en projet. Si désordre et profusion d'idées il y a, il s'agit bien d'organiser l'innovation et d'en faire une démarche stratégique. Quelle méthode suivre pour susciter et encadrer l'esprit créatif, pour concrétiser les idées produites, pour faire passer une idée en un vrai projet de service?

<sup>4</sup> Françoise Deloule et al. «Gestion collaborative et capitalisation des idées émergentes en innovation», Document numérique, 2004 / 1, vol. 8, p. 67-80. [En ligne] < <http://www.cairn.info/revue-document-numerique-2004-1-page-67.htm> >.

### **Encadré créer un service innovant: éléments de définition**

Un processus empirique:

- la démarche est enclenchée progressivement, et le recours à une méthode n'entrave pas une mécanique intuitive, avec une adaptation au fil des observations; les tâtonnements sont bénéfiques et conduisent souvent à laisser de côté tout préjugé ou a priori ;
- une relation durable entre les professionnels et les publics: un rapprochement et une interaction permanente s'installent – évaluation, écoute, enquêtes...; le but est de faire évoluer le service en fonction de la satisfaction des utilisateurs;
- un levier de motivation des équipes: différentes personnes sont impliquées à différents stades dans le processus, et grâce à la définition d'un cahier des charges et d'indices pour évaluer le service, chacun y est associé à son niveau.

Bien plus que favoriser la redéfinition de quelques aspects du fonctionnement de la bibliothèque, sur la base d'un nouvel équilibre entre publics et institution, aborder l'innovation dans les services attire l'attention sur le fait que c'est le professionnel qui est sur le devant de la scène: en amont, pendant, en aval. On devine, aujourd'hui, le futur de la relation et de l'intégration de l'utilisateur aux activités de la bibliothèque, et plusieurs expériences jouent déjà sur l'idée de «faire participer la foule» (crowdsourcing\*), particulièrement sur Internet, pour dégager des tendances, compiler des données ou repérer des besoins: émergent dans les entreprises, balbutiant dans les bibliothèques, ce nouveau schéma de co-création est à suivre dans les années à venir, mais ne figurera pas comme tel ici.

### **Présentation de l'ouvrage: définir, structurer, observer, mobiliser**

Les différentes parties de cet ouvrage ont pour vocation, chacune à leur manière, de rendre compte du processus de mise en oeuvre de service innovant. En multipliant les approches et dans un esprit de complémentarité, l'ensemble des textes doit servir de support méthodologique pour repenser l'activité de la bibliothèque et l'organisation de ses services. Les contributions des auteurs répondent à plusieurs objectifs:

- proposer une vision pluri-professionnelle (bibliothèques publiques, bibliothèques universitaires), voire extra-professionnelle, avec le souci de mettre en perspective et sur le même plan des domaines où l'innovation n'a rien à voir;
- tenter une approche théorique et ordonnée, replaçant l'innovation dans le contexte des entreprises, de la concurrence et de la compétitivité, mais aussi au sein de l'organisation du travail en bibliothèque, au sein des nouveaux usages passés au prisme d'Internet;
- illustrer d'un choix de services innovants mis en oeuvre depuis quelques années: en effet, nombreux sont les professionnels et les équipements qui font office de vigies et tentent de renouveler l'offre de services de la bibliothèque dans son quotidien et dans sa relation avec l'environnement, les publics, les partenaires et les équipes.

Les services présentés ici sont le reflet d'une réalité multiforme et dont la sélection n'a, bien sûr, aucune visée d'exhaustivité ni d'exemplarité. Les expérimentations décrites par leurs initiateurs n'ont qu'une seule prétention affirmée: le témoignage des nouveaux rôles assignés aux services, dans leur façon de les

concevoir et de travailler en équipe. Parmi ces services, certains en sont encore au stade de la conception, d'autres ont déjà le recul de plusieurs années de fonctionnement; certains s'entendent dans l'espace d'une structure, d'autres à l'échelle d'un territoire, parfois extrêmement étendu, voire uniquement en ligne. Certains connaissent de vraies réussites, plébiscitées par les usagers, d'autres sont plus mitigés, plus questionnants et ne seront pas forcément reconduits. Si des critères ont pu prévaloir au moment de la construction de cet ouvrage, ils se déclinent autour de trois idées-clés, facteurs communs à chaque expérience relatée.

Une première partie, entendue comme amorce à une stratégie d'innovation, s'intéresse aux composants d'une méthodologie à bâtir: la complexité du concept d'innovation, son adaptation au monde des bibliothèques explicitée pas à pas, sous forme de guide pratique, les fondamentaux de la connaissance des publics. Dans ce cadre, les expériences des bibliothèques relatées sont des actions globales, qui touchent l'ensemble des services et leur agencement les uns avec les autres.

La seconde partie analyse les incidences de l'évolution technologique sur la conception des services: dissémination des contenus, personnalisation des applications, mobilité des usages, nouvelles architectures de la connaissance imposent un recentrage du métier sur l'utilisateur. Les propos sont ici plus techniques et font appel aux nouvelles interactions nées des usages en ligne; les bibliothèques évoquées sont quasi-pionnières dans leur domaine et s'aventurent sur des terrains encore inconnus, testent et ajustent.

Enfin, dans la troisième partie, les auteurs témoignent de l'importance des nouvelles méthodes de travail, des nouvelles coopérations nécessaires au renou-

vement des services. Ils sont en effet convaincus que les échanges, la découverte de points de vue différents, l'association de compétences multiples sont les préliminaires des services innovants. Dès lors, les récits d'expériences qui servent d'illustrations représentent un éventail très large, impliquant des modalités variées. L'objet de cet ouvrage est de proposer des éléments de réflexion et d'observation, des outils méthodologiques, des pistes d'actions émaillées d'exemples concrets, de manière à montrer comment prendre part au processus d'innovation dans les services en bibliothèque. Il s'appuie sur la conviction qu'il suffit parfois de se mobiliser, de prendre un peu de recul, de se connecter à la bonne source d'information, de décrypter une idée, de la partager, et pourquoi pas d'y ajouter un peu de fantaisie, pour transformer un service en projet innovant.

Bien sûr, tout service qui pourra être créé ainsi, même anticipé de manière méthodique, ne présage pas des usages qui en seront faits, usages qui seront toujours incertains, vu la difficulté à devancer les comportements des publics. Seront-ils nombreux et conformes aux objectifs des professionnels? Seront-ils imperceptibles, car ne correspondant pas à des attentes? Seront-ils contournés, détournés voire transformés aux antipodes de ce qui était envisagé? Il existe plusieurs manières de s'approprier un service, car il existe plusieurs types d'utilisateurs: ainsi, il faut savoir distinguer les réactions de ceux qui s'enthousiasment face à toute nouveauté, qui aiment tester de nouvelles choses, de ceux qui au contraire aiment les habitudes et préfèrent attendre en toute prudence. Si un service s'inspire et se construit, il évolue, s'adapte, se transforme et peut disparaître, dans un laps de temps pas toujours maîtrisable. Ainsi, la perspective d'un service qui échoue, qui ne trouve pas les

publics pressentis ne doit pas être estimée comme un frein ou un échec, mais bien au contraire comme partie intégrante de la démarche. Avoir l'œil sur l'évolution du projet, acter de la multitude d'approches possibles, et anticiper le déclin éventuel d'un service font partie intégrante de la méthodologie.

Ce volume se veut concret, réaliste et espère stimuler les capacités du bibliothécaire à lancer des défis, à oser, à prendre des risques, à encourager l'expérimentation et l'esprit d'innovation, et à considérer qu'il ne s'agit pas d'un moment, d'une période transitoire, d'une activité spéciale, mais d'un mouvement permanent, qui engage toute l'équipe. Quelques établissements ont déjà inclus dans leur organigramme un service spécialisé orienté «innovation» ou une personne «responsable des services innovants». Et si cette tendance devenait une source déterminante pour une évolution durable des bibliothèques?

(Extrait de *Créer des services innovants. Stratégies et répertoire d'actions pour les bibliothèques*, Presses de l'Esssib, 2011, en ligne sur: <http://www.enssib.fr>)

# IDENTITĂȚI LITERARE – 2011 (I)

Nicolae RUSU

## Abstract

*This is a critical presentation of the recent successful work of the Roumanian writers from Chișinău through the prism of demands of the Jury of the Moldova Writers Union. The author analyses carefully the literary production of the 2011, by categories which coincide with the literary genres: children books, prose, poetry, essays, memoirs etc. Thus the librarians and readers have at hand a guide of authors worth reading.*

**Keywords:** *children literature, poetry, prose, essay, literary awards, postmodernism, intertextuality, literary year.*

\* \* \*

În primul deceniu al secolului XXI literatura română dintre Prut și Nistru a evoluat uniform, fără surprize deosebite. Din 2001 până în 2010 s-au evidențiat lucrările de proză ale lui Aureliu Busuioc, Alexei Marinat, Haralambie Moraru, Nicolae Popa, Vlad Zbârțciog, Claudia Partole; cărțile de poezie semnate de Eugen Cioclea, Vasile Tărățeanu, Nicolae Popa, Călina Trifan, Horia Hristov, Ion Hadârcă, Marcela Benea, Teo Chiriac, precum și volume de critică literară, eseistică, dramaturgie, literatură pentru copii, traduceri. Procesul literar din acest spațiu românesc și-a continuat traseul, în același mod tradițional, și în anul 2011, cel cu care începe al doilea deceniu al secolului XXI.

Notele despre cărțile anului 2011 pe care le pun la dispoziția cititorului au apărut și grație faptului că subsemnatul a fost ales de către Consiliul USM în componența Juriului pentru evidențierea celor mai bune cărți ale anului literar. Ulterior, la una dintre ședințele Juriului cel care semnează aceste rânduri a fost împuternicit să prezinte la Gala premiilor Anului literar

2011, literatura pentru copii. Referitor la acest capitol, poate fi remarcată celebra și proverbială expresie despre „mantaua lui Gogol”, din care, cică, a ieșit o bună parte a prozatorilor din Rusia (și nu numai), aceștia fiind influențați de textele marelui scriitor pe care-l revendică atât rușii, cât și ucrainenii. În acest context, s-ar putea spune că și o bună parte a literaturii pentru copii din R. Moldova s-a scris și se mai scrie „sub căciula lui Guguță”, al cărei creator sau croitor, Spiridon Vangheli, ajuns pe 14 iunie curent la onorabila vârstă de 80 de ani, este cunoscut pe numeroase meridiane ale lumii.

Cărțile nominalizate la categoria „literatură pentru copii” sunt atât de proză, cât și de poezii, iar una din doleanțele membrilor Juriului a fost ca în anii viitori să fie acordate la acest capitol nu un singur premiu, ci două – unul pentru proză, și altul pentru poezie. La acest capitol e de remarcat culegerea de povestiri, nominalizată pentru premiu, *A doua șansă*, semnată de **Aurelian Silvestru**. Dacă preotul își rostește predicile de pe amvon, autorul textelor din *A doua șansă* le așterne pe hârtie ca pe niște pilde biblice în care diverse noțiuni ale existenței umane sunt esențializate într-o formă artistică, de cele mai multe ori acestea fiind îmbrăcate în fascinanta haină a parabolei. Grație informației enciclopedice din textele lui Aurelian Silvestru, ele sunt recomandabile nu doar copiilor, ci și celor care încearcă să câștige la populara emisiune televizată *Vrei să fii milionar?*

Nu mai puțin captivante sunt și textele din cartea **Silviei Ursache** *Basme scurte, dar hazlii, bune de-amuzat copii*, volum care, dacă cititorul va judeca doar după titlu, creează impresia că sunt basme în versuri. În realitate, într-o superbă prezentare



grafică, cartea este una de proză scurtă, adunând între tartajele ei povestiri pentru copii scrise într-un limbaj bine stăpânit, cu personaje memorabile unde, alături de un ied arogant sau de un șoricel cu alură artistică, conviețuiesc armonios cățelul, cărăbușul și lupul, pentru toți cititorii fiind interesante povestea dinozaurului, lecția de matematică, de ce zebra e dungată sau cum a fost furat hipopotamul...

O altă carte care îmbină în alternanță versuri și proză scurtă este cea semnată de **Petre Popa** și care poartă surprinzătorul titlu *Bunica bunelului*. După cum recunoaște și Diana Vrabie, prefațatoarea cărții, „Petre Popa ne oferă prin prezentul volum o ludică săptămână poetică, descifrată cu ochiul copilului din noi, care știe să transfigureze universul, încărcându-l cu noi semnificații”. Scoțând în evidență noi și noi semnificații ale lumii în care copilul își face o cale a sa, proprie, autorul și-a realizat cu brio misiunea de îndrumător discret al celor porniți în căutarea unui sens al vieții.

Cartea de poezii pentru copii, semnată de **Titus Știrbu**, amintește, involuntar, de *Cântec*-ul lui George Coșbuc, care conține folclorica deja strofă: „A venit un lup din crâng / Și-alerga prin sat să fure / Și să ducă în pădure / Pe copiii care plâng”, doar că poetul basarabean, intertextualizând, și-a intitulat-o *A venit un lup la școală*. Evident, și întâmplările descrise în poeziile din cartea lui Titus Știrbu au loc în epoca postmodernă, dovadă fiind și lucrurile pe care lupul, ajuns la școală, le sechestrează de prin buzunarele elevilor: „Doamne, ce de-a lucrușoare / Se adună-n geanta mare: / Ținte, praștii, telefoane, / Piuneze și bomboane, / Bumbi, chibrituri, bilețele, / Un cuțit fără plăsele...” și tot așa mai departe. Autorul excelează în stăpânirea unei tehnici de versificare cantabilă care înlesnește memorizarea textului, dar, totodată, își dozează cu pricepere mesajul cu umor, sarcasm, ironie, toate acestea însă evitând

căderea în superficialitate sau în didacticism steril.

Oricum, selectarea celei mai bune cărți a anului literar 2011 la această categorie a fost una destul de dificilă, or, în urma votului secret aceasta s-a dovedit a fi povestirea *Balcoane cu elefanți*, semnată de **Nicolae Popa**. Deși autorul îi previne, mucalit, pe eventualii săi cititori că „lectura cărții *Balcoane cu elefanți* este interzisă părinților fără acordul copiilor”, în consens cu stilul autorului și cu tonalitatea întregii narațiuni e de precizat că acestea interdicție nu s-a referit și la membrii juriului, aceștia reușind s-o citească fără frica de a fi admonestați. În acest context e de adăugat că membrii Juriului „Anul literar 2011” au ținut cont, în procesul votării, și de *Crezul* lui Radu G. Țeposu, pe care acesta l-a alcătuit tocmai pentru asemenea situații: „Tatăl nostru care ne citești, / Învață-ne să-i judecăm drept pe cei / Care scriu. / Și nu ne duce în ispita laudelor deșarte, / Nici a cea a hulei nemeritate, / Ci ajută-ne să vedem în fiecare carte / Adevărul estetic, dâra de experiență, freamătul ființei, / Iluminarea lăuntrică, / Și ne iartă erorile noastre de judecată, / Și fă-ne cultți, că suntem mulți! / Amin!” În acest context, cartea lui Nicolae Popa a luat evident cele mai multe voturi grație spațiului mirific în care autorul și-a plasat personajele, dar și datorită subiectului sucit și răsucit într-un mod atât de ingenios, încât pânza narațiunii în niciun caz nu poate fi considerată una artificială. Toate aceste aspecte luate împreună îi dau cititorului posibilitatea să găsească printre firele de urzeală și alte înțelesuri, și alte idei, și alte imagini artistice.

Proza, în genere, a avut o pondere dominantă în șirul cărților de literatură artistică tipărite în anul 2011. Totodată, e un lucru cunoscut că textele de proză sunt citite din diverse motive: și pentru plăcerea lecturii, și din curiozitate (dar cu un anumit efort, în cazul în care subiectul nu captiv

vează), și pentru a descoperi și a cunoaște ceva (chiar și atunci când e necesar un oarecare efort), și dintr-o obligațiune (pentru elevi și studenți), și dintr-o necesitate (pentru critici și cercetători literari, profesori de literatură), și, uneori, din snobism.

Scriitorul **Aurelian Silvestru** a mai prezentat membrilor Juriului pentru lectură, în afară de cartea nominalizată la categoria „Literatură pentru copii”, și culegerea de proză scurtă *Fărâme de suflet* (Chișinău, Editura „TOCONO”, 370 p.). Subiectele acestor texte sunt mai mult niște descifrări ale unor noțiuni ce țin de existența umană, în marea lor majoritate ele referindu-se la firea omului (dragostea, milostenia, tristețea, bunătatea, devotamentul, indiferența, îndoiala, vocația, intoleranța, hărnicia, revolta, ingeniozitatea, noblețea, cumpătarea, tăcerea, recunoștința), altele explicând niște noțiuni cu caracter civic, social (patria, femeia, părinții, liderul, poporul pașnic, corabia nebunilor, robia, puterea, șansa etc.). Unele texte invocă subiecte religioase (răsplata cerului, păcatul, teama de moarte, iertarea, îngerul rănit, falsul testament, lepădarea de sine, miracolul, sufletul, rugăciunea), dar și cele ce țin de diverse aspecte ale cotidianului (asul din mânecă, comoara, curtenii, medalistul, povara altuia, vârsta, lumina, nedreptățiții de istorie, omul grăbit, elevi eșuați și altele). Volumul este extrem de valoros și pentru informațiile sale enciclopedice, motiv pentru care va fi căutat, evident, de cei care au ambiția de a completa cohorta intelectualilor erudiți și rafinați.

Există o mulțime de texte în care autorii își împletesc firul narațiunii din materialul factologic al propriei vieți. Unii recurg la acest procedeu pentru a-i reda scriiturii mai multă autenticitate, alții preferându-l pentru iluzoria părere precum că actul creativ al unei astfel de proze e mai puțin dificil. „Când avea să moară Stalin eu eram abia în clasa întâi...” Astfel își începe **Ion**

**Proca** noua sa carte (*Când avea să moară Stalin*, Editura „Notograf Prim”, Chișinău, 163 p.), o narațiune asemănătoare conceptual cu clasicele *Amintiri din copilărie* ale lui Ion Creangă, scrisă într-o manieră surprinzător de proaspătă, cu un limbaj pe alocuri pitoresc, dar, în linii mari, fiind un text modern, captivant, cu vădite accente poetice (vezi *BiblioPolis*, nr. 3, 2012).

Poetul și dramaturgul **Gheorghe Calamanciuc**, după ce se face cunoscut în 2009 cu volumul de povestiri *Să-ți fie dor de tine*, propune cititorilor în 2011 o nouă carte de proză *Donjuan de mucava* (Chișinău, Editura „Editerra-Prim”, 230 p.). Autoreferențialitatea, se pare, este procedeul literar preferat al lui Gh. Calamanciuc, metodă îndrăgită și utilizată, în special, de cei din tagma postmoderniștilor (vezi *BiblioPolis*, nr. 2, 2012).

O carte ce a declanșat un interes deosebit, mai ales în tabăra criticilor literari, este cea semnată de **Emilian Galaicu-Păun** și intitulată oarecum neobișnuit *Țesut viu. 10 x 10*. Pornind de la titlu, neobișnuită e chiar întreaga scriitură, iar M.V. Ciobanu, de exemplu, consideră într-o cronică (revista *Sud-Est cultural*, nr. 1, 2012) că „romanul lui Em. Galaicu-Păun nu este roman, nici text. El este un hipertext (...), o suită de nuvele autonome (...). Termenul potrivit aici ar fi cel de *hyperroman* – o construcție narativă neliniară, cu deschideri și conexiuni reciproce între secvențele sale (...). Ea poate fi definită și ca un poem cu acte în regulă: narațiune subiectivă, reflexivă, lirică doldora de figuri și analogii...” Într-adevăr, o secvență narativă, de exemplu se întrerupe brusc, abrupt, apoi este reluată peste un anumit număr de pagini, iar în final, în capitolul *Summary*, sunt reluate și fragmentele cele mai incitante din capitolele anterioare. Iar Eugen Lungu într-o cronică din aceeași publicație (*Sud-Est cultural*, nr. 2, 2012) consideră că „*Țesut viu. 10 x 10* poate fi catalogat și ca un roman-eseu,

și ca un roman-autoportret, dar și ca un jurnal deghizat, de felul nou-patentatului *roman-fapt*". În această scriitură „ficțiunea și realitatea se întretes într-o structură organică, cu toate ațele înăuntru, vorba autorului, și deci greu de delimitat în ce plan vin – real sau imaginar". Exegetul se întreabă „dacă nu cumva această supraabundentă reciclare textuală din Biblioteca Borges nu e decât o parabolă superfluă de erudiție, care lasă, pur și simplu, cititorul ingenuu în afara rosturilor ei", el recunoscând, surprins, că „deși mă consider un cititor calificat, sursa așora dintre multiplele citate continuă a fi o taină cu sigiliul anonimatului pe ele, totodată, secvențele rămânând simple găuri negre, indescifrabile, în context". Formula aleasă de autor în „confecționarea” propriului său *Țesut viu. 10 x 10* e una bine intenționată și nu e motivată de părerea lui John Steinbeck care scria într-un răvaș către un amic de-al său: „Este extrem de greu să scrii simplu și clar. Doar unul fără minte alege intenționat ambiguitatea." Or, și compozitorul rus Andrei Eșpai, într-un recent interviu (*Obșcepisatel'skaia literaturnaia gazeta*, nr. 5, 2012), referindu-se la literatura contemporană, crede că „a scrie simplu și pe înțelesul tuturor e o sarcină pe potrivă doar a unui mare și autentic talent și care, oricât de paradoxal ar fi, necesită destul curaj în alegerea mijloacelor de exprimare...".

Oricum, Em. Galaicu-Păun a considerat că vechea formulă narativă este una depășită de timp și a ales, după cum observă și Eugen Lungu, procedeul fragmentarismului: „E o structură aleatorie, ce ține de tensiunea internă a scriiturii, una labirintică și caleidoscopică (...), un joc intertextual fără precedent, cu cea mai mare densitate de referiri livrești pe decimetrul pătrat al paginii (...). Nu puține sunt cazurile, ieșite din comun pentru un roman, când o explicație la subsol e la rândul ei descifrată de o altă notă de subsol." Mai remarcă însă cro-

nicarul că *Țesut viu. 10 x 10* este un „roman poliedric-mozaical (fără o linie distinctă de subiect), antrenând în structura sa complexă o mulțime de descinderi epice cu o stufoasă variațiune temporară (...), iar termenul „personaj” este mai mult decât convențional (...), în prim-plan fiind aduse trei figuri: naratorul / autorul, tata, bunica...”

Pornind de la ideea de a reflecta o paradoxală realitate socială în care naratorul își duce existența, Em. Galaicu-Păun își alege și mijloacele de exprimare pe potrivă. Acutul său spirit de observație scoate în evidență paradoxul din activitatea de creație a cunoscutului arhitect A. Șciusev, născut la Chișinău în 1873, autor al mauseleului care „înainte să ajungă *groparul celui veșnic viu*, proiectase Biserica „Sfânta Treime” (1913-1914) din C-ii de Sus”, comuna de baștină a naratorului / autorului, precizând în continuare, că, după această sfântă lucrare de îmbrăcare în cărămidă roșie a ideii divinității, aceeași mână repetă gestul, duplicitar, „de data aceasta, în granit față de tronul Antihristului” (p. 18).

Ușor caustică, persiflantă, cu o vădită tentă pamfletară, e tonalitatea cu care s descrie acțiunile tatălui naratorului: scene despre pedepsirea băiatului, pentru că a stropit micul bust al lui Lenin de pe masa de scris cu cerneală albastră, „l-a făcut *goluboi*”, ironizează naratorul. În aceeași cheie e redată și formula de supremă noblețe sovietică a tatălui: „Pe cuvântul meu de comunist!”, mai precizând că „acum însă din întreaga lui măreție n-a rămas decât un fiu de țăran pe care puterea sovietică l-a crescut, l-a învățat, l-a făcut om-comunist!” (p. 25). Iar atunci când tatăl celor doi copii le citește textul mobilizator despre sculptorul care cioplește chipul Patriei, „vocea lui avea ceva din chemarea la luptă finală a comisarilor roșii (...), iar frazele ample ca niște desfășurări de lupte lăsară loc unor propoziții scurte, subiect-predicat-complement direct, atacul la baionetă pe toată

linia frontului trecu în lupte corp la corp, fiecare rând nou fiind o redută cucerită..." (p. 49).

Aproape în fiecare scenă pe care autorul o descrie cu savoare un cititor avizat gustă nu doar discursul propriu-zis, ci și surprinzătoarele sensuri ascunse în subtext. Iată cum redă autorul, subtextual, confruntarea în perioada sovietică dintre limba oficială a imperiului, domatoarea, și cea a populației băștinașe dintre Nistru și Prut: „...insul ținea ascunsă după dinți o jumătate de lamă, pe care încerca să i-o împingă în gură cu limba, într-un sărut pătimaș, (cetățenilor sovietici li se sugera că ei sunt obligați să învețe «limba fratelui mai mare» din marea lui dragoste față de ei, *n.n.*), în realitate nu era decât o luptă pe viață și pe moarte cu limbile, mânuind aceeași armă albă – care pe care..." (p. 115). Această construcție romanescă, cam bizară la prima lectură, pare a fi clădită din zece blocuri neomogene, deși arhitectura ei este una temeinică, riguros gândită. Capitolul IV, de exemplu, e diferit parcă de celelalte, având o structură mai mult eseistică. În prim-plan sunt scoși cei doi frați și lumea pe care încep ei a o cunoaște, apoi paradoxala plecare în lumea celor dreți a trei colegi de clasă ai naratorului și tot aici, pomeniții fiind și câțiva confrăți de condei ai autorului, decedați și ei – Ioan Flora, Mariana Marin...

Romanul, dacă e să-l catalogăm astfel, e mai degrabă o scriitură sofisticată, pentru care s-ar potrive termenul de „bizarerie”; or, în linii mai mari, toată literatura e o „bizarerie”. Pentru construcția acestuia însă autorul a ales drept pilon principal, alias unul din personajele centrale, despre care naratorul mărturisește că „de când o țin minte, bunica țesea la război. Hainele *purtate*, adică ieșite din uz, erau făcute fășii-fășii, și acestea, la rândul lor, îndesate bine cu vătala în textura vreunui lăicer sau păretar (în subtext, autorul face aluzie la

cuvintele limbii materne, *purtate* și chiar ieșite din uz, pe care un scriitor talentat știe cum să le *îndese bine în textura* vreunei opere literare, *n.n.* – *N.R.*), războiul transforma materialul ieftin și care mai păstra uneori căldura corpului uman în țesut viu (aceste amintiri sunt ajustate de narator în secvența în care e vorba de un război ade-vărat, despre un detașament de execuție a prizonierilor, *n.n.*), de așternut pe jos sau de îmbrăcat casa (...). Era ca și cum le-ar fi dat o a doua viață trențelor..." (p. 179).

Naratorul recunoaște că „înainte de a fi pus mâna pe o mașină de scris (...) a ucenicit de mic copil la războiul de țesut al bunicii”. Moștenirea ei lexicală exprimă tot ce încapă între viață și moarte, iar „toată poetica sa răspunde celui îndemn de altădată: „Îndesă mai bine!” (p. 183). El își mai amintește de momentul când era să fie mobilizat la războiul de pe Nistru, din 1992, constatând că „bărații pleacă la război, iar femeile stau la războaie” (p. 185). Iar atunci când unica sa unealtă de muncă ajunge să fie mașina de scris (alias, războiul de țesut, *n.a.*) și din ea, la un moment dat, iese „bunica, până la brâu, și, răsucindu-se în semiprofil spre foaia tipărită (alias, lăicer sau păretar, *n.a.*), își aruncă privirea asupra celor scrise. „Șterge! Șterge tot, îl apostrofă, blând bătrâna, cum crezi c-au să te iubească fetele (cititorii contemporani, *n.n.*) când tu le înșiri verzi și uscate despre o babă (niște ficțiuni artistice în loc de ade-vărul brut, *n.n.*). Evident, naratorul nu se conformează îndemnului bunicii, deși se consideră moștenitorul ei, păstrându-i nu doar „numele, părul, ochii albaștri, ci și un anumit fel de a se exprima – suflând parcă asupra cuvintelor (...), e rămasul cel mai de preț” (p. 196).

Astfel, autorul ajunge în final să constate că „lumea noastră (...) e mai degrabă un țesut viu reînnoit clipă de clipă” (p. 324), fiind conștient că „acum, băgat până la coate-n țesut viu. 10 x 10, nu-i rămâne de-

cât o ultimă mișcare, extragerea radicalului (adică scopul și sensul vieții personale, *n.n.*) pentru a rezolva jocul înainte să pună mâinile pe piept". Toate acestea, explică autorul, țin de ideea că „artistul trebuie să facă în așa fel, încât posteritatea să creadă că nici n-a trăit (citad din Flaubert către Louise Colet, din 27 martie 1852)” (p. 325).

După cum au remarcat și alți lectori, această proză îl deconspiră pe poetul Em. Galaicu-Păun: „Întunericul își cascadează botul de câine-lup; încă puțin și se va repezi să-i rupă” (p. 207), dar și pe autorul care se desfată în inventarea diverselor calambururi, metafrase, interpretări ingenioase ale unor expresii cotidiene: „lumea se uită ca la URSS”, „grămătic = lăcrămătic”, „încremenește = încremelinește”, „sângerneală”, „decameron = deca + niron” ș.a., pe care însă Eugen Lungu le consideră „că au ceva din fascinația focurilor de artificii iute trecătoare și fără o mare pondere artistică”. Oricum, autorul recunoaște prin gura naratorului: „...eu schinguiuesc cuvinte... dacă nu cumva ele pe mine. Ce mai, sînt un imbecil!” (p. 149), iar asemenea exemple pot fi aduse cu duimul: „Ești o cascadă. Și punctum!”, „...Cu litere de-un stat de om. Om de litere, el. Din pagină albă, ea” (p. 160), „În scurt timp, Co-Tații Națiunii elaborează o „biografie-model” a lui Sin-Guru...” (p. 165) etc. În descrierea scenelor erotice Em. Galaicu-Păun e în pas cu moda lansată de unii autori contemporani „descheiați la prohab”, deoarece naratorul se exprimă literalmente: „Nu încapă îndoială – timpul l-a înșfăcat de ouă, de tustrele (două din naștere plus ceasul de buzunar) (...). Noaptea se descheie la prohab, lăsându-se să se întrevadă *dessous*-urile zilei care se anunță” (p. 212).

În cronică din revista *Sud-Est cultural*, același M.V. Ciobanu consideră însă că „Em. Galaicu-Păun face texte experimentale, dar le face să arate ca opere clasice (...), povestește despre cele mai banale cu putință lucruri din biografia lui și a timpu-

lui său (...) de parcă (aici Em. Galaicu-Păun ar fi utilizat expresia «ca și cum», devenită un tic stilistic și întâlnită pe unele pagini de mai multe ori, *n.n.*) Cervantes ar vorbi despre isprăvile *iscusitului hidalgo...*” De altfel, obsesiva expresie „ca și cum”, întâlnită în abundență pe paginile narațiunii *Țesut viu. 10 x 10* (o fi, probabil, un fel de scamă care rămâne pe pânză în procesul țesutului, *n.n.*), se reîntâlnește atât în noțele de călătorie *Trilogie belgiană*, cât și într-un interviu, ambele texte publicate în revista *Semn*, nr. 2, 2012. În interviul respectiv autorul încearcă să-l aducă pe cititor în laboratorul său de creație cu intenția de a-l face să înțeleagă cum funcționează „războiul său de țesut viu”. Luându-și-l ca martor pe scriitorul croat Danilo Kiš, căruia îi plăcea să citească „mai ales cărți făcute din alte cărți”, Em. Galaicu-Păun mărturisește că în deviza care-l caracterizează „citesc, deci scriu”, „accentul cade pe «citesc»”; cât despre acel „deci scriu”, lucrul acesta se întâmplă doar atunci când reușesc să înving forța de rezistență a materialului cetit / trăit. De regulă, „decolez” de pe pista unei fraze, idei, cărți străine – exact ca-n *Meșterul Manole*, unde zidurile mănăstirii se înalță pe temelia unei alte construcții...” (p. 29). La o eventuală reeditare a cărții autorul ar face un bine cititorilor săi, dacă ar include acest interviu ca o prefață a ei, deoarece mărturisirile autorului înlesnesc mult receptarea textului: „Toată viața mea (sau cel puțin de la șapte ani în sus) nu a fost decât o ciornă a romanului (...). Scrisul este felul meu de a compătimi și de a mărturisi suferințele neamului meu (...). Deloc întâmplător, nucleul romanului îl constituie capitolul 5, unde trecerea graniței, încolo și înapoi, echivalează cu afirmarea / anihilarea (după caz) a ființei (identității). Scriu o literatură de frontieră – dintre oameni (de același sânge și neam), dar și dintre lumi (aceasta din urmă mai puțin opacă decât s-ar crede). Lucrat frază cu frază ca un poem, romanul se vrea totodată și un

construct unitar..." (p. 30). Autorul explică necesitatea *Micului îndreptar de lectură* de la pagina 6 a romanului, precizând că „tocmai acest *10 x 10*" propune codul de lectură: în afara faptului (...) că *Decalog*-ul își dă mâna cu *Decameron*-ul, fiecăruia capitol poate fi ca un organism foarte complex, lumea interioară a omului – cea fizică, dar mai cu seamă cea spirituală – constituie un sistem de labirinturi ce comunică între ele, în care poți rătăci la nesfârșit, dacă nu ai, pe post de fir al Ariadnei, cuvântul (scris) (...). În ultimă instanță, singura persoană rămasă captivă „à jamais" în labirint, pe post de Minotaur, este chiar autorul – nu vă fie frică de el, abia așteaptă să fie domestic" (p. 31). Îndemnându-și eventualii cititori la lectură și specificând că „firul călăuzitor al Ariadnei" este cuvântul, în cazul dat cel scris, autorul confirmă observația ingenioasă a lui Dorin Tudoran din postfața romanului că „opiul pufăit de Em. Galaicu-Păun este cuvântul", tot el, cuvântul, fiind considerat „personajul principal" al acestei cărți" (dar și gândul, cum a observat ulterior scriitorul Vlad Zbârnciog). Cuvintele din textul acestui roman, într-adevăr, au însușirea unui opiu sau, mai degrabă, a unui descântec, a unei invocații care-l poate induce pe cititor într-un fel de transă asemănătoare cu cea hipnotică. Or, se știe că nu oricine poate fi hipnotizat, la fel cum nu oricine poate învinge / asimila textura densă, complexă și stufoasă a *Țesutului viu*.

Iar pentru autor „a scrie înseamnă a da cu zarul, după ce tot tu l-ai trucat în fel și chip (...), cu mâna sigură de dresor de alunițe, răsucind pe toate fețele ideea de hazard (...), încât să se potrivească faptele cu cuvintele, sunetele cu literele, intonația cu punctuația" (p. 138). Întregul text al romanului demonstrează devotamentul lui Em. Galaicu-Păun față de acest „postulat" al naratorului său care mizează pe originalitate, pe forme noi, surprinzătoare, impresionante. Această operă nu are șanse să

se bucure de popularitate, precum unele șlagăre de moment, romanul *Țesut viu. 10 x 10* fiind predestinat să rămână în literatură drept o mostră de scriitură originală, incomparabilă (precum incomparabilă a rămas povestea despre Don Quijote). Or, cei care vor încerca s-o pastișeze sau s-o ia drept model vor risca să cadă în derizoriu, deoarece o asemenea narațiune nu poate servi de „manta" a lui Gogol, din care să iasă ceva similar. Romanul lui Em. Galaicu-Păun poate doar stimula pe alți autori, la fel de temerari, în căutarea altor forme de exprimare, de originalitate, imaginația omului fiind inepuizabilă. Și pe bună dreptate, cartea lui Em. Galaicu-Păun a meritat să ia premiul USM pentru cea mai bună proză a Anului literar 2011.

**Anatol Moraru** este prezent în spațiul literar al anului 2011 cu volumul de proză scurtă *Nu mă tentează* (Chișinău, Editura „Cartier", 102 p.), textele căruia sunt ușor recognoscibile prin expresii garnisite cu metafore „moderne, neologizante": „îl mai tranzită un gând", de exemplu, iar un personaj, fostă studentă la litere ajunsă la tejegeaua unui „market", se exprimă ca un doctor habilitat în filologie: „nimeni *inavubil*, Domnule Dunăreanu..." (din povestirea *A treia odisee*). La p. 23 „avocatul (...) cu un zâmbet *neoromantic*, a început să contemple *ionosfera*. Apoi, și-a concentrat din nou atenția pe *anatomia* domnișoarei..." Au o rezonanță stridentă în contextul scriiturii care, de altfel, e bine stăpânită, și asemenea expresii, precum „am mâncat *consecvent* două lămâi..." (p. 26), „l-a *frecventat* gândul că dacă intră pe la băieți..." (p. 35), „trăgând discret cu ochiul spre scaunul unde sălta *anatomia* lui Drăguțanu..." „i-a făcut, *cât ai zice rechin*, portretul în creion" (p. 65), „peste două luni au *jucat nuntă*" (corect e „au jucat la nuntă" ori „au făcut nuntă...") (p. 92). Deși Anatol Moraru e deja un prozator afirmat, el își permite asemenea neglijențe stilistice și, se pare, o face

cu bună știință, pentru originalitate. Chiar și cu aceste extravagante literare, textele lui au reușit să se impună, ajungând a fi nominalizate pentru premiul USM la proză.

**Claudia Partole** semnează în 2011 volumul de proză scurtă *Ultima amantă* (Chișinău, Editura „ARC”, 135 p.), carte ce include câteva compartimente, cel mai consistent fiind *Vânătoarea de gânduri*. Acesta reprezintă un florilegiu de meditații și reflecții despre viață și despre lucrurile care o fac plină și-i rostuiesc sensul. Par obsesive uneori gândurile, vâdate insistente de autoare, despre apă, vânt, soare, prieteni, gemeni. Reflecțiile lirice, ca niște cioburi colorate de nestemate, toate la un loc, alcătuiesc în final portretul spiritual al unei ființe umane. Uneori mărturisirile intime ale naratorului sunt dezarmant de sincere, încât se face auzită de undeva, din tării, vocea lui P. Zadnipru, care-i sfătuia pe cititorii săi: „Prietenul să ți-l primești / În suflet ca în casă, / Dar totuși ca să nu greșești / Un loc ascuns îți lasă.” Majoritatea textelor au ca suport stilistic expresii cu accentuată încărcătură poetică: „Marea-mi amintește de o femeie despuiată (de ce nu „desfrântă”? – n.n.) în fața unui eunuc. Scapără și se dă de-a berbeleacul, încercând să învie ceva demult uitat (de ce nu „stins”?) ...” (p. 77) sau: „Femeile veneau la spălatul rufelor anul împrejur [corect este, totuși: anul întreg – n.n.] (...) Toate întâmplările satului erau ghilite acolo...” (p. 41), sau: „Sunt o călăuză a deșertului de aici. Mereu însoțesc pe cineva...” (p. 47). Textele din ultimul compartiment *Din poveștile satului* oglindesc viața de la țară, subiecte ce reliefează anumite aspecte memorabile ale satului basarabean. De la descrierea, ușor superficială, a unui destin dramatic, precum e cel al eveiceii Ghitla, autoarea ajunge până la subiecte care captivează prin nuanța mistică a acțiunii. În pofida faptului că aceste aspecte ale existenței

rustice au mai fost exploatate de autori de pe diverse meleaguri și din toate timpurile, Claudia Partole reușește să-și păstreze inconfundabil stilul său naratologic.

Romanul *Cântecul mării* (Chișinău, Editura „Cartier”, 390 p.), cu care **Oleg Serebrian** a debutat în proză, el fiind cunoscut ca autor de cărți sociopolitice, a fost o surpriză și un eveniment literar. Autorul a făcut abstracție de moda literară de moment, știind, se pare, că moda trece și doar valoarea rămâne, alegând să-și țese pânza narațiunii în „dulcele stil” clasic, tradițional. *Cântecul mării* poate fi asemuit cu scenariul clasic al unui obicei ritualic de la țară, adică e un text expus în cea mai tradițională formă, dar într-un limbaj modern, luându-se în considerare actualele performanțe ale limbii române moderne. Autorului nu-i repugnă descrieri de felul acesta: „Lună un bulgăr de zăpadă și-l aruncă în coroana împovărată de omăt a unui brad. Două ramuri se clătinară domol și-și scuturară grațios învelișul puhav, care se destramă în văzduh în mii de firicele sclipitoare” (p. 47). Doar prin două cuvinte, autorul, dotat cu un fin spirit de observație și susținut, firește, de harul cu care-i hărăzit reușește să redea atmosfera specifică a zilelor în care, după cum spune legenda, Baba Odochia își scutură cojoacele: „...în aer se simțea *mirosul umed* (subl. n.) al începutului de primăvară” (p. 116). Cu aceeași insistență de autor la care ochiul și mâna sunt exersate în a descrie ceea ce constituie esența unei stări psihologice, Oleg Serebrian notează: „În jur era liniște și o pustietate jilavă, accentuată parcă și mai tare de croncănitul isteric al vreunei ciori (...) sau lătratul îndepărtat al câinilor...” (p. 155). Autorul știe să toarcă firul subiectului în asemenea mod, încât să-și captiveze cititorul, din care motiv la p. 170 el nu se grăbește să dezvăluie ce s-a întâmplat cu Perla în 1941, ci relatează ulterior prin gura altui personaj, Marta, tot ce-a avut loc (p. 178). În impre-

sionantul capitol XV vocabularul anchetatorului Ivan Mohov este netipic pentru un absolvent al Institutului Pedagogic din Tiraspol, înainte de război: „Patetismul la care faceți apel nu-i nici convingător, nici plauzibil...” (p. 300), însă replicile celorlalte personaje sunt adecvate caracterului fiecăruia în parte: „Hai, ogoiește-te, Marfinuțo, că te-o dure capu de-i răcni așa” (p. 311) sau cea a țigăncușei Regina: „Eu, acuma de când s-au înturnat rușii, sînt poștăriță...” (p. 310).

Pe întreg parcursul narațiunii se caută răspuns la întrebarea sacramentală a personajului său central Filip Skawronski: „E ciudat că oamenii se tem de moarte, și nu de viață (...). Să moară pot toți... Și câți știu să trăiască?”

În reflecțiile sale despre anchetatorul Mohov, acest personaj al lui Oleg Serebrian, încearcă să-i înțeleagă mentalitatea acestuia: „Diferențele dintre putere și forță le simțim doar noi, europenii, și numai din pricina amăgitoarelor subtilități lingvistice, moștenite de la greco-romani, iar el a fost educat în rusă, o limbă în care amândouă se definesc cu un singur cuvânt: „sila” (p. 343).

Supraviețuind calvarul prin care a trecut omenirea în cel de-al Doilea Război Mondial, personajele lui Oleg Serebrian ajung la o concluzie firească, predestinată: „Întotdeauna, în marile ceasuri ale destinului, ne revendicăm cardinal părerile despre lucruri, despre alții, dar și despre noi înșine. Tragediile pe care le trăim ne fac să privim la toate cu alți ochi” (p. 388). Iar bătrânul neamț „de școală veche”, care, cu enciclopedicele sale cunoștințe, le știa pe toate, considera că înrudirea dintre nazism și comunism se ține pe o singură afinitate – necrofilia! E vorba de „cultul eroului gata să moară oricând pentru o cauză în care doar visele au dreptul să trăiască! Singura deosebire e că națiștii vorbesc de eroul-solitar, iar comuniștii de eroul-turmă” (p. 389).

Pornind de la aceste originale reflecții ale personajelor, recte ale lui Oleg Serebrian, criticul literar din Brazilia Marco Lucchesi confirmă pe coperta a patra a cărții că acest „roman viu, cu dialoguri profunde (...) oferă o lectură generoasă, produs al unui istoric sensibil, dar și al unui poet îndrăgostit de rădăcinile multiculturalității *mitteleuropene* (...) care ne ating și ne reasigură timid că suntem datori să clădim un viitor continuu”.

Valoroasa lucrare a istoricului politolog Oleg Serebrian, cu care a debutat pe tărâmul literaturii artistice, pe bună dreptate a fost apreciată cu Premiul special al Consiliului USM.

Un prozator de vocație cum e **Ghenadie Postolache** nu avea cum să nu propună cititorilor în 2011 un nou roman – *Ore particulare de fotosinteză* (Chișinău, Editura „Professional service”, 140 p.), în care rămâne consecvent stilului său și apetenței pentru fraza stufoasă, nuanțată, cu respirație largă: „Grăsanul era axat pe victorie (...). Unde mai pui că făcea intenționat, din orice soi de competiție, o confruntare la limită, scontând nervozitatea și ieșirea din pepeni a celui alt (...), își însușise din start ideea că lumea toată vrea să-i bage strâmbe, să-i tragă clapa (...), de aceea, prefera să anticipeze abil orice fel de escrocherie (...), trata brutal pe oricine îi apărea mai slab ca el, înfierând nemilos și pe cei tari, și pe cei mai puțin tari, pentru că în fiecare stătea închis, ca într-o cușcă, un anumit pervers, necruțător...” (p. 26) și tot așa mai departe.

Personajul său, Diogene, predispus să despice firul filozofic în patru-cinci-șase, consideră că omul, mâncând pește și carne de rață, comite „ceva incestuos, blasfemator, aproape antropofag în faptul devorării unei vieți de către alta...” (p. 29). Portretul altui personaj, Radu, e descris la fel de meticulos, pe toate părțile: „Un ins înalt și palid, fragil ca un bețișor crocant, visător și transparent, care, prin însăși fiin-



ța sa, punea la îndoială legalitatea existenței a tot ce era pregnant bărbătesc: decizii nestrămutate, degajând agresiuni, virilitate incisivă, războinică, expresii tari, glume deocheate, erupții afective, zgomotoase..." (p. 33). Autorul dă dovadă de perseverență, spirit de observație și de o mână sigură în descrierea unor stări de atmosferă de natură socială: „Fanfara – ca un muget nupțial al cerbului. Către o lume care se zbate și transpiră în frenezii stângace, epuzate, din care (...) ca o ceață se țese timid o castitate primară, roasă la margini, plutind zdrențe printre conifere..." (p. 37). Alteori, autorul preferă fraza sacadată, tăiată, precum e o respirație reținută în a potoli izbucnirea unei pasiuni nedorite sau pe care e necesar s-o temperezi: „Fără însă a fi devenit, în întregime o conștiință fremătătoare, încinsă, pătrunsă, cutremurată de existența acestui păcat nu făceai nimic. Indiferent cât de mult ai simulat starea. Trebuia vreme. Trebuia să te accepți și să te lepezi, deopotrivă, de tine scumpul. Trebuia să devii nebun..." (p. 53). Interminabila primăvară politică basarabeană în concepția autorului e ca o zi de primăvară timpurie: „Zăpadă flască, în două cu nisip și mazăgă. Și o burniță mărunță, îndoliată. Nici tu ploaie, nici tu zăpadă. Ceva persiflant, săcâitor, indecis, ca prestația clasei politice din partea locului" (p. 91). Asta în cazul în care există în „partea locului” o atare „clasă politică”. Ea va apărea, probabil, abia după ce se va consuma această „sâcâitoare, persiflantă și indecisă” primăvară politică. Diogene e convins că „în însuși actul împreunării era ceva primitiv, atavic, barbar; în această înclăștare focoasă, inconștientă stătea înfrânt geniul uman originar, stătea cu botul pe labe demnitatea dintâi făcută nod de acea uriașă, cosmică prăbușire, ca liana de laba unui orangutan, ceva umil, jalnic, primejdios în această neconținută sete a împreunării, ceva opac și răzvrătit, zeflemitor și babilonic..." (p. 93). Iată la ce

concluzie ajunge Diogene în lungile sale reflecții de care-i posedat în permanență, precum ar trebui să fie un veritabil homo sapiens: „...orgasmul, ca erupție a esențelor, convertit prin pudoare, bun-simț, asceză în faza unei riguroase măsuri, implicit a contemplației, se întoarce cristalizat la izvoare, prăcind vlăstari nestrucăcioși” (p. 94). Prima jumătate a volumului e o suită nesfârșită de meditații și reflecții ale autorului, după care autorul precede la înfiriparea unei linii de subiect pe care un cititor nerăbdător credea că n-o mai apucă. Oricum, proza lui Ghenadie Postolache prin stilul său inconfundabil, limbajul nuanțat, descriptiv și personajele cu aspirații universale își are locul ei distinct în peisajul literar nu doar din R. Moldova, ci și din întreg arealul cultural românesc.

După un șir de romane de performanță, „bătrânul poet” **Aureliu Busuioc** prezintă cititorilor în 2011 volumul de proză scurtă *În căutarea pierderii de timp* (Chișinău, Editura „Prut Internațional”, 245 p.). Cartea are la sumar un *Jurnal cubanez*, niște impresii de călătorie pe care autorul le-a avut în 1983, când vizitase Cuba, apoi un grupaj de texte scurte, unele dintre ele publicate în diverse reviste literare, precum *România literară*, *Vatra*, *Timpul* etc., dar și un interviu. Savoarea jurnalului constă în irepetabilul stil persiflant și ironic al autorului. Iată o replică a lui Aureliu Busuioc la niște aspecte ale realităților sociale din *Insula libertății*, cum era cunoscută Cuba în acele timpuri, în special față de un asemenea fenomen cum erau bordelurile, numite eufemistic de către autoritățile cubaneze „case (...) unde cetățenii să se poată întâlni civilizati”: „Nu bănuiam că insularii sunt atât de sociabili...” (p. 49). Referitor la atitudinea sa față de unele personaje, A. Busuioc se amuză, ironizând, atunci când, de exemplu, celor doi autori sovietici li se organizează o întâlnire cu o „scriitoare pentru copii foarte importantă”. Aceasta

fiind „o matroană solidă, între două-trei vârste, care nu găsește de cuviință se să recomande, intră direct în subiect: „Mi s-a spus că ați dori să știți cum se scrie o carte pentru copii.” La drept vorbind, nici N., nici subsemnatul nu suntem atât de siguri că am fi avut asemenea dorințe...” (p. 46). În continuarea „întâlnirii”, scriitoarea mai adaugă câteva fraze, convinsă că și-a făcut datoria, apoi pleacă, după care autorul comentează: „...m-a impresionat felul ei de a vorbi scurt și la subiect. Ceea ce poate doar înnobila femeia...” (p. 47). Deși *Jurnalul cubanez* este unul care se înscrie exact în canoanele genului – „note subiective și fugare, despre cele văzute și auzite în timpul unei prea lungi călătorii într-o țară străină” (p. 63), A. Busuioc consideră că și cele vreo cincizeci de tablete incluse în partea a doua a volumului și intitulată semnificativ „ș.a.”, adică „și altele” sau „și alții”, constituie în diversitatea lor un alt fel de jurnal, textele fiind niște „note subiectiv-obiective despre cele văzute, auzite și trăite zi de zi în propria ta țară pe care parcă o știi, dar n-o prea recunoști în zbaterea ei de a se alinia lumii civilizate...” (p. 63). Subiectele pe care autorul le ia în vizorul spiritului său analitic sunt multe și diferite. E vorba și de starea deplorabilă a limbii române (*Recitarea păcatelor, Maestre, Discutând la o cafea, Ce mai consumăm?, Săracii de noi, Mirsi, nie nada!, Graiul neamului*), și de școala de azi în comparație cu cea din perioada interbelică (*Zăpezile de altădată, Școala de altădată*), și despre aspecte misterioase ale istoriei naționale (*Istoriei apocrife*), dar și nu mai puțin de tulburătoarele și dramaticele aspecte ale existenței noastre (*Lărgirea infernului*). Referindu-se la impactul pe care-l are mass-media asupra celor care vin în contact cu ea (*Atențiune: vine!*), A. Busuioc comentează: „Prima impresie, și, din nefericire, și cea mai realistă, e că mai toate canalele, fie ele italiene, fie rusești, fie austriece sau românești, au un regizor

comun” (p. 108). Nu-i scapă spiritului său de observație nici problemele de ecologie a societății (*Încă un narcoman..., TV și vânătoarea*), ieșindu-i de sub penița caustică, muiată în călimara plină ochi cu autoironie, și niște digresiuni antinostalgice (*Despre dragul de mine...*). Și venerabilul scriitor Aureliu Busuioc nu ar fi fost cel pe care-l cunoaște și-l citește lumea, dacă în tableta *Înșețarea civilizației* nu ar fi exclamat cu autoironia care-l caracterizează: „Dumnezeule! Dacă ați ști cât de mult aș fi vrut să fiu măcar o săptămână nemuritor!” (p. 227). Evident, ar fi fost o nedreptate, dacă volumul său nu ar fi fost menționat, în consecință cartea sa luând Premiul special al Consiliului USM.

Deși cartea **Zinei Cenușă** *Culorile inimii* (Zalău, Editura „Stadi Form”, 276 p.) a fost categorisită ca o mostră de jurnal, ea e mai degrabă un roman autobiografic, autoarea scriindu-l după canoanele prozei, iar indicarea notelor temporale – data, ziua sau anul – fiind un component al formei. Acest volum e o continuare a cărții *Drumul spre casă*, publicată anterior (în 2008), în care sunt evocate fapte, oameni și anumite stări de spirit atât ale autoarei, cât și ale societății în ansamblu. Într-o scrisoare, cu care își începe volumul respectiv, Z. Cenușă recunoaște că el este „refugiul meu, locul meditațiilor care m-au ajutat să supraviețuiesc moral printre ai mei, de dorul alor mei” (p. 4), totodată, mărturisind că *personajele* (*subl. n.*), care populează volumul (deci, e vorba de personaje, componentele esențiale ale unei proze), „sunt persoane concrete cu care am colaborat, am împărțit idei, bucurii și dezamăgiri” (p. 4). Caracterizând niște personaje din cartea în cauză, autoarea scrie literalmente: „...despre alte figuri marcante – în alte episoade ale prozei mele” (p. 58). Chiar din primele pagini Z. Cenușă încearcă temerar să picteze cu pensula atitudinii personale anumite fapte, dar și persoane concrete,

portretul mentalității colective a societății românești, implicit a celei din provincia basarabeană. Autoarea însășilează cu pricepere în pânza narațiunii diverse cazuri, întâmplări, scenete scurte care fac lectura atractivă, captivantă, savuroasă. Memorable sunt paginile în care este descris portretul sociopsihologic al tatălui (p. 8-12) și al mamei (p. 112-114), prezentarea unor colegi de lucru – Maria, D. Brudașcă (p. 22-24), Morticică-Peserică (p. 30), dar și a unor prieteni din Chișinău – Lilia Filip, Maria Ciocanu (p. 46-51) și alții, cazul cu domnul consilier-inginer Pop (p. 41-45), pitoreasca scenetă cu ceata de țigani care vroiau să obțină de la primărie casă (p. 71-74), descrierea primelor zile de lucru la primăria Clujului (p. 87-93), cazul neverosimil, dar autentic cu televizorul aruncat la gunoiște (p. 116-118), duioasele dialoguri cu nepoțica Diana-Maria Sabău și multe altele.

Autoarea merită toată admirația pentru nonconformismul ei și curajul cu care se pronunță atât despre unele „personaje” ale cărții sale (Doina Cetea, Nicolai Costenco, Vasile Vasilache, Mitică Papiotă, zis și Mosorel, portarul Pălianu și alții), cât și pentru atitudinea ei tranșantă față de mostrele de „literatură” licențioasă ajunsă într-un timp nu tocmai îndepărtat „la modă” în întreg spațiul românesc (p. 176-180).

În această proză scrisă la persoana întâi, deși în structura ei există destul de multe personaje, cel mai important dintre ele este naratoarea, alias autoarea, caracterizată printr-un acut și profund sentiment al demnității umane. Cartea a fost nominalizată drept una dintre cele mai bune ale genului în care a fost scrisă.

Un autor mai puțin cunoscut, **Efim Chicu**, și-a publicat în 2011 volumul *Cubul cu o singură față solară* (Chișinău, Editura „Notograf Prim”, 72 p.), partea consistentă a căruia fiind un serial de întrebări și răspunsuri intitulat *eu și Măria Sa Eu*, texte motivate de convingerea autorului că „viața intelectuală a unui om e constituită din întrebări și răspunsuri”. Textul e construit pe ideea unui dialog imaginar dintre spiritul naratorului, „catapultat în niște zone ezoterice”, și un alt Spirit, acesta răspunzându-i la diverse întrebări ce țin de existența omului pe Terra și de relațiile lui cu Creatorul Universului. E curajoasă, dar și riscantă încercarea autorului de a da niște răspunsuri la căutarea cărora „au trudit” cei mai străluciți reprezentanți ai civilizației umane. Oricum, e o interpretare subiectivă a problemelor cu care se confruntă omenirea de-a lungul mai multor milenii de existență, iar cititorul e în drept să le accepte sau să le conteste. Volumul mai include și povestirea *Varza cu două rânduri de aripi*, o narațiune cu vagi conotații de parabolă, iar în povestirea *Jertfit Fortunei* e vorba de un obsedat care-și sacrifică totul pentru a demonstra că cel ce se ține de un scop al său, până la urmă, îl atinge, iar succesul îl găsește doar pe cel care crede „orbește în Zeița Fortuna”. Textul se încheie cu mențiunea că personajul cumpără cu o zi înainte de moarte un bilet de loterie cu care câștigă o sumă impresionantă, cea pe care o visase o viață, dar biletul rămâne în buzunarul sacoului cu care este înmormântat. Ultima povestire din volum (*Troița adolescenței*) e despre lupul din om, dar și despre omenescul din fiară.

[Va urma]

# 60 DE ANI AI STUDIOULUI „MOLDOVA-FILM”

## (Evoluția filmului documentar în istoriografia moldovenească)

Anastasia MOLDOVANU,  
bibliotecar principal, Filiala de Arte „Tudor Arghezi”

### Abstract

*The film studio Moldova-film accomplished 60 years. The activity of this institution is described for ones as an colossus, and others are waiting for full flourish of the national cinematography and legislation changes related to the existence and function of this organism. The studio Moldova film was conceived as a Chronic and Documentary film studio. In the 50s when the Soviet cinematography was seeking new ways for artistic expression, art film in Moldova began to expand the range of its activity.*

*The researches on national cinema demonstrate that the Moldovan film, although developed on the Russian school of cinematography, in practice was based on the local film.*

*The films created over the years: Hajduk ballad (Baladă haiducească), Fiddlers (Lăutarii), Is seeking a security guard (Se caută un paznic), Last fall month (Ultima lună de toamnă), Wait for us at dawn (Așteptați-ne în zori), When the cranes go (Când se duc cocoriii), Taste bread (Gustul pâinii), Red Meadows (Poienile roșii) – became symbols of value created by Moldovan filmmakers A. Plamadeala, E. Loteanu, V. Dude, V. Pascaru; operators V. Ciurea, V. Calășnicov, P. Balan, I. Bolboceanu, I. Drill, V. Brescanu.*

*In recent years, at the intersection of the century, a serious issue, migration, was the subject of the documentary film. The national cinematography, built and cemented within a century of tradition, is now accumulating forces with new creative potential which may exceed critical situations.*

**Keywords:** Moldova-film studio, documentary film, feature film, Moldovan cinematography history.

\* \* \*

Pentru studioul „Moldova-film” anul 2012 este un an de cotitură. S-au împlinit 60 de ani de la fondarea lui. În mass-media, și mai ales în presă, acest eveniment a fost elucidat destul de frecvent. Activitatea acestei instituții în prezent este caracterizată de unii ca un fost „colos”, iar alții sunt în așteptarea înfloririi cinematografi-ei autohtone. Într-un fel sau altul, și unii, și alții sunt în așteptare, ca Ministerul Culturii să schimbe legislația de existență și de funcționare a acestui organism de prestigiu. La 14 septembrie 2012 a avut loc serata jubiliară: 50 de ani ai Uniunii Cineaștilor și 60 de ani ai Studioului „Moldova-film”. Conducerile de vârf ale acestor organizații au decis să le marcheze împreună, deși evenimentele au semnificație diferită.

Pentru profesioniștii din arta cinematografi-ei naționale data de 26 aprilie a anului 1952 simbolizează începutul ei. Atunci, printr-o decizie a Ministerului Cinematografi-ei din URSS, a fost înființat la Chișinău Studioul de Cronică și Filme Documentare. De atunci au trecut 60 de ani. Istoria și evoluția în timp a studioului, a activității acestui prestigios centru cultural a fost obiectul de studiu al mai multor



cercetători, critici de cinema, al oamenilor care au avut și au tangențe cu arta filmului, adică regizori, actori, scenariști, operatori. În acest context mai multe documente din colecția Bibliotecii de Arte „Tudor Arghezi” pot servi drept instrumente de căutare și surse de informare referitor la tema dată. De acest eveniment, adică de fondarea studioului „Moldova-film” este legată istoria de mai departe a cinematografeii noastre. De fapt, ne spun sursele, și până la deschiderea studioului au fost făcute încercări de realizare a unor cronici de film pe diferite subiecte. La fel, se menționează și faptul că se muncea în paralel asupra constituirii unei reviste cinematografice – *Moldova sovietică*, care edita lunar până la trei numere, cu un spectru divers de subiecte filmate.

Studiul documentelor de arhivă și al cronicilor de film, realizate în Moldova în perioada timpurie de constituire a RASSM, a permis cercetătorilor să spună că începutul producției cinematografice în Moldova se referă la perioada ianuarie 1928, când pe lângă Colegiul (tehnicumul) de Cinematografie din regiunea Odesa a fost format un grup special de corespondenți de cronică cinematografică cu scopul reflectării permanente a diferitor aspecte din viața republicii autonome în revista „Кінонеділя”<sup>1</sup>. Filmologul V. Andon scrie, în cartea *Рождение молдавского кино*, că apariția studioului „Moldova-film” înseamnă o nouă etapă în istoria cinematografeii moldovenești, doar că cercetările în domeniu devin un timp îndelungat pasive și înguste, deoarece se făceau referințe numai la istoria și activitatea lui, or, asta însemna lipsa unor principii metodologice, a unui concept național în studierea temei date. Acest neajuns a început să fie treptat depășit în anii '80 ai secolului trecut, când la nivel unional, dar și în alte țări, se desfășurau conferințe și simpozioane teoretice, unde se puneau în discuție problemele

metodologice și metodică de studiere a istoriei filmului. La aceste forumuri de presanță, alături de cinefilii vestiți din marile orașe ale fostei URSS, participau și reprezentanți din Moldova. În istoria filmului moldovenesc deja se acumulase o practică de debut și un material bogat despre cinematografie și deci a apărut necesitatea de sistematizare a acestei experiențe.

Studioul „Moldova-film” a fost conceput inițial ca un Studio de Cronică și Filme Documentare. În primul an de existență studioul a produs două filme documentare (nonficțiune): *Codrii și Conservele moldovenești*. Realizatorii lor erau cinești sosiți de la Moscova, Odesa și Kiev, dat fiind faptul că la începutul deceniului cinci în Moldova se resimțea acut lipsa cadrelor locale, profesioniste. Cu referință la aceste filme cineastul Dumitru Olărescu spune, în studiile sale scrise relativ recent, că în acele producții documentare, care erau dominate de spiritul „revoluționar” al timpului de atunci, s-au plăsmuit și idei mari, ce reprezintă adevărata față a filmului documentar.

La sfârșitul anilor '50 ai secolului XX, când în cinematografia sovietică se căutau intens noi modalități de exprimare artistică, arta filmică de la noi a început să-și lărgască diapazonul de activități. În 1957, prin Hotărârea Consiliului de Miniștri al Republicii Moldova *Cu privire la reorganizarea Studioului de filme documentare din Chișinău în Studioul de Filme Artistice și Cronică Documentară „Moldova-film”*, studioul este reorganizat în studioul de film documentar și artistic. De fapt, acest statut studioul și l-a asumat mai devreme prin apariția filmului muzical *Motive moldovenești*, o producție de sinteză, care făcea cunoștință publicului larg din URSS cu creația populară artistică a moldovenilor prin demonstrarea unor secvențe din arta muzicală (Capela corală „Doina”), arta dansului popular (Ansamblul de dansuri „Joc”), fragmente din spectacole teatrale, ce se

montau în acea perioadă pe scena teatrelor moldovenești. Crearea filmului *Motive moldovenești*, precum și altele care au urmat, ca *Leana* (o producție a Studioului „M. Gorki” după scenariul dramaturgului L. Corneanu) și *Andrieș* (o producție a Studioului din Kiev, după povestea scriitorului E. Bucov) au demonstrat că scriitorii, compozitorii și actorii moldoveni deprindeau și acumulați în ascendență calități profesionale în arta filmului, fapt convingător, pe care îl afirmă filmologul V. Andon și, de asemenea, este consemnat în *История советского кино*, monografie amplă, apărută la Moscova în patru volume, în anii '70 ai secolului XX<sup>2</sup>. Din 1957, în dezvoltarea și evoluția filmului moldovenesc rolul principal l-au jucat tradițiile populare, folclorul și literatura. Aceste componente au fost și rămân trăsăturile caracteristice ale cinematografului național, iar filmele create pe parcursul anilor: *Baladă haiducească*, *Ultima lună de toamnă*, *Așteptați-ne în zori*, *Lăutarii*, *Se caută un paznic*, *Când se duc cocorii*, *Gustul pâinii*, *Poienile roșii* ș.a. au devenit simboluri de valoare create de cineaștii moldoveni<sup>3</sup>.

Filmul *Când omul nu-i la locul lui* (1958), după scenariul lui Ion Druță, în regia lui G. Komarovski, a marcat debutul procesului de creație a cineaștilor moldoveni în domeniul filmului artistic de lung metraj. Acest subiect îl analizează și cineastul D. Olărescu, accentuând că din anul 1958 studioul începe producerea filmelor la comanda diferitor ministere și instituții de stat, care cere implicarea cineaștilor în însușirea specificului unor noi specii ale cinematografului de nonficțiune: filmul didactic, de popularizare a științei, tehnico-propagandistic și filmul publicitar<sup>4</sup>.

Anii '60 din secolul XX formează o nouă filă în istoria dezvoltării cinematografului noastre. Respectând deja tradiția formată, trăsătura principală a filmului moldovenesc este faptul că nucleul regiilor avangardiști este format din scrii-

tori și poeți cunoscuți. În mare parte ei se prezintă ca și scenariști ai filmelor pe care le produceau. Acest moment a jucat un rol decisiv în diversificarea genurilor de film (baladă lirică, telenovelă, dramă de cinema, povestire romantică). În acest deceniu debutează, în calitate de regizor, cineastul, poetul Emil Loteanu cu primul său film de ficțiune *Așteptați-ne în zori*, în care au jucat actorii S.I. Șcurea, I. Guțu, D. Caraciobanu, I. Codău<sup>5</sup>.

Alte filme importante ale acestei perioade au fost *Ultima lună de toamnă*, după scenariul scriitorului Ion Druță, *Armaghedon*, după scenariul L. Mișcenco și al lui G. Meniuc, *Omul merge după soare*, după scenariul lui V. Gagiuc, *Această clipă*, după scenariul și regia lui Emil Loteanu, *Se caută un paznic*, după scenariul lui Vlad Ioviță ș.a. Spre începutul deceniului șapte în cadrul Studioului „Moldova-film” deja s-a format o echipă de tineri cineaști, mulți dintre care își făcuseră studiile la prestigiosul Institut Unional de Cinematografie (VGHIK) din fosta URSS<sup>6</sup>, printre care sunt regizorii E. Loteanu, V. Gagiuc, V. Pascaru; operatorii V. Ciurea, V. Calășnicov, P. Balan, I. Bolboceanu, I. Burghiu, V. Brescanu. Au mai făcut cursuri superioare de regie și scenaristică V. Ioviță, Gh. Vodă, A. Codru. Actori de film, reprezentanți ai mai multor generații și-au început cariera tot în această perioadă: D. Darienco, C. Constantinov, I. Ungureanu, M. Volontir, S. Toma, V. Ciutac, D. Fusu, M. Sagaidac, V. Voinicescu, M. Soțchi, S.I. Șcurea<sup>7</sup>. Studiile și cercetările în cinematografia națională ne demonstrează că filmul moldovenesc, deși dezvoltat la școala rusă de cinematografie, s-a suprapus totuși pe o practică filmică autohtonă. Literatura română clasică și modernă în toată anvergura ei formează viziunea, stilul cineaștilor noștri de a gândi și a concepe imaginea în mod metaforic, specific felului nostru de percepere și expunere. Această situație a condiționat, a creat premise și posibilități noi de avansare a filmului documentar

și anume afirmarea filmului național de nonficțiune<sup>8</sup>. E. Mațievșchi-Hăbășescu, membră a UNITEM, care are concepute și imprimate la Radio Moldova peste 200 de emisiuni la care au participat mulți actori, regizori etc., într-un studiu al ei afirmă că filmul nonficțiune, ca și documentarul, are eroi din realitatea concretă, dar văzuți de creatori în spiritul și poezia vieții trăite omenește din plin. Filmologia susține că pentru conceperea mai reușită a mesajului, producătorii recurg la utilizarea metaforelor și a simbolurilor, a figurilor de stil, selectează un anumit limbaj cinematografic. Toate aceste mijloace artistice largesc conținutul ideatic, valoarea estetică și măresc forța emotivă și cea de pătrundere în esențele mesajului<sup>9</sup>. În definirea filmului de nonficțiune un rol important l-au avut și scriitorii români. Această părere este susținută de A.-M. Plămădeală, D. Olărescu, A. Dumbrăveanu. În acest context, D. Olărescu, în studiul său *Interpretări cinematografice*, vorbind despre personalitatea lui Ștefan cel Mare și Sfânt ca simbol-metaforă, în care s-au concentrat mai multe noțiuni sacre ale poporului, cum ar fi statornicia, demnitatea, măreția, dârzenia și dragostea de Țară, menționează că și scriitorii români, la rândul lor, au fost acei care i-au copleșit pe cineaști. Importanța artei cinematografice este încurajată și de scriitorul Mihail Sadoveanu, care încă pe la 1919 o percepe și o formulează, egalând-o cu literatura. Criticul D. Olărescu deduce o unicitate între opera sadoveniană și perceperea cinematografică de la noi ori, mai bine zis, calea parcursă de la filmul *Venea o moară pe Siret* (1929) și până la pelicula *Păcatul* (1991) a servit drept un punct de reper pentru cineaștii moldoveni.

Arta de film este o artă de sinteză ce îmbină literatura, pictura, muzica și teatrul. Cinematografia națională și-a croit drum din aceste virtuți, formându-și profesioniști, care au îmbrățișat toate aceste domenii. Lucrările de succes ale Studioului

„Moldova-film”, create în a doua jumătate a anilor '60 – *Fântâna, Piatră, piatră, De sărbători* de regizorii Vl. Ioviță și S. Saka, *Nunta și De-ale toamnei* de Gh. Vodă și P. Bălan, *Trânta și Bacchus* de A. Codru și I. Pozdneacov, dar și de alți cineaști –, vin însă în disonanță cu ideologia partidului comunist, unde în cadrul diferitor întruniri (Plenara a treia din decembrie 1964 a Uniunii Cineaștilor din Moldova) se depistea ză „neajunsuri și greșeli serioase”, ce idealizează trecutul și tradițiile arhaice, spiritul popular, coloritul și specificul național<sup>10</sup>. A urmat cenzura, care miza pe o nouă cinematografie, plină de conținut și de idei majore, adică o ideologizare totală a filmelor artistice și documentare. În consecință, s-a format o nouă realitate de ecran, lipsită de valori și limbaj filmic, ce se distanța tot mai mult de realitatea propriu-zisă. Acest adevăr a făcut o breșă în tabăra cinefililor, unii nu au rezistat, alții s-au conformat regimului, producând valori eronate, gen grandomania, utopia, specialiști atotștiutori, colectivism, industrialism, evidențind astfel principiul de conjunctură al regimului totalitar: toți suntem egali! Filmele create în această perioadă au subminat mult popularitatea produselor ecranizate și au lăsat amprente adânci în psihologia spectatorului. Totuși, în anii '70, cu toate că la partizanatul politic impus de dictatura sovietică s-au profilat individualitățile cineaștilor A. Codru, V. Druc, I. Burghiu, P. Bălan, care au avut capacitatea în acel timp să aprecieze la justa valoare actul de creație în sine, reușesc, bunăoară, prin limbajul filmului de nonficțiune să creeze acea stare de poezie în operele lor ce nu se vede, dar se simte. Astfel, lucrările lor sunt pline de inedit și originalitate (filmele *Firul viu, Meșterul anonim, Răstignirea, Duminița Floriilor, Purtarea crucii, Tăierea capului Sf. Ioan Botezătorul*). Înseși titlurile filmelor sunt deja niște simboluri, niște metafore creatoare de mitologie ce leagă spiritul etnonațional de cel universal cosmic,

leagă timpul concret de cel mitic. De un înalt profesionalism sunt apreciate filmele eseistice ale regizorului Vlad Druc *Mielul mistic*, *Moara*, *Pământ natal*, *Copilul tău*, în care autorul reușește să creeze din sinteza de valori, gândite și trecute prin percepția sa, un conținut de concept deosebit.

Prima jumătate a anilor '80 arta cinematografică a republicii o completează filme noi despre trecutul istoric glorios al poporului nostru, îndeosebi cu tematică revoluționară<sup>11</sup>. Totuși, atât faptele, cât și protagoniștii evenimentelor ne mărturisesc, că în anii '80 filmul de nonficțiune a cunoscut un deceniu de explozie artistică, de plinătate a ideilor, de interes față de om și problemele lui. Era realizat *documentarul-portret* al personalităților, comunităților, colectivelor de muncă și artistice, atestând un succes valoric în plan artistic regizoral, imagistic și literar. Această perioadă este reprezentativă în activitatea Studioului prin implicarea unor scriitori cu nume în literatură ca V. Vasilache, E. Loteanu, Gh. Malarciuc, A. Busuioc, cu scenariile tematice diverse, configurând o nouă structură a dramaturgiei. Regizorii Mircea Chistrugă, Vlad Druc, operatorii Pavel Balan, Iulian Florea, Ion Bolboceanu, Andrei Calășnicov, azi afirmându-se ca artiști impliniți și mult apreciați, încercau atunci să *depolitizeze* documentarul, ghidându-se de specificul etnonațional al tradițiilor seculare și creștinești. Se implicau în arta filmului nonficțiune și măștrii de la secția filmului ficțiune, ca Anatol Codru, Vlad Ioviță, Iacob Burghiu, Emil Loteanu. O temă actuală era *crearea* portretelor personalităților naționale, care prezentau și caractere vii, ale căror însușiri și fapte emoționau prin conținutul bogat în viziuni, imagini, fapte (filmele lui Anatol Codru *Alexandru Plămădeală*, *Arhitectul Șciusev*, *Dimitrie Cantemir*). Este lansată *trilogia* de filme a lui E. Loteanu dedicată lui Eugen Doga, Grigore Grigoriu și Svetlana Toma, în care regizorul combină reușit secvențe biogra-

fică din viața eroilor săi, filmate documentar, cu cele din filmul de ficțiune cu aceiași protagoniști. De o deosebită apreciere se bucură și filmul *Fântâna*, creat de regizorul Vlad Ioviță. Această operă ne-a lăsat un fond ideatic de o superbă narațiune cinematografică, care a însemnat o epocă întregă în documentarul moldovenesc. Însă în condițiile unui regim totalitar, cum era cel sovietic, s-au realizat și multe filme lipsite de reală valoare, ce răspundeau la apelul partinic „de a ridica nivelul ideologic al maselor”, ignorându-se tematică vitală, plinătatea caracterelor, limbajul expresiv, bogăția modalităților artistice.

Filmul documentar este conectat la viața reală, se restructurează conform schimbărilor din toate domeniile sociale.

Anii '90 se remarcă printr-un salt revoluționar progresist. Referitor la succesele obținute în acest segment de timp, care au remarcat în mod deosebit domeniul filmului documentar, președintele Uniunii Cineaștilor Emil Loteanu scria, în 1999, în ziarul *Literatura și arta*, că forța acestor lucrări rezidă într-un aliaj de poziție civică și strălucit profesionalism. În plan tematic la Studioul „Moldova-film” se preconizează crearea unei serii de noi filme documentare de o mare perspectivă și responsabilitate. O nouă generație de regizori vin să-și sacrifice talentele la altarul acestei culturi. La propunerea lui D. Olărescu se lansează o trilogie de filme ecologice *Ce te legeni, codrule?*, *Avut-am pământ* (regizor Ion Mija), *A fost apă* (regizor Valeriu Vedrașco), *Sunt acuzați martorii* (regizor Anatol Codru). Trilogia a avut un succes mare în tot spațiul ex-sovietic prin profunzimea și autenticitatea temei abordate, fiind calificată ca o problemă gravă, trecută intenționat sub tăcere în numele unor glorii spoite ale demnitarilor ce s-au perindat pe la noi.

În ultimii ani, la intersecția dintre secole, o altă problemă gravă, *migrația*, a fost subiectul filmului documentar. Și astăzi ea persistă în mod deosebit de acut. Pentru



Moldova fenomenul migrației, început ca proces încă în anii '80, a ajuns în zilele noastre la cote maxime. Tineri regizori ca Gheorghe Ciubuc, Ana Iurev, Iulian Florea și alții își încearcă calitățile de cineaști în filmele documentare *Prezentați scenariul, Vama, Seduși și abandonati, Pământ natal, Șantierul bunelor speranțe*. Deși sunt lucrări solide, totuși regizorii n-au reușit să fie destul de convingători pentru a demonstra în totalitate complexitatea și gravitatea problemei migrației pentru țara noastră. Vicii sociale, precum prostituția, narcomania, fenomenul relațiilor etnice și violente din armata sovietică sunt abordate în lucrările filmice *Goliciunea* de regizorul V. Druc, *Năpasta* de regizorul I. Talpă, *În valea în care greu copitele mai bat* de regizorul A. Brodiceanski, *Cine ne apără* de regizorul T. Tătaru. Bilanțul acestor lucrări, care abordează o tematică destul de variată, atestă un nou nivel artistic, mult mai înalt. Tendința filmului documentar contemporan o constituie în mare parte detașarea de principiile filmului televizat și apropierea de estetica și arta filmului documentar în sens național<sup>12</sup>.

Obiectivele de investigații ale peliculelor timpului nostru sunt foarte vaste. În continuare sunt realizate producții filmice dedicate înaintașilor trecutului nostru: *Mihai Eminescu* (1991) și *Ion Creangă* (1999) de cineastul Anatol Codru. Despre cei mai remarcabili scriitori contemporani ai literaturii noastre, Grigore Vieru și Dumitru Matcovschi, sunt lansate filmele de lung metraj *Cel care sunt* (1997) și, respectiv, *Aici departe* (2001), în concepția regizorului Mircea Chistrugă. În aceste filme autorul reușește să trateze probleme stringente ale societății noastre prin prisma acestor personalități care se află în contact direct cu alți reprezentanți ai culturii naționale, surprinși în diferite momente de activitate împreună cu Mihai Cimpoi, Nicolae Dabija, regretații Ion și Doina Aldea-Teodorovici, Veniamin Apostol, Victor Ciutac. Destinele

acestor două personaje, Gr. Vieru și D. Matcovschi, din filmele lui M. Chistrugă, sunt numite de către criticul literar Mihai Dolgan *metafore*, deoarece ele se contopesc cu destinul neamului.

Evoluția filmului documentar în toate ipostazele sale, adică de la formele lui fotoschematică și până la filmul de nonficțiune, prezintă obiectul de studiu al cineastului D. Olărescu, care în 2000 editează monografia *Filmul: valențe poetice*. Autorul face o analiză competentă și complexă a evoluției intelectuale, artistice, morale a documentarului moldovenesc din 1965 până în 1997. Cele trei compartimente ale monografiei explică conceptul de poetic, de mit și mitologie, de arhetip și semnificația simbolurilor în filmul de nonficțiune. O continuare a acestei monografii este și faptul că, în 2008 același autor editează studiul de sinteză *Filmul la răspântie de veacuri*, unde își propune trecerea de la o viziune general-istorică, universală și națională, la primele decenii de afirmare a documentarului ca specie de artă în cinematografia moldovenească. Cu fiecare deceniu documentarul moldovenesc devine tot mai consistent în idei și mesaje, tot mai energică e interpătrunderea formelor și conținutului, a coloanei sonore și imaginilor. Prin abundență de material factologic și prin urmare și a convingerilor sale, el ne face martori ai împlinirii filmului poetic, precum și martori ai fenomenului de *convertire* a poeticului în nonficțiune. Poeticul documentarului moldovenesc se bazează pe mitologie, metaforă, simbol și documentul realității concrete naționale. Se știe că unul dintre factorii care au definit dintotdeauna existența socială a valorilor artistice a fost legarea lor de o comunitate concretă, de o anumită națiune. Legătura aceasta a fost și rămâne unul dintre suporturile existențiale ale valorilor artistice: deși ele tind spre universalitate, există interese, aspirații care satisfac, în

primul rând, necesitățile spirituale ale poporului născut în propria lui zodie istorică. Actualitatea acestei investigații este de necontestat, deoarece se repun în valoare simbolurile (Piatra, Apa, Arborele ș.a.) și metaforele (Drumul, Pasărea, Poarta ș.a.), semnificații ce ne reprezintă spiritul nostru național<sup>13</sup>.

În concluzie, vom menționa că filmul documentar creat în țara noastră poate fi comparat cu cel european, are istorie și continuitate, este unitar în tot spațiul românesc. Momentele de incertitudine, care ne macină pe toți deja în decurs de două decenii au un impact negativ asupra unor sfere de activitate din viața socială. Însă cinematografia națională, construită și cimentată în decurs de aproape un secol pe tradiție, literatură și folclor și pe interacțiunea reciprocă între ele, se află în deplină facultate de acumulare a forțelor cu potențial creativ nou, ce poate să depășească limitele impuse de orice situații.

### Note

<sup>1</sup> АНДОН, В.Д. *Рождение молдавского кино*. К., 1986, с. 143.

<sup>2</sup> *История советского кино: 1917-1967*: в четырех томах. М., 1978. Т. 4: 1952-1967, с. 305-311.

<sup>3</sup> ПЛАМАДЕАЛА, А.М. *Кино, фольклор и литература*. К., 1985, с. 8.

<sup>4</sup> OLĂRESCU, D. *Filmul la răspântie de veacuri*. Ch., 2008, p. 22.

<sup>5</sup> АНДОН, В. *Актеры молдавского кино*. К., 1974, с. 5-11, 119.

<sup>6</sup> БРЕСКАНУ, Г. *Молдавское кино*. К., 1975, с. 4.

<sup>7</sup> АНДОН, В. *Актеры молдавского кино*. К., 1979, с. 112-115.

<sup>8</sup> DUMBRĂVEANU, A. *Exploratorul dinte lumină și umbră*. În: *Literatura și arta*. 2012, nr. 13, p. 6.

<sup>9</sup> MAȚIEVSCHI, E. *Talent plus trudă a sufletului și minții*. În: *Literatura și arta*. 2012, nr. 13, p. 6.

<sup>10</sup> OLĂRESCU, D., op. cit., p. 69.

<sup>11</sup> ПОЛЮХОВА, М. *Легендарное прошлое на экране*. К., 1983, с. 113-117.

<sup>12</sup> OLĂRESCU, D., op. cit., p. 146.

<sup>13</sup> OLĂRESCU, D. *Filmul. Valențele poetucului*. Ch., 2008, p. 129.

## VIZIBILITATEA BIBLIOTECII MUNICIPALE ÎN MEDIUL PROFESIONAL

Tatiana COȘERIU,  
director adjunct al BM „B.P. Hasdeu”

### Abstract

*The alignment to creative and cognitive thinking beyond the patterns consolidates the success of BM. Intelligent efforts and ongoing trends provide persuasion and credibility to the Municipal Library „B.P. Hasdeu” in professional environment.*

**Keywords:** *visibility, professional community, brand, communication, the Municipal Library B.P. Hasdeu.*

\* \* \*

Poziția specială în mediul profesional a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” derivă din oamenii ei, din produsele și serviciile oferite, din misiunea și viziunea ei. Cultura calității, randamentul înalt, simțul responsabilității și angajamentului au devenit o carte de vizită valoroasă. Totodată, acestea sînt și niște repere de afirmare a BM ca centru de excelență, niște poli de atragere a parteneriatelor și a inovațiilor.

În teoria comunicării există o noțiune numită *asimilare internă*, ceea ce presupune că, dacă sursa mesajului (BM, echipa „Hasdeu”) este atractivă, atunci receptorul mesajului (potențialul client) este mult mai deschis la folosirea produselor / serviciilor pe care le promovează instituția respectivă.

Vizibilitatea BM în societatea ultraconectată a devenit un criteriu de expertiză prin care se identifică participarea activă la formarea și dezvoltarea culturii lecturii și învățării durabile, capacitatea de adaptare

la cerințele de viitor ale mediului exogen. Aspectul polyvalent al vizibilității confirmă orientarea imagocentrică a culturii instituționale a BM.

Vizibilitatea, personalitatea BM se definesc începînd de la doi poli de referință: cultura instituțională (*Sinele instituțional*) și imaginea publică (*Ce gîndesc alții despre BM: utilizatorii, colegii, partenerii*). Precum rădăcina invizibilă a unui copac, impactul culturii instituționale este de o incontestabilă, enormă importanță. Poziționarea instituțională este evidențiată nu numai în posibilitățile de „vînătoare” a ideilor, ci și în „grădinăritul” lor. Reperele date traversează etape obligatorii – inovația și consolidarea sensului comun. Clasificarea priorităților, simplitatea, transferul emoțiilor, adăugarea surprizelor, descoperirea noului generează reacții pozitive și sporește proximitatea profesională.

Imaginea BM în spațiul profesional poate fi clasată în mai multe arii de prezență. Noi ne vom opri doar la două dintre ele:

- susținerea procesului de formare a tinerilor specialiști „sădind” încredere în profesia aleasă;
- dezvoltarea comunității profesionale prin implicări, propuneri, schimbări, inițieri de idei, prin produse profesionale creative: comunicări, articole și publicații.

Corolarul acțiunilor este direcționat spre excelență și calitate, spre obținerea unui nume prin persuasiune. Aspectele calimetrice scot în vizor datele despre echipa „Hasdeu”, care inerent demonstrează potențialul creativ și angajamentul în realizarea misiunii BM. Astfel, strategia și prioritățile asumate sînt realizate, evaluate, promovate, diversificate de către cei **436 de angajați**, din care **342 de bibliotecari**.

La BM prevalează un climat instituțional favorabil pentru obținerea cunoștințelor. Biblioteca susține bibliotecarii pentru a învăța la ciclurile I, II și III. Aici lucrează **cinci doctori în științe și 32 de magistri**. 51 % din bibliotecari au grad de calificare profesională.

Henry Ford, considerat ca reformator al industriei de business, menționează că „cel mai natural lucru este să muncești și să recunoști că prosperitatea și fericirea pot fi obținute doar prin diversificarea unei munci oneste”<sup>1</sup>. Este un cod universal al reușitei pe care biblioteca noastră l-a însușit. BM muncește cu viteză, configurînd spațiul public și crescînd șansele bibliotecilor de a deveni instituții cu valoare adăugată.

BM este un etalon de bune practici de susținere a învățămîntului profesional. Trei bibliotecari participă activ la formarea modelului simetric bilateral: teorie – practică. Studenții și masteranzii efectuează cercetări pentru tezele de licență și de master. Subiectele sînt diverse: design, diagnosticarea locului de muncă, organizarea lecturii pentru copii, standarde aplicate la BM, cadru de reglementare, integrarea tinerilor angajați, formarea profesională. Numărul cercetărilor inițiate în ultimii trei ani a crescut consecvent de la **opt** în 2008 la **25** în 2011. Bibliotecarii noștri sînt citați în tezele de an, de licență și de master. Putem men-

ționa, în acest sens, și un top al citărilor: Lidia Kulikovski, Mariana Harjevschi, Tatiana Coșeriu, Ludmila Pânzaru, Taisia Foiu, Claudia Tricolici, Genoveva Scobioală.

La practica de producție, studenții îndeplinesc sarcini în grup, unele din ele sînt demonstrate public: organizarea zilei de informare, lectura în cadrul programului „Ora poveștilor”, înscenarea basmelor. Numărul studenților și masteranzilor care aleg instituția noastră variază de la un an la altul:

	<b>Masteranzi</b>	<b>Studenți</b>
<b>2007</b>		29
<b>2008</b>		60
<b>2009</b>	8	87
<b>2010</b>	8	29
<b>2011</b>	6	32

În contextul jubileului de 50 de ani de învățămînt biblioteconomic universitar din Republica Moldova, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” a fost apreciată de Catedra de biblioteconomie și asistență informațională cu *Diplome de excelență* (Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, Lidia Kulikovski, Mariana Harjevschi, Tatiana Coșeriu) și medalii jubiliare. Participarea noastră la conferințele științifice, organizate de Universitatea de Stat din Moldova, a devenit o tradiție: *Creșterea impactului cercetării și dezvoltarea capacității de inovare, Dezvoltarea cercetării științifice, promovarea și cultivarea creativității și a inovării, Paradigme și tendințe în informarea și comunicarea științifică*.

Credibilitatea unei instituții este întotdeauna în joc. Prezența BM „B.P. Hasdeu” la activități organizate de comunitatea biblioteconomică este percepută de angajații ei ca o responsabilitate și un angajament de diseminare a practicilor de calitate. Pentru a fi competitivi, activi și inovativi este nevoie de dorința și pasiunea de a fi. Prin capacitățile sale esențiale și integrale, BM face eforturi creative de a mișca domeniul în proporție egală cu schimbările din

<sup>1</sup> Manea, Anca. *Brandul personal – de la extaz la agonie*. București: Tritonic, 2011, p. 87. ISBN 978-606-8320-28-1.

societate. Uneori chiar este cu câțiva pași înainte. Implementarea tendințelor noi de dezvoltare în domeniu ca brand, imagine, instituția care învață, cultura instituțională, inovație, drept de autor, externizare, Biblioteca 3.0 etc. au adus valoare și o identitate distincte.

Conferințele, mesele rotunde, atelierele profesionale organizate de colegii noștri din republică sînt modele de cunoaștere cu dimensiuni complexe: *învățăm pentru a învăța pe alții*. În perioada 2007-2011 echipa „Hasdeu” a participat la **167 acțiuni naționale**. Ponderea de **1265 de bibliotecari**, ceea ce constituie în medie opt bibliotecari la o reuniune profesională, a promovat lucruri de calitate, amplificînd posibilitățile de acțiuni durabile și sinergice. Influențînd pozitiv și oferind în funcție de context șanse de reușită („rețete testate”), BM consolidează relații puternice bazate pe valori prețioase.

Anii	Acțiuni de formare profesională			
	Nivel național		Nivel internațional	
	Acțiuni	Bibliotecari-participanți	Acțiuni	Bibliotecari-participanți
<b>2007</b>	30	259	10	25
<b>2008</b>	25	121	5	8
<b>2009</b>	35	221	4	5
<b>2010</b>	33	269	3	4
<b>2011</b>	44	404	4	12

Printre cele mai reprezentative, devenite tradiționale, putem menționa: *Symposia Investigatio Bibliotheca ULIM, Simpozionul „Anul bibliologic”, Conferințele anuale ale ABRM, Ziua mondială a cărții și a dreptului de autor* etc.

Formatorii BM „B.P. Hasdeu” depășesc barierele teritoriale și formează cultura învățării printre colegi. Astfel, printre cei mai activi sînt **Lidia Kulikovski, Tatiana Coșe-**

**riu, Mariana Harjevschi, Ludmila Pânzaru.** Ariile geografice cu cele mai multe implicări sînt următoarele: Chișinău (DGTS, DIB ULIM), Orhei (Biblioteca Raională „Al. Donici”), Bălți (Biblioteca Municipală „E. Coșeriu”, Biblioteca Științifică a Universității de Stat „A. Russo”), Soroca (bibliotecile din raion), Ștefan Vodă (bibliotecile din raion), Ungheeni (Biblioteca Raională „D. Cantemir”).

Comunicările devin ca o ancoră pentru dezvoltarea domeniului. În ultimii cinci ani numărul comunicărilor crește, ceea ce demonstrează responsabilitate față de munca depusă, ameliorarea calității muncii bibliotecare, precum și creșterea competenței și creativității angajaților.

Anii	2011	2010	2009	2008	2007
<b>Comunicări</b>	119	74	67	92	104

Subiectele au abordat următoarele aspecte: creativitate, competență, tehnologii informaționale, standarde ocupaționale, brand, imagine, inovație, lectură, utilizatori, promovare, servicii etc.

Publicațiile, articolele în presa de specialitate reflectă imaginea instituțională. La BM a devenit o tradiție ca bibliotecarul să aibă în medie 6-7 articole per an. Cultura de a scrie articole este direct proporțională cu promovarea. Pentru echipa „Hasdeu” acest lucru rămîne un angajament profesional. În perioada 2007-2011 au apărut **110 publicații** ca ediții aparte. Cei mai rodnici au fost anii 2007 și 2008.

Anii	2011	2010	2009	2008	2007
<b>Publicații: ediții aparte</b>	22	16	16	31	25

Articolele din culegeri și din ediții periodice sînt rezultatul muncii, ce corespunde cu valorile instituționale compatibile cu cultura BM. În medie, în presa scrisă apar cîte două articole per zi. Cei mai productivi

sînt: Lidia Kulikovski, Vlad Pohilă, Mariana Harjevschi, Tatiana Coșeriu, Ludmila Pânzaru, Elena Butucel, Genoveva Scobioală, Elena Caldare, Claudia Șatravca, Valeriu Rață, Elena Tamazlăcaru, Elena Dabija, Elena Cibotaru, Iurie Colesnic, Dumitru Crudu, Vitalie Răileanu etc. Sîntem recunoscători colegilor și partenerilor care au abordat și au cercetat biblioteca noastră, făcînd astfel un efort valoros și memorabil.

Anii	2011	2010	2009	2008	2007
Publi- cații: articole	585	443	507	399	504

Publicațiile Bibliotecii Municipale sînt surse sigure pentru popularizarea, promovarea și dezvoltarea domeniului, pentru sporirea vizibilității instituționale, precum și o oportunitate de învățare activă.

Cu certitudine, implicările BM sînt apreciate nu numai de utilizatori, parteneri dar, mai ales, de comunitatea biblioteconomică. Despre acestea vorbesc distincțiile naționale. La concursurile naționale BM a participat cu mare entuziasm pentru a-și cîntări puterile intelectuale și

pentru a vedea unde se află și ce are de făcut în continuare. Publicațiile bibliotecii au fost apreciate în cadrul Concursului „Cele mai reușite lucrări în domeniul biblioteconomiei și științei informării”, organizat de Asociația Bibliotecarilor din Republica Moldova: **Premiul „Ion Madan”** (2009 – o publicație, 2011 – două publicații); **Premiul Mare** pentru deosebită ținută științifică și valoare culturală (edițiile 2006-2009, 15 publicații); **Premiul Magna cum laude** (2010 – două publicații); premii de categoriile I, II, III la secțiunile **Biblioteconomie, Bibliologie, Lucrări bibliografice, Studii și cercetări, Lucrări în alte domenii, Materiale promoționale**, premii speciale pentru originalitate (edițiile 2006-2011 – 40 de publicații). În cadrul saloanelor internaționale de carte pentru copii și tineret opt publicații ale BM au obținut premii. Recunoștința devine sursă de consolidare a identității BM și o sursă de articulare a unui model de atitudine profesională.

BM este autorul propriilor succese. Gîndirea inovatoare, atenția acordată comunității, curajul, integritatea și entuziasmul se transformă elogios în experiențe și în vizibilitate proximă.

## SERVICIILE DE REFERINȚĂ PRESTATE DE BM „B.P. HASDEU” COMUNITĂȚII CHIȘINĂUIENE, ÎN EPOCA INFORMAȚIONALĂ

*Claudia TRICOLICI,  
bibliotecar principal, CID „Chișinău”*

### **Abstract**

*The article is about the reference services offered by the Municipal Library B.P. Hasdeu, its evolution in time, from the reference librarian's function in the past to the present; and the changes produced in the bibliographical and informational activities.*

**Keywords:** *reference librarian, information services, information assistance, informa-*

*tion culture, information technologies, library catalogue, bibliographical research, data bases, online refernce services, collections.*

\* \* \*

Este o axiomă că Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” are și misiunea de a stoca, a administra și a furniza informații despre Chișinău. Însă nu este suficient ca biblio-

teca să colecționeze, să stocheze bunurile informaționale pe care le deține, ea este responsabilă și de asigurarea accesului la informație, de ghidarea și orientarea utilizatorului spre aceste resurse.

Un rol important în procesul de informare și asigurare a accesibilității comunității la resursele informaționale îl joacă *serviciile de referință* ale bibliotecii.

În articolul de față ne vom referi la evoluția serviciilor de referință oferite de BM „B.P. Hasdeu”, făcînd o comparație dintre funcțiile bibliografului de referință pînă la apariția tehnologiilor informaționale și funcțiile bibliografului de referință în epoca informațională, axîndu-ne pe următoarele trei direcții ale activității bibliografice:

- servicii informaționale;
- asistența informațională;
- cultura informației.

Pentru a pune în evidență activitatea bibliografului și evoluarea acestuia, am decis să facem o paralelă între munca din trecut și cea din prezent. După definiția dată de Bill Katz, *„serviciile de referință sînt acele servicii care răspund la întrebări”*. La Biblioteca Municipală acestea erau acordate de Serviciul bibliografic, care avea drept scop colectarea și difuzarea informației; formarea utilizatorului; facilitarea regăsirii informației prin intermediul cataloagelor tradiționale, colecției de publicații, fondului de referințe (enciclopedii, dicționare, anuare statistice, periodice, „pagini de aur”, cărți de telefoane).

Apariția serviciilor electronice în biblioteci, dezvoltarea tehnologiilor informaționale au condiționat unele schimbări în activitatea serviciilor electronice oferite de bibliotecă, în cazul nostru – de CID „Chișinău”. Ținînd pasul acestor schimbări, **Serviciul bibliografic** a fost transformat, în **Serviciul „Infobirou”** (birou informativ care oferă utilizatorului acces la consultarea OPAC-ului, la resursele de internet și la bazele de date digitale).



În continuare vă propunem să analizăm evoluția schimbărilor care s-au produs în cadrul **serviciilor informaționale** prestate de bibliograful de referință, efectuînd, după cum am menționat mai sus, o paralelă între trecut și ce este în prezent.

Trecut	Prezent
Disponibilitatea aparatului informativ: a cataloagelor tradiționale – alfabetic și sistematic; a fișierului sistematic, a fondului de referință	Crearea și disponibilitatea Catalogului electronic, a bazelor de date

Aparatul informativ al bibliotecii care facilitează accesul utilizatorului la găsirea informației este catalogul, fie el tradițional (pe fișe), fie electronic. Cataloagele reprezintă principalul instrument de informare a utilizatorului asupra colecțiilor unei biblioteci. În trecut bibliograful / bibliotecarul utiliza informația din catalogul tradițional, constituit pe fișe bibliografice, dactilografiate de Departamentul achiziției sau distribuite de Camera Națională a Cărții. Fișele erau repartizate la filiale, unde ur-



mau a fi intercalate în cataloagele bibliotecii. În prezent cataloagele tradiționale sînt conservate, fiind înlocuite cu **Catalogul electronic (CE)**, substituent al catalogului alfabetic, sistematic și al fișierului analitic. Astfel, Catalogul electronic înlocuiește lădițele, fie ale unui catalog alfabetic, sistematic, fie ale unui fișier analitic. Prioritatea Catalogului electronic constă în faptul că poate fi accesat nu numai în cadrul bibliotecii, dar și on-line.

Trecut	Prezent
Colectarea și prelucrarea informației (descrierea analitică a informației pe fișe de catalog, ulterior fiind intercalate în Fișierul sistematic analitic)	Colectarea și prelucrarea informației (descrierea analitică a informației în format electronic)

Cataloagele tradiționale sînt, în esență, o listă de documente aranjate pe fișe de catalog și aranjate conform unor scheme ce pun în evidență conținutul colecției de bibliotecă. **Fișierul sistematic analitic** cuprinde descrierea bibliografică a articolelor din publicații periodice, culegeri și monografii. În trecut bibliograful prelucra manual informația din culegeri și periodice, pentru fișierul analitic sistematic pe care îl întreținea biblioteca, făcîndu-l accesibil utilizatorului prin indicarea locului unde se găsește fiecare document. Apariția Catalogului electronic a simplificat



acest proces. Fișierul analitic acum este o parte componentă a Catalogului electronic.

Trecerea procesului de culegere a materialului de la format tradițional (dactilografiat) la cel electronic a facilitat munca bibliografului: avem la dispoziție o modalitate mult mai rapidă de culegere și sistematizare a informației, multitudinea operațiunilor de corectare și redactare etc.

Trecut	Prezent
Crearea fișierelor tradiționale, mapelor tematice (articole decupate din ziare și reviste)	Elaborarea mapelor tematice electronice și tradiționale (articole decupate din ziare și reviste)

Crearea și menținerea mapelor tematice constituie o sursă de informare și documentare a utilizatorilor la cele mai solicitate domenii / teme. În trecut bibliotecile practicau crearea fișierelor și mapelor tematice tradiționale. În prezent bibliograful creează și completează mape tematice virtuale, care dau posibilitate utilizatorului de a se informa la tema solicitată atât la bibliotecă, cît și de la distanță. Practica de creare a mapelor tematice ce conțin articole decupate din ziare și reviste la temele solicitate rămîne a fi utilizată și astăzi.

Trecut	Prezent
Elaborarea listelor bibliografice, de recomandare, a noilor intrări în bibliotecă (dactilografiate)	Elaborarea listelor bibliografice, de recomandare în format electronic

Printre serviciile oferite utilizatorilor de către bibliograf se numără și listele bibliografice. Pentru informarea utilizatorului bibliograful alcătuia și continuă să elaboreze liste bibliografice, de recomandare.





Avantajul suportului electronic, în acest context, constă în faptul că aceste liste, plasate pe site-ul bibliotecii, permit utilizatorului de a se informa la tematica și conținutul acestor liste, atât vizitând biblioteca, cât și accesînd **www.hasdeu.md**. Informarea utilizatorilor la subiectul noilor achiziții se efectua prin elaborarea buletinelor noilor intrări care erau afișate în bibliotecă sau trimise prin poștă instituțiilor interesate. În prezent, *Buletinul noilor intrări în colecția BM* este elaborat de Departamentul achiziții și plasat pe site-ul bibliotecii **www.hasdeu.md**.

ce s-a scris într-un anumit domeniu (pe o anumită tematică) sau despre toate scrierile unui autor, precum și lucrările despre opera și activitatea sa (biobibliografii). Bibliografiile elaborate în prezent sînt disponibile atît pe suport tradițional, cît și electronic (accesibile pe **www.hasdeu.md**). În contextul valorificării patrimoniului municipal dorim să menționăm prezența unor solide volume de specialitate: *Bibliografia Municipiului Chișinău 1995* și *Bibliografia Municipiului Chișinău 1999-2004*, volume care prezintă un interes deosebit pentru cercetători și pentru cei ce sînt interesați de istoria trecutului și prezentul orașului.

Trecut	Prezent
Elaborarea bibliografiilor tematice pe suport tradițional	Valorificarea patrimoniului municipal în cercetarea bibliografică prin elaborarea bibliografiilor, biobibliografiilor, e-bibliografiilor

Trecut	Prezent
Fișiere factografice	Crearea Bazei de date <i>Informații comunitare</i>

Pe lîngă asistența informațională, educarea utilizatorului, bibliograful practic și continuă pînă în prezent să elaboreze bibliografii tematice și biobibliografii. Bibliografiile oferă informații rapide și exacte utilizatorului, încît el să poată găsi tot ceea

informatizarea rapidă a societății a schimbat unele forme tradiționale de deservire a utilizatorului. Interesul utilizatorilor bibliotecii pentru informații privind adresele, numerele de telefoane ale organizațiilor locale cu diferite profiluri, informații necesare pentru a-și rezolva problemele cotidiene au constituit imboldul principal în crearea unui serviciu de informare pentru comunitatea Chișinăului

– **Serviciul informații comunitare**, plasat pe site-ul bibliotecii [www.hasdeu.md](http://www.hasdeu.md).

Baza de date **Informații comunitare** este un serviciu ce oferă informații factografice, utile chișinăuienilor și oaspeților capitalei care vizitează biblioteca, dar și celor „de la distanță”.

Trecut	Prezent
Colecția de referință	Crearea și menținerea colecției „Chișinău”

BM „B.P. Hasdeu”, fiind o bibliotecă metropolitană, este obligată să constituie și să mențină o colecție integrală de documente despre Chișinău. Această colecție, organizată la Centrul de Informare și Documentare „Chișinău”, răspunde acestei misiuni a bibliotecii, conținând cărți, enciclopedii, albume, hărți, e-conținuturi. Recent colecția a fost diversificată și completată cu picturi, fotografii, obiecte decorative și produse filatelice (plicuri, mărci poștale) cu simbolurile Chișinăului, expuse la CID „Chișinău” și pe rețelele de socializare. Adunînd o bogată și variată informație despre Chișinău și chișinăuieni din versiunea electronică a presei, articole digitizate din ziare, reviste și cărți aparte, precum și din mapele tematice ale filialelor Bibliotecii Municipale, s-a creat blogul *Chișinău – orașul meu*, care poate fi accesat direct de pe pagina web a Bibliotecii Municipale [www.hasdeu.md](http://www.hasdeu.md) sau [www.chisinaul.blogspot.com](http://www.chisinaul.blogspot.com).

Deosebirea dintre serviciile informaționale oferite de bibliograful tradițional și



de cel modern constă în faptul că serviciile tradiționale se bazează pe servicii accesibile numai în interiorul bibliotecii (cataloge tradiționale, colecția de carte, fondul de referință). La rîndul lor, serviciile informaționale moderne oferă acces la informație și la servicii disponibile în incinta bibliotecii și în afara bibliotecii, bazîndu-se pe resurse de internet, pe cataloge on-line, baze de date, colecții pe CD-uri și DVD-uri.

O altă direcție în activitatea bibliografică o prezintă **asistența informațională**. În activitatea acestui domeniu de asemenea au survenit unele schimbări:

Trecut	Prezent
Acces la fondul de referință	Acces la fondul de referință. Acces la resurse electronice

În trecut accesul la informație se rezuma la fondul de referință, la colecția bibliotecii. Utilizatorul de azi preferă să recurgă la instrumentele informaționale moderne, care permit realizarea unei căutări rapide și obținerea unei informații mai ample. Apariția internetului, automatizarea proceselor biblioteconomice oferă utilizatorilor aceste posibilități. La Biblioteca Municipală accesul la resursele informaționale s-a lărgit, fiind asigurat de bazele de date JURIST (bază de date a legislației Republicii Moldova), EBSCO (bază cu acces la cărți și reviste în format electronic), Cambridge Journals (bază de date a revistelor acade-

mice), Informații comunitare (bază de date cu informații despre organizațiile nonguvernamentale și guvernamentale din Chișinău, telefoane și adrese utile), publicații electronice pe CD-uri sau DVD-uri.

Trecut	Prezent
Asigurarea asistenței în regăsirea informației, orientînd utilizatorul în sistemul de cataloage (alfabetic, sistematic, fișierul sistematic)	Asigurarea asistenței în regăsirea informației, orientînd utilizatorul în utilizarea OPAC-ului, bazelor de date

Principala cheie la informația din bibliotecă era și rămîne a fi catalogul, s-a schimbat doar suportul. Cum am menționat anterior, cataloagele tradiționale au fost conservate, fiind înlocuite cu Catalogul electronic. Criteriile de găsire a informației s-au lărgit. În trecut utilizatorul era nevoit să vină la bibliotecă să consulte cataloagele și fișierele bibliotecii pentru a obține informația dorită, criteriul de căutare a informației fiind restrîns (după autor, domeniu sau subiect). În prezent utilizatorul are posibilitatea de a consulta, mult mai rapid, Catalogul electronic on-line, combinînd mai multe criterii de căutare pentru a găsi informația (după autor, titlu, subiect, editură, loc de publicare, ISBN, titlu de serie), dar și după tipul documentului (cărți, seriale, resurse electronice, descriere analitică,



materiale audio-video, note). Un avantaj al CE în regăsirea informației constă în faptul că înregistrările din catalog conțin nu numai informații bibliografice, dar și informații privind localizarea documentului atît la Sediul Central, cît și la filialele BM.

Trecut	Prezent
Furnizarea informației la cerere (oral, prin telefon, prin poștă)	Furnizarea informației prin telefon, e-mail și prin serviciul on-line „Întrebă bibliotecarul”

Modul de furnizare a informației la fel și-a schimbat formatul. Astăzi informația este furnizată nu numai prin metode tradiționale – prin telefon, prin poștă, dar și prin e-mail, chat, servicii on-line. Furnizarea de referințe prin e-mail „Întrebă bibliotecarul” reprezintă un serviciu, prin care bibliotecarul de referință oferă asistență informațională utilizatorului prin intermediul poștei electronice. La Biblioteca Municipală Serviciul de referință „Întrebă bibliotecarul” este oferit prin intermediul paginii web a bibliotecii **www.hasdeu.md**. Mai tîrziu în acest serviciu a fost integrat chatul **Skype** – unde utilizatorul are posibilitatea de a primi răspuns la întrebare în timp real fără să viziteze bibliotecă. O modalitate recentă de furnizare a informațiilor și de dialogare în timp real este chatul **Zopim.com**, integrat pe site-ul bibliotecii.

Trecut	Prezent
Informarea utilizatorului prin intermediul telefonului, afișelor, avizelor	Informarea utilizatorului prin intermediul site-urilor de socializare și <b>www.hasdeu.md</b>

Biblioteca tinde să informeze grupuri specializate de utilizatori privind informațiile noi din domeniul lor de activitate. În trecut informarea grupurilor se realiza prin

poștă, telefon, prin intermediul afișelor, avizelor. Astăzi biblioteca utilizează orice oportunitate oferită de serviciile **Web 2.0: Facebook, Flickr, Delicious, YouTube, Twitter**, precum și pe **www.hasdeu.md**.

O direcție cel mai mult afectată de schimbări tehnologice este **cultura informației**.

Trecut	Prezent
Educarea culturii lecturii. Instruirea utilizatorului pentru utilizarea cataloagelor tradiționale, a fondului de referință și privind accesul liber la raft	Educarea utilizatorului în vederea utilizării tehnologiilor moderne prin consultații profesionale și lecții de instruire (bibliografice, informaționale, tehnice)

În trecut, **cultura informației** se axa pe educarea culturii lecturii și instruirea utilizatorului în utilizarea cataloagelor tradiționale, fondului de referință și accesul liber la raft. Dezvoltarea tehnologiilor informaționale au contribuit la apariția în bibliotecă a produselor și serviciilor noi. În contextul instruirii utilizatorului în vederea aplicării tehnologiilor moderne putem spune că munca bibliografului a devenit mai dificilă.

Apare întrebarea: *Care sînt funcțiile unui personal de referință modern?* Răspunsul este: *Aceleași (colectarea și difuzarea informației; promovarea cataloagelor, fondului de referință; formarea utilizatorilor), însă prin alte mijloace.* Bibliograful modern are nevoie de noi capacități și aptitudini de căutare și de utilizare a acestor servicii pentru a îndeplini corect și la timp cerințele utilizatorilor.

O parte din utilizatorii Bibliotecii Municipale nu posedă suficiente abilități de utilizare a calculatorului, nu cunosc serviciile pe care le oferă biblioteca; au nevoie de asistență în utilizarea catalogului electronic, utilizarea bazelor de date oferite de bibliotecă. Deci, nu este suficient să oferim utilizatorului noile servicii, este necesar să-l instruiem, să-l ghidăm în vederea utilizării acestor servicii.

Prin urmare, principalul rol în promovarea și instruirea utilizatorului îi revine **bibliotecarului / bibliografului de referință**.

În ce mod tehnologiile informaționale avantajează activitatea bibliografului / bibliotecarului de referință?

#### Avantaje:

- oferirea rapidă a informației (datorită Catalogului electronic, internetului);
- oferirea informației de la distanță (prin e-mail, chat, Skype, Messenger);
- diversificarea surselor de informare (internet, baze date);
- reducerea timpului de furnizare a informației (scanner, imprimantă).

#### Dezavantaje:

- minimalizarea dialogului viu dintre utilizator și bibliotecar, care avea loc, de obicei, la biroul de referințe. Putem spune că prezența utilizatorilor pe chat-uri, rețele sociale permite acest dialog dintre utilizator și bibliotecar, însă nu întotdeauna dialogul este informațional;
- reducerea interesului utilizatorului față de cartea tradițională, deși pentru anumite scopuri, resursele tipărite rămân în continuare cele mai solicitate;
- scăderea vizitelor la bibliotecă, cauzată probabil datorită posibilității utilizatorului de a se informa de la distanță (prin intermediul site-urilor de socializare și [www.hasdeu.md](http://www.hasdeu.md)).

#### Concluzii

Bibliograful modern și-a extins competențele, trecînd de la metodele tradiționale de informare la cele performante, bazate pe tehnologii informaționale noi. Pentru a face față provocărilor mileniului trei, Bibliotecarul 2.0 trebuie să se adapte-

ze noilor cerințe, să-și perfecționeze activitatea, permanent să se autoinstruiască, să obțină noi abilități și competențe în utilizarea tehnologiilor informaționale.

Rolul Bibliotecii este de a furniza informație, iar rolul bibliografului / bibliotecarului de referință – de a fi îndrumător / dirijor pentru comunitatea chișinăuiană în utilizarea referințelor.

Avea perfectă dreptate Melvil Dewey (1851-1931), afirmând în 1873: „Nicio sarcină nu este mai importantă și nu merită mai multă onoare decât cea îndeplinită în serviciul comunității de un bibliotecar competent și serios. A fost un timp când biblioteca semăna mult cu un muzeu, iar bibliotecarul – cu un șoarece de bibliotecă [...]. A venit timpul în care biblioteca este o școală și bibliotecarul un educator în sensul cel mai nobil al termenului.”

### Referințe bibliografice

1. MARCU, Angela. *Noi tendințe în serviciile de referințe din biblioteci: Sinteză documentară*. București, 2006. 76 p.
2. OSOIANU, Vera. *Biblioteca 2.0 în contextul tranziției de la modelul tradițional de bibliotecă la cel modern*. În: Biblioteca 2.0 – o nouă generație de biblioteci: materialele Seminarului național al managerilor de biblioteci publice 2009. Ch., 2010, pp. 20-41.
3. PÂNZARI, Ludmila. *Serviciile de referință digitale în timp*. În: Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” – suport informațional pentru comunitatea chișinăuiană: resurse, servicii, programe inovative. Abordări practice. Ch., 2010, pp. 12-16.
4. REGNEALĂ, Mircea. *Bibliotecarul de ieri și de astăzi* [online]. Disponibil: [http://mf.m.unitbv.ro/site\\_OLD/pagini/proiecte\\_ro/ID\\_21AR/prezentari%20pdf/REGNEALA%20Mircea.pdf](http://mf.m.unitbv.ro/site_OLD/pagini/proiecte_ro/ID_21AR/prezentari%20pdf/REGNEALA%20Mircea.pdf)
5. *Справочник библиотекаря*. Санкт-Петербург: Изд-во Профессия, 2006. 495 с.

## SĂRBĂTORILE DE IARNĂ EVIDENȚIAZĂ VALORILE SPIRITUALE DIN COLECȚIILE ȘI SUFLETELE COLABORATORILOR BM „B.P. HASDEU”

Gabriela BULDUMA,  
șef serviciu, CID „Chișinău”

### Abstract

*The article highlights a novel aspect for the library activity – emotional – related to the winter holidays: festive events, exhibitions, interactive activities for preschool users, all reflected by the librarians in articles. The analysis offers a reach materials, facts about the Municipal Library activities within the context of winter holidays.*

**Keywords:** *winter holidays, Christmas carols, Christmas, traditions, collections, librarians, Municipal Library B.P. Hasdeu, ethnicity, partnership.*

\* \* \*

Rostul bibliotecii și al muncii bibliotecarului capătă, în ajun de sărbători, o

valență suplimentară, solemnă, maiestuoaasă, chiar emotivă, diferită de alte perioade ale anului. În cazul dat posibilitățile de valorificare a colecțiilor de documente (cărți, reviste, ziare, CD-uri, DVD-uri etc.) ale bibliotecilor sunt multiple. În acest context, putem aminti expozițiile tradiționale (practicate de toate bibliotecile), expozițiile virtuale (prezente pe blogurile, site-urile instituțiilor), expozițiile de tablouri, picturi, grafică, revistele bibliografice orientate spre evidențierea literaturii cu tematică specifică, religioasă, articolele dedicate sărbătorilor de iarnă ș.a.

Selecția documentelor pentru activitățile de acest gen conferă muncii de biblio-

tecar un plus de savoare și interes. În această perioadă, în biblioteci se înregistrează o înviore generală contagioasă, manifestată prin entuziasm și altruism, practic fiecare bibliotecar dorește să se implice în proces. Putem afirma chiar că sărbătorile de iarnă scot în evidență valorile spirituale deopozitate atât în cadrul colecțiilor Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, cât și în sufletele colaboratorilor acesteia. „Iarna ne aduce cu sine magia sărbătorilor, ne inundă me-leagul și sufletele cu puritatea-i sclipitoare. Aceasta este poate cea mai solidă motivație pe care ne-o oferă fascinația iernii prin prisma frumosului elevat în date și obiceiuri străbune, tradiții și colinde, povești și basme populare!”, afirmă Eugenia Burea, bibliotecar la Filiala „Târgu-Mureș”. [4]

Analizând bibliografiile *Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” în presă* (din anii 2002-2006 și 2007-2011), am identificat o serie de articole cu tematica sărbătorilor de iarnă publicate de-a lungul vremii în diverse surse.

Printre autorii preocupați de acest subiect se numără: Elena Roșca, Eugenia Burea, Lilia Margină, Tamara Malanețchi, Ludmila Zaimova, Raia Rogac, Elena Dabija, Maria Chirilă, D. Sclifos, Vsevolod Revuțchi, Elena Vulpe, P. Damburschi, Nadina Gheorghită, Vlad Pohilă, Tatiana Ischimji, Svetlana Javelea, Alexandru-Horațiu Frișcu, Cristina Boboc, Natalia Moglan, Mihai Fagure, Valentina Turvinenco, Claudia Șatravca ș.a.



Publicațiile ce au găzduit articole ale bibliotecarilor BM de sărbători sunt următoarele: *Literatura și arta*, *BiblioCity*, *Făclia*, *Florile dalbe*, *BiblioPolis*, *Capitala*, *Русское слово*, *Педагогический вестник* ș.a.

Structura articolelor de sărbători diferă de la caz la caz, în funcție de autor, de postul deținut de acesta (bibliotecar, director, jurnalist), de scopul articolului (de promovare a serviciilor, a programelor bibliotecii, de popularizare a obiceiurilor, de prezentare a tradițiilor minorităților etnice din Republica Moldova ș.a.).

Titlurile articolelor denotă o preocupare deosebită a autorilor pentru promovarea valorilor perene, a lecturii și colecțiilor bibliotecii prin prisma sărbătorilor de iarnă, a bucuriei și dragostei față de semenii, de ex.: *Obiceiurile de Crăciun la Biblioteca „Transilvania”*, *Obiceiurile de Crăciun la Biblioteca Alecu Russo (Raia Rogac)*, *E vremea colindelor* (Elena Roșca), *Cum întâmpinăm Crăciunul* (Svetlana Javelea); *Crăciun cu aromă de poezie...* (Cristina Boboc); *Autografe de Crăciun* (Tamara Malanețchi); *Purificare prin poezie în spiritul Crăciunului* (Nadina Gheorghită); *Sub vraja Crăciunului: biblioeseu* (Elena Vulpe) ș.a.

Unii autori se axează pe activitățile specific bibliotecare în ajun de sărbători. Bunăoară, Elena Vulpe în articolul intitulat *Vin sărbătorile. Învrednicește-te, Doamne!* menționează în stil umoristic atât de cunoscutul *raport de activitate* de la finele anului, ce neapărat trebuie să includă noțiuni precum „impact, indicatori, strategii, obiective, servicii, programe, resurse”, și, desigur, planurile de viitor ale bibliotecii. Impresionant este și gândul care, în opinia Elenei Vulpe, trece prin mintea bibliotecarilor în ajun de sărbători: „Moldova citește?” [9]

Alți autori vorbesc despre tradițiile și obiceiurile populare de iarnă în general, ex.: Natalia Moglan în articolul *Crăciun fericit pe mapamond*, Claudia Șatravca în

articolul *Sărbătoarea de Crăciun în Târgu-Mureș*, Valentina Turvinenco în articolul *Adventul și Crăciunul în Germania* ș.a. (articolele au fost publicate în edițiile speciale de sărbători ale buletinului *BiblioCity*, editat de BM, precum și de *BiblioPolis – revistă de biblioteconomie și științe ale informării a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”*).

În cazul articolelor de promovare a activităților bibliotecii se evidențiază cel semnat de Elena Roșca, intitulat *Colind pentru Grigore Vieru*, în care este expusă o nouă modalitate de omagiere a personalităților, practică de către Filiala „Alba lulia” – flashmobul organizat în Cimitirul Ortodox Central din strada Armenească la mormântul poetului Grigore Vieru. [8]

Margareta Cebotari, bibliotecar principal, Filiala „Ovidius”, în articolul intitulat *Credința stă la baza identității neamului*, vorbește despre forfota sărbătorilor ca prilej de întrunire a membrilor clubului de spiritualitate creștină „Lumină lină” cu scopul de a asista la lansarea unor cărți creștine (*Acatistul Preasfintei Născătoare de Dumnezeu la Icoana Făcătoare de Minuni*

„*Sporirea Minții*”, scris inițial în limba slavonă, un *Calendar al personalităților creștine*, precum și broșurile *Mărturisiri despre viața de apoi* și *Minuni din vremea noastră*) pe fundalul unui recital de colinde strămoșești. [5]

Victoria Bulibaș, bibliotecar la Filiala „Ștefan cel Mare”, în articolul *E vremea colindelor...* povestește despre feericele sărbători de iarnă organizate cu concursul cititorilor din sectorul Botanică, ce au inclus colinde, hăituri, poezii, cântece, jocurile populare (Capra, Căluțul, Ursul), jocuri cu măști, concursuri distractive ș.a. [3]

Articolul *Lănțișorul pentru brad* de Dragalina Daranuța, bibliotecar la Filiala „Transilvania”, istorisește cum are loc întâmpinarea sărbătorilor la instituția amintită, prin intermediul unui șir de activități: concursul *Scrisoare lui Moș Crăciun*, salonul „Tradiții, obiceiuri la românii de pretutindeni”, serata literară „Reaprindeți luminile, strop de ler”, salonul de lectură „Ceaiul de la ora patru” ș.a. [7]

Natalia Dabija, șef, Filiala „Traian”, în articolul *La balul fulgilor de nea*, subliniază farmecul sărbătorilor de iarnă pentru co-





pii cu dizabilități care au cântat împreună cu bibliotecarii și voluntarii de la Centrul Comunitar pentru copii și tineri cu dizabilități colinde frumoase: *Florile dalbe, Sculați, sculați boieri mari, Trei crai de la răsărit, Fecioara Maria*, au spus poezii despre Moș Crăciun, Anul Nou și iarnă. [6]

În articolul *Bibliotecile până la și după sărbători*, Vlad Pohilă apreciază munca bibliotecarilor, mai ales efortul depus de aceștia la pregătirea programului de sărbători al instituțiilor în care activează, accentuând puternicul atașament manifestat pentru evenimentele culturale.

O serie de autori tratează tematica sărbătorilor din perspectiva parteneriatului multiethnic și cultural, activ promovat în cadrul rețelei BM de către reprezentanții minorităților etnice și nu numai: D. Sclifos (*Рождественские таинства болгар*); Ludmila Zaimova (*Рождественские праздники в Украине*); Vsevolod Revuțchi (*Болгаро-молдавская дружба крепка*); Tatiana Ischimji [*Рош а-Шана (Начала года)*] ș.a.

Pornind de la cele afirmate anterior, constatăm că colaboratorii Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” au o dragoste deosebită pentru cărți, bibliotecă, sărbătorile și obiceiurile de iarnă, sentiment pe care îl manifestă atât în scris, cât și prin interme-

diul faptelor, iar comorile bibliotecii – colecțiile, se bucură de respect, atenție și venerație în cadrul majorității evenimentelor desfășurate la bibliotecă.

În contextul sărbătorilor de iarnă ce ne bat la ușă, urăm tuturor celor care au grijă de cărți, care dau dovadă de abnegație și entuziasm în munca lor de zi cu zi cu cititorii, Sărbători fericite și un An Nou plin de surprize plăcute!

### Referințe bibliografice

1. *Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” în presă. 2002-2006* : bibliogr. Ch. : [S. n.], 2007. 234 p.
2. *Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” în presă. 2007-2011* : bibliogr. Ch. : [S. n.], 2012. 276 p.
3. BULIBAȘ, Victoria. *E vremea colindelor...* [on-line]. În: BiblioCity. 2009. 29 decembrie. Disponibil: <http://wwwbibliocity.blogspot.com/2009/12/e-vremea-colindelor.html>
4. BUREA, Eugenia. *Decembrie – luna poveștilor de iarnă* [on-line]. În: BiblioCity. 2010. 22 decembrie. Disponibil : <http://wwwbibliocity.blogspot.com/2010/12/decembrie-luna-povestilor-de-iarna.html>
5. CEBOTARI, Margareta. *Credința stă la baza identității neamului* [on-line]. În: BiblioCity. 2009. 30 decembrie. Disponibil : <http://wwwbibliocity.blogspot.com/2009/12/credinta-sta-la-baza-identitatii.html>
6. DABIJA, Natalia. *La balul fulgilor de nea* [on-line]. În: BiblioCity. 2009. 22 decembrie. Disponibil : <http://wwwbibliocity.blogspot.com/2009/12/la-balul-fulgilor-de-nea.html>
7. DARANUȚA, Dragalina. *Lănțisorul pentru brad* [on-line]. În: BiblioCity. 2009. 25 decembrie. Disponibil : <http://wwwbibliocity.blogspot.com/2009/12/lantisorul-pentru-brad.html>
8. ROȘCA, Elena. *Colind pentru Grigore Vieru* [on-line]. În: BiblioCity. 2009. 22 decembrie. Disponibil : <http://wwwbibliocity.blogspot.com/2009/12/colind-pentru-grigore-vieru.html>
9. VULPE, Elena. *Vin sărbătorile. Învrednicește-ne, Doamne!* [on-line]. În: BiblioCity. 2010. 25 decembrie. Disponibil : <http://wwwbibliocity.blogspot.com/2010/12/vin-sarbatorile-invredniceste-ne-doamne.html>



## LIDIA KULIKOVSKI: „ÎN SOCIETATEA NOASTRĂ, BIBLIOTECA ESTE SINGURĂ INSTITUȚIE DEMOCRATICĂ”

– *Dragă doamnă Lidia Kulikovski, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, pe care o conduceți de peste două decenii, a împlinit recent 135 de ani. Am vrea să începem interviul nostru cu evocarea acestui eveniment...*

– Suntem vechi ca existență, dar în gândire suntem noi, puși mereu pe inovare. Biblioteca a fost deschisă la 19 octombrie 1877, de către primarul Carol Schmidt. El personal a mers la Viena, a selectat mobila. La deschidere au venit sute de oameni, iar bibliotecarul nu reușea să-i înscrie... Avem un trecut frumos, la fel ne-am dori să fie și viitorul, chiar dacă unii mai zic că bibliotecile nu vor supraviețui, iar cartea va dispărea. Eu cred în ceea ce afirmă Umberto Eco, și anume: „...cartea este ca roata, lingura, dalta...” – oricât s-ar moderniza, acestea slujesc (oricum, obligatoriu) scopului pentru care au fost inventate.

– *Dacă ați amintit de această carte, Umberto Eco le dă o replică scepticilor chiar prin denumirea ei: „Nu sperați că veți scăpa de cărți!”*

– Orice instituție culturală care a depășit un secol de existență este o zidire. În calitate de conducător, nu am dărâmat această zidire, dar am adăugat pietre, consolidându-i fundamentul și am depus suflet, asigurându-i vitalitate, transformându-o într-un templu al timpului unde cartea se simte bine, se actualizează prin lecturi.

– *Din 1990, de când ați fost aleasă director, ați adus foarte multă carte românească la Chișinău. Cât v-a costat acest efort, cum*



Foto: Ramin Mazur

*ați găsit cărțile și, mai ales, cum ați găsit oamenii care v-au ajutat? A fost doar un act de cultură sau și de curaj?*

– În acei ani, nu mă gândeam că fac un efort sau un act de curaj. Noi trebuia să răspundem cererii de informare în limba română a oricărui cetățean, iar cartea românească era lipsă. Nu am intrat în panică, după trecerea la alfabetul latin, am căutat o soluție. Am găsit-o inițial la Moscova, la Biblioteca de Limbi Străine „M.I. Rudomi-

no”, cu care colaborem. Ei tocmai epurau fondurile de carte română și am beneficiat de acest lucru pentru a aduce acele mii de volume la Chișinău. Apoi, am stabilit legături cu foarte multe biblioteci județene. Lucrurile s-au pornit, cărțile românești au început să sosească. În 1991 am deschis prima bibliotecă de carte românească „Transilvania”, în 1992 – Biblioteca „O. Ghibu”. Astăzi, avem nouă biblioteci ctitorite de biblioteci județene din România, care contribuie enorm la completarea colecțiilor. Până în prezent am ajuns la aproape 700 000 de cărți din Țară ca donații. În 1989, în Biblioteca Municipală aveam doar opt procente (cu alfabet chirilic) – astăzi am ajuns la 75 % de carte românească. Anual, cumpărăm cărți cam în valoare de trei milioane de lei, pe care ni-i alocă bugetul municipal și, cam de aceeași valoare, primim cărți din donații.

– *Ca Bibliotecă Municipală, cum colaborați cu puterea locală?*

– Prin Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, conducerea chișinăuiană asigură accesul cetățenilor la informație, instruire, socializare. BM este cel mai ieftin și singurul partener în valorificarea istoriei Chișinăului. Adunăm tot ce se scrie despre Chișinău și, o dată la cinci ani, edităm câte un volum *Bibliografia Municipiului Chișinău*. La aniversarea Chișinăului (575 de ani) am venit cu antologia *Chișinăul în literatură*, în acest an venim cu *Chișinăul în pictură*, urmează volumul *Chișinăul muzical*. Aceste lucrări demonstrează că chișinăuienilor le pasă de orașul nostru – scriitorii, poeții, pictorii, muzicienii au cântat, au pictat și au descris în operele lor Chișinăul.

– *Care este grija statului față de biblioteci și bibliotecari, cum o resimțiți Dumneavoastră?*

– Nu simt grija statului în niciun fel. În calitatea mea și de președinte al Comisiei

pentru biblioteci publice a Asociației Bibliotecarilor, pot afirma în cunoștință de cauză că în bibliotecile din spațiul rural există foarte puține exemplare de cărți în limba română. Este o catastrofă, dar nimeni din cei care ne conduc nu se gândește la aceasta. De fapt, lipsa cărților de limbă română din biblioteci echivalează cu cenzura. Se caută motive peste motive: că nu avem bani, că suntem în criză. Oare chiar guvernanților noștri nu le pasă cine îi alege – niște ignoranți sau niște oameni inteligenți? Mai rău e că percepția unor conducători, precum că biblioteca este un lux pentru stat, a devenit un stereotip și este transmis din generație în generație altor politicieni. Ca membru al Asociației Bibliotecarilor, am protestat, am luat atitudine, am sensibilizat, dar degeaba... Este o rușine pentru o țară faptul că, din cele 1385 de biblioteci, astăzi nici măcar 200 nu au calculatoare. Poți avea, cu așa dotare, ambiții europene?

– *Ce îi poate oferi astăzi cetățeanului bibliotecă pe care o conduceți?*

– Suntem tipul de instituție care face multă „gălăgie” prin activități cu publicul, prin activități științifice, de valorificare a trecutului istoric, literar, cultural. În 2011, de exemplu, au avut loc 8000 de evenimente de animație culturală și educațională. În cele 30 de filiale ale noastre în fiecare zi se produce ceva – întâlniri cu scriitorii, lansări de carte, vernisaje, campanii de lectură. Avem concursuri pentru copii, cercuri de interese, teatru, baby-tecă. BM este locul unde chișinăuianul poate găsi informația de care are nevoie, poate învăța, naviga, explora și exploata ceea ce noi am construit pentru el – resurse, conținut, activități, servicii etc. Sunt scriitorii care vin la bibliotecă și aici își scriu cărțile. Zilnic, înainte de deschidere, deja stau la rând să ocupe un loc la calculatoare. Oferim gratuit internet și Wi-Fi celor care vin cu laptopurile personale.

– *Ați adunat la bibliotecă nu doar foarte multe cărți bune, ci și oameni de calitate. Cum ați reușit?*

– Avem cadre foarte bune, adevărați profesioniști! Îi apreciez și îi iubesc pentru ideile lor, pentru creativitatea și pasiunea cu care muncesc. De fapt, să știți că oamenii se mențin în acele colective, unde sunt apreciați. Personal, mai am și o altă posibilitate de a recruta specialiști de valoare: fiind și conferențiar la Catedra de biblioteconomie și asistență informațională a USM, îi atrag la noi pe cei mai buni studenți, îi angajez cu program parțial, ca apoi să modelez din ei profesioniști.

– *Puteți să ne descrieți o zi din viața Dumneavoastră?*

– În orarul meu nicio zi nu se aseamănă cu alta. Luni – ziua urgențelor, a adevărului (feedbackul săptămânii, ce a mers și ce nu în săptămâna trecută); marți – ziua ideilor, propunerilor, proiectelor, problemelor de carieră; miercuri – ziua cercetării (teme, abordări, mersul lucrurilor etc.); a întâlnirilor cu partenerii – scriitori, editori, profesori, reprezentanți ai societății civile etc. Tot miercuri, discutăm despre revista noastră, *BiblioPolis*. Joi, de la ora opt, începe ziua nemulțumirilor. Deci, dacă aveți o nemulțumire, eu luni nu-mi stric ziua. Dacă e joi, înseamnă că liniștesc pe cineva, rezolv o problemă personală sau de carieră. Iar vineri este ziua liberă a lucrurilor. Caut să acopăr problemele unei rețele foarte complexe și diverse, în care activează peste 300 de colaboratori.

– *Casa și familia intră și ele în orarul Dumneavoastră zilnic?!*

– Acasă mă odihnesc de bibliotecă. Acum, că am rămas singuri cu soțul, casa e un cămin liniștit pentru noi. Cele două fiice ale noastre au făcut studii bune peste hotare și, deocamdată, muncesc în străinătate. Le cam ducem dorul...

– *Vă place să gătiți? Ce hobby-uri aveți?*

– Bucătăria este unul din hobby-urile mele, pe lângă design, hand made. Mama țesea, inclusiv covoare, broda, cosea. Cred că în ADN-ul meu există ceva de la ea. Iar în bucătărie îmi place să improvizez...

– *Dați-ne și o rețetă culinară, improvizată de Dumneavoastră...*

– Îmi plac foarte tare vinetele. Încerc să le prepar în diverse feluri. Chiar ieri am pregătit unul: se taie vâната în cuburi a câte doi centimetri, se opărește în apă cu multă sare, se lasă să se scurgă și să se răcească. Se pregătește un mujdei din usturoi și ulei de măsline, se amestecă vâната cu mujdeiul, se pune sub o presă și se servește rece toată săptămâna. Nimic prăjit, adică sănătos și foarte gustos.

– *Aveți harul oratoric, talentul de a aduna oamenii în jurul Dumneavoastră. De aceea, nu pot să nu vă întreb la finele acestui interviu: nu ați fost pețită de niciun partid, să faceți politică?!*

– Mi s-a propus, dar m-am gândit că biblioteca în societatea noastră este singura instituție democratică. Nu voiam să trădez această filozofie. Sunt un om care ia prea aproape de inimă tot ce se întâmplă în jur, reacționez prompt. Cred că aș fi un personaj foarte incomod pentru un partid, mai ales cu sarcasmul care mă caracterizează...

31 octombrie 2012

Consemnare: Tatiana CORAI

(După: *Timpu*l, suplimentul *Femeia*)

## SĂPTĂMÎNA ANIVERSARĂ LA BM „B.P. HASDEU”

Valeriu RAȚĂ,  
bibliotecar

În perioada 15-21 octombrie a.c., Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” a îmbrăcat straie de sărbătoare. Motivul: împlinirea a 135 de ani de la fondare. Programul de mobilizare totală a tuturor subdiviziunilor BM a cuprins un șir de manifestări culturale: conferințe, colocvii, discuții-dezbateri, lansări de carte și reviste, expoziții de carte și fotografii, recitaluri de poezii și cîntece etc. Acestea, de o eleganță impunătoare, s-au desfășurat în toate cele 30 de filiale din capitala republicii noastre.

Înființată pe 19 octombrie 1877, cu un fond de peste opt mii de cărți, în prezent BM „B.P. Hasdeu” dispune de o colecție de peste un milion de volume și se numără printre cele mai importante și mai solicitate biblioteci din Chișinău. Ea este un popularizator și un factor stimulator important al culturii din republică, deoarece ține în permanență legătura cu beneficiarii ei, satisfăcînd nevoile și aspirațiile lor prin modificarea permanentă a cerințelor actuale de lectură și de prestare a serviciilor. BM și bibliotecarii (colaboratorii) ei sînt responsabili de a oferi chișinăuienilor tot ce a acumulat mai bun societatea noastră pe parcursul mai multor secole de dăinuire pe vechile teritorii ale strămoșilor noștri daci.

Pe parcursul săptămîinii sus-menționate ne-au onorat cu prezența lor invitații speciali: scriitorul **Mihai Vakulovski**; jurnalistul, prezentatorul de televiziune **Cristian Tabără** (București); criticul și istoricul literar, acad. **Mihai Cimpoi**; directorul Editurii „Cartier” **Gheorghe Erizanu**; directoarea Bibliotecii Județene „Duiliu Zamfirescu” Vrancea dr. **Teodora Fîntîna-ru** (Focșani) și veteranul bibliografiei basarabene contemporane **Ion Șpac**.

\* \* \*

### Luni, 15 octombrie

La Filiala „O. Ghibu” a avut loc colocviul **Imaginea bibliotecii inside și outside** (moderator: Lidia Kulikovski, director general al BM „B.P. Hasdeu”).

Au fost prezentate comunicările *Preocupările de branding în activitatea BM de Genoveva Scobioală*, manager, Departamentul marketing, și *Vizibilitatea Bibliotecii Municipale în spațiul profesional* de Tatiana Coșeriu, director adjunct al BM. Au intervenit cu luări de cuvînt Vera Osoianu, director adjunct, Biblioteca Națională a RM, Eugenia Bejan, director adjunct, Biblioteca Națională pentru Copii „Ion Creangă”, Iulia Tătărescu, șef departament, Biblioteca Republicană Științifică Agricolă.

Au fost lansate volumele **Casa verde: 16 tineri poeți și prozatori basarabeni** (Filiala „Ștefan cel Mare și Sfînt”); **Melo-**



**pee pentru mileniul trei** (Filiala „Onisifor Ghibu”); *Bibliotecă* de Mihail Vakulovski; *Morții mă-tii* de Cristian Cosma. Au prezentat: dr. Lidia Kulikovski, director general al BM; Dumitru Crudu, director, Filiala „Ștefan cel Mare și Sfânt”; dr. Vitalie Răileanu, director, Filiala „Onisifor Ghibu”; Alexandru Vakulovski, scriitor, publicist; Cristian Cosma, scriitor, editor, Editura „Casa de Pariuri Literare”; Moni Stănilă, poetă, publicistă.

În scuarul de la monumentul domnitorului Ștefan cel Mare și Sfânt a fost desfășurată expoziția de fotografii **Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” – 135 ani de la fondare** a maestrului fotograf, conf. univ. dr. în economie Vasile Șoimaru.

Pe Facebook utilizatorii au avut ocazia să participe la concursul *Cunoașteți Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”?*

Pentru cei ce se interesează mai mult de BM pe pagina *Echipa „Hasdeu”* ([www.hasdeu.md/informatii\\_profesionale/index.html](http://www.hasdeu.md/informatii_profesionale/index.html)) a instituției noastre au fost afișate „lecțiile zilei”: *Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”: 135 ani – inovare, dezvoltare, viitor* (L. Kulikovski) și *Logoul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”: ce și cum?* (G. Scobioală).

Manifestarea a atras circa 150 de participanți.

### **Mărti, 16 octombrie**

În incinta aceleiași filiale a avut loc conferința **Modelul experiențial de atragere și loializare a utilizatorilor**, susținută de Lidia Kulikovski, director general al BM „B.P. Hasdeu”. A urmat dezbateră postconferință: **REcîștigarea și loializarea utilizatorilor** (moderatori: dr. Lidia Kulikovski, director general al BM, și Vera Osoianu, director adjunct al BNRM).

Au intervenit: Elena Dabija (CAIE), Natalia Corghencea (Filiala Traian), Adriana Mihalache (Filiala „I. Mangher”), Margarita Șcelcicova (Filiala „M. Lomonosov”), Cristina Mamaiscaia (Filiala „Maramureș”), Elena Butucel (Filiala „Ovidius”).



Au atras atenția bibliotecarilor lansarea volumelor: **Biblioteca XXI: management & marketing** de Gheorghe Buluță și Octavian Mihail Sachelarie; **Bibliologi români: dicționar** de Gheorghe Buluță, Victor Petrescu și Emil Vasilescu; *Ghidul utilizatorului*. Au prezentat cărțile de specialitate: dr. Lidia Kulikovski, director general al BM; dr. Iurie Colesnic, șef, Serviciul studii și cercetări, Genoveva Scobioală, manager, Departamentul marketing.

Televizionalistul, directorul Departamentului de film de la TVR 1 **Cristian Tabără** a susținut conferința **Lectură. Cultură. Identitate**. În emisiunile sale televizate C. Tabără susține dezbaterile de idei pe marginea cărților valoroase și relevante. Revigorarea lecturii – prin toate metodele și mijloacele pe care ni le pune contemporaneitatea – reprezintă o urgență primordială atât pentru România, cât și pentru Republica Moldova. De data aceasta, maestrul C. Tabără s-a referit la carte prin prisma toleranței – în accepția creștină a termenului – dintre oameni, categorii sociale, națiuni, țări.

„Lecția zilei” – *Loializarea utilizatorului. Practici ale Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”* (L. Kulikovski).

Au fost înregistrați aproape 120 de participanți.

### Miercuri, 17 octombrie

Tot la instituția patronul spiritual al căreia este omul de cultură și patriotul român Onisifor Ghibu a avut loc colocviul **Scriitorul, editorul, profesorul, societatea civilă – partenerii bibliotecii în formarea și consolidarea deprinderilor de lectură ale cetățenilor** (moderatori: dr. Vitalie Răileanu, director, Filiala „O. Ghibu”, și Dumitru Crudu, director, Filiala „Ștefan cel Mare și Sfint”).

Au luat cuvântul **Vladimir Beșleagă**, scriitor; acad. **Nicolae Dabija**, poet, prozator, publicist; **Emilian Galaicu-Păun**, poet, traducător; și dr. conf. univ. **Victoria Fonari**, USM. S-a pus în discuție raportul scriitor (autor) – cititor, lecturile suplimentare ale adolescenților, problemele lexicului din scrierile contemporane, politica editării cărților, modalități de a scurta calea cărții de la editură la beneficiar, completarea bibliotecilor școlare cu literatură în limba română, comunicarea prin bloguri și alte mijloace oferite de internet, remunerarea muncii bibliotecarilor ș.a.

Într-o atmosferă distinsă a urmat conferința **Enciclopedia lui Mihai Eminescu**, susținută de criticul și istoricul literar acad. **Mihai Cimpoi**, unul dintre cei mai vechi și mai fideli parteneri și prieteni ai BM. Enciclopedia lui Mihai Eminescu

este o temă vastă. Cel mai mare poet al românilor este un caz de enciclopedism unic în lume. A fost ca model în multe științe: în filozofie, istorie, sociologie, economie, matematica, fizică, astronomie ș.a. Cunoștea mai multe limbi, consulta ziare din mai multe țări. Vroia să cunoască întreg Universul. A fixat în pătrate, sfere, ecuații cunoștințele sale. Intuiția l-a dus departe, depășind timpul în care a trăit... Dicționarul enciclopedic al acad. M. Cimpoi, elaborat de curînd, va completa, va îmbogăți *Eminesciana* contemporană. Administrația BM i-a acordat distinsului eminescolog o *Diplomă de excelență „Summa cum laude”* pentru contribuții excepționale la apărarea, promovarea și dezvoltarea valorilor spirituale românești la est de Prut, inclusiv prin fructuoase colaborări cu rețeaua și angajații BM „B.P. Hasdeu”.

Marcînd evenimentul aniversar de 135 de ani de la fondarea BM, directorul general al BM dr. Lidia Kulikovski i-a menționat pe **cei mai buni parteneri și donatori** ai instituției, cărora li s-au înmînat trofee și certificatele corespunzătoare.

Printre partenerii devotați Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” se numără: Catedra de biblioteconomie și asistență informațională, USM; editurile „Litera” și „Știința”; Casa Editorial-Poligrafică „Bons Offices”; Redacția literară a TVM, ziarele *Literatura și arta și Timpul*; SA „Moldpresa”; Centrul de zi și activități „Start” pentru persoane cu dizabilități de intelect; Clubul Internațional de training și formare profesională; Casa-muzeu „A.S. Pușkin”; Societatea „Prosvita – Taras Șevcenko”; Unitatea militară nr. 1001 a trupelor de carabinieri; Valentina Butnaru, președintele Societății „Limba Noastră cea Română;” Zinaida Izbaș, redactor-prezentator, Radio Moldova;



Alexandra Tănase, Liceul Teoretic „Gaudeamus”; Larisa Nuță, Liceul Teoretic „Ștefan cel Mare și Sfânt”; Eugenia Budău, Liceul Teoretic „N. Iorga”; Oxana Bondarciuc, președintele Societății „Primăvara Poloneză în Moldova”; Tudor Zbârnea, director, Muzeul Național de Arte Plastice; Mihai Ursu, director, Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală; dr. hab. Eugen Sava, Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei; părintele Viorel Cojocaru, Biserica „Sf. Apostoli Petru și Pavel”; Nirela Caranfil, Artistă a Poporului; Paulina Zavtoni, Artistă a Poporului; dr. în economie Vasile Șoimaru, maestru fotograf; Ștefan Popa, pictor, grafician; Nicolae Rusu, scriitor; Iulian Filip, poet; ș.a.

Cei mai buni donatori au fost desemnați: editurile „Gunivas” (director Nicolae Guțanu), „Magna-Princeps” (director Ioan Mânăscuță), „Bibliotheca” (Tîrgoviște); Fundația Cărții (director Claudia Balaban); criticul și istoricul literar acad. Mihai Cim-



poi; membrul corespondent al AȘM, dr. hab. în istorie Valeriu Pasat; Sasha Lupescu, scriitor, cineast (România), ș.a.

Tatiana Borodată, bibliotecar principal, Departamentul marketing, a prezentat bilanțul concursului **Creativitate bibliotecarilor și a utilizatorilor: carte și bibliotecă (lucrări manuale)**. Juriul (Victoria Rusu, meșter popular, președinte; membri: L. Kulikovski, L. Pânzaru, T. Coșeriu, G. Scobioală), în urma examinării lucrărilor prezentate, a adoptat în unanimitate decizia de a acorda următoarele premii:



- Premiul I – Veronica Potâng (800 lei);
- Premiul II – Tamara Lungu (600 lei);
- Premiul III – Diana Taran (400 lei).

Au fost acordate și 10 premii de încurajare a câte 200 de lei pentru fiecare obiect prezentat: Mila Șeremet și Alexandra Belih; Tatiana Borodatii, Elena Beleuță, Alexandra Cristea, Angela Todiță, Nadejda Mateiciuc, Ludmila Cetvericov, Dașa Cuba și Marina Vornic, Irina Gorbaciov, Nina Bejan ș.a.

„Lecția zilei” prezentă pe pagina web – *Concursuri: metode inovative de creare și consolidare a identității* (G. Scobioală).

Serviciul corespunzător a înregistrat 110 participanți.

### Joi, 18 octombrie

La Biblioteca Publică de Drept cei prezenți au asistat la talk-show-ul **Biblioteca 3.0** (moderatori: Ludmila Pânzaru, director adjunct al BM, și Carolina Gâscă, bibliotecar principal, CID „Chișinău”).

Au răspuns invitației să participe în dezbateri Victor Ciobanu, cineast, și Nicolae Apostu, blogger (virtual).

Întrebările adresate participanților au fost următoarele:

1. *Considerați că fenomenul 2.0 a contribuit la eficientizarea bibliotecii? În prezent se vorbește deja despre **Web 3.0, Biblioteca 3.0**. Cum vedeți evoluția bibliotecii în acest context?*

2. *Problemele abordate de biblioteci pe bloguri, rețele sociale sînt relevante pentru societate?*

3. *Ce ar trebui să facă bloggerii din biblioteci pentru a atrage o mai mare audiență?*

4. *Bloggerii sînt numiți deja a cincea putere în stat. Din cele ce ați scris pînă acum, ce a avut o rezonanță deosebită în societate?*

Comunitatea biblioteconomică a fost receptivă, punînd în discuție problemele cu care se confruntă la ora actuală instituțiile bibliotecare și, desigur, bibliotecarii în activitatea lor zilnică, deloc ușoară cînd pe deasupra mai bîntuie vînturile crizei economice mondiale. Au ținut să-și expună părerile și sugestiile: dr. Lidia Kulikovski, director general al BM; Vera Osoianu, director adjunct, Biblioteca Națională a RM; dr. Nelly Țurcan, prodecan, Facultatea de jurnalism și științe ale comunicării, USM;





Eugenia Bejan, director adjunct, Biblioteca Națională pentru Copii „Ion Creangă”; Tatiana Baltag, șef oficiu, CID „Chișinău”; Irina Tutun, bibliotecar principal, Filiala „L. Rebreanu”; Gabriela Bulduma, șef serviciu, CID „Chișinău”; Lucreția Picu (Pitești), Corina Apostoleanu (București).

Ne bucură faptul că de acum la BM „B.P. Hasdeu” avem elemente de Biblioteca 3.0 (cu toate că în republică există biblioteci care nu sînt nici 1.0). Fenomenul a transformat activitatea BM, ea devine o instituție umanocentrică. Dacă Biblioteca 2.0 se axează pe socializare, apoi Biblioteca 3.0 – pe conținut, fiind bazată pe tehnologiile modernizate. Crearea conținuturilor va deveni în curînd problema primordială a bibliotecii noastre (concepută cu o nouă viziune). Biblioteca nu se va implica în politică, ci în educație, cultură; în necesitățile personale și sociale ale chișinăuienilor. Scopul bibliotecarilor este să facă viața concetățenilor noștri mai plină.

În aceeași zi au fost anunțate totalurile concursurilor 1) de videoclipuri **Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” – Biblioteca 3.0** și 2) **Cel mai bun blog al anului în rețeaua BM** (moderator: Ludmila Pânzaru, director adjunct al BM).

Juriul concursului de videoclipuri, format din Victor Ciobanu, cineast, președinte, și membrii: L. Kulikovski, L. Pânzaru, Vl. Pohlă, V. Rusnac și V. Rusu, a decis să se acorde:

- Premiul II – Filialei „L. Rebreanu” (600 lei);
- Premiul III – Filialei A. Donici (400 lei).

Cu premii de încurajare (a cîte 200 lei) s-au ales: filialele „A. Mickiewicz”, N. Titulescu, A. Russo. Premiul I nu a fost acordat.

Doritorii să vizioneze videoclipurile le pot accesa pe pagina *Echipa „Hasdeu”* sau pe contul BM de pe YouTube.

Concursul *Cel mai bun blog al anului în rețeaua BM* a fost organizat pentru prima dată. La categoria *Cel mai creativ blog*

au învins, conform datelor juriului format din L. Kulikovski, președinte, și membrii: L. Pânzaru, T. Coșeriu, M. Harjevschi, Vl. Pohlă și V. Rusu:

- Premiul II – Filiala „Maramureș” (600 lei);
- Premiul III – Biblioteca „I. Mangher” (400 lei).

Premiul I nu a fost acordat. Filiala „Ștefan cel Mare și Sfînt” a obținut un premiu (200 lei) de încurajare.

La categoria *Cel mai profesional blog* cîștigători au devenit:

- Premiul I – CID „Chișinău” (1000 lei);
- Premiul II – Biblioteca de Arte „Tudor Arghezi” (800 lei);
- Premiul III – Centrul de Informare Europeană (600 lei).

Premii de încurajare (a cîte 200 lei) au revenit: CAI „Eminescu”, filialele „L. Rebreanu”, „A. Mickiewicz” ș.a.

Cu mult interes a fost ascultată prelegerea **Cărți și lectură**. A conferențiat **Gheorghe Erizanu**, scriitor, editor, director al Editurii „Cartier”. E important la ora actuală ca bibliotecile să știe cum să-și păstreze activitatea. În ultimii ani valorile s-au depreciat, altele s-au distrus. Cărțile bune au rămas marginalizate. Pentru a atrage la lectură copiii și adolescenții trebuie să cunoaștem felul lor de a fi, de a interacționa cu maturii. Dacă bibliotecile nu dețin



în colecțiile lor cărțile care îi pot atrage pe aceștia în sălile de lectură, nu vom obține rezultate îmbucurătoare la acest capitol.

„Lecția zilei” prezentă pe pagina web – *Biblioteca Municipală 3.0* (L. Pânzaru).

Au participat 100 de persoane.

### Vineri, 19 octombrie

Hotelul „Codru” (Sala Albă) a găzduit participanții la conferința **Inovare pentru viitor: REgândire, REdesign, REvitalizare, REinventare, RECâștigare** (moderator: Lidia Kulikovski, director general al BM „B.P. Hasdeu”).

Au prezentat comunicări: dr. **Lidia Kulikovski** (*Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” – o zidire colectivă, o instituție edificatoare a Chișinăului*); **Elena Butucel**, director, Filiala „Ovidius” (*Fortificarea și consolidarea sistemului comunicării „Adolescentul & cartea”*); **Ludmila Corghenci**, director adjunct, DIB ULIM (*Parteneriate, colaborări, comunicare profesională – motivare, interese și impact*); dr. **Nelly Țurcan**, prodecan, Facultatea de jurnalism și științe ale comunicării, USM (*Biblioteca publică în mediul digital: provocări și strategii de supraviețuire*); **Valentina Topalo**, șef serviciu, Biblioteca Științifică a Universității

de Stat „A. Russo”, Bălți (*Colaborări creative internaționale în beneficiul universităților bălțeni*); Liliana Juc, șef oficiu, Filiala „Târgoviște” (*Cluburile de lectură – modalitate de educare a lecturii la Filiala „Târgoviște”*); Aliona Țirlan, director, Biblioteca de Arte „T. Arghezi” (*Filiala de Arte „T. Arghezi” – platformă pentru valorificarea și promovarea artei și culturii basarabene*); Natalia Mușet, bibliotecar, Centrul de Informare Europeană (*Clubul „Euro-pragmaticii” – o cale mai simplă de integrare a tinerilor din Republica Moldova în familia europeană*); Tatiana Ischimji, bibliotecar principal, Filiala „I. Mangher” (*Cartea veche și rară – patrimoniul cultural al poporului evreu*); Vlad Pohilă, șef, Serviciul redacțional (*Educarea culturii scrisului la bibliotecarii Bibliotecii Municipale*).

În 135 de ani de existență, prin tradiție și inovație, prin neobosită căutare, BM „B.P. Hasdeu” s-a transformat și se deosebește de celelalte instituții similare. Ea a păstrat vie activitatea bibliotecară în cele mai nefaste vremi și cu siguranță că își va continua cursul dat, fiindcă este cel corect. Aspirațiile BM au fost întotdeauna de a fi o instituție modernă. Toate s-au reușit prin contribuții ale bibliotecarilor, care au



muncit pentru a înmulți performanțele ei (cifrele indicatorilor sînt o dovadă grăitoare!). Există spațiu de manevră pentru fiecare. BM „B.P. Hasdeu” este o echipă puternică, rămîne numai să o păstrăm pentru viitorul nostru care vine destul de tumultuos. Să ne ținem de cuvînt, fiindcă biblioteca totuși este o minune a lumii.

În Sala Roz a hotelului au fost expuse cele 18 postere-proiecte și 30 de postere-comunicări ale colaboratorilor noștri. Juriul a fost compus din: N. Țurcan (președinte), L. Pânzaru, T. Coșeriu, G. Scobioală. Învingătorii, care au elaborat postere-proiecte, s-au dovedit a fi:

- Premiul I – Margarita Șcelcicova, Filiala „M. Lomonosov” (1000 lei);
- Premiul II – Oxana Andreev, Filiala „A. Mickiewicz” (800 lei);
- Premiul III – Tatiana Hristova, Filiala „I. Mangher” (600 lei).

Premiile de încurajare (a cîte 300 lei) au revenit următorilor bibliotecari: Parascovia Onciu, Filiala „Transilvania”; Cristina Mamaiscaia, Filiala „Maramureș”; Victoria Ciobanu, Filiala „Ovidius”.

Pentru posterele-comunicări Premiul I nu s-a acordat. Celelalte premii – după cum urmează:



- Premiul II – Margarita Șcelcicova, Filiala „M. Lomonosov” (800 lei);
- Premiul III – Olga Tulbure, Biblioteca Publică de Drept (600 lei);
- Premiul III – Alla Deresco, Filiala „I. Mangher” (600 lei).

Cîte 300 de lei pentru încurajare au revenit pentru: Ecaterina Nedzelschi, Filiala „A. Mickiewicz”; Irina Tutun, Filiala „L. Rebreanu”.

A urmat conferința dr. **Teodora Fîntînar**, director, Biblioteca Județeană „Duiliu Zamfirescu” Vrancea (Focșani, România) cu tema: **Cartea și lectura. Fața ianusciană a profesiei noastre**. Profesioniștii devenim numai prin lectură. Invitație la lectură și studiu: *Nu sperați că veți scăpa de cărți* de



Jean-Claude Carrière și Umberto Eco, *Arta de a citi* de Émile Faguet, *Recitirea* de Matei Călinescu, *ABC-ul lecturii* de Erza Pound, *Practica scrisului sau experiența lecturii* de Lucian Raicu, *O lume fără cărți* de Nicolae Manolescu, *Cărți pascale sau despre necesitatea unui manual al perfectului cititor* de Mircea Eliade, *Mathesis sau bucuriile simple* de Constantin Noica ș.a.

„Lección zilei” prezentă pe pagina web – *Lecturi pentru manageri. Din publicațiile aniversare ale BM* (L. Kulikovski).

S-au înregistrat peste 150 de participanți.

### Sîmbătă, 20 octombrie

Filiala „Transilvania” a deschis ușile pentru a primi participanții la colochiul **Activitatea științifică a bibliotecii publice** (moderator: Iurie Colesnic, șef, Serviciul studii și cercetări).

Au prezentat comunicări: Iurie Colesnic (*Activitatea de cercetare a BM „B.P. Hasdeu”, activitate prioritară de valorificare a patrimoniului cultural chișinăuian*); dr. Lidia Kulikovski, director general al BM (Bi-

blioteca Municipală – laborator de cercetare biblioteconomică); dr. Nelly Țurcan, prodecan, Facultatea de jurnalism și științe ale comunicării, USM (*Evoluția metodologiei de bibliografiere la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”*); Ludmila Pânzaru, director adjunct al BM (*Activitatea de cercetare la CID „Chișinău”*); Gabriela Bulduma, șef serviciu, CID „Chișinău” (*Activitatea editorială a Bibliotecii Municipale: analiză și sinteză*); Claudia Tricolici, bibliotecar principal, CID „Chișinău” (*Greșeli comune în elaborarea publicațiilor bibliografice*); Pavel Balmuș, Centrul de Hasdeologie, BM (*Preocupări științifice ale Centrului de Hasdeologie în anii 2007-2012*).

Bibliograful notoriu **Ion Șpac** a susținut conferința **Bibliografia în viața mea**. Discuția s-a axat preponderent pe subiectul lucrărilor bibliografice ce țin de literatura, cultura și istoria Basarabiei interbelice. Una dintre ultimele lucrări ale lui I. Șpac este *Pagini de istorie a presei periodice basarabene* (2010), pe care a prezentat-o participanților la colochiul.





A urmat lansarea proaspătului număr (3) din anul curent al revistei de biblioteconomie și științe ale informării **BiblioPolis**, prezentată de **Lidia Kulikovski**, director general al BM, și **Vlad Pohilă**, redactor-șef al acesteia.

„Lecțiile zilei” prezente pe pagina web – *Activitatea științifică a bibliotecii publice. Experiențe ale BM „B.P. Hasdeu”* (L. Kulikovski) și *Activitatea de cercetare la CID „Chișinău”* (T. Foiu).

În total – 60 de participanți.

### **Duminică, 21 octombrie**

În ultima zi a cascadei de festivități au avut loc un șir de activități de informare pentru utilizatori.

Utilizatorii au avut ocazia să viziteze expoziții de cărți cu tema: **Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” – o instituție indispensabilă comunității**.

În toate filialele au avut loc **reviste bibliografice** (*Autografe de la scriitori (în cărțile cu dedicații)*); *Cronica bibliotecii*. *Biblioteca Municipală în oglinda presei: 1877-2012*; *Publicațiile filialelor – contribuție la imaginea de ansamblu a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”* și **ore de informare** (*Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” în istoria Chișinăului*; *Breviar bibliografic online: biblio-*

*grafiele Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” prezentate în revista „BiblioPolis”*).

S-a făcut bilanțul concursului de pe Facebook *Cunoașteți Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”*?

Total participanți în filiale – aproximativ 300.

\* \* \*

Astfel, calculele noastre confirmă participarea pe parcursul săptămânii aniversare a circa o mie de utilizatori și oaspeți ai BM. Dintre aceștia din urmă menționăm: reprezentanții Bibliotecii Naționale a RM, de la bibliotecile universitare, școlare de la Chișinău (inclusiv de la bibliotecile din suburbii), precum și de la Bălți, Ungheni, Orhei, Soroca, Ialoveni, Telenești, Călărași, Strășeni, Rezina, Comrat, alte centre raionale.

Promovarea serviciilor BM s-a făcut pe măsura decontării surselor financiare în acest scop. Departamentele abilitate au bucurat participanții oferindu-le pungi, pixuri, creioane, radiere, carnete, portmonee pentru carduri și diverse suvenire.

Reflectarea manifestărilor în mass-media au efectuat-o: redacțiile culturale ale TVM, TV7, Radio Moldova, Radio *Vocea Basarabiei*, ziarele *Timpul*, *Univers Pedagogic Pro*, revista „*a*” *Mic* ș.a. Pe microbuzele rutelor 122, 188 și 192 din capitală a fost plasată reclama BM.

Putem trage concluzia că ziua de naștere a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” a fost marcată precum merită o instituție de 135 de ani, o instituție cu o deosebită valoare pentru comunitate. A fost o sărbătoare de suflet – aceasta a simțit-o fiecare participant la evenimentul deja încheiat. Încă o dată societatea biblioteconomică și chișinăuienii și-a confirmat încrederea că BM „B.P. Hasdeu” lucrează pentru binele societății noastre, pentru a ne iubi plaiul, graiul matern, natura, părinții, copiii și tot ce e frumos pe lume.

## FILIALA „A. MICKIEWICZ” – HARNIC PROMOTOR AL CULTURII ȘI LITERATURII POLONE

*Ecaterina NEDZELSCHI,  
șef, Filiala „A. Mickiewicz”*

S-au scurs cinci ani de la inaugurarea Filialei „A. Mickiewicz” la Chișinău. A fost un eveniment cultural important pentru municipiu, îndeosebi pentru minoritatea etnică polonă. Susținuți de BM „B.P. Hasdeu”, de Ambasada Poloniei în RM, societățile polone „Wspolnota Polska”, „Pomoc Polakom na Wschodzie”, de polonezii Chișinăului, în 2007 am demarat munca de constituire a unui centru informațional și cultural polon.

Am stabilit priorități și direcții principale: formarea unei colecții de carte polonă, dezvoltarea relațiilor de parteneriat cu societățile și bibliotecile polone, organizarea cursurilor de studiere a limbii polone, atragerea la carte și lectură în limba maternă a etnicilor polonezi.

Timp de cinci ani am valorificat cultura, literatura, știința, tradițiile, istoria Poloniei. Ne-am străduit să apropiem cultura acestor două popoare – polonezi și români basarabeni –, să ne îmbogățim reciproc, să păstrăm limba și obiceiurile strămoșilor și cele noi, să educăm o generație avansată, creativă, bine informată, cu perspective clare.

Pentru a realiza cu succes scopurile propuse și pentru a diversifica serviciile, în fiecare an am realizat câte un proiect cu finanțare externă.

### 2007

- Deschiderea filialei polone „A. Mickiewicz”. Dotare din partea Poloniei cu trei calculatoare, un scanner, o imprimantă, centru muzical.
- Lansarea Clubului „Dzień dobry, Polsko!”.

### 2008

Proiect cu finanțarea Fundației „Wspolnota Polska” – cinci calculatoare, o imprimantă. Extinderea colecției de carte polonă.

### 2009

- Obținerea prin proiect a TV LG, DVD, ecran.
- Donație de carte polonă pentru copii, din orașul Mikołów.
- Cursuri de studiere a limbii polone.

### 2010

- Anul Fryderyk Chopin, lansat de UNESCO (200 ani de la naștere).
- Institutul Polonez din București face o donație de peste 200 exemplare de cărți și materiale audio-vizuale în limba polonă.
- Filiala „A. Mickiewicz” a deschis blogul *Polonistica*.

### 2011

- Anul Czesław Miłosz, laureat al Premiului Nobel pentru literatură (100 de ani de la naștere).
- Donație de carte polonă din partea Institutului Cărții din Varșovia, a familiei ambasadorului Bogumił Luft, a Fundației „Pomoc Polakom na Wschodzie” și a Editurii „Czarne”.

### 2012

Participare activă în suita manifestărilor aniversare organizate de BM „BP Hasdeu” la cei 135 ani de tradiții și inovație. Echipa Filialei „A. Mickiewicz” devine

deținătoare a patru diplome de mențiune în cadrul concursurilor: 1) de videoclipuri, 2) *Cel mai profesionist blog*, 3) *Cel mai bun poster-comunicare* și 4) locul doi pentru posterul-proiect.

12-18 noiembrie: Săptămîna uşilor deschise, prilejuită de aniversarea a cincea a Filialei „A. Mickiewicz”.

Avînd drept scop promovarea culturii și literaturii polone, biblioteca și-a ales două direcții principale de activitate:

- acces la informație în limba maternă a utilizatorilor de origine polonă;
- familiarizarea tuturor celorlalți interesați cu patrimoniul cultural al Poloniei.

Dialogul interetnic l-am susținut prin Clubul „Dzień dobry, Polsko!”.

Programul clubului a fost gîndit astfel, ca toți utilizatorii de alte naționalități să se documenteze despre Polonia: țara și oamenii ei, viața și cultura poporului polon, scriitorii polonezi, colaborarea Poloniei cu Republica Moldova, străduințele comune în constituirea societății democratice. Numim cîteva teme ale ședințelor clubului:

- *Constituția Poloniei – cea mai veche în Europa (1791)*;
- *Ziua Independenței Republicii Polone*;
- *Relații moldo-polone de secole*;
- *Urme poloneze în Moldova*;
- *Polonezii Chișinăului*;
- *Moștenirea spirituală a Poloniei*;
- *Scriitori polonezi – laureați ai Premiului Nobel etc.*

O modalitate de a livra informația despre diverse domenii de cultură polonă au fost: semnele de carte și pliantele *J. Korczak*, *N. Copernic*, *A. Mickiewicz*, *Bolesław Prus*, *Cărți poloneze jubiliare*, *Cărți cu autografe*, *Polonezi celebri*, *Czesław Miłosz – poet și filosof etc.*

Din anul 2010 avem grijă de a plasa permanent materiale pe blogul *Polonistica*. Conținutul blogului este axat pe multiculturalism. Aici, cititorii pot găsi in-



formații despre activitățile culturale care se desfășoară în incinta Filialei „A. Mickiewicz”, cărți noi din Polonia puse în circuit, un ciclu de articole *Descoperă Polonia*, lista partenerilor din Polonia și Moldova, ediții bilingve polono-române, expoziții virtuale, umor etc.

Un nou proiect de serviciu electronic este *Poezia polonă a săptămînii*. Serviciul are o dublă valoare: valorificarea operei poetice polone, educarea gustului literar și promovarea blogului.

Timp de cinci ani am fost susținuți și ajutați de parteneri fideli: din partea Poloniei „Wspolnota Polska”; „Semper Polonia”, „Pomoc Polakom na Wschodzie”, Biblioteca Municipală din Varșovia, Biblioteca Publică din or. Mikołów și societățile polone din Moldova: „Polska Wiosna w Mołdowie”, Liga femeilor poloneze, Uniunea Tineretului polonez, „Odrodzenie”, Ambasada Poloniei la Chișinău, revista *Jutrzenka*.

Filiala „A. Mickiewicz” a participat la toate activitățile culturale organizate de Biroul Relațiilor Interetnice și de Societățile polone. Am fost prezenți la Festivalul culturii polone, edițiile X-XVI, la Festivalul *Unitate prin diversitate*, la Conferința *Czesław Miłosz* (2011), la lansări de carte polonă, la Salonul Internațional de carte pentru copii și tineret (anii 2010, 2011, 2012) – cu expoziții de carte, standuri foto, materiale promoționale, articole în revista *Jutrzenka*.

Sînt evenimente care unesc comunitatea și pun accent pe valorile europene. O atenție specială oferim picilor din familii de origine polonă. Matinee, ore de povești polonă, concursuri de poezie au avut loc în incinta filialei și au fost organizate împreună cu părinții copiilor și cu *Liga femeilor poloneze*. Despre această experiență de promovare a lecturii în familie și despre realizarea Proiectului *Polonezii citesc copiilor*, lansat în Polonia în 2008, am vorbit la Conferința în cadrul *Salonului de carte pentru copii și tineret* (2011).

Utilizatorii interesați pot obține informații specializate în limba polonă și despre Polonia accesînd:

- fondul de referință în limba polonă (enciclopedii, dicționare, ghiduri, pliante);
- colecția pe domenii, beletristică și cărți pentru copii, casete audio și CD;
- rețeaua internet prin intermediul a trei calculatoare disponibile – utilizatorilor le sînt recomandate adresele web ale site-urilor polone;
- catalogul electronic al cărților polone din colecția Filialei „A. Mickiewicz”;
- cărți polone cu autografe donate bibliotecii;
- expoziții tradiționale și virtuale despre Polonia.

Despre urme poloneze în Moldova și despre polonezii Chișinăului, utilizatorii pot citi în revista *BiblioPolis* (din anii 2008-2012). Un ciclu de articole a fost consacrat lui Valentin Wojciechowski (arhitect), Tadeusz Malinowski (savant), Jan Cicinowski (regizor), Dumitru Zambîțchi (matematician), Oxana Bondarciuc, președintele Societății „Polska Wiosna w Mołdowie”, Igor Zavaliski, colonel. Ciclul de articole va fi continuat.

Fiind bibliotecă de carte polonă, ne bazăm pe educația multiculturală a publicului, respectăm principiul egalității de

șanse și toleranță. Biblioteca este deschisă pentru toți utilizatorii din comunitatea chișinăuană și nu numai, fără deosebire de naționalitate, origine etnică, apartenență politică și tratează egal toți utilizatorii.

Disponem de literatură română (52 %), universală (43,5 %), polonă (4,5 %).

Invităm cu regularitate la bibliotecă personalități marcante, oameni talentați, cunoscuți în societate – scriitori, savanți, pictori, ziariști, artiști emeriti. Dintre aceștia amintim: scriitorii G. Furdui, I. Țurcanu, C. Partole, P. Eșanu, A. Korkina, M. Mardare, I. Colesnic, Vl. Pohilă, artistele M. Ivanuș, N. Caranfil, profesorii și savanții V. Șoimaru (economist), D. Zambîțchi (matematician), L. Zabolotniaia, Anatol Petrencu, Ion Chirtoagă (istorici), oaspeți din Varșovia, Zielona Góra, Poznań, Lublin etc.

De la deschiderea bibliotecii și pînă în prezent am avut susținere din partea BM „B.P. Hasdeu”, în persoana dnei director general Lidia Kulikovski, directorilor adjuncți L. Cîșlaru, T. Coșeriu, L. Pânzaru, colegilor profesioniști.

Mulțumim mult ambasadurilor polone la Chișinău Piotr Marciniak (2005), Krzysztof Suprowicz (2006-2009), Bogumił Luft (2010-2011), Artur Michałski (2012) – pentru bunăvoința și sensibilitatea cu care ne-au tratat.

Polonia a pus umărul la crearea în R. Moldova, la Chișinău, a unei biblioteci de tip european și la informatizarea ei.

Filiala „A. Mickiewicz”, ocupă un loc meritat în rețeaua filialelor BM, sîntem cunoscuți, apreciați, vizitați de un public larg din Chișinău.

Imaginea bibliotecii, calitatea serviciilor prestate, fluxul informațional sînt asigurate de echipa din cinci persoane devotate profesiei, responsabile, creative, inteligente, bine instruite, cu dorința de a fi utile comunității.

Munca noastră este apreciată la justa ei valoare de conducerea BM „B.P. Hasdeu”, de Ambasada Poloniei la Chișinău, de or-



ganizațiile poloniste de la Varșovia și din R. Moldova. Credem însă că nu mai puțin contează nota înaltă pe care ne-o dau, zi de zi, cititorii noștri, care trec cu interes, dar și cu bucurie, pragul Filialei „A. Mickiewicz”, mulți exprimându-și sincer mândria de a se implica în opera de familiarizare cu cultura poporului ce i-a dat lumii pe Kuczkiewicz și Kościuszko, Chopin și Skłodowska-Curie, Karol Wojtyła (Papa Ioan-Paul II) și Andrzej Wajda...

\* \* \*

**P.S.** Pe data de 3 decembrie 2012 Biblioteca de cultură și literatură polonă „A. Mickiewicz” a fost vizitată de Bronisław Komorowski, Președintele Poloniei, și Nicolae Timofti, Președintele R. Moldova.

Înalții oaspeți au depus flori la placa comemorativă instalată pe fațada bibliotecii în memoria lui Lech Kaczyński, Președintele Poloniei, și a celor 95 de persoane decedate în catastrofa aviatică de la Smolensk, în 2010.

Bronisław Komorowski și Nicolae Timofti au fost întâmpinați, în bibliotecă, cu flori, de către copii în costume naționale poloneze.

Oaspeții au luat cunoștință de aspectul bibliotecii, au trecut prin secțiile copii, împrumut și sala de lectură. Bronisław Komorowski s-a interesat câți cititori avem, câți din ei sunt polonezi, care literatură polonă este mai solicitată, de care cărți avem nevoie.

În sala de lectură pictorul-amator Karl Ilinițchi a făcut cadou oaspeților: Domnului Președinte al Poloniei – Stema orașului Chișinău, iar Domnului Președinte al Moldovei – o gravură în lemn.

Înalții demnitari de stat s-au oprit la standul cu literatura polonă și la expoziția „Odkryj Polskę”.

Șefa filialei Ecaterina Nedzelschi, care a condus oaspeții prin bibliotecă, a făcut cadou din partea bibliotecii Președintelui Poloniei Bronisław Komorowski antologia *Chișinăul în literatură*, editată de BM „B.P. Hasdeu” în 2011 și consacrată aniversării a 575-a a Chișinăului. În această antologie a fost inclus și fragmentul din cartea scriitorului polonez Andrzej Stasiuk *Călătorind spre Babadag*, care cuprinde impresiile autorului despre Chișinău.

La finele vizitei Bronisław Komorowski a semnat în *Cartea de Onoare a Bibliotecii „A. Mickiewicz”*: **„Na pamiątkę wizyty w tym ważnym miejscu polskiej obecności w Kiszyniowie. 3.12.2012.”** [În semn de amintire despre vizitarea acestui loc important al prezenței polone la Chișinău.]

Bronisław Komorowski a făcut bibliotecii polone „A. Mickiewicz” o donație de circa 150 de cărți și CD-uri: dicționare, enciclopedii, ghiduri de conversație, proză și poezie contemporană polonă, cărți pentru copii.

Înalții oaspeți ne-au dorit succese în activitatea de zi cu zi. Bronisław Komorowski și Nicolae Timofti au fost însoțiți de echipa Ambasadei Poloniei la Chișinău, reprezentanți ai mass-media din Polonia și din R. Moldova, ai administrației locale, ai comunității polonezilor din Chișinău.

E.N.



# CENTENARUL PRIMEI BIBLIOTECI PUBLICE A ORAȘULUI FOCȘANI: O SĂRBĂTOARE CA LA CARTE CU POVEȘTI DE TOAMNĂ

Tatiana COȘERIU,  
director adjunct al BM „B.P. Hasdeu”

Biblioteca Județeană „Duiliu Zamfirescu” Vrancea, anul acesta a împlinit un centenar de serviciu public pentru comunitatea vrânceană. De la primele forme de organizare a lecturii publice pe lângă Societatea Culturală „Unirea” astăzi a ajuns o instituție recunoscută la nivel de țară și peste hotarele ei. Echipa exigentă, în sensul cel mai bun al cuvântului, a depus eforturi susținute pentru a deveni o instituție notorie cu servicii și oferte pe măsura cerințelor din partea cetățenilor. Alinierea la rigorile internaționale, răspunsul adecvat și viabil la necesități, comunicarea eficientă pe orizontală și pe verticală, implementarea logică a elementelor inovatoare, relații puternice cu utilizatorii și fondatorii au oferit Bibliotecii Județene „Duiliu Zamfirescu” Vrancea avantaje competitive. De fiecare dată această bibliotecă este descoperită din nou prin modelele creative și ingenioase de abordare a cărții și lecturii.

Directorul Bibliotecii Publice din Focșani Al. Lasarov-Moldovanu, în darea de seamă 1 ianuarie 1922 – 31 decembrie 1922 menționa: „Începutul cel sănătos însă – să se știe – a fost făcut. Aceasta este esențial. Toate celelalte vor veni de la sine, ca o firească țesătură din acest început.”<sup>1</sup> Începutul temeinic a conturat succesul și a fost consolidat pe baze solide. Aceasta a plămuit încrederea comunității și implicarea constructivă a personalului bibliotecii.

<sup>1</sup> CRĂCIUN, Veronica. *Biblioteca Publică din Focșani. Incursiune monografică 1912-1945* / Biblioteca Județeană „Duiliu Zamfirescu” Vrancea. Focșani, 2012, p. 3.



Centenarul Bibliotecii Județene „Duiliu Zamfirescu” Vrancea a adunat multă lume pentru a împărtăși și a demonstra poveștile de succes. De fapt, toate evenimentele au fost organizate ca o poveste cu diverse personaje care au învățat împreună lucruri frumoase. Ediția a opta a Tîrgului de carte de la Focșani a consunat perfect cu centenarul. Toate evenimentele s-au desfășurat în perioada 25-27 octombrie 2012, într-o toamnă caldă și multicoloră.

Pe parcursul celor trei zile în orașul Focșani toate drumurile duceau spre Galeriile de Artă. Spotul despre toate eveni-

mentele se auzea pe bulevardul central și străzile adiacente. La eveniment s-au adunat reprezentanți ai autorităților locale și județene, partenerii și utilizatorii bibliotecii. Fiecare și-a depănat din ghemul amintirilor rolul bibliotecii în viața lor.

Alegerea corectă a spațiilor de desfășurare a acțiunilor a asigurat coerență, a adăugat valoare și prestigiu. Astfel, deschiderea oficială a Tîrgului de carte și a suitei de evenimente dedicate centenarului, lansările și prezentările de carte, întîlnirile cu scriitorii focșăneni, derularea proiectelor s-au efectuat la Galeriile de Artă. Colocviul *De ce avem nevoie de biblioteci publice? Ideea de bibliotecă astăzi s-a ținut în sala mare a Consiliului Județean*. Iar întîlnirea emoționantă cu bibliotecarii de ieri și de astăzi – la Teatrul Municipal „Mr. Gh. Pastia”. Toate au provocat admirație, au impresionat prin climatul psihologic agreabil și au generat furori. Pentru a vă convinge de acest fapt voi relata în continuare cele mai reprezentative momente cu conotații plurivalente.

1. Colocviul *De ce avem nevoie de biblioteci publice? Ideea de bibliotecă astăzi* a adunat bibliotecari din județ și din țară, scriitori și parteneri fideli. Directorul general al Bibliotecii Naționale dr. Elena Târzișman a scos în evidență rolul bibliotecii publice în vederea valorificării patrimoniului local și a accentuat eficiența coordonării bibliotecilor din România. Proiectul *Vrancea arhaică – Vrancea de poveste*, portalul oamenilor de cultură originari din Focșani au argumentat aportul consistent al bibliotecii publice în prezervarea moștenirii culturale.

Președintele Asociației Naționale a Bibliotecarilor și Bibliotecilor Publice din România Dragoș Adrian Neagu, directorul Bibliotecii Județene „P. Istrati” din Brăila, a împărtășit primele preocupări ale asociației în noua componentă administrativă. Demersurile juridice privind statutul bi-

bliotecarului și bibliotecii în România, orientările strategice, dezvoltarea durabilă a bibliotecilor – sînt doar unele din ele.

Valorile și preocupările bibliotecilor din Finlanda au fost promovate de Raluca Man, redactor-șef al revistei *Biblioteca*. Directorul general al Grupului Editorial RAO Ovidiu Enculescu a propus desfășurarea la nivel de țară a proiectului *România citește* – 100 de autobuze vor deservi 100 de localități care nu au biblioteci, nu au acces la carte și lectură. Un astfel de proiect se realizează și la noi. Startul a fost dat de Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” prin Programul *Chișinăul citește o carte*, după care a fost preluat de Biblioteca Națională pentru copii „Ion Creangă” și extins la nivel de republică – *Moldova citește*.

Coordonatorul regional al Fundației IREX Bogdan Tache a propus revitalizarea bibliotecilor publice rurale prin atragerea la lectură a diferitor categorii de utilizatori după statutul socioprofesional și după vîrstă.

Importanța și rezultatele parteneriatelor au fost prezentate de către bibliotecarii de la Casa Corpului Didactic, iar impactul educației informaționale de participanții la cursurile de formare continuă pentru pensionari. Margareta Tătăruș, coordonator și trainer la Centrul de Formare al Bibliotecii Județene „D. Zamfirescu” Vrancea, a promovat politica de formare a bibliotecarilor vrînceni, ariile geografice de acumulare a cunoștințelor și durabilitatea celor învățate prin organizarea acțiunilor de educare informațională a rezidenților. Recunoștința pentru aportul considerabil la dezvoltarea personală a fost menționată de către voluntari.

Lansările și prezentările publicațiilor *Caragiale și Galațiul*, revista *Lector*, monografia *Biblioteca Publică din Focșani. Incursiune monografică 1912-1945* – au completat cele expuse și au adus candoare muncii de bibliotecar.



Monografia *Biblioteca Publică din Focșani. Incursiune monografică 1912-1945* a apărut sub egida Bibliotecii Județene „Duiliu Zamfirescu” Vrancea cu sprijinul Consiliului Județean Vrancea. Autorul, Veronica Crăciun, a dedicat monografia tuturor bibliotecarilor, reflectând principalele etape de dezvoltare a bibliotecii – deschiderea primei biblioteci publice din orașul Focșani pînă în anii celui de-al Doilea Război Mondial. Structura lucrării denotă gradul înalt și aprofundat de cercetare. Cele trei părți reprezintă traiectoria istorică a bibliotecii publice argumentată prin documente, iar anexele foto completează datele. Coperta exprimă momentele importante din istoria bibliotecii: tipografia și librăria „A. Codreanu” la etajul căreia a funcționat un timp Cercul și Biblioteca studenților putneni (prima copertă) și memoriul Bibliotecii Publice către Primăria orașului Focșani (a patra copertă). Memoriul a pus temelia viitoarei Biblioteci Județene. Relatăm câteva secvențe din el: „Tendința noastră este să dăm orașului Focșani ca zestre o Bibliotecă Publică, care – fiind pusă absolut la îndemîna fiecăruia – va fi în același timp cea mai frumoasă podoabă culturală a acestui oraș, în care – dat fiind

însemnatul lui trecut istoric – ar fi trebuit de mult să fie deschisă o atare bibliotecă...”<sup>2</sup>

Numărul unu al revistei *Lector* din anul 2012 este dedicat centenarului inaugurării primei biblioteci publice din Focșani. Revista este publicată de către Biblioteca Județeană „Duiliu Zamfirescu” Focșani, Vrancea. Numărul reflectă file din istoria bibliotecii, realizările și proiectele in-

genioase. Directorul dr. Teodora Fintinaru face o privire „spre timpul nemăsurat al clepsidrei”<sup>3</sup> cu multe argumente și cu o abnegație deosebită. Iar Maria Cristina Olaru și Margareta Tătăruș relatează despre proiectele realizate. Cîștigătorii campaniei naționale de promovare a bibliotecii publice din România *Căutătorii de povești* ([www.cautatoriidepovesti.ro](http://www.cautatoriidepovesti.ro)), inițiată de *Biblionet* și susținută de Ministerul Culturii, TVR, Radio România, povestesc cum este percepută biblioteca din județul Vrancea. În tandemul tehnologiilor informaționale urmează informații despre organizarea și funcționarea bibliotecilor publice din Polonia. Contribuțiile împrumutului interbibliotecar (Claudia Hanganu), dezvoltarea serviciilor de bibliotecă (Titina-Maricica Dediu) sînt exemple de practici atractive pentru implementare cu impact durabil. Incursiuni istorice și literare – Duiliu Zamfirescu, Leon Kalustian, Nicolae Georgescu-Tistu – restituie momentele importante din viața orașului. Autori vrînceni stabiliți

<sup>2</sup> Ibidem, p. 11.

<sup>3</sup> FÎNTÎNARU, Teodora. *O sută de ani de la inaugurarea primei biblioteci publice din Focșani*. În: *Lector*, nr. 1, 2012, p. 1.

peste hotare, prezentarea tipografică și de conținut a cărților de altădată, apariții editoriale completează revista, contribuind la promovarea valorilor culturale.

Colocviul s-a dovedit a fi un for al bibliotecarilor prin abordarea elocventă și prin schimbul de opinii.

2. Proiectul *Biblioteca vie*, organizat de Biblioteca Județeană „Duiliu Zamfirescu” în parteneriat cu reprezentanții Consiliului Local al Tinerilor. Esența proiectului constă în înlocuirea cărților cu persoane publice, care vorbesc despre un subiect. Persoanele-experte au fost aidoma unor cărți. Cititorii ascultau și discutau de parcă răsfoiau filele cărților. Derulat pe parcursul a două zile, proiectul a valorificat următoarele subiecte: *Drumul în carieră, Dezvoltarea lobului drept și tehnici rapide de învățare emoțională, Arșița ploii, Viața unui cetățean român în sistemul militar, Îndeplinirea Țelurilor, Cariera de jurnalist, Cum mi-a schimbat teatrul viața, Tinerii și implicarea lor în comunitate, drumul spre performanță*. Consider o formă bună de promovare a educației de valoare prin exemple.

3. Două activități inedite *Dialoguri despre Carte și Bibliotecă și Bibliotecarii de ieri, mentorii de astăzi* au fost organizate într-un spațiu istoric – la Teatrul Municipal „Mr. Gh. Pastia”. O adevărată revelație a erudiției și frumosului. Reprezentanți ai diverselor generații – copii, adulți, persoane de vîrsta a treia – au fost prezenți pentru a asculta despre tandemul scrisului și cititului; cărții și bibliotecii. Personalități focșănene au relatat cu mare dragoste despre sprijinul bibliotecarului în munca asiduă a cercetătorului, scriitorului.

Bibliotecarii care au lucrat pe parcursul multor ani la Biblioteca Județeană „Duiliu Zamfirescu” au scos din albume fotografiile și au povestit fapte, istorii din viața cărții și bibliotecii. Reîntîlnirea a fost emoționantă, cu multe călătorii în trecut, fiind încununată cu „tortul centenar” și o cupă de șampanie. Sesiunea de premiere Cen-

tenar – *Biblioteca publică*, fotografierea în grup, filmul *Bibliotecarii de ieri și de azi – Tablou de familie* (<http://www.youtube.com/watch?v=EiTx5Gfflw>), concertul festiv al Corului „Pastorală” au adăugat plusvaloare evenimentului.

4. *Nocturna Cărții și Lecturii* – eveniment organizat pentru locuitorii orașului care în timpul zilei au fost la serviciu. Derulat între orele 18:00 și 24:00, acțiunea s-a bucurat de multă audiență. Participanții au avut parte de lansări de publicații, de prezentarea proiectului *Ochiul din bibliotecă*, de vizionarea filmelor documentare, de momente muzicale – toate fiind organizate în parteneriat (critici literari, instituții preuniversitare, Cercul Militar Focșani etc.).

Locuitorii orașului Focșani au avut posibilitatea să vizioneze următoarele filme documentare: *Retrospectiva Bibliotecii Județene Vrancea; Vrancea arhaică – Vrancea de poveste; Pelerinaj prin Vrancea arhaică – Biserici de lemn din Vrancea, Circuitul mănăstirilor din Vrancea, Circuitul monumentelor istorice din Vrancea, Vrancea – cultură, tradiție și folclor; Repere spirituale – măști de din Nereju. Meșteri și meșteșugari din Vrancea*.

5. *Vizita de documentare la Biblioteca Orășenească „Ana Georgescu” Odobești* – dialoguri profesionale Chișinău-Odobești. Au participat bibliotecarii din județul Vrancea și reprezentanții Echipei „Hasdeu”. Discuția s-a focusat pe: formarea profesională a bibliotecarilor, elaborarea bugetului instituțional, serviciile bibliotecii publice. Ideile noi au generat proiecte de viitor și au conturat ariile de intersecție a bibliotecilor. Orașul Odobești este o localitate „în care viața se învîrte în jurul viței-de-vie”<sup>4</sup> cu un trecut frumos.

<sup>4</sup> MUSCĂ, Romeo-Valentin. *Odobești, orașul viilor domnești: scurtă prezentare a celei mai cunoscute localități viticole din Țările Române*. Focșani: Editura Terra, 2009, p. 11.

Mulți copii au participat la concursul de creație literară pentru micuți „Oana-Diana Renea”. Premiul special a fost oferit de familia scriitoarei Oana-Diana Renea. Iar la cele două categorii – *Poezie și Proză* – câte șase premii din partea Bibliotecii Județene „Duiliu Zamfirescu” și SC Utilaje Construcții „Intercom” Focșani.

Închiderea festivă a manifestărilor a avut loc sub semnul unui vernisaj de pictură și al unei *Declarații* publice a grupului de sprijin cultural „Clubul Studenților Putneni”, un grup de inițiativă alcătuit din studenți, profesori, voluntari ai Bibliotecii Județene „Duiliu Zamfirescu” Vrancea.

Cu sprijinul Asociației de Filatelie și de Cartofilie din Vrancea au fost lansate plicuri dedicate Centenarului, pe care sînt imprimate imaginea bibliotecii de acum o sută de ani și bustul scriitorului Duiliu Zamfirescu. Fanfara Garnizoanei Focșani

în Grădina Publică a interpretat muzică de promenadă dedicată centenarului Bibliotecii.

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” a participat la cinci ediții ale Tîrgului de carte din Focșani. Comunicările și intervențiile noastre au promovat preocupările, angajamentele și realizările bibliotecii. Fiecare ediție devine mai interesantă prin gradul înalt de percepere a lucrurilor bine făcute, prin expresivitatea expozițiilor de carte și de pictură, prin diversitatea acțiunilor și implicarea partenerilor.

Provocările Bibliotecii Județene „Duiliu Zamfirescu” sînt un exemplu pentru dezvoltarea în continuare a domeniului infodocumentar, asigurînd durabilitatea și consecvența utilității pentru societate. Așteptăm următoarele tîrguri de carte, alte manifestări derulate la cota înaltă ce caracterizează activitatea colegilor din Focșani.

## BIBLIOLOGI NOTORII OMAGIAȚI ÎN 2012

Carolina GÎSCĂ,  
bibliotecar principal, CID „Chișinău”

Anul 2012 a trecut sub semnul omagierii a patru personalități remarcabile ale bibliologiei universale: Petre Draganov – 155 ani de la naștere, Nikolai Rubakin – 150 ani de la naștere, Shiyali Ramamrita Ranganathan – 120 ani de la naștere și Dan Simonescu – 110 ani de la naștere. O scurtă trecere în revistă a aportului fiecăruia dintre ei la dezvoltarea bibliologiei mondiale reprezintă un modest omagiu adus acestor valoroși bibliologi de talie mondială. Indiscutabil, evoluția bibliologiei este de neconceput fără aceste nume notorii. Pe parcursul vieții lor aceste personalități marcante au activat și în calitate de bibliotecari, fiind în contact direct cu cititorul și cartea, ceea ce le-a permis să valorifice și să promoveze inegalabilul rol al cărții, să contribuie efectiv la evoluția progresivă a biblioteconomiei. S-au născut și au trăit în

țări diferite, au fost de origini diferite, însă aportul fiecăruia dintre ei este original, specific, unic atît în bibliografiile naționale, cît și în cea universală.

Deși a trecut mai mult de un secol de la nașterea acestor bibliologi, ei nu sunt dați uitării, fiind citați, valorificați în publicațiile de specialitate. Pentru a obține mai multe informații despre protagoniștii articolului, vă recomandăm un minim absolut indispensabil de surse: volumul *Enigma Petre Draganov*, autor Iurie Colesnic<sup>1</sup>, monografia *Galeria bibliologilor români* de Gheorghe Buluță și Victor Petrescu<sup>2</sup>, bio-

<sup>1</sup> COLESNIC, Iurie. *Enigma Petre Draganov*. Ch.: Museum, 2006. 84 p.

<sup>2</sup> BULUȚĂ, Gheorghe; PETRESCU, Victor. *Galeria bibliologilor români*. Târgoviște: Bibliotheca, 2003, pp. 36-38.

grafia *Рубакин (Лоцман книжного моря)*, scrisă de A. Rubakin<sup>3</sup>, și, nu în ultimul rând, articolele doamnei conf. univ. dr. Lidia Kulikovski: *Ranganathan – aniversarea unui mare bibliolog al sec. XX<sup>4</sup>* și *Biblioteca publică în serviciul comunității. Teoria lui N. Rubakin<sup>5</sup>*.

\* \* \*

**Petre Draganov** (14.02.1857, Comrat, Basarabia, Imperiul Rus – 07.02.1928, Comrat, Basarabia, România), filolog, istoric, muzeograf, arhivist, bibliograf, scriitor basarabean de



origine bulgară. Și-a făcut studiile în școlile din Comrat și la Chișinău, însă diploma de studii liceale a obținut-o la Harkov, în anul 1880, unde se mutase cu traiul din motive personale. Pasiunea sa față de limba și literatura rusă, precum și istorie, l-au determinat să-și continue studiile la Universitatea din Harkov, apoi la cea din Petersburg, obținând licența de doctor în filologie și istorie.

Activitatea profesională a lui P. Draganov poate fi divizată în mai multe etape. Inițial, imediat după terminarea studiilor universitare a plecat în Grecia, la Salonic, unde a activat ca profesor la Liceul bulgar. A urmat o perioadă în care Draganov a deținut funcția de profesor de limba rusă și de științe istorico-filologice pe un areal

geografic destul de vast: Comrat, Sevastopol, Chișinău, Bolgrad. Timp de opt ani Draganov a activat în calitate de ajutor de bibliotecar la Biblioteca Publică Imperială din Petersburg, fiind responsabil de cărțile în limbile slave care au adoptat scrierea laică rusească.

Problemele de ordin familial l-au făcut să părăsească Petersburgul și să revină pe tărîmul pedagogic, fiind numit inspector la Comrat, apoi la Astrahan, mai apoi director al Seminarului Învățătoresc din satul Rovnoe, reg. Samara, și al Liceului din Cahul. În ultimul deceniu de viață a predat la liceele din Comrat și Bolgrad, demisionînd în anul 1926.

Subiectele abordate de Draganov sunt destul de variate: istoria Rusiei, istoria popoarelor balcanice, istoria Basarabiei, limbile slave. Moștenirea sa cuprinde mai mult de o sută de articole și studii publicate și nepublicate, o arhivă și o bibliotecă valoroasă care, din păcate, s-a pierdut. Este autorul unei serii de scrieri științifice, literare, filologice și etnografice. Lucrarea sa fundamentală este *Bessarabiana* (1911), care conține informații valoroase despre autori, tipărituri și manuscrise privitor la Basarabia. A scris zeci de lucrări despre slavii din Balcani, a trecut în revistă traducerea din opera lui Pușkin în 75 de limbi, a participat la apariția unui dicționar bulgar-rus. Numele lui îl poartă acum biblioteca din Comrat.

### Opera selectivă

ДРАГАНОВ, Петр. *Bessarabiana : Ученая, литературная и художественная Бессарабия* : Алф. библиогр. указ. К. : Типо-литогр. Ф. Кашевского, 1911. 270 с.

ДРАГАНОВ, Петр. *Пушкин в переводе на молдавский и румынский язык*. Ист. вестник. 1899, 5, 634-688.

ДРАГАНОВ, Петр. *Королева Наталия (рожд. Кешко), Милан и Костя Таушанович*. СПб. Вед. 1900, 15 мая.

<sup>3</sup> РУБАКИН, Александр. *Рубакин: Лоцман книжного моря*. М.: Молодая гвардия, 1967. 176 с.

<sup>4</sup> KULIKOVSKI, Lidia. *Ranganathan – aniversarea unui mare bibliolog al sec. XX*. În: BiblioPolis. 2007, 2, 9-14.

<sup>5</sup> KULIKOVSKI, Lidia. *Biblioteca publică în serviciul comunității. Teoria lui N. Rubakin*. În: BiblioPolis. 2002, 1, 35-38.

ДРАГАНОВ, Петр. *Дом Обреновичей в Сербии (Александр, Наталия и Милан)*. СПб. Вед. 1900, 6 июня.

ДРАГАНОВ, Петр. *Материалы к эмиграции и иммиграции на юго-западных окраинах Империи*. СПб. Вед. 1900, 10 июня.

ДРАГАНОВ, Петр. *Македонско-славянский сборник с приложением словаря*. СПб.: Евдокимов, 1894. 238 с.

ДРАГАНОВ, Петр. *А.С. Пушкин и М.Ю. Лермонтов во всемирной литературе*. Ист. вестник. 1891, 9, с. 670-675.

ДРАГАНОВ, Петр. *О молдавском языке, как богослужебном в Бессарабии*. 1909.

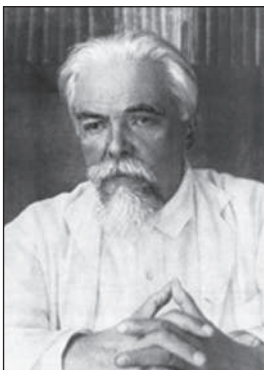
*Ученая, литературная и художественная Бессарабия*: Алф. библиогр. указ. / Муницип. библи. «Б.П. Хашдеу»; сост.: П. Драганов; предисл.: Ю. Колесник. К.: Universitas, 1993, 278 с.

\* \* \*

**Nikolai Rubakin** (1/13.07.1862, Oranienbaum, Rusia – 23.11.1946, Lausanne, Elveția), bibliolog, scriitor, editor, bibliotecar, enciclopedist rus.

De mic copil a manifestat un viu interes față de carte, altoit în mare parte de mama sa. A absolvit Universitatea din Petersburg, făcându-și studiile concomitent la trei facultăți: fizică și matematică, drept, istorie și filologie.

Perioada și evenimentele în care a trăit Rubakin: războiul ruso-turc de la 1876-



1877, războiul ruso-japonez de la 1904-1905, Primul Război Mondial, Revoluția bolșevică din Octombrie 1917, al Doilea Război Mondial, progresul tehnic prin apariția electricității, au-

tomobilului, avionului, telegrafului, radioului, televiziunii și-au pus amprenta pe viața și activitatea lui profesională. Ideile sale progresiste au determinat exilarea repetată a lui Rubakin și au influențat decizia sa de a se stabili cu traiul în Elveția. Încă din anii tinereții el a început alcătuirea propriei biblioteci, al cărei fond a fost donat ulterior Bibliotecii de Stat a Rusiei (100 000 exemplare) și Ligii Învățămîntului din Petersburg (aprox. 100 000 exemplare).

N. Rubakin este considerat fondatorul bibliopsihologiei – direcție în bibliologie, care se ocupă cu studiarea impactului social și psihologic al cărții asupra cititorului. Drept nucleu pentru aceste teorii au servit analiza cititorilor și a cărților; studiile, bazate pe examinarea a sute de mii de cărți, observațiile practice și concluziile teoretice făcute de N. Rubakin încă din tinerețe.

Activitatea cunoscutului bibliolog rus a fost una foarte prodigioasă, chiar remarcabilă. Pe parcursul vieții sale a citit 250 mii de cărți, a elaborat 49 lucrări științifice, a colecționat 230 mii cărți, a alcătuit și a expediat 15 mii programe de autoeduca-re, a publicat aproximativ 350 articole în 115 ediții periodice. Toate aceste date au fost deduse de însuși Nikolai Rubakin la sfârșitul vieții sale.

Subiectele abordate în lucrările sale sunt destul de actuale și în prezent: costul ridicat la cărți, starea deplorabilă a bibliotecilor, interesul doar față de aspectul estetic al cărții și lipsa interesului față de conținutul ei, obligațiunea morală a bibliotecarului față de cititor, autoinstruirea cititorului etc. Rubakin afirma că biblioteca este un organism viu, care aparține întregii populații, obiectivul de bază fiind interesul comunității. El a acordat o deosebită atenție apropierii cititorului de bibliotecă, de carte și lectură; a elaborat teoria nucleului, care prevede structurarea fondului unei biblioteci, a stabilit unele criterii de organizare a cataloagelor; a ridicat proble-



ma extinderii bibliotecilor prin organizarea filialelor. N. Rubakin a fost preocupat de interesul cititorului față de carte, influența cărții asupra cititorului, realizând un număr mare de cercetări sociologice. Un aspect important studiat de Rubakin a fost orientarea, ghidarea utilizatorului în preferințele sale literare, oferindu-i însă alegerea celui din urmă.

Nikolai Rubakin, pe bună dreptate, este numit părintele bibliologiei ruse.

### Opera selectivă

РУБАКИН, Н.А. *Избранное* : [в 2-х т.]. М. : Книга, 1975.

Т. 1. 224 с.

Т. 2. 280 с.

РУБАКИН, Н.А. *Как заниматься самообразованием* : [сб.]. М. : Сов. Россия, 1962. 127 с.

РУБАКИН, Н.А. *Психология читателя и книги: краткое введение в библиологическую психологию*. М. : Книга, 1977. 264 с.

Ibidem. М., Ленинград, 1928. 291 с.

Ibidem. М. : Всесоюзная книжная палата, 1977. 230 с.

РУБАКИН, Н.А. *Среди книг* : изд. 2-е, доп. и перераб. М. : Наука, 1911-1913. – 2 vol.

РУБАКИН, Н.А. *Среди тайн и чудес*. М. : Госполитиздат, 1960. 239 с.

РУБАКИН, Н.А. *Тайны мироздания. От бесконечно большого до бесконечно малого* : [научно-популярные лекции для самообразования]. Нью-Йорк. : [S. n.], [s. a.]. 36 с.

РУБАКИН, Н.А. *Тайна успешной пропаганды. Речевое воздействие проблемы прикладной психолингвистики*. М., 1972, с. 130-135.

РУБАКИН, Н.А. *Что такое библиологическая психология*. Л. : Колос, 1924. 61 с.

РУБАКИН, Н.А. *Этюды о русской читающей публике: факты, цифры и наблюдения Н.А. Рубакина*. СПб. : [S. n.], 1895. 246 с.

\* \* \*

### Shiyali Ramamrita Ranganathan

(09.08.1892, Shiyali, India – 27.09.1972, Bangalore, India), bibliotecar, lector și matematician indian.

A crescut într-o familie cu un venit mediu, de clasă mijlocie. Absolvind strălucit liceul în anul 1908, și-a continuat studiile la Colegiul creștin din Madras. A activat cu succes ca profesor de matematică la Universitatea din Madras, publicând și o serie de articole în domeniul respectiv. Viața lui s-a schimbat brusc atunci, când a decis să candideze, spre surprinderea sa, la un post nou – cel de bibliotecar – din cadrul Universității în care activa. Din numărul mare de candidați a fost selectat Sh. R. Ranganathan, înșa cu condiția de a pleca la Londra pentru a studia biblioteconomia. S-a întors în India îndrăgostit și inspirat de domeniul biblioteconomic.

După călătoriile sale în străinătate, Ranganathan s-a convins de înapoierea stringentă a bibliotecilor din India, în special, de lipsa de facilități pentru categoriile sărace ale societății. Tocmai de aceea a și elaborat legislația de bibliotecă, pentru a convinge guvernul să pună în aplicare acțiuni de natură să lărgască accesibilitatea la carte.

Pe parcursul vieții sale a deținut funcțiile de bibliotecar, director de bibliotecă, profesor de biblioteconomie, cercetător, activând în domeniul biblioteconomic până la o vîrstă înaintată. Ranganathan a fondat multe reviste de specialitate, a creat organizații profesionale, a organizat primele cursuri și prima Școală de bibliotecari, contribuția lui fiind indiscutabilă pentru domeniul biblioteconomic din India.



Opera științifică a lui Sh. R. Ranganathan conține 62 de lucrări de biblioteconomie, cele mai cunoscute fiind: *Cinci Legi ale Științei Biblioteconomice*, *Clasificarea Colon*, *Teoria catalogului de bibliotecă*, *Elemente de clasificare bibliotecară* etc. A avut o contribuție esențială în pregătirea viitorilor biblioteconomi profesioniști din India. Pe plan internațional, rămâne celebru pentru teoriile sale revoluționare în clasificarea bibliografică și pentru colaborarea cu IFLA.

Sh. R. Ranganathan a trăit într-o țară care lupta să se elibereze de un trecut colonial, scopul lui fiind afirmarea necesității absolute a biblioteconomiei pentru viitorul Indiei și implementarea tendințelor moderne și a metodelor avansate văzute în afara țării.

### Opera selectivă

RANGANATHAN, Sh. R. *A librarian looks back: an autobiography of Dr. Sh. R. Ranganathan*. New Delhi : ABC Publ. House, 1992. 485 p.

RANGANATHAN, Sh. R. *Classification and Communication*. Delhi : University of Delhi, 1951. 291 p.

RANGANATHAN, Sh. R. *Classification and International Documentation*. La Haye : Bureau de la Rédaction, [1948]. 24 p.

RANGANATHAN, Sh. R. *Classified Catalogue Code*. London : Asia Publ. House, 1964. 644 p.

RANGANATHAN, Sh. R. *Elements of Library Classification*. Bombay : Asia Publ. House, 1962. 168 p.

RANGANATHAN, Sh. R. *Heading and canons : comparative study of five catalogue codes*. High Wycombe : University Microfilms Ltd for the College of Librarianship, 1971. 298 p.

RANGANATHAN, Sh. R. *Prolegomena to Library Classification*. London : The Library Association, 1957. 487 p.

RANGANATHAN, Sh. R. *The Colon Classification*. New Brunswick : Rutgers State University New Brunswick, 1965. 298 p.

RANGANATHAN, Sh. R. *The Five Laws of Library Science*. London : Blunt, 1957. 456 p.

RANGANATHAN, Sh. R. *Theory of the Library Catalogue*. Madras : Madras Library Association ; London : E. Goldston, 1938. 393 p.

\* \* \*

**Dan Simonescu** (10.12.1902, Cîmpulung, România – 11.03.1993, București, România), istoric literar român, bibliograf, editor, membru de onoare al Academiei Române.



A făcut școala primară la Cîmpulung, liceul – la Pitești, absolvind în anul 1925 Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București. Activitatea profesională a început-o în calitate de profesor în învățământul secundar, mai apoi a activat ca asistent universitar, bibliotecar, profesor universitar și cercetător științific.

Numeroasele sale investigații bibliologice au jucat un rol esențial în evoluția bibliologiei românești: a continuat adunarea și publicarea materialului privitor la bibliografia românească veche – opera lui I. Bianu și N. Hodoș; a redactat și a publicat volumele 3 și 4 ale mării *Bibliografii Naționale* retrospective; a contribuit la bibliografia cărții românești vechi prin acțiunea de catalogare a acesteia pe co-

lecții. Paralel cu inventarierea fondului de carte veche din biblioteci, Dan Simonescu a sintetizat principiile reeditării științifice a *Bibliografiei Românești vechi*, a descris și a analizat în două studii manuscrise medievale, monumente ale artei caligrafiei și miniaturii europene, aflate în colecții din România.

A monografiat activitatea tipografică a orașului București, de la prima tipografie a Mitropoliei (din 1678) și pînă la sfîrșitul perioadei vechi (1830) și a cercetat activitatea culturală a cîtorva centre caligrafice și tipografice din secolele trecute: mănăstirea Neamț și Cetățuia din Iași. Este autorul unor sinteze asupra evoluției cărții românești: studiul *Le vieux livre roumain* (1947), *Pagini din istoria cărții românești* (1981), *Scurtă istorie a cărții românești* (apărut post-mortem, în 1994).

Dan Simonescu a continuat și a dezvoltat cercetarea difuzării cărților vechi (incunabilelor), prezentînd în cîteva studii circulația lor pe teritoriul românesc și realizările bibliologiei românești în acțiunea internațională de inventariere și valorificare bibliografică a primelor produse ale tiparului european.

Opera lui Dan Simonescu conține peste 760 de titluri, lucrările de bibliologie cuprinzînd mai mult de 300 de titluri și aproape 260 note, recenzii și semnalări cu caracter bibliografic. A adus o contribuție de seamă la dezvoltarea științei bibliologice românești. Marele bibliolog român este autorul primului manual românesc de bibliografie, apărut sub titlul *Curs de teorie a bibliografiei* (1976) și autorul primului manual de bibliologie destinat elevilor din clasele XI și XII de la liceele de filologie și istorie, care cuprinde, alături de istoria scrisului, a cărții și a bibliotecilor, și cele mai importante noțiuni de biblioteconomie, bibliografie și documentare. Drept rezultat, știința cărții a fost introdusă ca

materie obligatorie în programa didactică (*Biblioteconomie*, 1979).

Dan Simonescu rămîne a fi unul din pionierii bibliografiei naționale românești și un cercetător de valoare al literaturii române vechi.

### Opera selectivă

SIMONESCU, Dan. *Bibliografia românească veche: 1508-1830*. Tom. 3, fasc. 3/8: 1817-1830. București, 1936. VIII + pp. 193-780.

SIMONESCU, Dan. *Biblioteconomie* : manual pentru clasa a XI-a și a XII-a, licee de filologie-istorie. București : Ed. Didactică și Pedagogică, 1979. 156 p.

SIMONESCU, Dan. *Contribuții: literatura română medievală*. București : Ed. Eminescu, 1984. 212 p.

SIMONESCU, Dan. *Cronica anonimă a Moldovei: 1661-1729* : (Pseudo-Amiras). București : Ed. Acad. Române, 1975. 172 p.

SIMONESCU, Dan. *Curs de teorie a bibliografiei*. București : [S.n.], 1976. 185 p.

SIMONESCU, Dan; BULUȚĂ, Gheorghe. *Pagini din istoria cărții românești*. București : Ed. Ion Creangă, 1981. 172 p.

SIMONESCU, Dan; PETRESCU, Victor. *Tîrgoviște, vechi centru tipografic românesc*. Tîrgoviște : Muzeul jud. Dîmbovița, 1972. 136 p.

SIMONESCU, Dan. *Bibliofilia în concepția contemporaneității*. În: Valori bibliofile din patrimoniul cultural național: cercetare și valorificare. București, 1983, pp. 7-14.

SIMONESCU, Dan. *Contribuții la bibliografia românească veche*. În: St. și cercet. de bibliogr. București, 1955. Vol. 1, pp. 246-256.

SIMONESCU, Dan. *Ioan Bianu*. În: Rev. de istorie și teorie literară. 1966. 15, 3, 431-439.

SIMONESCU, Dan. *Memorialistica și etnologia*. În: Introducere în etnologie. București, 1980, pp. 51-58.

## SENTIMENT DE ÎMPLINIRE

Dumitru MĂMĂLIĞĂ,  
bibliotecar, Filiala „Liviu Rebreanu”

Săptămâna ușilor deschise, ediția 2012, desfășurată de Filiala „Liviu Rebreanu” s-a produs în concordanță deplină cu genericul **Cinci ani sub semnul recunoașterii**. În acele zile (26-30 noiembrie 2012), festive pentru BP „Liviu Rebreanu”, se părea că însuși celebrul scriitor, întemeietorul romanului românesc modern, a pășit în sala instituției publice și s-a aflat între noi. De parcă nici nu ar fi trecut cei peste 100 de ani, figura marelui prozator persista printre noi, maestrul mai aruncând câte o frază, zâmbind unuia, altuia sau zăbovind la vreun raft de cărți. Evocarea cu pioșenie a numelui **Liviu Rebreanu** la trecerea a 127 de ani de la naștere, cuvinte calde, rostite din suflet, ni l-au readus pe scriitor viu în față.

Filiala „Liviu Rebreanu” și-a deschis larg ușile pentru a-și primi oaspeții dragi. Delegația de la Bistrița, formată din 12 persoane, a fost salutată de Lidia Kulikovski, directorul general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, și de Elena Cibotaru, directorul bibliotecii-gazdă.

„Cinci ani, în viziune Cronos, nu e mult, dar destul pentru a demonstra că Filiala «Liviu Rebreanu» a devenit un loc căutat, solicitat de diverse grupuri sociale nu doar din cartierul Poșta Veche, ci din întreaga capitală și chiar din republică, a menționat în cuvântul de felicitare dna dr. Lidia Kulikovski. Scurta-i istorie nu este altceva decât o existență împlinită în consens cu aspirațiile naționale, educaționale, informaționale. Și toate, nu fără suportul bistrițenilor, parteneri de nădejde pe tot par-

cursul celor cinci ani de activitate. Acum Biblioteca „Liviu Rebreanu” s-a transformat într-un model de instituție publică care binedispune, ajută și încurajează dezvoltarea personală, s-a constituit în cele din urmă ca o platformă de expunere”. Șefa Bibliotecii Municipale a mulțumit tuturor pentru colaborare și susținere, înmânând în final cadouri și *Diplome de excelență*. Delegația română s-a ales cu trofeul „Mărul contribuției”, măr simbolic confecționat din onix, cu *Certificatul corespunzător* și cu *Diploma „Cel mai bun donator”*. Colaboratorilor Filialei „Liviu Rebreanu” le-au revenit premii și mențiuni, pentru succesele înregistrate și parteneriatul realizat cu alte instituții.

La rândul lor, oaspeții de la biblioteca fondatoare Bistrița-Năsăud, de la Centrul județean pentru cultură, poeți și prozatori din acest județ, au rostit multe cuvinte de sinceră apreciere la adresa Filialei „L. Rebreanu”. Totodată, ei au avut prilejul să-și lanseze volumele de poezie, să ofere cadouri și, firește, să se expună pe marginea creației marelui scriitor român. Șeful delegației, poetul și preotul Ioan Pântea, director interimar al Centrului județean pentru cultură Bistrița-Năsăud, a anunțat pentru Filiala „Liviu Rebreanu” o donație alcătuită din 1178 titluri de carte, un calculator și un videoproiector.

Straiele de sărbătoare, încărcate de culoare și mesaj, au adunat la bibliotecă un public numeros: colegi de breaslă, reprezentanți ai administrației locale, cititori din cartier și din alte sectoare ale capitalei,

care au adus, în primul rând, un omagiu scriitorului român, al cărui nume îl poartă biblioteca, ca apoi să-și expună părerea cu privire la activitatea instituției. „Prin Filiala «Liviu Rebreanu» avem a face cu o instituție de cultură care nu doar corespunde cerințelor profesionale, ea a fost în stare să modernizeze un cartier, să-i schimbe înfățișarea”, a declarat unul din oaspeți. Cuvinte de recunoștință și de încurajare au rostit: Ștefania Isac, șefa Catedrei educație lingvistică și literară a IȘE; Emilia Șipitca, profesoară la Liceul Teoretic „G. Călinescu”; Elisaveta Globa, șefa bibliotecii IȘE; Liliana Cugut, profesoară la școala profesională nr. 8; Livia Bulicanu, profesoară la Liceul Republican cu Profil Real; profesoara Larisa Guțanu, simpli cititori ai bibliotecii. Au întregit cadrul festiv vicepreședintele sectorului Râșcani al capitalei Valentin Ghincul, prozatorul Vladimir Beșleagă, scriitoarea, dr. în filologie Claudia Slutu-Grama, poetul, prozatorul și traducătorul Emilian Galaicu-Păun.

„Este o adevărată plăcere să te afli la Biblioteca «Liviu Rebreanu», a subliniat Emilian Galaicu-Păun. Aici mereu ai parte de întruniri excepționale, cu totul speciale, este exclus monologul, căci întâlnirile se transformă într-un dialog viu, ceea ce e aproape de sufletul poetului. Este asigurată o influență benefică asupra cititorului, ca să nu mai vorbesc de impunătoarea colecție de literatură în limba franceză, iar eu, care citesc în franceză, pur și simplu, mă delectez în acest local. Apoi, cititori în franceză mai sunt. În fine, este localul meu preferat.”

Cuvinte cordiale de mulțumire a adresat publicului prezent la manifestarea cu genericul **Cinci ani sub semnul recunoșterii** Elena Cibotaru, directoarea Bibliotecii „Liviu Rebreanu”. Dumneaei a reiterat ideea că tot ceea ce s-a obținut la nivel de succes și recunoștință se datorează susținerii din partea bibliotecii fondatoare din județul Bistrița-Năsăud, dar și a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, a colegilor

de breaslă cu care se menține o relație de comunicare permanentă, a relațiilor fructuoase de parteneriat și a activismului cititorilor. Conducerea bibliotecii a înmânat o serie de diplome mai multor parteneri, unor personalități notorii din capitală, cititorilor celor mai activi, în semn de recunoștință pentru contribuția la buna desfășurare a instituției.

Momentul festiv, de celebrare a celor cinci ani de la înființare, a fost întregit de medalionul aniversar *Liviu Rebreanu – creator de destine*, cu participarea elevilor clasei a X-a „B” de la Liceul „G. Călinescu”, conducătoare – Larisa Nedelciuc, invitatul special – scriitorul Vladimir Beșleagă. Prezentarea literar-artistică, inițiată și realizată de profesoara Larisa Nedelciuc a intrigat publicul, inclusiv pe profesorii de limba și literatura română de la cursurile de formare profesională de pe lângă Institutul de Științe ale Educației, care au apreciat efortul colegei lor și au adus laude liceenilor.

Programul *Săptămâna ușilor deschise*, ediția 2012, a avut ca scop extinderea parteneriatelor, promovarea valorilor instituției, atragerea noilor cititori și organizarea activităților consacrate aniversării. El a cuprins o serie de acțiuni consacrate tuturor categoriilor de utilizatori: lansări de carte, expoziții, prezentări de publicații și colecții, excursii ghidate etc. S-a evidențiat ora de lectură *Să crești mare și voios: poezia lui Grigore Vieru*. Moderatorul nu a prezentat întreaga operă a poetului, aceasta fiind și amplă, și profund ideatică, ținând seama de publicul ce îl are în față – cititorii cei mai mici. A lecturat din mai multe volume semnate de îndrăgitul poet, mai cu seamă din *Soare, soare, domn frumos*, din care picii care abia la anul trebuie să treacă pragul școlii au învățat mai multe lucruri folositoare atât la nivel de informație, cât și la nivel estetic, ca să nu mai vorbim de elementele ce dezvoltă imaginația. Cartea frumos ilustrată le-a venit în ajutor pentru o mai bună percepere, așa cum se și cuvi-

ne la nivelul lor de gândire și viziune. Era imposibil să nu fie lecturată poezia *Fru-moașă-i limba noastră*, ca să urmeze apoi și altele: *Mama, Sora, Bunica, Bunicul, Cântec despre învățător* etc.

A fost marcată *Ziua mondială a informației*. În acest cadru biblioteca a organizat o zi de informare cu genericul *Idei și sugestii la disciplina Istorie*.

În contextul manifestărilor prilejuite de *Săptămâna ușilor deschise* s-a înscris în chip natural și întâlnirea scriitorului și cercetătorului Iurie Colesnic cu cititorii bibliotecii și cu profesorii de istorie din țară aflați la cursurile de formare continuă de pe lângă Institutul de Științe ale Educației. „*Basarabia necunoscută*, ca noțiune, și nu ca titlu de carte, rămâne a fi, spre marea noastră părere de rău, chiar necunoscută, a spus vorbitorul. În cele opt volume (al nouălea e în curs de apariție) sunt prezentate personalități ale vieții culturale, politice și literare ale Basarabiei care prin acțiunile lor, adesea de sacrificiu, au schimbat destinul acestui pământ pe care azi viețuim – fosta Basarabie și actuala Republica Moldova.”

A suscitât un viu interes cartea *Chișinăul din amintire*. Chișinăul își pierde din aspectul de odinioară, a remarcat scriitorul, se construiește mult – atâta doar că se face aproape că exclusiv pentru a scoate profituri, neglijându-se aspectele estetico-urbanistice. Nu trebuie să uităm exemplul oferit de marele arhitect Alexei Șciusev care, fiind originar de la noi, a făcut mult pentru edificarea unui oraș cu adevărat modern, în rând cu capitalele europene.

„Personalități ce au contribuit în mare măsură la viața politică, culturală și socială a Basarabiei și a capitalei sunt foarte multe, eu nu le-am descoperit pe toate și doleanța mea ar fi ca această muncă să fie continuată, iar publicul să se intereseze de istoria acestui pământ, bogat și în oameni mari, și în fapte nobile. E în folosul comunitar și așa vrea ca demersul meu către Dvs. – ca profesori de istorie –, să-l transmiteți elevilor, generației tinere”, a menționat oaspetele bibliotecii.

Manifestarea a mai fost întregită de o expoziție de documente *Un spirit de respirație enciclopedică – Iurie Colesnic*.



Va rămâne în memoria participanților și colochiul profesional *Postere-comuni-cări. Realizări, observații, recomandări.*

Programul a mai inclus *Ora poveștilor* cu *Călătoria imaginare ale lui Guguță*, prezentate micilor cititori. Din creația cunoscutului scriitor pentru copii Spiridon Vangheli au fost selectate povestirile despre oamenii de geniu intitulate *Când... (personalitatea) era de seama ta*. Puterea sugestivă a istorioarelor, merit incontestabil al lui Spiridon Vangheli, marchează însemnul viu al influenței benefice ce o au asupra educației generațiilor de copii.

Șirul a continuat cu întâlnirea de suflet a elevilor Liceului „Al. I. Cuza” cu scriitoarea Claudia Partole, cu genericul *Cuge-tând la cele sfinte*, pe marginea volumului *De la facerea lumii citire*. Acest volum cu legende biblice, repovestite în versuri, vine să ușureze perceperea textului din Cartea Cărților care nu este pe înțelesul imediat, ușor al tuturor, și mai cu seamă al celor mici.

În cadrul *Săptămânii ușilor deschise* s-a înscris și lansarea de carte *Castelul de marmură*, semnată de Dumitru Mircea. Scriitoarea Raisa Plăieșu a menționat că nuvela a prins aripi și a ajuns în Macedonia, unde a fost tradusă în limbile macedoneană și aromână, fiind inclusă într-o antologie elaborată și tipărită la Skopje de inimoasa scriitoare, traducătoare și pictoriță aromână Vanghea Mihanj-Steryu. Lucrarea a luat și un *Premiu pentru autenticitate*, acordat de revista româno-canado-americană *Starpress*. Publicul, format din cititori ai bibliotecii, prieteni și amici ai scriitorului, precum și un grup de elevi, a reacționat cordial la comentarii și a apreciat autenticitatea scrierii.

Programul a cuprins și alte acțiuni cognitive și estetice. Astfel, un frumos moment de educație elevată a însemnat ora de poezie *În spatele oglinzii* – după creația lui Arcadie Suceveanu, ilustrațiile fiind co-



mentate de versurile inspirate ale scriitorului.

Publicului cititor i-au fost prezentate și creațiile lui Petre Ispirescu: *Broasca țestoasă cea fermecată*, *Prâslea cel voinic și merele de aur*.

S-a bucurat de solicitări colecția *Înconjurul lumii cu o poveste (Albă-ca-Zăpada, Cenușăreasa, Tom Degețel)*, care au versiuni la mai multe popoare ale lumii, cuprinzând toate continentele. Au beneficiat de atenția cuvenită și micii cititori de limbă rusă, acestora prezentându-li-se bogata colecție de cărți noi *Lumea magică a poveștilor*, editate în limba maternă, spicuite din autori din Rusia și din alte țări.

S-a integrat frumos în atmosfera *Săptămânii* vizita unui grup de elevi de la Liceul teoretic Grățiești, care au asistat la lecția bibliografică *Cartierul Poșta Veche: locuri și oameni* și expoziția *Omul harnic din ce crește? Din copilul ce muncește!* – cu lucrări realizate de membrii cercului „Mâini dibace”, care activează în incinta bibliotecii și care adună mulți admiratori.

Ne-am despărțit de ***Săptămână ușilor deschise – 2012*** cu *sentimentul de împlinire*, dar și cu dorința de a face și mai mult pentru cititorii noștri, al căror număr e în continuă creștere, totodată, înmulțindu-se și cerințele lor.

## MANIFESTĂRI CULTURALE

### „A-L CUNOAȘTE PE EMINESCU, A-L FACE CUNOSCUȚ LUMII..”

Elena DABIJA,  
director, CAI „Eminescu”

*„Să se vorbească despre  
Eminescu mai des și cât mai des  
e o datorie. El e doar unul din ctitori  
și ziditori. De ce să fim reticenți?  
Mai mare ca toți.”  
(Tudor Arghezi)*

Toamna bogată ne-a bătut la ușă cu evenimente remarcabile în viața culturală și științifică a neamului nostru. Centrul Academic Internațional „Eminescu” a avut un bun prilej de a se manifesta în acest context: în perioada 3-5 septembrie 2012 la Chișinău a avut loc primul Congres mondial al eminescologilor, cu genericul *A-l cunoaște pe Eminescu, a-l face cunoscut lumii...*, manifestare organizată în scopul promovării operei eminesciene, dar și cu prilejul împlinirii a 70 de ani ai acad. Mihai Cimpoi, reputat critic, eminescolog, istoric literar, redactor literar și eseist.

Inițiativa de a organiza Congresul a fost susținută de două foruri științifice naționale: Academia de Științe a Moldovei și Academia Română, iar buna desfășurare a lucrărilor se datorează: Institutului de Filologie a AȘM, Centrului Academic Internațional „Eminescu”, Ministerului Culturii al Republicii Moldova, Primăriei municipiului Chișinău, Ligii Culturale pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni, Primăriei municipiului Iași etc. La acest forum au participat peste 200 de personalități din șase state ale lumii, toți împătimiți de opera eminesciană, dar și în semn de respect și apreciere față de acad. Mihai Cimpoi. Congresul a mai fost și un prilej pentru a susți-

ne tezele cinci doctoranzi sub îndrumarea omului de știință Mihai Cimpoi.

În prima zi a Congresului, 3 septembrie – ziua de naștere a acad. Mihai Cimpoi, academicienii și cercetătorii eminescologi din țară și străinătate, oameni de știință și cultură, politicieni și reprezentanți ai unor ambasade au transformat Sala Azurie a AȘM în *Catedrala lui Eminescu*. În această zi deosebită pentru acad. Mihai Cimpoi a avut un cuvânt de felicitare și de apreciere președintele AȘM acad. Gheorghe Duca, care a susținut și ideea convocării Congresului eminescologilor, a citit mesajul de salut pentru participanții la acest forum științific de anvergură și a mulțumit tuturor celor implicați. Președintele AȘM a prezentat aspecte ale activității prodigioase a acad. Mihai Cimpoi: opera lui științifică, fructificată de-a lungul anilor în circa 60 de cărți, 3000 de articole, cronici literare și recenzii, publicate atât la noi, cât și peste hotarele țării, este bine cunoscută cititorilor de pe mai multe meridiane ale lumii. În toate lucrările academicianului prevalează tema Eminescu, cărei i s-a consacrat plinar, acum ajungând să fie definit drept unul din cei mai remarcabili eminescologi din toate timpurile. În unul din ultimele sale articole, acad. Mihai Cimpoi mărturisește: *„Basarabeni s-au salvat tot prin Eminescu: prin credința în temelia pe care au fortificat-o conștiința românească și limba română.”*

Prezent la acest eveniment, președintele Republicii Moldova Nicolae Timofti, a venit cu un mesaj de salut, accentuând că este un prestigiu că prima reuniune a



acestui Congres al eminescologilor este găzduită de R. Moldova. Domnia Sa a menționat că la studierea și promovarea operei eminesciene acad. Mihai Cimpoi are o foarte importantă contribuție și, prin Decret prezidențial, i-a înmănat insigna cu titlul onorific „Om Emerit”.

Momentul festiv a fost continuat de parlamentarul și scriitorul Ion Hadârcă, care a prezentat o amplă meditație privind activitatea literar-culturală și contribuția acad. Mihai Cimpoi la studierea, cercetarea, valorificarea și promovarea operei și personalității lui Mihai Eminescu, numindu-l pe sărbătorit „*spirit enciclopedic*”. Apoi a luat cuvântul acad. Eugen Simion care a menționat că este necesar să vorbim despre Eminescu cât mai des, întrebându-se retoric: „*Ce am fi fost noi la această dată, România și cultura noastră, fără Eminescu?*” Academicianul Eugen Simion a apreciat contribuția acad. Mihai Cimpoi definindu-l ca „*academicianul matrice*”, un stâlp al spiritualității românești, în aceste zile el fiind sărbătorit de întreaga românie.

Este imposibil de enumerat toate mesajele la adresa acad. Mihai Cimpoi și înalta apreciere a desfășurării lucrărilor Congresului eminescologilor: ex-președintele R. Moldova, Mihai Ghimpu l-a apreciat pe academician drept „*criticul bolnav de Eminescu*”; Victor Crăciun, președintele Ligii Culturale Române i-a înmănat medalia și placheta *Rezistența Basarabiei*, realizată cu ocazia celor 200 de ani de la primul rapt al Basarabiei de către Imperiul țarist, menționând că „*această rezistență se datorează oamenilor ca Mihai Cimpoi*”; președintele UNESCO la Chișinău, compozitorul Constantin Rusnac consideră că „*acad. Mihai Cimpoi a altoit, spre meritul său, mulți discipoli*”; poetul Vasile Târâțeanu, reprezentantul românilor din Nordul Bucovinei l-a descris pe Mihai Cimpoi în mai multe ipostaze, toate sub aspectul „*Mihai Cimpoi și Cernăuțiul*” și l-a declarat „*voievod al literelor românești*”; iar istoricul Ion Negrei a afirmat că „*Mihai Cimpoi este un prieten al istoricilor*”.

L-au felicitat pe sărbătorit, referindu-se la activitatea și opera științifică: directo-



rul Institutului de Filologie, dr. hab. Vasile Bahnaru; directorul Muzeului Literaturii Române de la Iași Daniel Corbu; scriitorul Ioan Barbu de la Râmnicu-Vâlcea; senatorul Avram Crăciun; Gleb Drăgan, membru al Academiei Române, membru de onoare al AȘM; dr. în filologie Nina Corcinschi; dr. Mariana Șlapac, vicepreședinte al AȘM; acad. Valeriu Canțer, președintele CNAA, alte personalități.

De la partea festivă a deschiderii lucrărilor Congresului s-a trecut la partea laborioasă, în primul rând – la lansări de documente eminesciene. Un moment cu adevărat explozibil a fost lansarea volumului proaspăt scos de sub tipar: *Dicționar enciclopedic: Mihai Eminescu*, de Mihai Cimpoi.

Valeriu Matei a făcut o amplă prezentare a conținutului acestei cărți de excepție, menționând că „...acest Dicționar... este cea mai importantă apariție editorială a anului 2012 în Republica Moldova. Mihai Cimpoi a realizat acest proiect la care a vizat G. Călinescu. Dicționarul este conceput pornind de la ansamblul de vedere al vechilor greci despre enciclopedie, cercul de probleme cuprinse în această carte acoperind întreg spectrul biografiei Poetului național al tuturor românilor, al operei eminesciene, al receptării ei, al simbolurilor, miturilor și mitemelor legate de universul eminescian”. La rândul-i, acad. Eugen Simion a remarcat: „Dicționarul enciclopedic: Mihai Eminescu era mult așteptat și este lăudabil că există o clasă intelectuală care se ocupă de Eminescu.” Noua lucrare a văzut lumina tiparului la Editura „Gunivas”, doar într-un singur exemplar, pentru a fi lansat la Congres. Directorul editurii, Nicolae Guțanu, a constatat și a întreat retoric: „Rușii îl au pe Lermontov prezentat enciclopedic. Iar noi de ce să nu-l avem pe Eminescu?”, menționând că s-a depus o muncă enormă, că se mai lucrează pentru finisare și *Dicționarul...* va avea o ținută poligrafică de lux.

Au fost lansate apoi alte ediții proaspăt ieșite de sub tipar și dedicate distinsului nostru savant:

- *Mihai Cimpoi. Destin întru cultură* : [album dedicat acad. Mihai Cimpoi la 70 de ani de la naștere] / alcăt. Daniel Corbu. Iași : Princeps Edit, 2012. 216 p. : fot. color.;
- Codreanu, Theodor. *Mihai Cimpoi : De la mitopo(i)etică la critica ontologică*. Iași, 2012. 226 p.;
- *Academicianul Mihai Cimpoi – savantul timpului prezent* / Vitalie Raileanu. Arad : Viața Arădeană, 2012. 228 p.;
- Matei, Valeriu. *Itinerar. O figură emblematică a culturii românești – Mihai Cimpoi* : [omagiul acad. Mihai Cimpoi la 70 de ani de la naștere]. Ch., 2012. 32 p.

Autorii și vorbitorii, rând pe rând, au mărturisit că au realizat aceste proiecte din dragoste, respect, apreciere față de sărbătorit, om cu merite deosebite în domeniul eminescologiei, literaturii și culturii neamului românesc.

Congresul a continuat a doua zi, 4 septembrie, la Centrul Academic Internațional „Eminescu”. Aer cald, personalități cu renume, vorbe frumoase, gânduri senine și discursuri la înălțime. Moderatori au fost academicienii Eugen Simion, Mihai Cimpoi și Nicolae Dabija.

Sala a fost arhiplină de oaspeți: scriitori, savanți, oameni de cultură, prieteni ai cărții, ai lui Eminescu, oameni ce iubesc cultura, creația, frumosul... Congresul s-a dovedit a fi un bun prilej de a se apropia mai bine cercetătorii eminescologi, de a lega relații înde ei și pentru a îmbogăți patrimoniul eminescian. S-a vorbit mult și captivant, iar publicul prezent a ascultat atent comunicările, astfel putând descoperi laturi neștiute despre geniul Mihai Eminescu, deoarece și-au expus opiniile și admirația față de Eminescu cercetători notorii și scriitori de talent: acad. Eugen

Simion, acad. Mihai Cimpoi, prof. Tudor Nedelcea, prof. Theodor Codreanu, prof. Nicolae Georgescu, prof. Daniel Corbu, prof. Catinca Agache, prof. Viorel Dinescu, prof. dr. Lucia Nenati-Olaru, prof. univ. dr. Ion Mărgineanu și Mircea Chelaru, acad. Vasile Tărățeanu, prof. Victor Crăciun, prof. Dr. Dumitru Apetri ș.a.

Acad. Eugen Simion vede rolul Congresului în modalitatea de apreciere și receptare a lui Mihai Eminescu și a operei sale de către generația tânără, constatând lipsa de filologi tineri care să se consacre nobilei activități de cercetare în domeniu.

Nicolae Dabija a vorbit despre destinul intelectualului basarabean, conștient de faptul că este român prin naștere, dar vitregit de realitățile istoriei. „*Eminescu, opera sa, ne-a ajutat să rezistăm, căci prin el ne-am redescoperit limba, istoria...*” și a îndrumat să ne mândrim cu Eminescu, „*doar noi suntem cunoscuți lumii anume prin el, prin opera și universalitatea sa*”, a conchis directorul revistei *Literatura și arta*.

Dr. prof. univ. Theodor Codreanu vede Congresul „*ca o permanență, la desfășurarea activității căruia ar trebui să contribuie două guverne – cel de la Chișinău și cel de la București, iar Eminescu merită să fie cunoscut ca Goethe, Pușkin, Cervantes...*”. Mihai Dorin, dr. prof. univ., consideră că „*Eminescu este unic în istoria jurnalisticii românești*”, care a luat atitudine față de „*momentul tragic al pierderii Basarabiei*”, considerată „*fractura istorică*” a României și că „*fără Eminescu, cultura României ar fi colonizată*”. George Popa propune ca „*sediul juridic al Congresului să fie chiar incinta Centrului Academic Internațional «Eminescu» din Chișinău*”. Eminescologul Nicolae Georgescu cheamă „*să ne asumăm postumitatea lui Eminescu*”, deoarece „*Eminescu este atât de imens, încât studierea operei lui nici măcar nu a început*”, propunând ca „*lucrările Congresului să funcționeze anual și pe secții: Viața, Opera, Aprecieri critice, Proiecte editoriale...*”.

Dr. Ion Filipciuc s-a referit la ziaristul Mihai Eminescu, în special la munca la *Timpul*, abordând și alte subiecte precum: *Eminescu și rușii, Eminescu și Basarabia, Eminescu și Rusia*.

Lucia Olaru-Nenati a transmis mesajul doamnei Svetlana Paleologu-Matta, octogenară de invidiat, pentru participații la Congres, care a spus: „*Eminescu se află la el acasă printre marii poeți ai lumii.*”

Dna dr. Catinca Agache a vorbit despre situația alarmantă în care s-au pomenit mai multe locuri legate de numele lui Mihai Eminescu și care ar trebui să-i păstreze memoria, în primul rând, Ipotești și Vărativ, unde lipsesc cărțile despre Poet, casa este în păragină, și atmosfera e glaciară. Dumneaei a propus ca de aceste probleme să se ocupe Congresul.

Dr. Dumitru Apetri a vorbit despre traducerea operei eminesciene în mai multe limbi, mai ales, în rusă și ucraineană – de către marii poeți Leonid Martânov, Anna Ahmatova, Iuri Kojevnikov, atenționând că cea mai bună traducere a poemului *Luceafărul* în limba ucraineană aparține lui Vitali Kolodi.

Oaspete deosebit a fost și acad. Kopi Kyçyku, doctor în științe, inginer, ziarist, eseist, profesor universitar de limba italiană și de istoria Balcanilor, născut în orașul Pogradec (Albania), în 1943. Este autorul mai multor volume cu poezii, povestiri, drame, pamflete, articole de critică literară și de studii științifice; traducător al mai multor opere literare, istorice și geologice, din câteva limbi, în albaneză, respectiv română și italiană. Dumnealui a ținut un discurs despre *Eminescu și poezia balcanică*. Au mai vorbit și alți iubitori de Eminescu, apreciați eminescologi ca Elena Loghinovski, acad. Gleb Drăgan.

Congresul eminescologilor a lăsat cu certitudine amprente în istoria Centrului „Eminescu” prin cărțile pe care le-au donat oaspeții, cu dedicații din suflet, menite să rămână pecetluite pentru totdeauna în colecție.

Având în vedere valoarea deosebită a acestor donații – cărți și documente audio-video – vom reveni la subiect, prezentându-le amănunțit într-un articol special pe care sperăm că *BiblioPolis* îl va găzdui în numărul următor.

Revenind la amploarea festivităților din septembrie curent, menționăm că Centrul Academic Internațional „Eminescu” în aceste zile a găzduit și o impresionantă expoziție de grafică *Eminesciana plastică*, de Ion Daghi. Una din lucrări, cu titlul *Interferența suferințelor*, a rămas în posesia patrimoniului eminescian al Centrului.

O altă colecție inedită, de fotografii, cu genericul *Pe urmele lui Mihai Eminescu*, în număr de 100 de lucrări, a completat fondul Centrului „Eminescu”. Sunt fotografii vernisate cu prilejul Congresului I al eminescologilor, surprinse de ochiul ager al împătimitului de Țară, de Neam, de Eminescu – maestrul fotograf Vasile Șoimaru, tot el și dr. în economie, conf. univ. la ASEM.

Cu acest prilej Asociația Filateliștilor, Maximafileștilor și Cartofiliștilor din Repu-

blica Moldova au turnat o medalie cu conținutul: „*Primul Congres al eminescologilor. Chișinău, 3-4.09.2012. «Eminescu, Biblia noastră lucrătoare» Acad. Mihai Cimpoi.*” Fiecare participant la Congres a beneficiat de această medalie, precum și de un set de documente și materiale promoționale consacrate acestui forum.

Congresul a fost o dovadă în plus a recunoașterii muncii omului de cultură, de știință și critică literară, acad. Mihai Cimpoi în domeniul literaturii, în special – al eminescologiei. Totodată, s-au adus laude, aplauze multe, felicitări și urări de împliniri noi, pe măsura așteptărilor, precum o merită două personalități cu același prenume: MIHAI – Eminescu și Cimpoi.

Aduc profunde mulțumiri tuturor celor prezenți la acest forum de anvergură, precum și acelor ce nu au fost prezenți din diferite motive obiective, care însă ne-au bucurat cu prelegerile trimise pentru a fi publicate în *Buletinul Mihai Eminescu*.

Să conștientizăm fiecare în parte: **Cartea Eminescu rămâne o carte deschisă peste vreme!**

## POVESTIRILE LUI ANATOL MORARU TENTEAZĂ

Andrei BUTUCENEANU

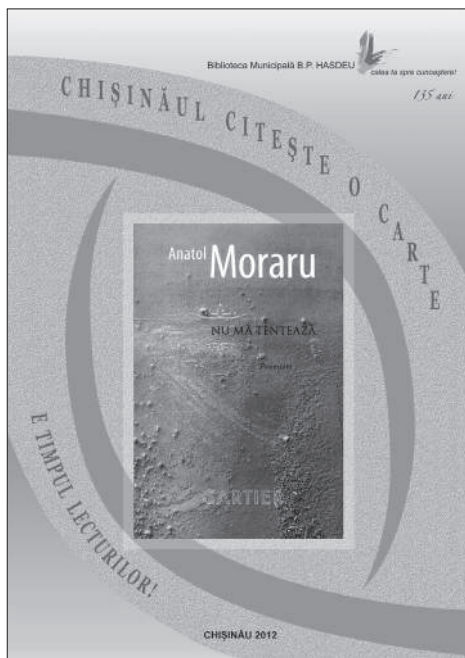
La Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” s-a finalizat Programul *Chișinăul citește o carte – 2012*, cu această ocazie la Filiala „Țirgu-Mureș”, pe 23 noiembrie curent, a avut loc Conferința de totalizare a activităților ce s-au desfășurat pe parcursul lunilor aprilie-noiembrie în toate filialele BM din capitala Republicii Moldova. După cum se știe, în 2012, chișinăuienilor li s-a propus spre lectură colectivă culegerea de povestiri *Nu mă tentează* de Anatol Moraru (Chișinău, Ed. „Cartier”, 2011).

Moderatorul manifestării, poetul, prozatorul și dramaturgul **Dumitru Crudu**, directorul Filialei „Ștefan cel Mare și Sfânt”, cel care l-a însoțit pe A. Moraru de mai multe ori la întâlnirile cu cititorii, în deschidere, a relatat că alegerea de către administrația BM a prezentului volum spre lectură a fost una reușită – chișinăuienii au cunoscut un prozator de certă valoare, care își face cale tot mai bătătorită în literatura română din Basarabia. Acum, când Programul a luat sfârșit, putem trage unele con-

cluzii, nu înainte de a prezenta un fișier bibliografic, inclus și acesta în volum.

**Anatol Moraru** s-a născut pe 18 septembrie 1958 în satul Scumpia, raionul Fălești. Licențiat (1984) al Facultății de litere a Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți la specialitatea limba și literatura română. Își ia doctoratul (1989) la Institutul de Limbă și Literatură al Academiei de Științe a Moldovei avînd ca subiect corelația individual-social în poezia basarabeană din anii '70-'80 ai sec. XX. A efectuat stagii de documentare în România, SUA, Ungaria și Rusia. Funcții: lector universitar, iar apoi lector superior la Catedra de literatură română și universală a US „Alec Russo” din Bălți. Redactor-șef al revistei *Confluente bibliologice* și redactor asociat al revistei *Semn*. Este membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova. Cărți publicate: *Nou tratat de igienă* (nuvele; 2002), distins cu Premiul pentru debut al USM și Premiul pentru debut al Fundației Culturale Române; *Turnătorul de medalii* (roman; 2008); *Ion Druță: Opera epică și dramatică* (2010). În 2011 îi apare culegerea cu 13 povestiri *Nu mă tentează* (sumarul: *A treia odisee; Benedict; Show must go on...; Piatra de necaz; El burlador; El, eu, ceilalți; Povestea unui biciclist nostim; O metaforă călătoare; Nu mă tentează; SMS; Toți sînt unu...; Tehnica mariajului; Un cal-putere*).

Fiind favoritul publicului de la Chișinău în lunile sus-menționate, A. Moraru a avut ocazia să asculte părerile chișinăuienilor, mai ales ale adolescenților și tineri-



lor – elevi și studenți –, despre creația sa, genul literar abordat, stilul, personajele pozitive și negative etc. Au fost puse și multe întrebări, la care autorul a răspuns cu bunăvoință. Toți participanții la eveniment (citorii de la filialele „Tîrgu-Mureș” – pe post de gazdă, „Transilvania”, „Alba Iulia”, „Ovidius”, „Tîrgoviște”, „T. Argezi”, „Maramureș”, „A. Mickiewicz”, „M. Lomonosov”, Traian, CAIE ș.a.) au constatat că prozatorul bălțean

A. Moraru este un creator de texte literare susținute, interesante, în care găsim și un umor rafinat. Povestirile au captat atenția cititorilor, atît prin titlul reușit al volumului, cît și prin substanța narativă a textelor.

Primul dintre oaspeții invitați la Conferință a luat cuvîntul conf. univ. dr. în filologie **Maria Șleahțișchi**, critic literar, poetă, scrierile căreia au fost distinse cu premii literare în R. Moldova și România, în prezent prorector pentru știință la Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți. „Mă aflu pentru prima dată la un eveniment atît de important pentru chișinăuieni și pentru Anatol Moraru. Mă bucur de succesul colegului meu, care reprezintă Universitatea de Stat «Alec Russo» și revista *Semn* de la Bălți. Anatol Moraru este un scriitor din generația anilor '80-'90 ai secolului trecut, debutul și-l face cu nuvele în 2002, iar în 2008 îi apare o scriere mai mare – romanul *Turnătorul de medalii*. O nuvelă a dat titlul volumului pe care îl discutăm. Autorul scrie despre viața cotidiană din prezent, despre problemele ce le pune insistent

viața. Textele sînt ludice, uneori insinuante, au un limbaj ce curge lin, captivant și produc, fără doar și poate, plăceri estetice. Personajele sînt din orașul Bălți sau din împrejurimi, descrise veridic în spațiul lor urban sau rural. De multe ori ei sînt din spațiul universitar – mai puțini scriitorii au scris despre profesori, studenți. Ușor se pot găsi protagoniștii, am recunoscut pe unii prototipi, dar nu contează. E important ceea ce intră în literatura noastră. Sînt uimită că sala e plină de cititorii, dacă ați venit din dorință, mă închin în fața dumneavoastră, dacă din interes – la fel. Totodată, îl felicit pe Anatol Moraru cu ocazia acestui succes formidabil la Chișinău”, a spus dna dr. M. Șleahțișchi.

Un coleg din generația '80 a scriitorilor – **Grigore Chiper**, poet, prozator, redactor asociat la revista *Contrafort*, prof. univ. la Universitatea de Stat din Tiraspol, care și-a luat de curînd doctoratul – a vorbit despre creația lui A. Moraru la modul general. „Ne cunoaștem de mult – spiritele comunică între ele. Dar întreaga generație a întîrziat cu tipărirea cărților – prozatorul nostru a debutat abia în 2002, cu toate că stilul lucrărilor aparține anilor '80. Scriitorul s-a format în torentul vieții. E bine că se menține în genul scurt (dacă luăm în seamă că în anii '90 au prevalat debuturile cu romane). Adevărata performanță a lui Anatol Moraru se află în nuvele, povestiri, chiar dacă *Turnătorul de medalii* e un roman bun



(romanele au cerințe specifice de scriere). Deci, e salutar faptul că cititorii nu au neglijat speciile genului scurt și s-au apropiat de ele cu toată seriozitatea. Ce e caracteristic pentru autorul nostru? Răspundem: că se lansează în proza universitară, cea despre profesori și studenți. Dumnealui e cel care cunoaște bine acest domeniu. Dar ficțiunea totuși predomină, este meritul lui de a îmbina realitatea cu imaginația artistică. O altă trăsătură este că scrie despre mediul care îl înconjoară – Bălțiul și împrejurimile lui. Deseori realitatea contrastează cu ceea ce scrie. Dacă am face o comparație, Anatol Moraru e un scriitor de tip caragialian – are o scriere săltăreată, cu o modalitate vie de descriere a acțiunilor și personajelor, bazată deseori pe lirism. Este o dovadă certă că literatura română de aici, din Basarabia, are resurse mari. Spațiul românesc e întins – București, Iași, Craiova, Timișoara, Cluj-Napoca etc. –, dar culorile noastre locale le aflăm anume de la scriitorii precum e protagonistul nostru de azi. Îl așteptăm cu alte cărți, căci sînt interesante și au priză la cititor.”

Un alt critic literar – **Maria Pilchin**, lector la Catedra de literatură universală, Universitatea de Stat din Moldova, doctorandă, critic literar, autoare și coautoare de manuale școlare – a menționat că s-a regăsit în multe momente din cartea despre care dialogăm și a continuat să-și expună părerile: „Nu este o carte patetică, ci, mai degrabă, una ironică, care citează viața, scanează ființe care au ajuns în urma unor circumstanțe la un anumit fel de comportament. E o carte specifică în felul ei, ce vine din lumea universitară, dar e și despre omul mic, neînsemnat. Mi s-a părut că se dă ușor la citit. Autorul a aplicat o tehnică cehoviană de redare a materialului. În fine, este o carte ideatică, care are diferite nivele de lectură – pentru cititorul tînăr și pentru cel matur.”

Profesoara de limba și literatura română **Alexandra Tănase**, Liceul Teoretic

„Gaudeamus”, s-a bucurat că sala e plină mai ales de tineri, care se apropie sincer de carte, merg la bibliotecă ca la un palat de cultură. Citind povestirile, dumneai și-a notat ce i-a plăcut, ce i-a displăcut. Concluzia este una: autorul coboară din sfera literaturii în cotidian. Elevii citesc și fac diverse comparații – e bine. Ei află multe cuvinte și expresii noi, mai deschid dicționarele... Aceste argumente au fost susținute de profesoara de limba și literatura română **Stela Vișnevschi**, Liceul Academic de Arte Plastice „Igor Vieru”, care a adăugat că în povestiri persistă paradoxurile, pe care le vedem zi de zi în localitățile unde trăim. De aceea, așa cărți ne trebuie – ca să ne vedem în ele cine sîntem, ca „să ne cizelăm”.

**Vlad Grecu**, prozator, autorul unei cărți despre războiul de la Nistru din anii 1991-1992, a făcut pentru prima dată cunoștință cu proza lui A. Moraru citind revista *Contrafort* și a propus să fie turnate filme de scurt metraj, luîndu-se drept bază povestirile din cartea *Nu mă tentează*. Iar **Liliana Juc**, șef oficiu copii, Filiala „Tîrgo-

viște”, a relatat că a descoperit o producție literară cu mult umor, cu expresii plastice, de aceea, trebuie citită cu creionul în mînă, ca să te alegi cu un nou vocabular. Pensionara **Oxana Nazaria** dorește să procure mai multe cărți *Nu mă tentează* pentru a le face cadou prietenilor și cunoscuților.

Și-au spus părerile și doleanțele elevii și studenții de la un șir de instituții de învățămînt din capitală. Dintre aceștia am selectat să menționăm pe: **Elena Vărzaru**, studentă, anul I, Facultatea de psihologie, USM („Anatol Moraru este un autor al timpurilor noastre; titlul cărții e un viclesug – zice că nu tentează, dar te atrage să parcurgi textele; limbajul captivează; se transmite societății un mesaj deosebit; uneori mi-a părut că e descrisă o caricatură a vieții cotidiene – îndeosebi, a tineretului; îi urez autorului riuri de inspirație și... îi înmînez un buchet de flori”); **Inga Nosatii**, studentă, anul I, Facultatea de jurnalism și științe le comunicării, USM („Am avut discuții constructive, elocvente, judicioase despre culegerea de povestiri, care are și o notă



de mister, sparge tiparele, ne prezintă o societate așa cum este – într-un fel abjec-tă”); **Ana Apostu**, studentă, anul I, Facul-tatea de economie, specialitatea – mar-keting și logistică, Universitatea Agrară de Stat din Moldova („Anatol Moraru a scris o carte postmodernistă cu elemente realiste; cred că este o operă de apogeu a dum-nealui; autorul descoperă viciile societății – demagogia, lingușirea, minciuna etc.; el spune lucrurilor pe nume; am găsit multă ironie, sarcasm, dar și umor; îi doresc inspi-rație pentru cărțile viitoare”); **Elena Cotar**, studentă, anul II, Facultatea de economie, USM („Nu am citit pînă acum scrieri de acest gen, e ceva nou pentru mine – am aflat cum este viața în realitate”); **Doina Vicol**, studentă, anul III, Colegiul Ecologic („Scriitorul vede realitatea în culoarea roz; mai să cred că nimic nu este sigur pe lu-mea aceasta”); **Alina Scutaru**, elevă, Liceul Teoretic „Gaudeamus” („Cartea mi-a plăcut deoarece faptele sînt pe care le vedem chiar noi, sînt luate direct din viața noas-tră, cea a adolescenților și tinerilor; textele sînt simple, dar nu simpliste; mi-a plăcut mult nuvela *SMS*”); **Ina Gladii**, elevă, cl. XII, Liceul Teoretic „Gaudeamus” („Mi-a plăcut tematica abordată; faptele personajelor vorbesc de la sine; cel mai mult mi-a plă-cut *Povestea unui biciclist nostim*”); **Tatiana Duță**, elevă, cl. X, Liceul Teoretic „L. Re-breanu” („Cartea ne aduce un mesaj pro-fund; de asemenea, cel mai mult mi-a plă-cut *Povestea unui biciclist nostim*; aștept cu nerăbdare continuarea istorioarelor într-o carte nouă”); **Natalia Țurcanu**, elevă, cl. X, Liceul Teoretic „Spiru Haret” („Povestirile ne fac să reflectăm asupra problemelor vieții; m-a captivat neobișnuitul din carte; nu-mi pare rău că am citit-o; sperăm că vom avea parte și de alte povestiri tot atît de interesante”); **Irina Moraru**, elevă, cl. XII, Liceul „Perspectiva” („Mi-a recomandat această carte un prieten; pot spune că am pătruns într-o lume pătimașă și frumoasă a eroilor zilelor noastre”); **Victoria Coșciug**,

elevă, cl. X, Liceul Teoretic „Traian” („Nu fie-care scriitor are o așa manieră de scris; cu regret, povestioarele se termină taman în locul cel mai interesant, cînd acțiunea ar trebui să continue”).

După o discuție constructivă de circa două ore, **Anatol Moraru**, vădit emoțio-nat, a mulțumit asistenței pentru cuvintele calde spuse la adresa dumnealui, relatînd că e foarte important ce a aflat de la îndră-giții cititori ai literaturii autohtone, opinia lor contează. Mulțumiri deosebite au fost transmise administrației BM „B.P. Hasdeu”, care a acceptat ca volumul *Nu mă tentează* să fie prezent pe afișe în toate filialele ei pe parcursul unei jumătăți de an. „Proiectul BM din Chișinău a fost gîndit și realizat ex-celent. La Bălți un astfel de proiect, la mo-mentul actual, e de domeniul fantasticului – nu e posibil, cît comuniștii sînt la putere. Trăim cu speranța că lucrurile nu sînt pier-dute. Principalul e că am ispita scrisului, îmi place literatura ca exercițiu, ea este pentru mine poate chiar un fel de antidot. Avem o viață și un mediu anume și trebuie de scris despre ea (de ce nu și proză «a ni-micului, a banalului»), cu toate că proble-mele cotidianului ne anihilează. În prezent lucrez la o nouă carte de nuvele. Doresc multă sănătate tuturor celor care au avut tentația să vină la Conferința de totalizare, dar și celor cu care m-am întîlnit în datele anterioare, precum și celor care urmează să vină la bibliotecă și să citească pove-stirile mele”, a spus A. Moraru, îndemnînd participanții să fie și în continuare tot atît de pasionați de literatura basarabeană precum i-a cunoscut el.

În semn de recunoștință, scriitorului Anatol Moraru i s-a înmînat o *Diplomă de excelență*, semnată de dr. Lidia Kulikovski, director general al BM „B.P. Hasdeu”, pe care o facem cunoscută și cititorilor revis-tei noastre:

**„Se acordă dlui prof. dr. Anatol Mo-raru, în semn de prețuire și recunoștință**



**pentru implicarea în Programul de lectură Chișinăul citește o carte.**

**Volumul Dvs. Nu mă tentează, inclus în acest program, a suscitât cel mai viu interes al cititorilor din capitală, contribuind astfel la energizarea pasiunii pentru lectură a tinerilor, și nu numai.**

**Vă urăm, mult stimat domnule prof. Anatol Moraru, multă sănătate și noi împliniri în activitatea didactică, noi cărți, scrise la aceeași cotă a inspirației și a măiestriei artistice, volume care să trezească la tineri dorința de a se desăvîrși prin lectură, cultură, cunoaștere."**

Au primit diplome și cei mai activi cititori din filialele BM. Lista fiind destul de lungă, menționăm doar câțiva dintre ei: Sergiu Andrieș (profesor, colegiul de Transporturi din Chișinău); Victor Stegărescu (student, anul II, Colegiul Financiar-Bancar); Diana Ungureanu (studentă, USM); Ana Cojocar (studentă, USM); Ion Ciugureanu (student, anul III, Școala Profesională nr. 4); Igor Baltă (elev, Liceul Teoretic „Gaudeamus”); Alexandra Pînzaru

(elevă, cl. XII, Liceul Teoretic „Miguel de Cervantes”); Sofia Copacinschi (elevă, cl. XII, Liceul Teoretic „Elena Alistar”) ș.a.

Programul de lectură *Chișinăul citește o carte*, desfășurat anual la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, are drept scop constituirea unei comunități de cititori prin promovarea scrierilor literare de o înaltă ținută artistică și educarea gustului pentru lectură a chișinăuienilor. Astfel, culegerea de povestiri *Nu mă tentează* de A. Moraru a avut un impact benefic pentru cei care s-au inclus în competiția lecturilor. Autorul e un scriitor îndrăzneț, care nu se teme de greutate și care explorează diverse genuri și teme literare (nu în zadar un cititor a exclamat: „Domnule scriitor, sînteți un erou!”). După cum s-a observat, povestirile, scrise cu talent, vorbesc despre viața noastră cea de toate zilele, provoacă stări de încordare, trezesc emoții adânci. Impresiile expuse pe marginea volumului, probabil, îl vor ajuta pe prozatorul ce denotă un stil ales să plăsmuiască noi scrieri care, la rîndul lor, ne vor bucura într-un viitor apropiat sufletele dornice de a savura frumosul.

## COPIII CHIȘINĂULUI – CEI MAI BUNI PRIETENII AI LUI OVIDIU CREANGĂ

Valeriu RAȚĂ,  
bibliotecar

Mai rar se întîmplă așa manifestare, așa zice – zi de sărbătoare, la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, precum a fost cea de la Centrul Academic Internațional „Eminescu” pe 12 noiembrie 2012, unde s-a desfășurat Conferința de totalizare a programului prioritar din anul curent „Chișinăul citește o carte”, anume partea lui dedicată generației în creștere, adică o ramificare ce are și ea un nume: „Copiii Chișinăului citesc o carte”.

Dna Elena Dabija, șefa CAIE, a menționat că toți cei adunați la evenimentul așa-

teptat cu mare nerăbdare, de elevii din clasele de la instituțiile de învățămînt primar și, în bună parte, cel secundar, se află în aura poveștilor lui Ovidiu Creangă, un scriitor descoperit de mulți dintre ei anume datorită programului ce s-a derulat la BM pe parcursul cîtorva luni din anul curent. „Autorul, care trăiește în prezent în Canada, va fi foarte bucuros cînd va afla că atîția copii minunați din capitala Republicii Moldova îl onorează citindu-i cu nesaț poveștile pe care dumnealui le-a scris fiind deja nonagenar”, a spus amfitrioana Centrului.

Deschiderea au făcut-o elevii cl. a IV-a „C” a Liceului Teoretic „Nicolae Iorga” sub conducerea dirigintei Aida Gonța și a bibliotecarei Eugenia Dudău. Ei au prezentat un minispectacol după povestea *Prietenul meu, Moș Poveste Barbălungă* din cartea *Povești cu Barbălungă* (Bacău, Ed. „Vicovia”, 2011) de Ovidiu Creangă – carte ce au citit-o aproape toți copiii Chișinăului și despre care s-au adunat la conferință (din cele cinci sectoare ale orașului) să discute laolaltă chiar aici – unde sînt înconjurați de volumele marelui Eminescu, iar spiritul lui coboară spre noi din înălțimile Luceafărului.

Scriitorul Dumitru Crudu, directorul Filialei „Ștefan cel Mare și Sfînt”, fiind pe post de moderator, a adus la cunoștința celor prezenți în sală cîteva date biografice ale autorului, putem spune, ale unui „moșulică Cumsecade”, cum s-a autointitulat însuși Ovidiu Creangă, sau ale „bunelului Ovidiu”, cum îi zic unii prieteni și cunoscuți. Notăm și noi că Ovidiu Creangă – chimist, scriitor și activist pe tărîm social – s-a născut pe 14 februarie 1921, în satul Vărzărești, județul Lăpușna, România, azi, r-nul Nisporeni, R. Moldova. Studiile primare le-a făcut în comuna Bardar, azi r-nul Hîncești. După absolvirea clasei a VII-a, la Liceul „Ion Creangă” din Bălți, în 1940, s-a refugiat, cu părinții, în dreapta Prutului. A urmat Liceul „Petru Rareș” din Piatra-Neamț, după care, în 1941, s-a înscris la Politehnica „Gh. Asachi” din Iași, la secția de chimie industrială, pe care a absolvit-o în 1946.



A fost printre primii cercetători științifici care au pus bazele cercetării în chimie la Institutul de Cercetări Chimice (ICECHIM). A scris articole, a publicat cărți, a avut numeroase inovații și invenții, pentru care a fost premiat, dar pînă la urmă e exclus din cercetare pe motiv că nu era membru de partid. Au urmat activitățile în diverse funcții la Ministerul Industriei Chimice, Ministerul Comerțului Exterior, Societatea mixtă româno-italiană „ROMITAL” din Milano, la Sucursala din România a Imperial Chemical Industries (ICI) din Marea Britanie, dar, avînd divergențe cu autoritățile comuniste și fiind urmărit de Securitatea din România, în 1982 emigrează în Canada, reușind să-și deschidă acolo o mică afacere de familie. Canada i-a devenit a doua Patrie, acolo trăiește pînă în prezent. La vîrsta de 80 de ani îi apar scrierile literare, dar și unele memorialistice (*Cu orice risc am să spun adevărul, Cu și fără securiști*) despre viața de pînă la exil. Desigur, Ovidiu Creangă este un disident și se pare că ar trebui să scrie numai pentru adulți, dar prezintă interes și povestirile sau poveștile ce reflectă perfect copilăria lui petrecută în Basarabia.

Pe foaia de titlu a cărții autorul a notat că *Poveștile cu Barbălungă* sînt adresate copiilor „de la 5 la 95 de ani”, iar pe coperta a patra e plasat mesajul: „Am scris această carte de povești dedicată nepoților mei Simina, Sandra și Daniel. Cartea se numește *Povești cu Barbălungă*, poveștile fiind inspirate de Moș Poveste Barbălungă.” Pu-

tem adăuga că în toate bijuteriile literare din cele 190 de pagini ale volumului binele se confruntă cu răul și deci e o alegere reușită a BM „B.P. Hasdeu” când s-au propus aceste amintiri în formă de povești și povestiri ale sfântosului „bunel Ovidiu” pentru lectura din cadrul programului sus-amintit, fiindcă picii, dar și cei mai mărișori, au avut ce învăța din ele, au putut trage învățămintele cuvenite.

Adevărul combinat și împletit cu fan-tezia au făcut ca cei care s-au adunat la CAIE să intre cu ușurință în lumea ferme-cătoare a lui Moș Barbălungă. Moderatorul a explicat pe înțelesul tuturor că cei care citesc și scriu despre o carte se numesc critici literari. Criticul literar dă notă cărților – asemenea profesorilor la școală. „Am citit și eu această carte, cunosc bine conținutul ei, chiar am consultat dicționare să aflu înțelesul unor cuvinte sau expresii mai rar întâlnite. Mi-au plăcut peripețiile autorului și năzdrăvăniile personajelor, iar astăzi vreau ca anume voi, cei mai devotați prieteni ai lui Ovidiu Creangă, să fiți critici literari. Vom iniția o competiție intelectuală. Fiecare va avea ocazia să spună dacă *Povești cu Barbălungă* e o carte bună sau nu, dacă merită sau nu să fie citită și de alții”, a spus dumnealui, gata să le pună la încercare istețimea și abilitățile de „critic literar”.

Pe „scenă” au urcat rînd pe rînd reprezentanții filialelor „Transilvania”, „Ștefan cel Mare și Sfînt”, „Alba Iulia”, „Ovidius”, „Târgoviște”, „L. Rebreanu”, „Tîrgu-Mureș”, „T. Arghezi”, „Maramureș”, „M. Ciachir”, „L. Ukrainka”, Traian, A. Russo, A. Donici, V. Bilinski ș.a. Întrebările curgeau în sensuri opuse (dinspre „scenă” spre spectatori și invers) una după alta cu iuțea fulgerului:

- Care e povestea preferată?
- Ce personaje v-au impresionat mai mult?
- Care sînt prietenii (printre altele, foarte mulți!) ai autorului?

- Prin ce aventuri a trecut copilul Ovidiu Creangă?
- Ce cuvinte noi sau expresii plastice ați învățat?
- Ce personaj îl putem lua drept exemplu de comportare bună?
- Ce faptă nu trebuie, nu face a fi preluată de la (un anume personaj)?
- Ce a pățit... (personajul cutare) (într-o situație anume)?
- De ce a procedat (personajul cutare) anume în felul corespunzător?
- Ce vîrstă avea... (un personaj concret)?
- Dacă ar fi să schimbați ceva în conținutul unei povești, ce anume ați schimba?
- Ce întrebare vreți să adresați lui Ovidiu Creangă?
- De ce Ovidiu Creangă a scris această carte?
- Cu ce se aseamănă (sau se deosebește) creația lui Ion Creangă și a lui Ovidiu Creangă?

Cu adevărat, dacă ar fi fost prezent la eveniment însuși Ovidiu Creangă, ar fi rămas uimit de astfel de întrebări. Doar nici unui matur nu-i puteau veni în min-te unele din ele. Astfel, nu au scăpat de atenția ingenioșilor și curioșilor copii nici Moș Poveste Barbălungă, nici Simina, nici Cristina, nici Tuzic, nici Fifța, nici Flocea, nici Jup (întîiul și al doilea), nici Cezar, nici



Tarzan, dar nici Brebenel, nici Sprinteioara, nici Betty, nici Rex, nici Rița, nici Rică, nici Azorică și încă mulți-mulți alții. Poveștile preferate ale copiilor s-au dovedit a fi: *Poveștea ursulețului de catifea maro*, *Regina furnicilor*, *Prietenii mei cu patru lăbuțe*, *Tarzan Maidanezul*, *Broscuța cea isteță*, *Șoricelul Ronțișor era să o pățească*, *Poveștea Măgărușului Albastru*, *Pe mine mă cheamă Cezar*, *Ochii pe care nu-i voi uita niciodată* ș.a.

Dr. în economie Vasile Șoimaru, prezent la manifestare cu aparatul de fotografiat, nu reușea să alerge dintr-un capăt în celălalt al sălii pentru a lua imagini din diverse puncte de vedere, după cum știe numai un maestru s-o face. Dumnezeu, în luarea sa de cuvânt, și-a amintit cum din întâmplare a făcut cunoștință cu autorul poveștilor, încercând să găsească în Canada români – ai căror strămoși au plecat de pe meleagurile noastre acum vreo sută de ani în căutarea unei vieți mai bune. De aceea, a avut o implicare directă în desfășurarea programului „Copiii Chișinăului citesc o carte”, fiindcă chiar dumnezeului a adus, cu mașina proprie, setul de cărți de la Bacău pentru filialele BM. Și-a adus aminte cum a

fost întâlnit de protagonistul nostru pe aeroportul de la Toronto, cum acesta a mers la volanul autoturismului său (cu viteza de 100-120 km/h!) pînă la „bojdeuca” unde locuia, cum au călătorit împreună să vadă o minune a naturii – cascada Niagara ș.a. „Prietenul nostru Ovidiu Creangă este un om foarte bun la suflet, un om inimos și săritor la nevoie. Drept dovadă ne poate servi și faptul că dumnezeului de acum cîțiva ani la rînd sponsorizează elevi din liceele românești din Transnistria – cu alte cuvinte, pe acei mai triști ca noi... Sînt sigur că Ovidiu Creangă, la anii care a ajuns, se va bucura nespus de mult de succesele voastre, copii. Îi voi expedia fotografiile chiar azi – să vadă ce copii cutezători avem la Chișinău. Nu știu dacă poveștile din carte sînt așa de frumoase cum le-ați reprezentat voi în minispectacolele de pe scena improvizată, dar numai faptul că aceste basme v-au inspirat la lacrimi frumoase – deja cîntărește mult”, a spus V. Șoimaru, îndemnîndu-i pe micii cititori să vină și în continuare la bibliotecă pentru a lectura alte cărți, de alți autori, căci, cu siguranță, se vor alege cu surprize.

Jocul interactiv a durat aproape două ore. Întrebările și răspunsurile care au soli-



citată mai multă agerime de minte au fost răsplătite cu aplauze. Unii copii stăteau mereu cu miinile sus ca să răspundă la întrebări. Totodată, au fost și din cei care și-au exprimat atitudinile prin desene, prin scriere caligrafică a textului (a mesajului de la cititor la autor), prin confecționarea diverselor obiecte lucrate manual (*hand-made*). Cei mai ingenioși au fost recunoscuți în unanimitate și aplaudați.

Iată doar două mostre care dovedesc cât de impresionanți au rămas copii: „*Eu am citit cu mare plăcere cartea Povești cu Barbălungă scrisă de Ovidiu Creangă. Mi-au plăcut enorm poveștile și râdeam în hohote. Îndeosebi mi-a plăcut povestea Prietenii mei cu patru lăbuțe. În ea se povestește despre câinii pe care i-a avut autorul: Tuzic, Flocea și Fifța – cu istorioarele lor captivante. Această povestire mi-a dat de înțeles cât de tare iubea Ovidiu Creangă animalele*” (Sanda Cojușneanu, Liceul Teoretic, „Mihai Eminescu”); „*Domnule scriitor Ovidiu Creangă, sîntem cititorii Bibliotecii Nicolae Titulescu. Mai suntem și reprezentanții tuturor animalelor de pe Pământ. În numele ieduților, căprioarelor, iepurașilor, ariceilor, ursuleților și îndeosebi al câinilor vă mulțumim pentru această carte cu povești minunate, care ne învață să fim buni la suflet, sinceri, prietenoși, să iubim natura și tot ce avem în preajmă. Vă dorim sănătate! Cu drag, cititorii cărții Povești cu Barbălungă*” (copiii de la școala-grădiniță „Pas cu pas”).

Ca să fie stimulate lecturile poveștilor lui Ovidiu Creangă, „actorii” care au evoluat în minispectacole au declamat: „*Vreți să știți ce-i mai departe? / Că noi nu v-am spus povestea toată. / Știți de ce? Că se cere lecturată... / Hai grăbiți-vă îndată, / Stă pe raft și vă așteaptă. / De nu știți cum se numește, / Noi vă spunem fără glumă: / Ovidiu Creangă – Povești cu Barbălungă.*” Ca după aceasta toată sala, plină de copii, să recite în cor, entuziasmată: „*Cartea cu povești plină, / Precum ziua de lumină. / Orice literă*

*din ea / Luminează ca o stea. / Cine-o ia și o citește / Sufletu-și îmbogățește.*”

Moderatorul evenimentului a obosit de-a binelea, străduindu-se să ofere cuvîntul fiecărui doritor de a se expune, calmînd situația atunci cînd se dădea un răspuns greșit sau apăreau păreri diferite și se aprindeau spiritele (a fost nu prea ușor să-i împace pînă la urmă pe toți!). „Sînt impresionat de atenția cu care a fost lecturată cartea, pot spune că «a fost citită cu lupa». Nimic nu s-a scăpat din vedere. Ați prins orice nuanță a sensului cuvintelor din poveștile îndrăgite. Sînt sigur că printre voi, acum se află un viitor academician de talia lui Mihai Cimpoi”, a concluzionat D. Crușu, adresîndu-se copiilor din sală, cînd evenimentul desfășurat cu mult hazard luase sfîrșit.

Dna Elena Șendrea, bibliotecar principal în Departamentul relații cu publicul, a tras unele concluzii, menționînd că *Poveștile cu Barbălungă* au fost bine receptate de copii și trebuie fără îndoială citite în continuare, mai mult decît atît – să fie povestite pentru frățiorii și surioarele mai mici. Azi au triumfat spiritele copiilor. Ei s-au văzut eroi printre personajele din carte. E bine că lor le place lectura – prin ea își fac mai mulți prieteni, înțeleg care fapte sînt bune și care sînt rele.

Dna E. Dabija a dat citire unei *Diplome de grațitudine*, semnată de directorul general al BM „B.P. Hasdeu” dr. Lidia Kulikovski, care va fi transmisă celui care pe parcursul lunilor aprilie-noiembrie a fost autorul nr. 1 pentru cei mai mici cititori ai bibliotecii. Reproducem integral textul acestui document oficial:

**„Se acordă scriitorului Ovidiu CREANGĂ din Toronto, Canada, autorul cărții Povești cu Barbălungă (Bacău, Ed. «Vicovia», 2011), în semn de prețuire și recunoștință pentru scrierile Dvs., care au trezit un viu interes și frumoase emoții în rîndul copiilor și adolescenților din**



**Chișinău, participanții la Programul «Chișinăul citește o carte».**

**În anul curent, 2012, pentru acest program de lectură, care antrenează mii de cititori, a fost aleasă cartea *Dvs. și opțiunea noastră a fost una fericită, căci numărul cititorilor și elanul lor au depășit orice așteptări. Pentru aceasta, primiți mulțumirile Bibliotecii Municipale «B.P. Hasdeu» și ale cititorilor ei, împreună cu tot atâtea urări de sănătate și bucurii.»***

Cei mai activi cititori (și „critici literari”) au primit de asemenea diplome. Printre ei se numără: Sanda-Maria Ciobanu, Marius Sîrbu, Valeria Bubuioc, Vladlena Naval, Diana Paladi, Valeria Țurcanu (Liceul Teoretic „Nicolae Iorga”); Vlad Jubea (Liceul Teoretic „Traian”); Alex Jangă (Liceul Teoretic „Dante Alighieri”); Valeria Popescu (Liceul Teoretic „Alexandru Ioan Cuza”); Cătălina Grișca (școala medie nr. 49); Marcel Rotaru (școala medie nr. 82); Irina Melnicenco (Liceul Teoretic „Mihail Sadoveanu”); Andrei Șorov (Liceul Teoretic „Ion Luca Caragiale”); Capitolina Vascauțan, Valeria Mogorean (Liceul Teoretic „Onisifor Ghibu”); Andrei

Prisăcaru (Școala primară „Grigore Vieru”); Cătălin Ceban (școala primară nr. 88); Olivia Guțu (școala-grădiniță „Pas cu pas”) și tot așa mai departe (lista e de circa o sută de copii și elevi gratificați).

Copiii Chișinăului, cu vârsta de la 7 la 14 ani, s-au axat în anul 2012 pe lecturarea unei cărți deosebite – *Povești cu Barbălungă* de Ovidiu Creangă.

Aceste povești au adus în sufletul micilor cititori multă lumină, gingășie, bunătate și prietenie. Multor dintre ei li s-a aprins dorința de a deveni – când vor crește mari – oameni onești, cinștiți, de ispravă. Cu toate că autorul, din motive binecunoscute, nu a putut să participe la întâlnirile cu cititorii – dînsul a fost, indirect, la noi, o prezență vie –, filialele BM au desfășurat în scopul popularizării creației ovidiucringiene diverse activități culturale: prezentări de carte, ore de lectură, expuneri și dezbatere, spectacole, desene ș.a.

Conferința finală a demonstrat că opera literară a lui Ovidiu Creangă are priză la cititor, că poveștile lui dau naștere la povești exprimate prin alte genuri de artă (drept dovadă – înscenările teatrale cu eroii poveștilor: cîini, iepurași, furnici, albinuțe, chiar și cu Nichipercea, adică dracul, dar și ilustrațiile color, ce denotă o adevărată măiestrie a copiilor). Nu ne rămîne decît să-i urăm îndrăgितului scriitor multă sănătate, vioiciune și să ne bucure și cu alte scrieri pe potrivă, ce provoacă un viu interes atît pentru cei mici, cît și pentru cei ce se apropie de 90 de ani, după cum specifică autorul.

## SĂ CINSTIM MEMORIA CELOR CĂZUȚI PE CÎMPURILE DE LUPTĂ

Petru PARASCHIVU

La 19 noiembrie a.c. s-au împlinit 70 de ani de la un tragic eveniment pentru trupele românești aflate, împreună cu aliații germani, italieni, maghiari etc., pe Frontul de Est, la Cotul Donului și pe Cîmpia Calmucă, în luptele de la Stalingrad. Armata Roșie a profitat de proasta pregătire de iarnă a armatelor germane, forțele cărora erau suprasolicitate, oboseite în urma luptelor din vara lui 1942, și foloseau armatele mai slabe, române, italienești și maghiare, pentru a le păzi flancurile. Întrucît personalul militar și numărul avioanelor, tunurilor, tancurilor și al altor echipamente ale Armatei Roșii depășeau cu mult pe cel al armatelor germane și al aliaților, începutul operației de contraofensivă al acesteia a fost stabilit de-a lungul secțiunii frontului opus armatei române, care nu avea echipamente corespunzătoare ca să poată face față atacului. Efectul bombardamentului a fost devastator: liniile de comunicații și haldele de muniție au fost distruse, punctele de observație la fel lichidate. Cu toate că primele atacuri ale sovieticilor au fost respinse, a urmat retragerea, confuzia și un șir de necoordonări ale acțiunilor între conducătorii militari de toate rangurile. Ulterior armatele germane și ale aliaților lor au fost încercuite și și-au găsit tragicul sfîrșit. România a pierdut la Cotul Donului circa 150 mii de ostași, la care se pot adăuga 100 mii de ostași transilvăneni înrolați în armata maghiară. Deci, în total circa 250 mii de români au murit și zac îngropați pe depărtatele maluri ale Donului și în stepa calmucă.

Bătălia de la Cotul Donului a fost cel mai mare dezastru suferit vreodată de trupele române și, din păcate, pînă în prezent

nu este suficient reflectată de mass-media, cu atît mai puțin în literatură și artă. Istoricii încă nu au studiat îndeajuns acest eveniment tragic pentru națiunea noastră, nu există studii și cercetări care ar dezvălui toate dedesubturile înțelegerilor dintre conducătorii de stat din acea perioadă ca românii să afle adevărul adevărat despre chestiunea în cauză. Cu toate că...

Cu atît mai îmbucurător este faptul că se găsesc entuziaști care, în ciuda tuturor vicisitudinilor și intemperiilor perioadei de criză economică prin care trecem, își iau inima în dinți și se încumetă să deconspire tainele istoriei. Pe unul dintre aceștia îl putem numi, căci nu este altul decît dr. în economie, dar și fotografatul Vasile Șoimaru care, exact pe 19 noiembrie 2012 (zi tragică pentru poporul român, cum spuneam mai sus), a fost protagonistul unei lansări de carte la Biblioteca „O. Ghibu” cu titlul la care mulți conaționali de ai noștri nici nu se așteptau – **Cotul Donului – 1942: eroism, jertfă, trădare**. Autorul descrie tragedia ostașilor români care a avut loc la sfîrșitul anului 1942 – începutul anului 1943 la o depărtare de cca 2000 de kilometri de la rîul Prut, pe care aceștia l-au trecut să elibereze Basarabia, ocupată de URSS, executînd ordinul șefului Statului – Ion Antonescu. În carte sînt inserate: un interviu cu Iosif Niculescu, veteran de război, de la București; fragmente dintr-un roman despre cel de-al Doilea Război Mondial; alte scurte dialoguri cu foști combatanți, din județul Iași; cîteva poeme, numeroase imagini...

Dr. **Lidia Kulikovski**, directorul general al BM „B.P. Hasdeu”, fiind pe post de moderator, a salutat prezența în număr

mare a „celor mai frumoși bărbați ai Neamului”, dar și a doamnelor deopotrivă, la un eveniment-surpriză pe care ni-l oferă – de acum a cîta oară – dr. Vasile Șoimaru. În continuare dumneaei a spus: „Ne bucură faptul că prietenul devotat al bibliotecii noastre, care este Vasile Șoimaru, descoperă cărți, oameni, evenimente, pe care noi nu le cunoaștem – ca urmare a politicii dezastruoase de deznaționalizare declanșată de comuniștii sovietici. Protagonistul nostru bătătorește drumuri, vrea să le știe pe toate, este omul-martor, omul-proiect, omul-idee, care – fiind și meticulos – merge întotdeauna înaintea noastră să facă lucruri bune, dar, la sigur, nu de dragul de a le face. Cartea *Cotul Donului – 1942: eroism, jertfă, trădare* potentează, ea nu ne prezintă ditirambi, ci are rolul de remember. Tragedia ostașilor români este văzută din alt unghi de vedere decît cel de pînă acum. Economistul Vasile Șoimaru a făcut calcule precise, s-a ocupat de cercetare și își lansează volumul său exact în ziua cînd se împlinesc 70 de ani de la crunta bătălie, ce a avut loc exact la 1942 de kilometri (conform datelor contorului) pe care i-a parcurs dumnealui în vara anului curent

spre a se documenta și a face cunoștință în mod direct cu locurile de care ne leagă un trecut îndurerat pentru români. Toate acestea sînt făcute cu intenție bună – să luăm aminte, să știm ce s-a întîmplat cu noi. Nimic întîmplător – aranjează cum a planificat. Coperta, deși e în culori sumbre, e sentimentală. Cartea e un angajament, fiindcă inimosul compatriot a promis că va mai face o călătorie ca să pună acolo măcar o troiță. Cele 100 de pagini ale ei, ca substanță, fac mai mult de 1000 de pagini de orice altă scriere. De fapt, e un omagiu pentru cei care au căzut pe cîmpul de luptă, dar și o alinare pentru cei care au supraviețuit aceluia masacru, iar după război, pe timp de pace, asupra lor s-a năpustit o altă nedreptate – nu au fost răsplătiți măcar cu pensii...”

Dr. **Vasile Șoimaru** a menționat că acum 70 de ani s-a întîmplat cea mai mare tragedie din istoria românilor – la Cotul Donului, în 1942, au căzut cu moarte de erou 250 mii de români care își îndeplineau cu sfințenie jurămîntul de apărare a Patriei lor – România, sfirtecătă, ciopîrțită ceva mai înainte de imperiul roșu de la Răsărit. Nu toate cărțile sunt totuna, dar aceasta e





o amintire de groaznicul măcel. „Din ceea ce spune în interviurile sale Iosif Niculescu, veteranul de război, care anul acesta a împlinit 98 de ani, nu am citit nimic, dar chiar nimic în niciun studiu istoric sau în vreo scriere artistică. Nu puteam să nu fac o călătorie pînă la Don. Din respect și admirație pentru eroismul ostașilor români s-a născut ideea cărții. Mă bucur că nu am călătorit degeaba. Astăzi, dis-de-dimineață, cînd am accesat presa online de la București, nu am găsit niciun cuvînt despre îngrozitorul eveniment de acum 70 de ani. Doar *adevărul.md* a inserat articolul meu și atîta a fost. Au fost uitați eroii... Nu au uitat de ei însă românii de la Chișinău (se vede că ar trebui să mutăm capitala României la Chișinău!). Poate că în curînd vor mai apărea și celelalte materiale, avem doar publicații de forță... În plus, mai sîntem creștini... Să sperăm, nu totul este pierdut...”, a încheiat pe o notă optimistă V. Șoimaru.

Tot atît de însuflețit a vorbit și jurnalistul **Vlad Pohilă**, care a atras atenția că imaginea de pe copertă (*Recviem* de pictorul Simeon Zamșa) redă întocmai esența cărții. Avînd o implicare directă la editarea ei, lecturînd-o, Vl. Pohilă și-a expus părerea: „Manifestarea de azi este una sentimentală, nu științifică. La Cotul Donului au murit 150 mii de ostași. Cifra e corectată ulterior, se adaugă 100 mii de transilvăneni înrolați în armata maghiară, care au avut să îndure aceeași soartă. Nimeni nu are dreptul să ne indice pe cine să comemorăm. A fost dat ordinul: «Ostași români, treceți Prutul!» și ei au executat... Nu a existat un ordin de a trece Nistrul, dar România avea obligații față de aliați. Ostașii au mers mai departe cu ideea de a ne salva de teroarea, de ciurma comunistă, care s-a lăsat peste Basarabia, Nordul Bucovinei și ținutul Herța. Sunt împotriva oricăror operații de ocupare, dar ostașii români își apărau concetățenii. Spre exemplu, rușii își apărau cetățenii lor oriunde s-ar afla aceștia pe glob. Noi – nu. Trebuie să-i comemorăm pe ostașii care au

căzut pentru dreptul nostru de a trăi într-o țară liberă. Ei au făcut fapte de eroism, dar au fost și jertfe... În plus, kominterniștii în spatele frontului sabotau (grenadele, minele, ajunse pe front, nu explodau – desigur că era opera lor). Astăzi Ion Antonescu trebuie văzut așa cum a fost, ca un militant pentru eliberarea pămînturilor românești ocupate de un imperiu feroce. Volumul care se lansează consună întru totul cu gîndul, crezul și idealul meu. Trebuie să ne gîndim mai des ce s-a făcut pentru comemorarea ostașilor români căzuți în cel de-al Doilea Război Mondial. Alte națiuni le-au înălțat eroilor lor monumente. Noi, pînă în timpul de față, nu am făcut nimic... Crucea meșterită de Vasile Șoimaru ad-hoc, din două crengi uscate, împodobită cu un tricolor și înfipă astă-vară pe un dîmb de la Cotul Donului, este pînă la momentul de față unicul prinos adus acestor bravi ostași. Sîntem obligați, dar și onorați să-i omagiem... Să nu regretați că participați la această manifestare cu un specific profund omenesc, cu o chemare atît de creștinească...”

Antevorbitorii au fost susținuți de: prof. univ. dr. hab. în științe istorice **Anatol Petrencu** („Pe mulți dintre noi ne frămîntă întrebarea: cine au fost de vină – rușii sau românii?; a fost o mare tragedie și acum nu mai este cazul să căutăm cine a fost vinovatul; ostașii români au fost eroi, au murit la datorie, ei nu au fost agresori; dar s-a pierdut războiul și Vasile Șoimaru merge pe calea cea bună – vrea să înveșnicească fapta lor; ar fi o achitare ca și rușii să înalțe troițe, dar nu tancuri pe postamente”); prof. univ. dr. hab. în științe istorice **Anton Moraru** („Sînt bucuros că a apărut această carte și anume în această zi; în 1941 pe români i-a dus peste Nistru soarta; România credea că va rezolva și problema Transilvaniei, ea era izolată – nu avea altă ieșire din situație, Germania îi era principalul aliat; a fost o luptă a tuturor aliaților împotriva bolșevismului; Stalin nu a recunoscut

eliberarea Basarabiei, de aceea Ion Antonescu a avut tot dreptul să continue luptele pe teritoriul ocupanților; *Cotul Donului – 1942* este o carte de îndemnare să studiem istoria; este o carte de comemorare a eliberatorilor pământurilor românești, răpite prin forța ultimatumurilor; este o carte de chemare la luptă cu separatismul teritorial – peste Nistru este dislocată o armată de ocupație; este o carte ce completează pe cea a generalului Ion Costaș – *Transnistria 1989-1992. Cronica unui război „nedeclarat”*); scriitorul **Ion Iachim**, autorul romanului *Cireșe pentru Mareșal* („A fi laș este anticreștinește; sînt recunoscător lui Vasile Șoimaru pentru cartea despre Mareșal – dumnealui a fost printre primii care m-a îndemnat să încep a scrie romanul despre Ion Antonescu, punîndu-mi, totodată, la dispoziție lucrări la temă; toate cărțile, albumele editate de acest harnic om al Neamului sînt orientate spre a stimula sentimentul de patriotism al concetățenilor noștri; în ciuda piedicilor care ni se pun, noi totuși vom izbuti să înveșnicim memoria ostașilor români”); poetul, prozatorul și publicistul, membru de onoare al Academiei Române **Nicolae Dabija**, autorul romanului *Tema pentru acasă* („Dacă URSS nu ar fi sechestrat teritorii străine, România ar fi fost neutră în război; am impresia că pînă acum am trăit în subistorie; Vasile Șoimaru ne aduce istoria acasă – să ne amintim de volumele lui Nicolae Iorga, Mircea Vulcănescu, Paul Mihail, Dimitrie Gusti, Anton Golopenția ș.a.; el e omul care cunoaște unde se află fiecare piatră de pe meleagurile pe unde trăiesc români; cartea *Cotul Donului – 1942* poate fi comparată cu un bocet; cei de la Cotul Donului au căzut pentru noi, pentru viitorul nostru; pînă în prezent li s-a pus unica cruce a unui basarabean pe locul unde odihnesc pe vecie; este o blasfemie ca să se distrugă cimitirele românești; se politizează totul – soldații nu au fost vinovați, ei au executat ordinele; tributul de sînge al românilor tre-



Foto: Vasile Șoimaru

buie răsplătit – să înălțăm monumente, să scriem poeme”); prof. **Gheorghe Cernea**, al cărui unchi a luptat la Cotul Donului („Evenimentele din anii războiului au fost foarte încordate, cartea lui Vasile Șoimaru este un izvor de cunoștințe, dacă vreți, de mîndrie națională”).

A venit să asculte oameni competenți despre istoria tragică a poporului român acrită Teatrului Național „Mihai Eminescu” **Ninela Caranfil**, Artistă a Poporului. Dumneaei a reiterat: „Temeliile noastre sînt puse la grea încercare. Am trăit pînă nu demult cu gura închisă, nu eram capabili să spunem un cuvînt, dar iată că în sfîrșit se găsesc oameni curajoși și spun adevărul – cel care era închis cu zece lacăte. Îi admir pe acești bărbați ai Neamului care ne fac mai verticali, mai rezistenți. Vasile Șoimaru face parte din această tagmă – tot respectul pentru inițiativa lui, merită un monument” – cel vizat a replicat că adevărul

monument este cartea despre eroismul ostașilor români! „Avem o continuitate, slavă Domnului! Avem și o istorie plină de eroism și dorim ca toți concetățenii noștri să o cunoască.” Glasul emoționant, inconfundabil al actriței s-a auzit recitând poezia *Rugă de noapte* de Leonida Lari, poetă – simbol al anilor 1989-1990, dar și următorii:

„În nopți de cumplită-ndoială  
Cu sufletul dat în spic,  
Pătrunsă de-o stare fatală,  
Eu cad în genunchi și zic:

Dă-mi, Doamne, durerile toate  
Și lasă-mă fără dor,  
Dar fă și un pic de dreptate  
Pentru acest popor.

Că-i lacrimă pîinea pe masă,  
Și-i sîngeră fruntea de spini,  
Mîncat de vînduții de-acasă,  
Vîndut de mîncării străini.

În nopți de-ndoială cumplită  
Cu trupul ca pus pe trunchi  
Și mintea de griji istovită  
Eu zic, prosternată-n genunchi:

la-mi tot ce-mi surîde în cale,  
Orice bucurii, rînd pe rînd,  
Dar fă să se-ndrepte din șale  
Poporul acest suferind.

Că-i sună prin secole plînsul  
Și sîngele-i volbură mări;  
Fă, Doamne, ceva pentru dînsul,  
Fă, Doamne, că-ți sta în puteri!

Dă-i, Doamne, viață sub lună  
Și, cînd voi pleca dintre vii,  
Mai dă măcar unul să-mi pună  
O salcie la căpătii.”

Omul de o cumsecădenie exemplară – dr. **Vasile Șoimaru** – a mulțumit celor care au contribuit la apariția volumului *Cotul Donului – 1942: eroism, jertfă, trădare*. Printre ei se numără: dr. Zamfira Mihail, înv. Gheorghe Pârlea, dr. Lidia Kulikovski, pictorul Simion Zamșa, scriitorul și publi-

cistul Vlad Pohilă, tehnoredactorul Valeriu Rusnac, tipograful Dumitru Munteanu. Au fost menționați, de asemenea: Constantin Pitorac, ex-primarul orașului Flămânzi din jud. Botoșani; Alexandru Amititeloai, prof. univ. de la Universitatea „George Bacovia” din Bacău; reprezentanții Asociației Culturale „Pro Basarabia și Bucovina” din Bacău; scriitorii Aurelian Silvestru, Nicolae Dabija; Constantin Tănase de la *Timpul* ș.a. că au găsit timp să vină la manifestare și să susțină ideea reconstituirii memoriei ostașilor români căzuți pentru apărarea Patriei. S-au spus cuvinte frumoase pentru toți oamenii cu inimă mare, care lucrează pentru ca orașul Chișinău, să devină capitala românismului. Apoi au fost citite telegramele unor rude ale foștilor ostași. Iată unele dintre ele:

„Domnule Profesor,  
Invitația Dvs. la lansarea cărții m-a... întristat teribil. Acolo a dispărut tatăl meu, pentru totdeauna. Am primit doar o adresă, prin care ni se aducea la cunoștință numai faptul că «a fost dat dispărut în luptele de la Cotul Donului»... Păcat că nu pot participa și eu la acest eveniment... Oricum, Vă mulțumesc foarte mult, cu speranța că îmi veți păstra și mie o carte. O scurtă relatare despre acest eveniment ar fi binevenită, măcar așa aș putea cinsti memoria tatălui meu...”

**Ioan Popescu, Ploiești”;**

„Vă doresc sala plină la lansare! Iar m-ați răscolit... Am avut o rudă, un unchi de-al meu după tată. După ce a stat două săptămîni între trestii, în apă pînă la brîu, nedormit și nemîncat, și-a pierdut brațul drept de deasupra cotului. S-a întors cu un ciot în loc de mînă. De la Cotul Donului. Student fiind de-acum, mă duceam trimis de mama să-i dau ajutor. Mai ales toamna cînd își pregătea rezervele pentru iarnă. Rămăsese orfan în timpul Primului Război Mondial. Își trăise copilăria la Bisericanii, într-un azil-leagăn pentru orfanii de război. De la dînsul am aflat prima oară ce a fost la Cotul Donului.

Regret că nu voi fi acolo, luni, să Vă felicit și să Vă îmbrățișez.

16 nov. 2012, **Alexandru Lupescu**”;

„Dragă Vasile,

Mă emoționează tot ce scrii aici... (mai ales că tata a fost la Cotul Donului). Dacă te gîndești la ceva pentru a respecta memoria acestor eroi care nu au pregetat să-și dea viața pentru țara lor sînt gata să ajut cu ce pot, cu ce sînt în stare...

Deocamdată am dat mai departe tardivul tău «necrolog». Să-ți dea Dumnezeu sănătate. Regret că nu sînt alături de tine la lansare, dar îți doresc să le picuri în suflet, la toți cei ce vor fi prezenți, puțin din respectul tău pentru oștenii României.

Te salut. Mai vorbim.

**Mihai Nicolae**”.

„Mă voi întîlni în zilele ce urmează cu supraviețuitorii bătăliei de la Cotul Donului să mai vorbim și să convenim ce mai putem realiza. Cimitirele ostașilor ruși în România sînt întregi și îngrijite. De ce să nu se facă și un cimitir al ostașilor români în Rusia? Diplomații ambelor părți trebuie să se înțeleagă în vederea rezolvării acestei probleme. Doresc să se întîmple cît mai repede minunea – să ridicăm măcar o troiță la Cotul Donului. Urmează să fie găsite osemintele și înhurate creștinește. Va fi greu – nu există niciun fel de semne, hărți. Indiferența de multe ori ne joacă festa... Dar, în genere, oamenii noștri sînt conștienți, mai lasă politica la o parte (că de ea s-au săturat) și, mai știi, poate izbutim... Căci nu se știe cîte surprize ne poate oferi viața...”, a zis V. Șoimaru și a transmis microfonul naistului inegalabil al plaiului nostru – **Vasile Iovu**, care a interpretat cîteva cîntece, inclusiv o doină – *Lacrimile Prutului*. A recitat versuri destul de inspirate, dedicate mareșalului Ion Antonescu, profesorul de la Universitatea „George Bacovia” din Bacău **Alexandru Amiteloaie**. Radio- și telejurnalista **Stela Popa** a mulțumit lui Vasile Șoimaru pentru organizarea unei

manifestări de excepție și a rugat protagonistul să-i acorde, în timpul apropiat, un interviu pe tema dată, căci merită să se știe despre aceasta în toată lumea.

Părintele **Petru Buburuz**, parohul Bisericii „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din Chișinău, un om al spiritualității românești, a confirmat că V. Șoimaru este permanent la datorie, e bine că apar mai multe mărturii despre tragicele zile ale războiului, dar aici trebuie să-și aducă contribuția și Academia de Științe, și universitățile. „Am trăit vremuri grele, ni se interzicea să spunem ce gîndim, nu ne puteam împărtăși cu nimeni. Desigur, ostașii români au murit nevinovați, ei doar au executat ordinul. Locurile de la Cotul Donului sînt sfinte pentru creștinii români. Crucea pusă de Vasile Șoimaru în memoria lor mi-a părut mai frumoasă ca un monument. Biserica noastră face rugăciuni pentru ostașii apărători ai Patriei. Evenimentul ne bucură, ne deschide orizontul. Dumnezeu ne va ajuta și se vor descoperi moaștele lor”, a spus protiereul, convins că lucrurile se vor așeza în viitor cum trebuie, în albia lor. A urmat o slujbă de pomenire – cu lumînări aprinse pentru ostașii care au căzut pe cîmpurile de luptă în cel de-al Doilea Război Mondial.

Timpul se scurge vertiginos. Zile, săptămîni, luni, ani trec în istorie, iar noi sîntem mînați în goană nebună prin cotidianul neîndurător. Dar, totodată, să nu uităm de lucrurile sfinte pe care trebuie să le facem. Manifestarea de la biblioteca noastră ne face să credem că mai sînt oameni cu inimă mare, care nu vor lăsa ca lucrurile ce țin de memoria Neamului nostru să deruleze pe placul nu știu cui. Mai avem oameni cu sentiment de dragoste și devotament față de patrie și de popor. Să fie într-un ceas bun și să ne ajute Dumnezeu să se realizeze cele puse în plan. În condițiile actuale, e foarte important să ne găsim valorile reale, să punem adevărul în capul mesei, căci altfel vom fi striviți de tăvălugul nemilos al uitării.

## BIBLIOTECA PUBLICĂ LA AMERICANI – O INSTITUȚIE RESPECTATĂ

Liliana BARBĂROȘIE

„De ce ei *can* și noi *can't*?”, se întreba, în paginile ziarului la care lucrează, jurnalista Alina Țurcanu, reîntoarsă recent din SUA, unde am fost împreună grație *Open World*, un program finanțat de Congresul SUA pentru ca oameni din Europa de Est să cunoască îndeaproape viața americanilor. Mai precis, întrebarea la care căuta jurnalista răspuns era de ce americanii pot trăi așa cum trăiesc – cu demnitate, implicare și decență, cum descria dânsa ceea ce a văzut în America – iar noi nu putem? Și explicația pe care o găsea era că în cazul nostru o fi vorba de nenorocul de a trăi într-o țară unde guvernanților le pasă de oameni numai în campaniile electorale, dar și de o lipsă genetică de responsabilitate față de trecut, prezent și viitor, o neputință națională de a schimba lucrurile. Fără a combate aceste explicații, aș adăuga că și rolul pe care îl atribuie americanii instruirii și lecturii ar fi un motiv. Și nu e vorba neapărat de *iPad*-urile pe care le-am văzut într-o clasă a II-a, într-o simplă școală dintr-un orașel considerat sărac în New Jersey, și nici tablele electronice care au înlăturat demult cârpa și creta din șco-



lile americane sau procedura după care o școală își angajează profesorul de matematică, în finalul unei competiții cu 300 de pretendenți.

Și nici campusurile universitare impresionante pe care le-am vizitat sau prelegerile foarte elaborate pe care le-am auzit de la profesorii din acele universități. Și nici chiar sutele de cărți pe care le-am văzut în casa gazdei mele, Jane, o fostă programatoare, foarte inteligentă, care la 74 de ani nu scapă nicio expoziție de artă din zona în care trăiește. Ci m-aș referi la importanța pe care o atribuie americanii bibliotecii.

Peste tot unde am fost în America, biblioteca a fost al doilea loc în care ni s-a propus să intrăm. Așa s-a întâmplat, bunăoară, în Washington unde, după Capitoliu, clădirea sediu a Congresului, și după întâlnirile cu câțiva kongresmeni, am văzut neapărat Biblioteca Congresului – cu 30 de milioane de cărți tipărite în peste 400 de limbi și găzduită de trei imense clădiri.

Așa s-a întâmplat și ulterior în Philadelphia, Trenton sau Wootburry. Un truc al organizatorilor, vor spune unii. Am crezut





la fel inițial. Până la discuția cu Lory, o șefă de bibliotecă din Wootburry. Ea ne-a povestit care este sarcina sa și cum face ca s-o atingă: „Vrem să dăm populației informația de care are nevoie. Asta e misiunea bibliotecii. Aici poți să ai acces gratuit la internet. Pentru orice – Facebook, YouTube, Skype. Multă lume vine aici să-și caute pe internet slujbe, să-și facă temele, să facă cercetări. Majoritatea vine pentru că nu-și poate permite să aibă internet acasă. Suntem două bibliotecare care îi ajutăm să-și facă un CV dacă au nevoie, să-și creeze adrese pe internet... La noi încă multă lume citește. Mai ales vin femeile care caută cărți de dragoste. Crește circulația de cărți electronice. Avem și colecții de cărți electronice, pe care oamenii pot să și le descarce de acasă. La sfârșit de săptămână avem și cursuri pentru oameni care vor să învețe cum să întrebuințeze in-

ternetul. Avem și alte programe – întâlniri cu autorul cărții, istorie, arătăm filme. Avem programe pentru copii, după școală. Adică, ca o casă de cultură pe vremuri.”

La ieșire, am văzut o boxă pentru cărți personale pe care le aduc proprietarii ce nu mai au nevoie de ele. Și am fost lăsați să ne luăm orice carte ne-ar fi pe plac. Iar alta – în care sunt lăsate cărțile împrumutate de cei care au venit prea devreme sau prea târziu și au găsit ușa încuiată.

Și m-am gândit că și bibliotecile noastre ar fi poate vizitate, dacă cititorii ar găsi acolo atâta flexibilitate, dar mai ales dacă ar exista în societatea noastră un cult al cărții măcar ca cel din America. Și m-am mai gândit că poate așa se explică de ce toți oamenii pe care i-am văzut în scurta mea vizită în SUA – de la politicianii sau ghizii întâlniți la Washington până la translatorii ce ne-au facilitat comunicarea sau gardienii de la Rock the Top – unde am mers pentru o privire de sus asupra New Yorkului – mi-au lăsat impresia unor profesioniști desăvârșiți. Ce nu rezistă niciunei comparații.

4.10.2012

(<http://www.europalibera.org/content/article/24729056.html>)



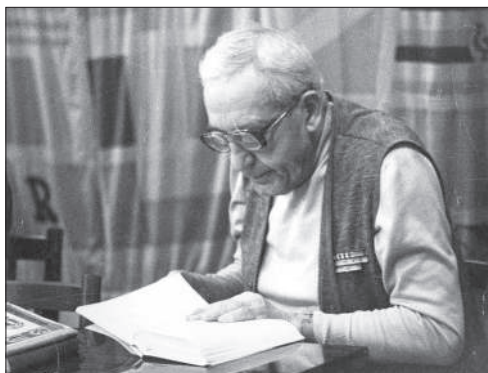
Liliana Barbarosie (RFE/RL)

**O PERSONALITATE MISTERIOASĂ**

Iurie COLESNIC

A făcut studii la Universitatea din Iași, la Facultatea de litere și filozofie (1938), a fost asistent la Catedra de slavistică, dar a revenit în Basarabia ca să lucreze la Academia de Științe din RSSM. Părinții lui, tata preot, au rămas în România. Prin această legătură de rudenie el practic și-a pus cruce pe cariera științifică, deși susținuse teza de doctor în științe și atât. A lucrat la Chișinău până în 1971 și după aceasta a plecat tocmai la Irkutsk, la Institutul Pedagogic de acolo, unde a lucrat până în 1980. A editat la Chișinău, după război, cărți cu scrieri ale clasicii literaturii române: C. Negruzzi, V. Alecsandri, C. Stamati-Ciurea. A scris articole bine documentate și îndrăznețe pentru volumul întâi al *Istoriei literaturii moldovenești* (Chișinău, 1958), un studiu monografic bun, care, cu regret, n-a mai fost continuat.

Bun cunoscut cu Gheorghe Bezviconi, era ca și acesta pasionat de *Pușkiniană*. Și a avut materiale revelatorii la această temă: *Pușkin și folclorul moldovenesc* (Chișinău, 1963), *Din grafica sudică a poetului A. Pușkin* (revista *Moldova*, 1984, nr. 11) ș.a. În aceeași cheie a elaborat monografia *Gorki și folclorul moldovenesc* (Chișinău, 1966). Adevăratele comori ale colecționarului de cărți și manuscrise se întrezăreau din cărțile *Pagini de istoriografie literară* (Chișinău, 1970), *Alte pagini de istoriografie literară* (Chișinău, 1984). Cine citește printre rânduri, descoperă marea pasiune pentru cartea veche. A fost suspectat, ca și A. Iațimirski, că ar fi sustras anumite cărți vechi, că ar fi vândut anumite cărți rare, dar acest lucru nu l-a dovedit nimeni. Și mai este o chestie: în lumea mirifică a colecțiilor și colecționarilor există legile lor nescrise pe care ei le respectă cu sfințenie și nu toate dintre ele ne convin și ne par firești.



Nimeni, niciodată, n-a știut ce se face în sufletul lui, ce simte el, care în 1936 debuta în revista *Arhiva* din Iași, el care colaborase la *Opinia*, *Jurnalul literar*, iar acum era nevoit să se roage ca să-i fie acceptat spre publicare un studiu ori chiar un articol.

Când toți basarabenii deportați în Siberia au făcut tot posibilul să se întoarcă în Moldova, Gheorghe Bogaci s-a autoexilat tocmai la Irkutsk și acolo n-a încetat să caute amprentele literaturii și culturii române.

A murit în stradă, la Moscova. Era în 1991, când abia luasem în primire fostul Muzeu al Literaturii de pe lângă Uniunea Scriitorilor. O seară întregă, împreună cu secretarul US de atunci, Arcadie Suceveanu, și cu băieții de la muzeu, am stat în autobuz, am înghețat așteptând ruta de la Moscova care aducea sicriul cu cel care a fost Gheorghe Bogaci. Dicționarele literare, ca și piatra funerară, au fixat doar două cifre importante din destinul lui Gheorghe Bogaci: „20.IV.1915, Vasiești, jud. Hotin – 28.XI.1991, Chișinău” și niciun rând despre Iași, despre Irkutsk, despre Moscova între aceste două cifre n-au încăput, rămânând și ele pe sea-ma unei nedezlegate enigme...

## ENIGMA ARHIVEI PETRE DRAGANOV

*Iurie COLESNIC*

Petre Draganov (1857-1928) este un nume de referință în cultura română și în cea a popoarelor slave din Balcani. A lăsat o operă fundamentală pentru urmași, intitulată *Bassarabiana*, o bibliografie tipărită la Chișinău, în 1911, dar și zeci de lucrări despre cultura slavilor care locuiesc în Balcani. Rar om care să-și fi sacrificat viața în favoarea cercetării științifice așa cum a făcut-o acest originar din Comrat, care zeci de ani a cercetat foarte minuțios manuscrise, cărți, publicații periodice, buletine în Biblioteca Publică de la Sankt Petersburg. A răfosit tot ce era legat de Basarabia sau de slavii de sud.



Acum, când avem în mână descrierea arhivei, bibliotecii și muzeului Draganov, putem spune exact că a scris mii și mii de fișe. Cum de obicei se întâmplă, destinul pionierului culturii este vitreg. A reușit după 1918 să păstreze marea lui bibliotecă, marea lui arhivă, dar a murit în 1928, iar în 1940, când au venit sovieticii, o bună parte din acest patrimoniu de inestimabilă valoare a fost adus la Chișinău și a început risipirea arhivei și bibliotecii lui Draganov, iar muzeul a dispărut fără urmă.

Au trecut zeci de ani în care lumea uitase chiar de existența lui Draganov. Și totuși, cum spunea un personaj din *Măestrul și Margareta* lui M. Bulgakov, „manuscrisele nu ard”. Cercetătorul a revenit treptat în vizor pe măsură ce reușeam să adunăm materiale despre el, să colectăm o parte din corespondența lui și astăzi încheiem ultimul capitol din istoria lui Petre Draganov. Îl încheiem cu un document unicat care s-a păstrat ca prin minune în Macedonia, la Skopje, în arhiva academici-

anului Blaje Rostovski, care a avut amabilitatea să ne pună la dispoziție o xerocopie.

Savant până în măduva oaselor, bibliograf prin vocație, acest fiu al Basarabiei era conștient că odată cu dispariția lui se poate produce inevitabilul, adică urmașii nu vor ști cum să valorifice marea moștenire pe care le-a lăsat-o. Și atunci a avut inspirata idee de a tipări în tipografia

lui D.B. Șor din Bolgrad o descriere amănunțită a ceea ce constituia moștenirea lui științifică. Și această descriere a intitulat-o *Arhiv. Knigohranilișce i muzei Draganoviĥ v Komrate* (fără an) și într-o formă succintă a descris cele câteva compartimente: muzeul, biblioteca și arhiva.

Acest catalog este compus din mai multe capitole: compartimentul I – *Cărți* (aici autorul nu uită să specifice că multe dintre ele sunt rarități și, de asemenea, ediții periodice și almanahuri în toate limbile europene, căci Petre Draganov era un bun cunoscător de limbi străine); compartimentul II – *Manuscrise...*; compartimentul III – *Autografe* (se menționează că ele aparțin savanților, literaților, personalităților de stat și publice). În compartimentul IV au fost incluse obiecte de artă și „de artă mecanică”, cum se exprimă autorul. Adică, pe lângă tablouri, icoane, gravuri erau incluse și fotogravuri, stampe, fotografii, care erau făcute deja prin intermediul unor aparate. În punctul 5 sunt incluse cele mai importante lucrări ale lui Draganov, în mare parte lucrări în manuscris. Descrierea acestora ne-ar ocupa prea mult spațiu, de aceea varianta descifrată o vom publica într-o revistă de profil.



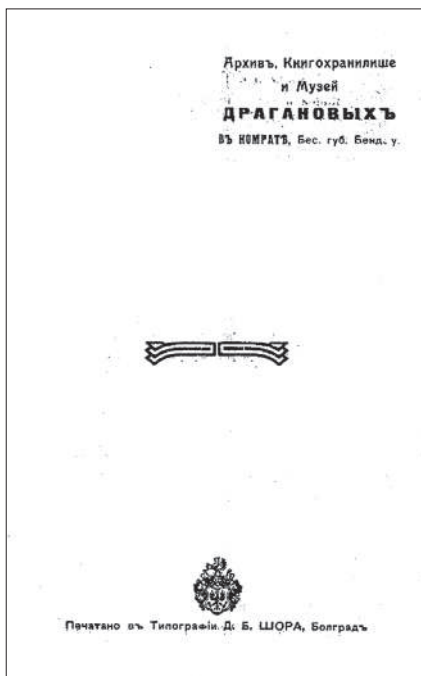
Astăzi, când știm exact că marea majoritate a materialelor sunt irecuperabile pentru noi, având în mână acest document, putem afirma cu certitudine că până la venirea sovieticilor în 1940, în Basarabia a existat un muzeu și un centru în care se păstrau documente foarte valoroase.

Regretăm mult că enigma arhivei lui Petre Draganov nu s-a încununat cu descoperirea documentelor propriu-zise. Risipite prin lume, nu cred că vreodată vom reuși să le aducem pe toate acasă. Dacă vom întâlni bunăvoință, cum a fost cazul academicianului Rostovski, se prea poate că copiile arhivei, care se păstrează în Moscova, în biblioteci particulare, cu timpul vor ajunge la noi.

O parte din materiale, care au rămas în România pe la urmași, se poate întâmpla și ele să ajungă acasă. Dar aceasta va fi de acum etapa de recuperare. Pentru noi a fost important să dezlegăm enigma...

### **Petre D. Draganov – o permanență istorică basarabeană**

În volumul IV al *Basarabiei necunoscută* am expus un studiu despre minunatul bibliograf basarabean Petre Draganov. Ca astăzi, însă, suntem convinși că tema Draganov nu este epuizată. Fiind un bun cunoscător al filologiei și istoriei slave din sudul Europei, Petre Draganov este un clasic al culturii bulgare, macedonene ș.a. Fiind generat ca unul din pionierii moderni ai acestei culturi, Petre Draganov rămâne în vizorul cercetării actuale ca un savant, care



n-a reușit să-și adune și să-și selecteze opera în formula priorității științifice așa cum ar fi fost firesc pentru un savant de talia lui, ajuns la o vârstă venerabilă.

Cercetarea lui s-a bazat, în primul rând, pe materialul factologic cules în timpul aflării sale în țările Europei de Sud în zonele populate de slavi. Fiind profesor de liceu, el a avut contact direct cu populația și, având pasiunea cercetării, n-a obosit să călătorească și să cerceteze bibliotecile importante, arhivele de stat și populare, ar-

hivele mănăstirești și bisericești și în baza acestui material să extragă diamantele primelor studii științifice.

Destinul l-a împins să muncească în calitate de bibliotecar al Bibliotecii Publice din Sankt Petersburg. Și aici se produce declanșarea unei noi etape în schema de cercetare pe care și-a impus-o P. Draganov. Structurarea materialului acumulat și compararea lui cu sursele deja prelucrate. Din această îmbinare au și răsărit majoritatea lucrărilor filologice ale lui P. Draganov.

Volumul de cercetare fiind imens, se impunea o sistematizare bibliografică a materialului și atunci el a purces la scrierea volumului *Bassarabiana*, fiindcă a doua temă de studiu, *Basarabia*, de unde el era originar, îl preocupa în mod deosebit și atunci o bună parte din materialul acumulat s-a sedimentat în această bibliografie. Fiica lui, Angelina Draganov, într-o scrisoare adresată lui Gheorghe Bezviconi descrie în detalii mai multe etape importante din viața și activitatea lui Petre Draganov.

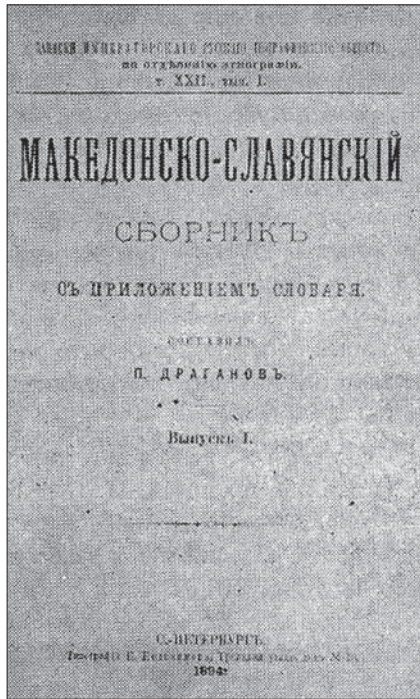
La 9 martie 1961, ea îi răspunde la niște întrebări legate de biografia tatălui:

„Mult stimat Gheorghe Gavrilovici, am să mă strădui să răspund la scrisoarea Dumneavoastră în ordinea întrebărilor enunțate în ea. În primul rând, am să continui ceea ce vă este cunoscut despre tata din bibliografia Bassarabiana 1912.

După postul de director al Seminarului Pedagogic din Rovno din gubernia Samara (1913), tata a fost numit director la gimnaziul proaspăt deschis la Cahul (1913-1918), după aceea a fost profesor la Gimnaziul de Băieți din Comrat (1918-1922) și și-a terminat serviciul în Gimnaziul din Bolgrad (1922-1926). În 1926, s-a pensionat. În 1928, la 7 februarie, a murit la Comrat. A fost înmormântat la cimitirul din Comrat. Mormântul lui s-a păstrat, conform informațiilor mele din 30 august 1960.

În afara lucrărilor care se referă la Basarabia, este o listă de lucrări științifice, literare, filologice și etnografice, publicată în Novîi sbornik po slaveanovedeniu, întocmită cu ocazia jubileului de 50 de ani de activitate a lui V.I. Lamanski și a elevilor săi, printre care a fost și P.D. Draganov.

Aici este reprodusă o listă de 103 lucrări ale tatei. În șirul de fotografii ale alcătuitoarelor acestui volum este și fotografia lui. Lucrarea a fost tipărită în 1905 la Petersburg. Descrierea prescurtată a lucrărilor tatei poate fi găsită într-o mică cărțuție, tot de el întocmită, un catalog din câteva pagini – Arhiva, depozitul de carte și muzeul Draganovilor.



Biblioteca a fost naționalizată până la ultima filă tipărită sau de manuscris, în localitatea Comrat, în iulie 1940, pe când mă aflam la Chișinău. Când am sosit la Comrat, am fost anunțată că, după repartizare, materialele vor fi împărțite între bibliotecile din Comrat, Chișinău, Tiraspol și Moscova. Ca rezultat al telegramelor și corespondenței întreținute cu fratele meu, care se afla la Leningrad, fratele Valentin Petrovici Draganov a propus în scris autorităților sovietice din Comrat ca repartizarea cărților și manuscriselor

s-o facă chiar el, când va sosi la fața locului. La mine se păstrează copia acestei scrisori. Intrarea în Basarabia i-a fost permisă fratelui abia la 1 iulie 1941. Războiul a zădărnicit aceste planuri.

Mai târziu, în timpul războiului, la Chișinău, eu am întâlnit la un depozit de carte o parte din cărțile tatei aruncate în dezordine pe podea. Mi s-a spus că toată colecția a fost expediată la București. Cu aceasta, a luat sfârșit pelerinajul în căutarea cărților și a manuscriselor. Așa s-a împrăștiat prin lume «depozitul de carte al Draganovilor». Aș dori să cred că s-au găsit persoane care au cruțat colecția de la distrugerea definitivă în timpul războiului.

Fratele V.P. Draganov a locuit din copilărie la Leningrad, unde a absolvit gimnaziul de trei clase, apoi Universitatea, Facultatea de istorie și filologie, a fost, în ultimii ani (până la începutul războiului, în 1941), colaborator științific, ca și tata, la Biblioteca Publică de Stat în secția de consultații bibli-

ografice, în calitate de bibliograf. Războiul ne-a întrerupt corespondența. Toate încercările mele de a-l găsi n-au fost fructuoase, dar eu continui să-l caut.

De la tata mi-au mai rămas doar: 1) Novâi sbornik po slaveanovedeniiu pentru anul 1905; 2) Bassarabiana, neglijent tipărită, fără nicio corectură: greșeli, scăpări, lip-suri. Tata era nemulțumit de ea. Exemplarul meu a fost corectat de el, dar cu mare întârziere – după tipărire; 3) fișa de serviciu a tatei până în 1912. Mai târziu, a primit titlul de «consilier de colegiu»; 4) placheta Arhiva Draganov și 5) scrisorile și telegramele fratelui, adreseate mie în problema repartizării cărților după voia lui.

Toate acestea sunt modeste, dar pentru mine au o mare importanță.

Atelierul fotografic a întârziat mult cu comanda mea: este supraîncărcat cu comenzi. Ceea ce m-ați rugat am să vă expediez mai târziu.”

Nu știm prea multe despre enigma arhivei lui Draganov, ceea ce într-un fel sporește interesul pentru cercetările referitoare la această temă.

A scris câte ceva despre Petre Draganov istoricul literar Nicolae Romanenco, fostul lui elev de la liceul din Comrat.

Serghei Fomin este preocupat de tema Draganov la Moscova, iar academi-cianul Blaže Rostovski – în Macedonia. Și dacă la baștină, la Comrat, a dispărut mormântul lui, apoi, în lumea științifică, interesul pentru moștenirea lui literară este constant. Aceasta este o garanție că numele lui Petre Draganov nu va fi uitat nici de generațiile viitoare.

**P.S.** „Cu adevărta de absolvire a fostei Școli Centrale Bulgare din Basarabia, cu sediul la Comrat (patria mea), am intrat la Gimnaziul de Stat (acum Gimnaziul nr. 2) și după absolvirea lui am fost primit fără examene în clasa a 5-a a unicului pe atunci în toată Basarabia gimnaziu gubernial din Chișinău, acum Gimnaziul nr. 1.



Deși, în virtutea unor circumstanțe familiale, peste un an a trebuit să părăsesc Chișinăul și în toiul marelui război de eliberare din 1877 să plec la Harkov, unde, în 1880, am terminat studiile la Gimnaziul nr. 2, eu voi rămâne, până la sfârșitul vieții mele, recunoscător gimnaziului condus de Excelența Voastră: lui îi datorez însușirea temeinică a adevărului credinței creștine ortodoxe, sub îndrumarea minunaților profesori de religie V. Parhomovici (acum Preasfinția Sa Afanasie, arhiepiscopul de Don și Novocerkassk) și Aleksei Kononovici Konski, magistru în religie, protoiereu, care mai târziu a fost și rector al Seminarului Teologic de la Minsk; anume acestui gimnaziu și minunatului profesor M. Leskoveț le datorez și studierea profundă a cursului de gramatică a limbilor greacă și latină; anume Gimnaziul nr. 1 din Chișinău mi-a insuflat dragostea profundă față de limba și literatura rusă, prin intermediul merituosului profesor A.N. Șimanovski. Cu toate că încă în Școala Centrală din Comrat și în Gimnaziul de Stat eram considerat un

foarte bun «istoric» și «geograf» (țin minte ca azi memorabila zi de 26 octombrie, era onomastica ministrului Învățământului Public, când, în prezența contelui D.A. Tolstoi, am răspuns la istorie și geografie, apoi i-am desenat pe tablă, aproape momentan, harta Rusiei, iar el între timp răsfoia atlasul meu geografic, care era cel mai bun din clasă), eu totuși datorez mult lecțiilor prezentate de neuitații profesori de la Gimnaziul gubernial din Chișinău, care mai târziu au fost și directori, regretații V.K. Zozulin și D.V. Kollovici.

Aceste circumstanțe favorabile au determinat, în mare măsură, specialitatea pe care mi-am ales-o în cadrul instituției de învățământ superior – Facultatea de istorie și filologie, pe care am urmat-o inițial la Universitatea din Harkov, apoi la cea din Sankt Petersburg, și am absolvit-o cu gradul de candidat. [...]

Timp de 23 de ani, am fost în serviciul Ministerului Învățământului Public. În acest răstimp, în prima perioadă, am deținut funcția de profesor de limba rusă și alte științe istorico-filologice în regiunea Odesa (în școlile reale din Comrat și Sevastopol și în gimnaziile din Chișinău și Bolgrad); în cea de-a doua perioadă, mi-am desfășurat activitatea în funcția de ajutor de bibliotecar la Biblioteca Publică Imperială din Petersburg, fiind responsabil de cărțile în limbile slave care au adoptat scrierea laică rusească.

Din motive familiale, cu inima frântă, a trebuit să-mi întrerup preocupările științifice, să părăsesc Petersburgul, în 1904, și să revin la activitatea pe tărâm pedagogic, de data aceasta, în calitate de inspector, inițial la școala reală din Comrat, iar acum la școala reală din Astrahan... Sunt membru titular al următoarelor instituții: Societatea Geografică Imperială din Rusia, Institutul Imperial de Arheologie, precum și membru colaborator al Societății Imperiale a Amato-

rilor Scrisului Vechi și al Comisiei Editoriale a Societății Slave din Sankt Petersburg.

Am publicat diferite articole cu conținut istorico-filologic în: Журнал Министерства Народного Просвещения, Известия отделения русского языка и словесности Императорской Академии Наукъ, Исторический вестник, Русский филологический вестник, Русский вестник, Литературный вестник, Правительственный вестник, Славянские известия și în alte publicații periodice.

Lista lucrărilor și articolelor mele științifice referitoare la limba rusă, filologia slavă, la bibliografie, patriotism (mai multe de 100) au fost publicate în cartea Новый сборник статей по славяноведению, составленный и изданный учениками профессора и академика В.И. Ламанского, при участии ихъ учениковъ, по случаю 50-летия его учено-литературной деятельности (Sankt Petersburg, 1905).

Mă îndoiesc de faptul că, neavând aproape deloc timp liber, fiind mereu ocupat cu activitatea pedagogică, mi-aș fi putut relua ocupațiile în domeniul literaturii și istoriei naționale, dragi sufletului meu.”

Prin Natalia Strelciuc, cercetătoare de la Cernăuți, preocupată tangențial de problema Petre Draganov, am reușit să intrăm în legătură cu Blaje Rostovski, membru al Academiei din Macedonia, care deține un document de unicat – descrierea arhivei și a muzeului Draganov. În afară de aceasta, în Macedonia au apărut mai multe studii în care este elucidată opera științifică a lui Petre Draganov. Depășind limitele impuse de frontiere, opera acestui basarabean devine, treptat, un bun european, o operă de interes universal, ceea ce, de fapt, demonstrează că și la noi se poate edifica o operă mare, atunci când te zidești în ea până la sacrificiu. Un argument forte – destinul și opera lui P. Draganov.

I.C.

## ARTISTUL DE CARE NE VA FI DOR MEREU...

*Liuba-Drăgostița BUJOR*

Am făcut cunoștință cu plasticianul Glebus Sainciuc în timpul unui concert, la care am interpretat cântece de compozitorul Dumitru Gheorghiuță. După o scurtă discuție, artistul m-a invitat la atelierul său, care se afla în sectorul Râșcani al capitalei, intenționând să-mi facă un portret. Eram pe atunci tânără mămică, îmi creșteam cei doi copii – fiica Angelica și frățiorul ei Dorin, care abia împlinise un an. Eram, prin urmare,

preocupată mai mult de grijile familiei și propunerea maestrului rămăsese în suspans. Nu trecuse însă prea multă vreme când într-o zi, plecând acasă după orele de repetiție, dar repetițiile Capelei corale a Radioteleviziunii unde activam aveau loc în fosta (și actuala) biserică catolică, l-am întâlnit pe Glebus Sainciuc lângă monumentul lui Ștefan cel Mare și Sfânt, stând de vorbă cu un cetățean. M-am salutat cu maestrul, bucurându-mă că l-am revăzut, însă mă grăbeam acasă, unde mă așteptau treburi de familie. Glebus Sainciuc însă mă opri cu o deosebită plecăciune și mă rugă să mergem împreună cu domnul care-mi era necunoscut, la atelier. Trebuie să spun că n-am putut să-l refuz. Era a doua oară când îmi propunea să-i pozez pentru un portret. Amintesc aici că pictorul era în căutare de modele pentru tablourile sale, de



aceea orice întâlnire cu muncitori, studenți sau intelectuali îi era de folos...

Atelierul maestrului îmi păru un adevărat muzeu. Pe lângă faptul că domnea o atmosferă aparte, un fel de dezordine de creație, de pe pereți te priveau zeci de pânze de diferite dimensiuni, chipuri ale unor personalități din republică, din fosta Uniune Sovietică și din lume. Era pentru prima dată când trecusem pragul unui atelier de

pictură și atmosfera ce domina interiorul mă copleși. Observând starea mea confuză, Glebus Sainciuc începu să-mi vorbească despre măștile sale, un gen de artă aflat la confluența dintre pictură și sculptură.

Mi-a arătat cu mâna spre un scaunel ce se afla într-un colț al atelierului, propunându-mi să mă așez. Luă penelul și culorile, pregătite parcă în prealabil, și începu să contureze chipul unui nou portret. Lucrând cu pasiune, mă îndemna întruna să nu mă clintesc din loc, să nu-mi schimb poziția.

Scriind aceste rânduri, mă gândesc la faptul că această întâlnire n-a fost întâmplătoare, deși după prima ședință nu am reușit să trec pe la atelier. Mai târziu, peste ani, când copiii mei erau elevi la Școala medie nr. 1 din capitală, situată pe strada Pușkin, azi Liceul româno-francez „Ghe-

orghe Asachi”, am reușit să organizez întâlniri ale elevilor cu pictorul în atelierul său, unde maestrul le-a prezentat câteva spectacole cu măști, aceste întâlniri fiind pentru ei adevărate sărbători... Atunci însă portretul a rămas nefinisat, deoarece, constrânsă de serviciu și de grijile familiei, nu am mai avut posibilitatea să trec pe la atelier.

Mare mi-a fost mirarea când într-o zi l-am descoperit la ușa apartamentului. Locuiam pe atunci într-o casă veche de pe fosta stradă Pirogov, azi Kogălniceanu. Maestrul îmi aflase adresa și s-a prezentat acasă cu portretul pentru a-i poza ca să-l finiseze. l-am pozat, firește. Între timp se făcuse seară, fostul meu soț se întorsese de la muncă, găsimdu-l pe maestrul pictând. S-a întunecat la față. „Cine mai este și aista?”, întrebă. Nu cunoștea niciun pictor, niciun scriitor, niciun actor. „Acesta-i maestrul Glebus Sainciuc, i-am spus după ce oaspetele plecase. E un mare pictor, are o întreagă galerie de portrete, dar mai ales, o colecție impunătoare de măști”. „Și de ce a venit la noi acasă?, nu se lăsa fostul meu soț. Ce a avut a căuta aici?...” În concepția lui toate artistele erau curve, iar venirea lui

Glebus Sainciuc la noi i s-a părut suspectă. Era gelos peste poate... „A venit pentru a-i poza ca să finiseze portretul, i-am lămurit. S-a întâmplat că i-am pozat o singură dată în atelier. Mai mult n-am avut posibilitatea. Am familie, am copii, am serviciu... Și iată că a venit dumnealui la noi. Peste două zile își inaugurează expoziția jubiliară și vrea să includă în ea și portretul meu...”

Nu știu, l-am convins sau nu, dar a mârâit sub nas încă multă vreme. Iar uneori, când se întâmpla să ne mai și certăm, îmi amintea de această vizită a maestrului, de parcă aș fi comis un delict...

Peste câțiva ani maestrul mi-a mai pictat un portret. Când fiica mea a sosit cu fetițele ei, nepoțelele mele, în vizită din Israel, a vrut să cumpere unul din aceste portrete, ambele însă făceau parte din patrimoniul plastic național. Vara aceasta, aflându-mă în vizită la fiică, am descoperit reproducerea color a primului portret, înrămat și așezat la loc de cinste în salonul pentru oaspeți. M-am bucurat, mai ales, că alături de portret am descoperit mai multe fotografii și vederi din Moldova. Fiica și-a făcut un colțișor artistic de reproduceri și fotografii cu imagini din Moldova, pentru



a-i aminti în permanență de țara de origine...

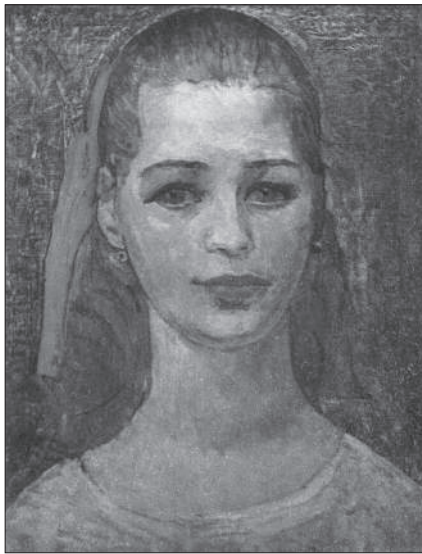
Vreau să amintesc aici și de faptul că Glebus Sainciuc a fost omul care m-a rebotezat. Discutând cu artistul, la un moment mi-a zis că prenumele *Liuba*, *Liubov* e rusesc. În limba română echivalentul ar fi *Draga*, *Drăgostița*. „De azi înainte te voi numi Drăgostița”, a zis maestrul. Mi-a plăcut noul meu prenume. L-am acceptat cu plăcere, așezându-l la loc de cinste în sufletul meu și semnând cu el toate cărțile pe care le-am scris până acum.

Vestea morții artistului m-a găsit într-un moment când redactam paginile pe care notasem impresiile de călătorie din vara acestui an în Țara Sfântă.

Am rămas cutremurată. Cu o săptămână în urmă plecase dintre noi cunoscutul și apreciatul scriitor Aureliu Busuioc...

Sub imperiul acestei vești tulburătoare, am notat în fuga stiloului următorul text. Și, fiindcă nu avem un organ de presă al scriitorilor unde să ne exprimăm gândurile, trăirile, bucuriile, am inclus în articol și aceste note, scrise dintr-o cumplită durere:

„...Astăzi, 16 octombrie 2012, la ora 7 și 40 de minute, s-a stins din viață Glebus Sainciuc, personalitate distinctă a culturii noastre. Nu mă pot împăca cu gândul că acest om deosebit, mereu cu zâmbetul pe buze, omniprezent în viața culturală și artistică a Chișinăului, nu mai este... L-am cunoscut în tinerețe, pozându-i pentru un portret. Peste ani mi-a făcut încă un portret, expus atât în Moldova, cât și în țările în care și-a prezentat lucrările. L-am vizitat de mai multe ori atelierul, împreună cu



cei doi copii ai mei și clasele lor, artistul prezentându-le spectacole cu măști. Dar, mai ales, l-am știut mereu și pretutindeni cu o mapă în mână, din care scotea o foaie albă și în câteva clipe surprindea chipul unui artist, al unui muncitor sau student. Știa a opri clipa, momentul esențial al desfășurării ei, șarjele sale prefăcându-se mai apoi în portrete sau măști-sculpturi – acest gen pe care l-a impus

în arta plastică.

Nu pot să nu amintesc aici că Glebus Sainciuc a jucat un rol important în viața mea. Pe lângă faptul că mi-a dat un nou nume – Drăgostița –, pe care l-am acceptat cu deosebită mândrie, a fost una dintre personalitățile care m-au susținut în cele mai grele momente ale destinului. Vorba, sfaturile, îndemnurile, dar mai ales, optimismul său m-au ajutat să înving disperarea...

Nu mă pot împăca cu gândul că nu mai este, că nu-l voi mai vedea. Acest om ne-a învățat pe mulți bunătatea, noblețea, ne-a îndemnat să fim uniți, să ne iubim țara, pământul, neamul, istoria...

Mi-a rămas de la Glebus Sainciuc chipul pe coperta cărții *Lacrimă de dor*, în care m-a surprins într-un moment de esență. Dar, mai ales, rămâne în sufletul meu imaginea unui om deosebit, a unei personalități inegalabile – un adevărat Patriarh al culturii noastre.

Mulțumesc, Doamne, că m-ai făcut părtaș la viața și destinul acestui om. Sunt mândră că l-am cunoscut, că s-a implicat în viața mea, că l-am iubit și adorat.

16 octombrie 2012

**P.S.** Moartea maestrului a lăsat, firește, un gol în cultura noastră, un gol care nu știm dacă va fi acoperit vreodată. Va rămâne în sufletele celor care l-au cunoscut și adorat, mai ales, prin bunătatea și prieteniiile pe care le-a dăruit multora dintre noi, contemporanii lui. Dar va rămâne, desigur, și prin pânzele sale originale, particulare, pictate la temperatura unei sensibilități aparte. Și dacă în viața de toate zilele cuceera prin modestie, sensibilitate, loialitate, omenie, în pictură primare rămân linia și culoarea, prin care maestrul a redat interiorul fără asemănare al fiecărei personalități pe care a pictat-o. Fiind o natură lirică, de o fluidă sensibilitate, a știut să poarte un dialog tacit și intim cu fiecare dintre modelele sale. Și-a lucrat pânzele la temperatura înaltă a pasiunii adânci și a inspirației entuziaste, reușind să dezvăluie firea complexă a contemporanilor. A avut un mod de a trăi simplu doar în aparență. Deși era omniprezent, gândul lui lucra încontinuu, încât atunci când începea o nouă lucrare îi rămânea doar s-o aștearnă pe pânză. Spre deosebire de doamna Valentina Rusu-Ciobanu, personalitate de primă mărime în arta plastică nu numai din Basarabia, care și-a pictat pânzele după mai multe stări de cumpănire, de ezitare, de esențializare a subiectului, de structurare compozițională, Glebus Sainciuc este în pânzele sale mai spontan, mai dezinvolt, apelând uneori și la elemente ce vin din adâncurile creației populare, desigur, străine tendinței de a impresiona cu orice preț prin formule și sofisticări plastice. Dominante devin, cum am accentuat ceva mai devreme, linia și culoarea, prin intermediul lor artistul dezvăluind esențele din fenomene și oameni. Pornind de la șarje prietenești, bagatele, portrete individuale, portrete de grup, compoziții tematice și încheind cu măștile – aceasta este evoluția creației maestrului.

Un cuvânt aparte aș vrea să spun și despre dialogul pe care îl purta cu spectatorul, cu iubitorul de artă. Acest dialog era,

de fapt, un dialog-spectacol, în care artistul își prezenta măștile. Domnia Sa dezvăluia caracterele personajelor, surprinse cu multă dezinvoltură, ele amintind, totodată, de domeniul în care activa fiecare personaj, maniera de a se comporta în societate. Aceste spectacole erau așteptate, adorate, mai ales de elevi. Uneori aceștia veneau cu toată clasa, considerându-le drept oră de educație estetică, de cultivare a unui spirit neordinar. Erau clipe pline de miracol, artistul improviza pe loc, asemeni unui actor de mare talent. Nu întâmplător, mai târziu pictorul a avut și câteva spectacole de măști, acompaniate cu muzică clasică și instrumentală, la Filarmonica Moldovenească.

Nu mai puțin atractive sunt și portretele artistului Glebus Sainciuc. Artistul a fost primul în viața culturală a republicii, care a readus-o acasă, pictându-i un portret de o ținută plastică inconfundabilă, pe vestita soprană de talie mondială Maria Cebotari, cântăreață aplaudată pe cele mai mari scene din lume – Viena, Milano, Paris, București și altele. Expresive sunt și portretele lui Ion Creangă, al Mariei Bieșu, ale lui Vladimir Beșleagă, Aureliu Busuioc, Chiril Știrbu, Emil Loteanu, al Ninei Vodă și altele. Artistul știa să surprindă lumea interioară a personajului, exprimată printr-o armonie de culori și subtile nuanțe.

Astăzi artistul nu mai este. Dar rămâne vie în inimile noastre chipul lui luminos, rămân în patrimoniul culturii zeci și zeci de compoziții picturale, portrete, șarje prietenești și, desigur, măștile. Și aș vrea, în încheiere, să exprim o doleanță a mai multor iubitori de artă: ar fi bine ca Ministerul Culturii să inaugureze un muzeu al măștilor lui Glebus Sainciuc. Realizarea acestei doleanțe este cu atât mai necesară, cu cât măștile lui prilejuiesc adevărate clipe de vrajă și, mai ales, definesc o estetică plastică nouă...

28 octombrie 2012

L.-D. B.



## „BOIEROAICA” LARI ÎN AMINTIRI

Vasile ȘOIMARU

...În anii 1988-1989, după primele mitinguri și demonstrații stradale în apărarea demnității naționale, a limbii române și a alfabetului latin, Leonida Lari devenise deja o adevărată *moldavian superwoman*. Mulți dintre tinerii de atunci doreau s-o cunoască, să obțină un autograf de la ea. Dintre aceștia făceam parte și eu, și așteptam să apară o ocazie pentru a-mi atinge scopul. Ea era prea mare, foarte populară, chiar legendară, și nu riscam să mă apropiu de ea. Și totuși, ocazia apăruse în primăvara anului crucial, 1989. Procurasem ultima ei carte, nouă în grafie veche, chirilică, *Dulcele foc*, și doream cu orice preț să obțin de la Leonida un autograf pe această noutate editorială. Mi-am luat inima în dinți și am intrat în biroul ei de la Uniunea Scriitorilor și după un sfert de oră de comunicare între doi *neegali*, dar foarte plăcută, s-a întâmplat acea minune mult așteptată...

A trecut o perioadă de timp, ea a devenit deputat al poporului din URSS; a mai trecut ceva timp și eu am devenit deputat în Parlamentul de la Chișinău. În pauzele dintre ședințele Sovietului Suprem al URSS revenea la Chișinău și mai trecea pe la ședințele Parlamentului moldav și unde o vedeam, o salutam amabil. După ce a fost aleasă în Parlamentul României n-am mai întâlnit-o vreo zece ani, până în vara anului 2003...

În data de 19 iunie 2003 am fost invitat la ASE București, de către rectorul ei Paul Bran, să prezint în Aula Magna, într-o ședință a Seminarului teoretic al ASE, proaspăta monografie, semnată de mine și Alexandru Furtună, *Neamul Șoimăreștilor – 500 de ani de istorie* (Ed. „Prometeu”, 2003). Am mers acolo cu fostul coleg de facultate de economie, prozatorul Nicolae Rusu. Și pentru că lucrarea conținea și un



La Leonida Lari acasă, la București. 20 iunie 2003

compartiment cu Neamul Roșculeștilor, din care făcea parte și Leonida pe linie maternă, și eu – pe aceeași linie (și mama tatălui meu tot din acest neam făcea parte), l-am rugat pe Nicolae Rusu, fiind mai apropiat de ea, s-o invite la lansarea cărții. N-a putut veni din cauza unei ședințe în Parlament, și regretam, căci lansarea moderată de regretatul rector al ASE București, rector-fondator al ASE Chișinău și prieten devotat al Basarabiei române, Paul Bran, s-a transformat într-un spectacol de zile mari... A doua zi – era într-o vineri, 20 iunie – Leonida ne-a invitat la ea acasă. Intrând în casă, am fost rugați să așteptăm vreo jumătate de oră până-și termină gândul, scriind sau redactând un nou poem (un pic mai târziu am aflat că era vorba de redactarea părții a doua a poemului *Rugă către Domnul*, scris cu cinci zile mai devreme, pe 15 iunie 2003, deci în ziua morții lui Mihai Eminescu). I-am oferit un exemplar de carte cu dedicație, Leonida primind-o

cu niște ochi deschiși cât două pălării înflorite de floarea-soarelui, cu toate că, monografia, nu era o surpriză absolută pentru ea, știind de pregătirea cărții de la consilieră sa, care-i era și verișoară, Valentina Roșca. Vreun sfert de oră a frunzărit cartea, eu îi vorbeam despre istoria Roșculeștilor de la Bursuceni și legăturile lor de rubedenie cu cei de la Cornova mea. Apoi am stat în tăcere cu toții până Leonida a închis cartea și, ridicându-și ochii umeziți ușor de pe paginile monografiei, mi-a zis suspinând: „Măi vere, nu-ți dai seama ce balsam mi-ai adus în casă și mi-ai pus pe masă. Îmi imaginez ce vor zice, străinii de pe Dâmbovița și Bâc, despre carte și despre mine când le vor spune consilierii, că ei citesc doar cărți (carduri) bancare, despre această istorie a neamului nostru...”

După ce a scris o dedicație pe textul proaspăt imprimat al poemului, mi-a citit cu voce tare dedicația, ce urmează, oferindu-mi-l cu zâmbetul pe buze:



Biserica din satul Bursuceni în care a fost botezată Poeta

„Lui Vasile Șoimaru, vărul meu de gradul opt, de pe vremea, când neamul nostru de boieri era la putere.

Cu dragoste roșculească și șoimărească,  
L. Lari  
20.06.2003”

Deoarece acest poem nu l-am descoperit în nicio carte de-a Leonidei, am hotărât să-l public în revista Dvs. (vezi anexa 2).

M-a întrebat de nu vreau să fac o carte aparte despre Neamul Roșculeștilor. I-am spus că vreau, dar nu știu de unde să mai cerșesc bani pentru o carte nouă neachitând-o pe deplin pe cea care o ținea în mână. Speram să zică ea că va solicita ca deputat un ajutor financiar de la cele două structuri ale Statului care mai sprijină unele apariții editoriale ale românilor din afara granițelor actuale ale României, dar n-a fost să fie. Mai târziu am înțeles (de la Anatol Ciocanu) în ce relații se afla ea cu demnitarii de pe Dâmbovița, pentru că și *Glasul Națiunii*, legendarul săptămânal, redactat de ea, apărea cu mari probleme.

Totuși, i-am zis că aș dori să fac această carte, mai ales că o parte din materialele aveam deja, iar Alexandru Furtună descoperise un nou dosar care-și aștepta tra-

ducerea din slava veche. De lucrarea dată se interesa și unionistul de altădată, Iurie Roșca, și el descendent din acest neam, numai că peste mai puțin de doi ani de zile, pe 4 aprilie 2005, unionistul nostru s-a aliat cu antiunioniștii kominterniști... N-am putut ierta o astfel de trădare roșculească și, ca urmare, am renunțat la acest proiect solicitat de Leonida.

Spre toamnă, am primit de la București un plic care conținea un text intitulat *Neamul nevoii*, scris de un deputat de la PRM, Mircea Costache, care părea să fie, de fapt, o recenzie la monografia respectivă. Acest plic l-am redescoperit abia vara trecută printre hârtoagele din biblioteca mea. L-am căutat pe autorul lui, descoperindu-l la Buzău – el uitase deja de textul cu pricina – și i-am cerut încuviințarea să-l public în întregime dacă va fi nevoie. Din acest motiv am decis să public mai jos și această scriere.

...Dar mai am un poem superb de-al Leonidei Lari, *Rugă de zi și de noapte*, pe care l-am auzit în interpretarea actriței Nînela Caranfil la postul de Radio Moldova, după căderea neokominterniștilor, și care s-ar încadra perfect în acest grupaj de materiale, atâta doar că bravii redactori de la *BiblioPolis* l-au publicat deja (a se vedea nr.



Malul stîng al Tisei, lângă Zrenianin, în Banatul sârbesc

3 din 2011, p. 118), în semn de omagiu la aniversarea Leonidei Lari (care, vai, a fost și ultima ei aniversare pământească). Această poezie m-a făcut să meditez adânc și mult despre talentul, curajul și posibilele cauze ale tragicului sfârșit al acestei Românce...

...În luna iulie curent am mers a cincea oară în Banatul Sârbesc, la Uzdin, la invitația superbului om și poet Vasile Barbu din partea locului, la Festivalul de poezie *Drumuri de spice*. Printre laureații Marelui Premiu al acestui festival sunt și trei poeți basarabeni: Leonida Lari (1995), Grigore Vieru (1996) și Nicolae Dabija (2006). După festivalul din acest an, la masa de rămas bun, organizatorii m-au întrebat unde țin calea mai departe. Le-am dezvăluit itinerarul meu pentru două săptămâni: Serbia de la sud de Dunăre, Muntenegru, Albania, Grecia, Macedonia ex-iugoslavă, Bulgaria... „Dar, mai întâi, vreau să trec pe la Zrenianin și Becei ca să fotografiez râul

Tisa în aceste locuri, pentru că de trecut pe aici am mai trecut, dar Tisa n-am filmat-o.” Vasile Barbu la rândul său mi-a indicat pe hartă un loc de pe malul stâng al Tisei lângă podul peste Tisa nu departe de orașul Zrenianin, pe care ar fi bine să-l immortalizez pentru că acolo în vara anului 1995, Leonida, invitată la acel Festival și deținătoarea Premiului Mare la cea ediție, a solicitat de la organizatori s-o conducă la Tisa ca să fie botezată încă o dată, în apele Tisei românești, descrie cu mare dragoste de Mihai Eminescu... Așa am și făcut, am mers într-acolo, m-am scaldat-„botezat” și eu și mi-am continuat drumul spre Balcanii fraților noștri aromâni...

În ultimii zece ani am fost de patru ori în satul de baștină al Leonidei, Bursuceni, fostul județ Bălți, azi raionul Sângerei. Primele două ori am fost când adunam informații pentru compartimentul *roșculesc* al monografiei, alte două ori am fost după moartea ei să surprind cu camera foto, locurile copilăriei ei și ale fratelui său, Leonard, după plecarea lor la Domnul... Este un sat ca multe altele din Basarabia, dar se deosebește de majoritatea lor printr-un număr impunător de poeți care s-au născut aici, cel puțin patru la număr! Numai că Leonida a fost și a rămas prima dintre ei și chiar printre primele, dintotdeauna, poete ale Neamului din care făcea cu atâta mândrie parte, Neamul românesc...

**P.S.** – Când am pus punct acestei evocări, mi-a parvenit prin internet un mesaj din glorioasa comună Miroslovești, județul Iași, de la înv. Gheorghe Pârlea. Bunul nostru prieten ne-a trimis un poem, inspirat de flacăra nestinsă a memoriei celei care a fost Leonida Lari. Poezia m-a tulburat și am decis s-o încredințez spre publicare *BiblioPolis*-ului (vezi anexa 3), în speranța că mesajul ei va atinge și coardele sensibilității cititorilor revistei noastre.



Premianții Festivalului de poezie din Uzdin, Banatul sîrbesc

Foto: Vasile ȘOIMARU

Anexa 1

## Neamul nevoii

Sintagma aceasta pentru unii poate părea ofensatoare. Ea era însă rostită cu amărăciune de Mihai Eminescu, cel pururi tânăr și neferice, nevoit adesea să ceară cu împrumut bani pentru cărți și ca să-și mai ducă traiul: „Dă-mi frate, tu-i neamul nevoii...” Așa au fost și sunt și azi mai toți poeții noștri (cu excepția unor versificatori prolifici, hrăpăreți și fără omenie). Lor, celor adevărați, le sunt de ajuns „piatra lucitoare” și „fagurele de miere” al limbii române. Cum am ajuns să cuget azi la „condițiunea materială” a poeților? Am încremenit de vreo lună de zile cu o carte în mână. Nu știu s-o categorisesc, s-o evaluez. Un lucru e sigur: e o carte-document. Un document excepțional. Un testament național. O carte de istorie a neamului: *Neamul Șoimăreștilor – 500 de ani de istorie*, semnată de doi basarabeni, Alexandru Furtună și Vasile Șoimaru, apărută la Editura „Prometeu” din Chișinău în acest an, 2003. Citind și recitind, privind documentele reproduse, fotografiile și izvoarele indubitabile consultate, îți dai seama că una dintre cele mai interesante povești din lumea aceasta este chiar aventura istorică a neamului nostru. Ex-deputatul basarabean Vasile Șoimaru s-a ostenit ani mulți peregrinând prin ținuturile de-a dreapta și de-a stânga Prutului în căutarea originilor. Și a găsit Șoimari și Șoimărești peste tot în românie: în Ardeal, în Muntenia, în Moldova și, bineînțeles, în Basarabia, pornind de la romanul lui Mihail Sadoveanu, care e mai documentat decât ne-am fi așteptat.

În cartea-document despre care vorbesc, Vasile Șoimaru și Alexandru Furtună valorifică atât experiențele proprii la fața locului, precum și cercetările lui Sever Zotta, care a realizat genealogia boierilor Roșculești, studiind documente medievale din Arhivele Statului de la Chișinău, descoperind că din această mare familie

descinde, după mamă, și poeta Leonida Lari, originară din Bursuceni, județul Bălți. Să vezi și să nu crezi și să te minunezi! Conform documentelor invocate de autori, documente care se află, de bună seamă, și în Arhivele Statului din București, Leonida Lari este urmașa unor înaintași iluștri care merg în urmă până la anul 1439, iulie 30, când trăia gramăticul Oană Roșca, urmat de Grigorie Roșca (mort la 1570), vărul lui Petru Rareș. Această familie, după cum scrie Nicolae Iorga, ajunge la însemnătate și o pierde între anii 1600 și 1650, iar după 1700 aceasta decade în răzeșie.

În ascendența familiei Roșca din Bursuceni sunt amintiți: Ion Roșca (spătar, vornic, 1550), Gheorghe (spătar, pârcaľab, vistiernic), Luca, Ionița (căpitan, Sănătăuca), Ștefan (Bursuceni) și Constantin. Acesta din urmă, Constantin Roșca, a avut doi copii: Mihalache și Costache. Mihalache a avut, la rândul lui, trei fii: Gheorghe, Roman și Pavel. Roman Roșca este bunicul matern al Leonidei Lari și a avut trei copii: Vera, Pavel și Nadejda, mama Leonidei Lari, căsătorită cu Ion Tuchilat. Nadejda Roșca și Ion Tuchilat au doi copii: Leonida și Leonard, fratele Leonidei. Ei, și ce-i cu asta, ar întreba cineva obosit de atâta genealogie? Uite ce este: Roșculeștii aceștia n-au lăsat urmașilor lor doar un nume și sânge de român în vine, ci și o uriașă moștenire, întărită cu peceti domnești în hrisoave care pot fi studiate și azi în Arhivele Naționale de la București și Chișinău. Iată ce moștenesc Leonida Lari și cei câțiva veri care mai sunt în viață, conform cărții-document *Neamul Șoimăreștilor – 500 de ani de istorie*:

- 1616, noiembrie 29, Iași – carte domnească de întăritură de la Radu Mihnea, voievod, marelui vistiernic Constantin Roșca, pentru satul Chișinău pe râul Bâc, cumpărat de la Salomia, jupâneasa lui Drăguș, cu 180 ughi de aur.

- 1617, martie 12 – Radu, voievod, întărește lui Costantin Roșca, mare vistier, a treia parte din satul Cânduști, ținutul Sucevei, jumătate din satul Oncani și jumătate din seliștea Turbureni, ținutul Hârlău, și a treia parte din satul Băiceni, și satul Chișinău, ținutul Lăpușna.
- 1627, decembrie 19, Iași – Miron Barnovschi, voievod, întărește lui Gheorghie Roșca, vistiernic, o parte la Scobențeni, cumpărată de la Ștefana, fiica lui Drăgan.
- 1627, decembrie 20, Iași – Gligorie Ureche face schimb de sate cu Gheorghie Roșca, vistiernic, dând acestuia satul Onești din ținutul Cârliștura și primind satul Drăculești.
- 1628, ianuarie 13, Iași – marii boieri (printre care Gavril Mățiaș, mare vornic) dau mărturie că Gheorghie Roșca, vistiernic, a cumpărat părți din satul Scobențeni de la Gavril și de la Dochia.
- 1628, aprilie 12, Iași – Miron Barnovschi, voievod, întărește lui Gheorghie Roșca, vistiernic, părți din satele Scobențeni, Ciumălești și Vărzărești. Martori: Gavrilaş, mare vornic de Țara de Sus, Furtună, comis, și alții.
- 1632, aprilie 29, Iași – mari boieri (printre care și Mirăuță, vornic) mărturisesc că nepoții și strănepoții lui Dimitrie și ai Vasilicăi au vândut lui Gheorghie Roșca, vistiernic, ocina din satul Hlăpești, pe Prut, ținutul Lăpușna, cu loc de moară, de fânaș și gărlă de pește.
- 1636, aprilie 4, Iași – carte domneasă de întăritură de la Vasile Lupu-voievod, fostului vistiernic Gheorghie Roșca, pentru satele: Volnăești, Cozmești, Coteleva ș.a. în ținutul Lăpușna, cumpărate de la diferite persoane.

Am enumerat doar câteva dintre proprietățile pe care Leonida Lari împreună cu verii ei le moștenesc sub cele mai înalte auspicii ale vremii. Iată ce scrie Radu Mihnea, din mila lui Dumnezeu domn al Țării Moldovei, în cartea de întăritură către strămoșul Leonidei, Constantin Roșca: „...Pentru aceea, domnia mea dacă am văzut tocmeala de bună voie între dânșii și plata deplină, am dat și am întărit credinciosului nostru boier Constantin Roșca, mare vistier, acest sat înaintea zis anume Chișineul pe Bâc, să-i fie și de la noi ocină și cumpărătură, cu toate hotarele lui, cu veniturile care sunt pe ele, copiilor lui, nepoților și strănepoților și întregului său neam, neclintit niciodată în vecii vecilor. Și altul să nu se amestece înaintea acestei cărți a noastre.

Scris la Iași în anul 7125 (1616) luna noiembrie 29 zile.

Domnul a poruncit. Gheanghea, mare logofăt, a învățat. Gheanghea, logofăt, a iscălit.

Dumitru a scris.” (Pentru conformitate, vezi Andrei Eșanu. *File de istorie*, Ed. „Museum”, Chișinău, 1998, p. 84.)

Am dat numai câteva exemple. Cartea cuprinde peste 500 de pagini de cutremurătoare strădanii pentru păstrarea pământului românesc și a ființei naționale. Iată o pe Leonida Lari înnegurându-se de grija poverii lăsate de înaintași, dar și iluminându-se retrospectiv: „*Nu știam de ce-mi aruncau cu scrășnet de dinți în obraz: «Boieroaico! du-te la românii tăi, pleacă, ce mai stai! Boieroaico.» Așa-mi ziceau și eu nu știam ce i-a apucat, pe o sărmană ca mine să mă facă dânșii boieroaică!*”. Ca să vezi pe cine făceau și unii machiavelici de pe Dâmbovița, rusoaică și kaghebigă... Iată ce apatrizi iresponsabili semnează întruna tratate și tranzacții infame tot renunțând la ocinile noastre străbune! Am avut plăcerea să o cunosc pe Valentina, una din verișoarele Leonidei, în biroul acesteia de la Camera Deputaților: „Suntem cu toții

unioniști, vom ceda averile noastre României, dar se vor găsi aici, la București, oameni puternici, cinstiți și patrioți în stare să impună adevărul nostru întărit cu urice și peceteți domnești?" I-aș fi răspuns cu sarcasmul caracteristic naționalistului mântuit: „De la munte pân' la mare / Țara-i în retrocedare / (Dar nu către cel ce-o are!...)” Ca să nu o măhnesc și mai mult, i-am spus doar că asta mă întreb și eu. Dar, până una-

alta, dați-mi voie să vă invidiez, doamnă Lari! Nu v-ați bătut degeaba pentru grafia latină alături de Gr. Vieru, N. Dabija, D. Matcovschi și de ceilalți intelectuali patrioți. Era glasul sângelui care niciodată apă nu se face. Sărut mâna, Boieroaico!

*Prof. Mircea COSTACHE,  
deputat de Buzău, 2003*

*Anexa 2*

## Rugă către Domnul (2)

Au înflorit și teii, miresme mă-nconjoară  
Să uit izmele-acestor mari trădători de Țară,  
Căzute dinspre pleoapă, căzute dinspre geană  
Peste o națiune flămândă și sărmană.  
Dar ale cui pleoape și-ale cutărui gene? –  
Vai, ale celor care n-au român sânge-n vene  
Sau, dacă-l au, nu-i roșu, precum a zis poetul,  
În cei lipsiți de suflet se face ca oțetul.  
Dacă-au ajuns să spună, învâlvorând prostia,  
Că România, Doamne, a atacat Rusia!  
Poate nu știm noi, triștii, sau poate-i o stihie –  
În România altă istorie se scrie?!  
E-o amnezie, Doamne, sau e o rea-voință  
Să-acoperi cu o frază un hău de suferință,  
Să-acoperi cu o frază propusă de imperii,  
Milioanele de oameni, mânați înspre Siberii!  
Scoși de la rostul vieții, din câmp sau de la plite,  
Băgați în trenuri ce-aveau vagoane pentru vite,  
Iar partea bărbătească, să nu mai deie viață,  
Ba aruncată-n ceață, ba împușcată-n față.  
Iar partea femeiască, pentru o pâine-n rate,  
Pusă la scos buștenii din ape înghețate.  
Ne-au decimat străinii, că mai suntem, mă miră,  
Prin câțiva oameni care au a spinării șiră,  
Care gândesc adâncu, fie că-s veri, că-s toamne,  
Veniți de unde vine și fiul tău, o Doamne,  
Și care simt ce este prin darul tău, cerescul,  
Veniți de unde vine poetul Eminescu.  
De unde vin profeții, aprozii, voievozii,  
Ce nu se-nvârt ca proștii tot împrejurul cozii,  
Care-au vorbit prin scrisuri, care-au vorbit pre gură  
Să nu pui pe vânzarea de Țară semnătură.  
Dar ei au pus pe vremea, când înflorit-au teii,  
Pe când îndrăgostiții închină vers femeii;

Dar ei, voind putere, în graba lor nebună,  
 Și mama lor sunt gata pe catafalc s-o pună.  
 Și pe când marii lumii ne tot întind prospectul,  
 Ei nu iau în vedere cauza, ci efectul.  
 Or, cauza e clară: Hitlera și Stalina  
 Încă prin '39 și-au dat, păroasa mână,  
 Și-n patruzeci, iunie, când tei surâd în soarte,  
 Aceleași fețe hâde ne-au condamnat la moarte.  
 Și tot aceleași fețe, Hitlera și Stalina,  
 Au rupt în părți Moldova, au rupt și Bucovina.  
 Și Antonescu, unul, morții luând sărutul,  
 A ordonat: soldați români, să treacă Prutul!  
 Dar asta fuse după sosiți din patru vânturi,  
 Dar asta fuse după ce ne-au răpit pământuri.  
 Și-acum întoarceți pleoape, și-acum întoarceți gene,  
 Voi nu sunteți ai Țării, voi sunteți doar hiene!  
 După ce fără stemă lăsat-ați Tricolorul,  
 Nemernici din născare, voi ați distrus poporul,  
 Poporu-acesta pașnic, și truditor, smeritu,  
 Nu vă-ntrebați că-ajuns-a până-n rărunchi cuțitul,  
 Pe care l-ați înfiptu în el ca-n căprioare,  
 Căci primii capi din Țară sunt mari în vânătoare.  
 Dar nu vă e rușine un pic, în casa voastră,  
 Când teii vă aruncă miresme prin fereastră  
 Fără de plată, fără să vă mai ceară banii,  
 Chiar nu vă e rușine, că râd de voi dușmanii,  
 Chiar nu vă e rușine de mama care-n ploaie  
 Un colț de pâine cată la gheana de gunoaie,  
 Cu câinii dimpreună, și că ne mor copiii,  
 Și că în Țară morții ajung să-nloce viii.  
 Ah, nu vă e rușine, ah, cum să vă mai pase,  
 Că drumul în Siberii e semănat cu oase,  
 Cu oasele acelor, scoși de la câmp și plite,  
 Băgați în trenuri ce-aveau vagoane pentru vite,  
 Acele milioane care ținut-au glia,  
 Care iubeau o Țară, numită România!  
 E crunt Holocaustul în rasa evreiască,  
 Dar și mai cruntă este Golgota românească,  
 De care nu se spune, de care nu-i vorbire,  
 Mai dă-mi, o Doamne, viață, să îi aduc în fire,  
 Mai dă-mi putere, Doamne, mai dă-mi, o Doamne, stare,  
 Să ridicăm poporul acesta în picioare,  
 Să înțeleagă-odată ce-i rău și ce e bine,  
 Să-arunce trădătorii de Țară de pe sine,  
 Să stau și eu o dată, o oră, o clipită,  
 Să-mi curgă flori în plete, să-apun mai liniștită.

*Leonida LARI*  
 15 iunie 2003



## O lacrimă

*(Leonidei Lari, la plecarea spre Ceruri.  
In memoriam, la un an de la moartea  
poetei basarabence)*

O, moarte, iar luat-ai un Poet tribut –  
Acum o poetesă dăruită cu talanți...  
Știu c-ai pândit-o, moarte, chiar la Prut,  
Când ea trecea hotarul către frați.

Voia – Viteaza! – să reîmplinească  
Cel Vis al Neamului din Veac,  
Voia cu sânge ca rana românească  
Să capete odată leac.

Purcese ea să soarbă Prutul,  
Văzând că-i slabă firea bărbătească,  
Dar moartea-i reteză avântul –  
Nălucă blestemată să strivească!

Ne iartă, tu regină a tărâmului-Cuvânt,  
Că noi, împleticindu-ne în ierburi,  
Nu prea ți-am fost aproape pe Pământ!  
Dar te-om cinsti acolo sus, în Ceruri.

Gheorghe PÂRLEA

## LEONIDA – TURN DE LUMINĂ ÎNTRE LUT ȘI STEA

Eugenia MANEA-CERNEI

*„Oare pe-o clipă măcar aş putea  
Să trag perdeaua vremii și așa  
De peste lumi să te mai strig o dată?...”  
(Leonida Lari)*

Dragă Leonida, atâta amar de vreme s-a scurs de când ai plecat... Peste Lutul tău sfânt a fulguit scânteietor din ceruri și s-au așezat zăpezi cristaline, apoi s-au „scuturat de ploaie și de vânt” petale de cireș și flori de tei cu tot cu albine; au venit și au plecat cucoare, fluturându-și aripile pe cerul azuriu, mai apoi „frunzele ca niște păreri de rău” s-au așezat domol și melancolic, înfășându-te-n aur; au urmat „fuioare de ceață”,

ploi torențiale și ploi ciobănești și... iarăși fulgii șagalnici veniți din țării îți aștern o plapumă pufoasă și dalbă precum un dor de sublim, de care-ai suferit permanent.

Atâta amar de vreme a trecut, Leonida, de când ai plecat... De fapt, abia un an s-a scurs, care mi s-a părut atât de îndelungat de parcă a trecut un secol.

Vin deseori la tine, îngenunchez în fața singurătății tale, aprind niște lumânări, care ard deosebit de frumos, fără pâlpâiri, admir cum „cerne soarele flori de lumină peste lut” și stau la sfat cu tine.

Aici, la mormântul tău, tristețea e solemnă, durerea e divină, fiindcă știu că tu

„din neuitare-mi vei trimite-o rază / să-mi fie vieții pază”. O, cum aş vrea „Măcar o bucurie să-ți mai aduc acum / Când pajiștea-și adună cărările pustii [...] / Măcar o bucurie să-ți mai aduc acum...”

Să-ți aduc o bucurie ție, Leonida, care ai fost „o dungă de dor / rătăcită pe-un lan de tristețe”. Ziceai într-o poezie: „Și-uitata, eu, eterna care n-a uitat...” Bucuria e că nu ești uitată, Leonida! Uită-te ce coroniță din spice aurii (împletită cu mult drag de o fință gingașă, pre nume Ludmila Paciu-lia) îți luminează pe cruce ca un stindard, fluturându-și panglica tricoloră în vânt... Uită-te ce buchete de flori, ce crizanteme aurii și dalbe, dar și aceste flori artificiale care, îmbinate armonios, alcătuiesc un tricolor semnificativ. Uită-te câte lumânări ard aici... și câtă bucurie are Ludmila, când vine a doua zi, iar lumânarea încă arde. Nu, nu ești uitată!

Poate te-au uitat guvernării, parlamentarii, dar uitarea e pâinea lor. Poate, te-au uitat unii colegi de breaslă, dar asta e din cauza invidiei, care le macină sufletele chiar și după plecarea ta. Nu întâmplător spuneai și tu: „...se întâmplă oare / Ca marii poeți să treacă împăcați? / Ei ard așa, precum o lumânare [...] / E-un sacrificiu taina de-a crea.” Râul vieții tale „s-a supt în sco-ica unui gând jertfit” și-ai înțeles: „Jertfire-i totu!”

Te-ai jertfit, dragă Leonida, pentru acest popor, căruia ai încercat să-i luminezi calea rătăcită, să-i amintești de unde vine și încotro trebuie să meargă. Ai fost, Leonida, o adevărată *Sibyllă*, venită dintr-un târâm astral materializându-te aici, pe pământ; și-ai strâns mai aproape de corp aripile, târându-le uneori din cauza povării care și-ai aburcat-o pe umeri întru salvarea acestui neam românesc, pe care l-ai iubit enorm și ai ținut cu tot dinadinsul să-l scoți din întunericul în care se complăce. Ne mărturiseai că „...Neamului pe-acest pământ / I-am vrut un loc sub soare” și te rugai Bunului Dumnezeu: „Dă-mi, Doamne,

durerile toate / Și lasă-mă fără dor / Dar fă și un pic de dreptate / Pentru acest popor.” Sau: „Cât aş da, o, Doamne, [...] / Să te invoc / Și cu rugă – amară sub un cer de tângă / Să apropii clipa care-o să ne strângă / Neamul la un loc.”

Tu, Leonida, adusă de un vânt stelar, să zicem de *Marele Vânt* sau de văpaia sacră a *Dulcelui Foc*, erai convinsă: „Este-n depăr-tări un fond ascuns / Unde de veacuri toate se păstrează...” Conectându-te, adesea, la acest fond informațional al Universului, știai că acest popor are rădăcini adânci și va dăinui o veșnicie. De aceea, poetizai: „Mă sprijin cu gândul de țara / Străbunilor mei luminați...” Erai atinsă de eternitate, Leonida. Și ne încurajai: „Când ai în fața ta o veșnicie / Ce mai contează-un cerc de câțiva ani?” Dar pentru noi, „frații tăi de sânge”, ar fi contat foarte mult dacă te mai aveam în preajmă încă mulți ani, cu toate că erai convinsă că „Dar viața nu mi-e viață fără Țară / Or, Țara e și fără viața mea”. Cum și-ai dorit „Să mă reazem de sufletu-mi mă-car când mor / Pe partea aceasta de hartă”. Dar... încă nu și-l poți rezema.

„Bântuită de un dor divin” și de „o ancestrală îndurare” pentru acest popor, tu, dragă Leonida, „ai stat pe o palmă de Țară / Și focul aprins l-ai ținut”... Ai fost „Hestia” noastră română, care mereu ai avut grijă de focul din vatră. Și chiar și acum, sufletul tău, știi bine, se „zbate de dor în Univers” pentru noi, „plânșii tăi de stea”. Și aura ta eternă, fluidul cel mișcător, pre nume Leonida, revine „în locuri vechi / Din tăinuita ta imensitate”. Chiar tu ne mărturisești: „Sărut prelung pământul meu, divinul, / Cu patima unei iubiri eterne.” Așa... „Fără greutate, / nu mai sunt legată de pământ; / Plutesc în timp pe deasupra pieței / Orașului natal, fără ca nimeni / Să-și bată capul ce e... nu e / Decât o simplă flacără solară...” Dar această flacără solară, care ești tu, Leonida, a devenit un adevărat mit, o „adevărată Legendă”, cum zicea Nicolae Dabija la plecarea Ta.

Doamne, dacă n-ai fi luat-o acolo sus, în pluri-Universul tău, cum ne-ar fi călăuzit pașii; cum ne-ar fi adunat în juru-i, văzându-i, de departe, fruntea-i augustă încoronată divin cu bentița-i tricoloră; cum ne-ar fi încurajat cu vocea-i sonoră! Însă așa a fost Voia Ta, Doamne, să ne văduvești de un poet cu sufletul împătimit de „*Vraja Luminii*”.

Dar, „*pentru-acest drag popor a lăsat o potecă de vânt / Lira ta fulgerândă!*”. Și ea, această liră, sună durut și prelung... Sufletul tău atât de bătrân, cum afirmi chiar tu, continuă să te călăuzească „*încă de la fațerea Lumii*” și acum se bucură de o deplină libertate în imensitatea acestui Univers, și „*râul tău de gânduri*” continuă să pătrundă în neant, iar noi, cei care te iubim îți auzim șoapta ce sună prin galaxii, îți descifrăm

mesajele scânteietoare ale stelei pre nume **Leonida** și ne întrebăm: „*De ce nu noi, ci ei (poetii) răspund înzecit totdeauna / Pentru o cât de mică greșeală? / – Aceasta e condiția stelei...*”

„Greșeala”, poate, a fost împătimita ta sete de Absolut, ardoarea ta de frumusețe și iubirea ta eternă pentru Neamul tău Românesc? Cineva poate considera și aceasta o greșeală. Noi, cei ce te iubim știm că ai fost și rămâi „*Turnul de Lumină*”, care va călăuzi spre viitorul senin generații de tineri cu inimile zvâcnind pentru acest blând popor și pentru Unirea cea Mare!

Iată că s-au scurs orele... Un fir de rază sidefie de lună scapără printre melancolicii fulgi cristalini... Rămâi cu bine, Leonida. Noi te iubim și ne lipsești mult-mult-mult. Dormi în pace!

## SUFLET, FLOARE DE CAIS

(*La trecerea la cele veșnice  
a Leonidei Lari, 11.12.2011*)

Pleoapele ochilor tăi  
au căzut durut ca niște  
umbre inelare,  
ce-au ascuns în tăcerea eternă  
Lumina aprinsă a două  
scoici solare.

Mâinile tale de ceară  
s-au reunit într-o cunună,  
din care  
tainic se-adună-ntr-o  
flăcără – amară –  
Dulcele foc din ultima  
ta lumânare.

Sufletul tău – poezie –  
va rătăci prin albul nins  
asemeni florii de cais  
și-n celesta armonie  
va licări prin rime-n  
Paradis.

Nina TĂNASE,  
profesoară de limba și literatura română

## O AMINTIRE CARE DĂINUIE: VICTOR DUMBRĂVEANU

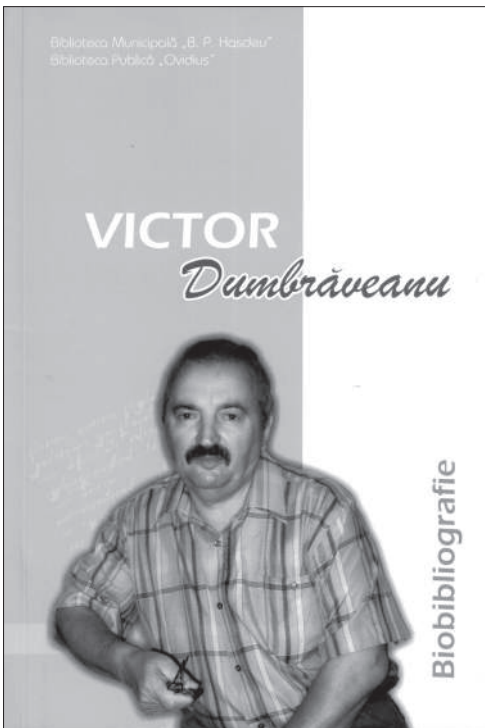
R. PELINEANU

Prozatorul, eseistul, publicistul Victor Dumbrăveanu s-a născut la 20 august 1946, în satul Corlăteni, județul Bălți (ulterior, r-nul Râșcani), într-o familie de țărani, foarte buni gospodari. În 1968 a absolvit Facultatea de Filologie a Universității de Stat din Moldova. A început să scrie din școală, a continuat și în anii de studenție, astfel că i-a fost ușor să se angajeze pe post de redactor la mai multe ziare și reviste, chiar din ultimii ani de studii în capitală: *Moldova socialistă* (1966-1972), *Tinerimea Moldovei* (1972-1977), revista *Moldova* (1977-1986). A fost redactor-șef la revista *Orizontul (Columna)* (1986-1991), redactor-șef adjunct la *Business glob*, *Curierul de seară* (1991-1996), a fost consilier la Minis-

terul Culturii (1996-1997). În ultimii ani a lucrat redactor și redactor-șef adjunct la ziarul *Capitala* și la revista *Moldova*.

A debutat cu povestiri și nuvelete în *Tinerimea Moldovei*, *Cultura* și *Moldova socialistă*. Editorial a debutat cu volumul de nuvele *Insula de coral* (1975). Are semnate peste douăzeci de cărți, între care romanele *Strigătul de pe celălalt mal al dragostei* (1977), *Numește fericirea altfel* (1980), *File de adio* (1981), *Nesomnul bărbaților* (1985), *Pasărea din noi* (1987), *Îngerii de gheață – romanul unui licean singuratic* (2008); volumele de povestiri *Casa cu fața spre ispită* (1993), *Trăim ultima dată* (2002), *La Paris, la neamuri. Jurnal de impresii, note, opinii* (2002), *Lección de amor* (2010), *Jurnal ironico-sentimental* (2010), volumele de publicistică *Orele de dimineață* (1978), *Trenul ce aduce primăverile* (1980), *Minunile Meșterului Întrece-Timp* (1985), *Dor de casă* (1989) ș.a. A scris și cărți pentru copii: *Vornicel la nunta badei* (1988), *Puștaniei* (1998) ș.a.

Într-o referință acad. Mihai Cimpoi scrie despre el: „Fără a folosi formule narrative sofisticate, pseudolivrești, Victor Dumbrăveanu rămâne fidel universului mic în care omul simplu trăiește cu toate fibrele sufletului drame sentimentale, înstrăinare, momente de bucurie, dragoste și împlinire, dar și de „eclipsă”, de neliniște și dezamăgire, de patimi subjugătoare și eliberări de ele: sunt file de viață simple, notate cu lirism, umor și cu credința povestitorului că și ungherele tănuite ale universului intim merită radiografiate și fixate ca niște cazuri întâmplare pentru sine, dar și pentru alții.”



Scrierile lui Victor Dumbrăveanu sunt trăiri profunde și bat la poarta inimii, îndeamnă cititorul la curățenia trupului și a sufletului, ele sunt captivante și se lectură cu ușurință.

Scriitorul a fost un mare și bun prieten al bibliotecilor. Considera biblioteca o a treia casă în lumea fascinantă a cărților. Majoritatea volumelor și le-a lansat mai mult în biblioteci, decât în librării și la Uniunea Scriitorilor. Uneori lansa o carte în serie la mai multe biblioteci. De exemplu, romanul *Îngerii de ceață* a fost lansat în premieră la Biblioteca „Ovidius”, au urmat apoi lansări la „Transilvania”, „Onisifor Ghibu”, la Sediul Central al BM „B.P. Hasdeu”. Biblioteca „Ovidius” a elaborat și a editat biobibliografia *Victor Dumbrăveanu*, de care protagonistul s-a bucurat foarte mult. Era mereu prezent și la lansările colegilor săi, vorbea cu multă căldură și obiectivitate despre fiecare.

În ultimul an de viață Victor Dumbrăveanu scria un roman de proporții despre Leonid Brejnev, se știe că acesta și-a început cariera de lider comunist în RSSM. De fiecare dată când ne întâlneam îmi vorbea despre ce a mai descoperit în dosarele secrete, mă invita să-mi citească cele mai interesante pagini. Considera că acest volum va fi romanul vieții lui. Amânam lectura pe altă dată, spunându-i că voi accepta cu bucurie să fiu printre primii cititori și să prezint romanul. Era în plină forță de creație, nimeni n-ar fi putut bănuși, nici chiar el singur, că o boală grea și necruțătoare o să-l treacă din rândurile noastre în lumea celor drepți.

Între alte lucrări, schițe, proiecte rămase în sertar, am găsit și o recenzie la monografia mea *Pelinia – nume de legen-*



Șarjă de Glebus Sainciuc

*dă*, nepublicată. Ultimii trei ani de școală i-a făcut în satul meu de baștină, am avut chiar același profesor de limbă și literatura română, regretatul Petru Bacoș.

Sper că de acolo, din cer, Victor se va bucura să-și vadă această minunată recenzie, o părticică din truda-i de pe urmă, în revista *Curtea de la Argeș*, editată de scriitorul acad. Gheorghe Păun. Vorbind despre Pelinia, i-a fost imposibil să nu-și depene și unele amintiri dragi sufletului și inimii lui generoase despre foștii colegi de școală, despre profesori, despre prietenii din acest sat. M-a impresionat mult că toți acei colegi de școală cu traiul în Capitală și nu numai, se întâlneau foarte des, își spuneau păsul și se ajutau reciproc, mai rar o astfel de prietenie. Și acum se întâlnesc, uneori și la cimitir, la mormântul lui Victor, aprinzând câte o lumânare și regretându-i plecarea prea devreme.

În amintirea noastră, a celor care l-am cunoscut și am lucrat împreună, el rămâne o prezență luminoasă, plină de har și de bunătate.

**ELOGIU TALENTULUI DE A EVOCA**

Vlad POHILĂ

Se poate observa, cu suficientă certitudine, cum o mare pasiune pentru specia profesiunii și a evocării copleșește în ultimii 15-20 de ani literatura și publicistica românească, inclusiv pe cea basarabeană. La început mai timid, apoi tot mai insistent, apar la noi anual de la câteva până la câteva zeci de cărți cu aduceriminte, jurnale, reflecții, omagieri... Dacă nu pe toate chiar, apoi majoritatea acestor volume au intrat și în câmpul atenției



mele sau al interesului meu de cititor și om al scrisului și pot afirma că sunt extrem de diferite – ca mesaj, conținut, stil etc. Și totuși, au și ceva care le unește, le apropie, le încadrează într-o clasă distinctă de scrieri literar-publicistice. Poate cuiva să pară incredibil, însă cel mai des unește – până la identificare – respectivele cărți faptul că, deși se referă la maeștri, la colegi de breaslă, unori la prieteni sau la rude, numeroși dintre autorii acestor evocări își pun în prim-plan propria persoană, propria biografie, propriile fapte, împliniri, atitudini, probleme, aspirații... Tendința în cauză a fost scoasă în vileag de către criticii literari nu o singură dată, a fost aspru amendată, sancționată, însă prea puțin se schimbă: pasiunea de a se etala / elogia „pe contul altora” a devenit o practică păguboasă cu elemente de pandemie.

Departate de mine gândul de a polemiza cu autorii unor astfel de opusuri; nu

mi fac nicio iluzie că aș putea îndrepta în vreun fel starea de lucruri pe acest segment al activității literar-editoriale. Am semnalat-o însă pentru a mărturisi cu bucurie că, iată, am descoperit și o altfel de carte de evocări, poate chiar o excepție... Mă refer, la un manuscris recent lecturat, respectiv, la o carte apărută în ajunul Crăciunului pe stil nou: volumul *Mă tem că voi uita...*, de dl conf. univ. dr. Anatol Lența (Ch.: CEP USM, 2012, 198 p.).

Spre deosebire de autorii multor lucrări din această convențională clasă, A. Lența nu numai că nu-și impune în text propria persoană, ci, ai impresia, stă timid undeva într-o parte, la o distanță apreciabilă de eroii săi și de faptele acestora, conștient de axioma antică: de departe se vede mai bine și, respectiv, mai precis, mai viu poți zugrăvi protagonistul; mai exact, mai captivant îi poți prezenta personalitatea.

Culegerea de evocări a dlui profesor A. Lența se axează, în principal, pe figuri de înaintași, prieteni de idei și de idealuri, de colegi de breaslă, inclusiv unii care-i sunt, într-un fel, discipoli; oameni pe care îi respectă, îi prețuiește, îi admira pentru anumite virtuți sau împliniri și se grăbește să-i înveșnicească pe foaia de hârtie nu numai din teama firească, profund omenească, de a nu uita cine au fost și ce au făcut, ci și pentru a etala, pentru a pune la dispoziția tinerei gene-

rații niște modele. Trăim într-o epocă de grea tranziție, de cumplite schimbări și chiar răsturnări, când viziunea veche, „clasică”, asupra omului-model s-a schimbat într-un chip tragic, încât unor li se pare că nici nu mai avem nevoie de modele. Nimic mai fals, nimic mai pervers: nu numai copiii, nu numai tinerii, dar și oame-nii în etate simt necesitatea unor repere, exemple, modele în această viață plină de confuzii. Nu știu în ce măsură a conștientizat dl A. Lența acest imperativ, dar prin scrierile adunate între coperțile cărții de față, a nimerit, cum se spune, în zece. Căci, ce poate fi mai valoros decât revelația că niște oameni din preajmă (or, ei formează „echipa” cea mai numeroasă de eroi ai cullegerii) reprezintă infinit mai mult decât ne puteam imagina, ei oferindu-ne niște pilde demne de urmat – în viața cotidiană, la locul de muncă, în cercetare etc.

Impresionează mult cele câteva „mini-universuri” spre care autorul își îndreaptă mereu și privirea, și atenția, și dorul, și recunoștința: Facultatea de limbi străine și Catedra de filologie franceză din Bălți; doctoratul la Moscova; Catedra de limbi străine de la Universitatea din Chișinău. Oricât de greu compatibile, la prima vedere, respectivele „micro-lumi” sunt foarte bine articulate și perfect motivate. Însă,

esențial, aceste repere geografico-spirituale sunt „populate” de mulți oameni foarte vrednici, extrem de valoroși – și maestri, și învățăcei –, pe care A. Lența îi surprinde virtuos, ca să ni-i prezinte de parcă ar suci mărgelile multicolore dintr-un caleidoscop magic.

Un merit incontestabil al lucrărilor adunate aici de dl prof. dr. Anatol Lența rezidă în faptul că, având ca pretext prezentarea unei personalități, autorul nu se rezumă, totuși, la simpla înșirare a unor schițe biografice. Dimpotrivă, din biografia fiecărui protagonist, alege momente edificatoare, evenimente semnificative la care, de regulă, a fost chiar el martor ocular. Dar și o schiță biografică ticluită din crâmpoșe pitorești, captivante, i se pare insuficientă lui Anatol Lența și atunci dânsul purcede la o analiză pertinentă, judicioasă a activității eroului ales pentru a-l zugrăvi. Analizele acestea vădesc o cunoaștere subtilă, aprofundată, a operei, a cercetărilor făcute de protagoniști – a se vedea, în acest sens, articolele dedicate profesorilor Grigore Cincilei, Vitalie Sorbală, Victor Banaru, Mircea Ioniță, Ana Bondarenco, de la noi; Ludmila Iliia de la Moscova; Patrick Sériot din Elveția-Franța etc. La fel, se simte o percepere impresionantă a materiei în ansamblu, a celor mai diferite domenii



și tendințe din lingvistică modernă și contemporană, franceză, română, rusă, spaniolă...

Nimic de mirare: însuși autorul, dl prof. dr. Anatol Lența are o solidă bibliografie – circa 100 de lucrări, de la articole de revistă, la monografii – tratând aspecte dificile ale semasiologiei și morfologiei franceze, adeseori puse în corelație cu fenomenele similare din română. (În treacăt fie spus, o parte din articole sunt scrise în limba franceză; altele, redactate în română, conțin intercalări în franceză – e, la mijloc, o fericită caracteristică a multor „francezi” de la noi, pentru A. Lența aceasta fiind o trăsătură definitorie). De fapt, dacă e să rezumăm activitatea autorului nostru, vom menționa obligatoriu **munca sa de cercetare**, materializată în publicațiile la care ne-am referit mai sus, apoi **activitatea didactică** – peste 45 de ani de muncă în rândul studenților de la filologia franceză a Universității de Stat din Moldova, pe care nu numai că i-a învățat o franceză corectă, autentică, dar le-a și cultivat dragostea pentru mărețea, strălucita spiritualitate galică. Mai apoi, aceștia, sutele și miile de discipoli ai dumnealui, după absolvire, s-au risipit prin toată republica și prin lume chiar pentru a difuza mai departe, mai jos, cunoștințele și abilitățile acumulate în anii de studii la Universitate. La aceste două direcții ale existenței universitare a dlui prof. Anatol Lența – iată că se mai adaugă una: **evocările, elogierea eforturilor** făcute de profesori și de colegi, încurajarea muncii și aspirațiilor colegilor mai tineri. Astfel, dr. Anatol Lența și-a făcut o trinitate demnă de toată lauda și admirația celor care-i urmăresc strădaniile de profesor și de lingvist-romanist, dar și de om, trăitor al acestui Pământ într-o epocă ce a cunoscut, numai în ultimele două decenii, spectaculoase răsturnări de regimuri, opțiuni, viziuni, gusturi.

Ce l-a determinat pe dl prof. dr. Anatol Lența să scoată această culegere de evo-

cări, un volum mai mult „obștesc” și mai puțin personalizat – când, la o aniversare, s-ar părea, ar fi mai indicată tocmai o carte personalizată la maximum? Mi-am pus această întrebare în repetate rânduri, pe parcursul lecturării manuscrisului din care s-a născut volumul recenzat aici. Răspunsul, în fond, e la suprafață: dragostea pentru profesia aleasă, inclusiv, sau poate chiar în primul rând, dragostea pentru regizorii și actorii acestei profesii. Mai larg – o tulburătoare dragoste față de oameni, secundată de un rar sentiment al recunoștinței și al recunoașterii. Probabil că nu sunt chiar puțini cei înnoțiați de asemenea simțăminte. Însă nu oricine are profunzimea trăirii pe care o are Anatol Lența – fapt ce se poate observa și la lecturarea textelor adunate în prezenta culegere, dar și mai bine se poate vedea dacă ai asistat, într-un fel sau altul, la alcătuirea cărții: fie ce articol a fost scris, rescris, redactat, din nou refăcut... – autorul a trecut, cu adevărat, prin chinurile de creație ale lui Sisif, ca să ajungă la desăvârșirea frazei și a mesajului pe care și-o dorea. Or, pe lungă asiduitate, A. Lența a făcut clar și dovada unui cert talent de evocator, de narator, de vreți – recitiți, vă rog, bunăoară, textul *Mămăli-guța* și vă veți convinge, o dată în plus, că avem a face cu o proză de marcă, de certă valoare artistică.

În final, nu pot decât să-l felicit, din suflet, pe dl Anatol Lența pentru această frumoasă împlinire, care se înscrie armonios în lista mai mare, mai temeinică de realizări adunate într-o jumătate de veac de majoră existență umană, didactică, științifică. Și vreau să-i mai mărturisesc dlui profesor un gând, întru câțva consolator, care mi-a venit și nu mă lasă în pace de când am citit în premieră absolută această carte: să știți că cine pe alții evocă sincer și generos – cu drag și cu grațitudine va fi și el la rândul-i evocat! Acum, și mulți ani înaintea!



## UN ESEIST DE PERFORMANȚĂ

Liuba-Drăgoștița BUJOR

Cărțile lui Efim Josanu se citesc dintr-o respirație. Încărcate de poezie și sentiment, ele cuceresc de la primul contact, antrenându-te într-o competiție emoțională cu memoria, totodată, invitându-te să îmbrățișezi diverse și complexe situații, să fii copleșit de gânduri și trăiri spectaculoase. Autorul este mai mult decât un eseist. Este un scriitor care îmbină cu succes toate speciile literare, încât ceea ce scrie este demn de pana unui adevărat meșter. Impresiile pe care îți le provoacă lucrările lui sunt și ele complexe...



Autorul este convingător, spectaculos, așa spune chiar scriitorul atât în eseu, interviu, reportaj, cât și în pamflet, în medalion, în tableta literară. Luată în ansamblu, creația acestui scriitor punctează noi zone de investigații, focalizându-se, mai ales, pe cunoașterea din interior a fenomenelor, stărilor, adică investigând ființa umană sub cele mai subtile aspecte.

Dar să revenim la începuturi, acolo, de unde a pornit firul acestei legende vii, care este eseistica lui Efim Josanu...

A debutat în jurnalism în calitate de reporter sportiv. Nimeni nu-și imagina pe atunci că acest autor, care studiază mai întâi la Colegiul Sportiv din Chișinău, apoi la Facultatea de Filologie (Secția de ziaristică) a Universității de Stat, ar putea face acest salt spectaculos de la simple cronicile sportive la o publicistică artistică (eseistică) de performanță. Mai întâi au fost eseurile și tablete publicate în revista *Literatura și arta*, lucrări care au atras aten-

ția cititorilor printr-o ținută deosebită, o frazare poetică, saturată de metafore, dar și de idei. Aveau acele scrieri o structură și un stil aparte, substanța artistică împletindu-se cu o frazare care denotă o cunoaștere subtilă a limbii. Autorul le-a adunat între copertele unei cărți, intitulând-o *A fi* (2001). Sunt în acea primă carte pagini de eseistică adevărată, dar pe alocuri și de proză veritabilă, fapt-

ul demonstrând că autorul este pregătit pentru un travaliu literar de certă valoare.

Prin ce a captivat cititorul prima carte a lui Efim Josanu?... Astăzi, după ce am lecturat și celelalte volume de acest autor: *Cum poți deveni rege* (2005), *Cartea Jocurilor Olimpice* (2009) și *Cărările care ne cheamă acasă* (2009), îmi dau bine seama că Efim Josanu s-a evidențiat chiar de la începuturi prin **elementul spectaculosului**. Spre deosebire de alți autori, protagonistul nostru se detașează printr-o frazare și o împletire aparte a cuvintelor, printr-o emotivitate, dar și o ținută perfectă a limbajului, printr-o abordare inedită a subiectelor, punând în capul mesei bunul-simț, morală, etica, sentimentul participării la bucuria și durerea celui despre care scrie. Fie că scrie despre oamenii sportului (Lia Manoliu, Valentin Șcerbacov, Pavel Ciobanu ș.a.), făcând impresionante ode despre totala dedare sportului și investigații ale relațiilor dintre sportivi, fie că descrie destinul celor deportați, exodul moldovenilor în căutarea unui rost, momente de viață de toate zilele în care activează oameni simpli, fie că inserează crâmpoie despre impresiile

pe care le-a trăit departe de baștină în alte colțuri ale lumii, pana lui măiastră, gândul știe a descoperi sufletul, a trezi conștiința, a descrie cu pasiune splendori ale unor centre culturale, dar, în același timp, contrapune acestor valori umane cultul altora pentru ideea dominației mondiale, deși în țara lor înflorește mizeria, sărăcia, nostalgia după regimul comunist și gulagurile staliniste. Eseurile și tabletele lui Efim Josanu descriu, de obicei, situații, episoade din viața unui om. Dar autorul o face cu multă dăruire și cunoaștere a obiectului. Uneori lucrările lui depășesc limitele convenționale ale genului, devenind studii lingvistice sau pagini de proză adevărată. Au aceste scrieri ceva din sufletul autorului lor, sunt ecoul unor strigăte care rămân pentru totdeauna în interior, răsfrângându-se prin cuvinte. Ele sunt ca o splendoare a sufletului care strălucește în lumina niciodată stinsă a amintirilor... Sunt clipe ale unor amintiri de care nu te saturi niciodată. Citești aceste bijuterii când mai triste, când mai luminoase ca pe un poem și te simți îmbătat de miresmele lui. Poate doar pentru o străfulgerare de clipă... Sau poate pentru mai mult, fiindcă vocea inimii lui ți se transmite la lectură prin toți porii trupului, învăluindu-te ca o netrecătoare și mereu dorită suferință...

Aceste sentimente le-am trăit eu la lectura prozei eseistice a lui E. Josanu, dar, foarte posibil, le-au trăit și alții. Autorul este sensibil la durerea umană, dând de înțeles că nu-i acceptă însă pe cei ignoranți, hrăpăreți, lași. De aceea, multe din tabletele sale vorbesc despre un deficit de moralitate, de bun-simț, de un comportament neadecvat al politicianilor, dar și de deficiența noastră de loialitate, de înțelegere atunci când omul ajunge la disperare.

Un spațiu considerabil acordă autorul în cărțile sale intelectualilor, mai ales oamenilor de litere, considerându-i principa-

lele repere morale ale societății, simboluri ale rezistenței, eroi care au ținut aprinsă flacăra conștiinței naționale, opunând rezistență regimului comunist-sovietic. Eseurile și tabletele lui Efim Josanu sunt scrise din durere și cu multă durere. Durere pentru firea noastră de multe ori indiferentă. Sensibilitatea autorului devine la un moment protagonistul principal al scrierilor sale. Totodată, Efim Josanu este și un excelent liric. Multe din scrierile lui sunt poezii în proză. Vom spune fără a exagera: în scrierile lui Efim Josanu pulsează viața, suferința, durerea, trădarea. Dar și speranța, dârzenia, compasiunea, optimismul... Scriitorul regretă indiferența unora, mai ales, a tinerilor care nu vor să înțeleagă că lor le aparține viitorul și că trebuie să lupte pentru a-și făuri o viață mai bună. Se îngrijorează pentru pericolul ce amenință libertatea cuvântului, procesul de dezbinare a neamului, proces care vine dintr-un complex de inferioritate inoculat și cultivat de regimul comunist sovietic.

Eseurile, tabletele, medalioanele și proza documentară din volumele *A fi...*, *Cum poți deveni rege* îl plasează pe autor printre cei mai dinamici publiciști din spațiul românesc. Fie că abordează sfera sportului, fie pe cea a culturii, a umanului, a politicului, a ființării și ființei, autorul reușește să diagnosticheze fenomenele, să propună soluții, să impună un stil, o formulă originală, de multe ori împletită cu elemente de proză și poezie. Dincolo de scriitură, de formula literară însă, intuiești o bogată cultură, acumulată, bineînțeles, prin lecturi serioase.

Pasiunea lui Efim Josanu pentru sport o simțim îndeosebi în impunătorul volum *Cartea Jocurilor Olimpice*, apărută în 2009, sub egida Academiei de Științe a Moldovei și a Institutului de Fiziologie și Sanocreatologie. Este un volum de peste 600 de pagini, format A4, o carte scrisă competent care cuprinde cronici, portre-

te, reflecții despre Jocurile Olimpice, de la începuturile lor (Atena, 1896) până în prezent (Beijing, 2008). Pornind la acest mare travaliu, autorul face o incursiune în Antichitate, elucidând „începuturile” acestor jocuri competiționale, puse la cale de zeii nemuritori, după care structurează volumul în 29 de capitole – atâtea câte ediții ale JO au avut loc. Fiecare capitol este însoțit de o cronologie, înglobând numărul de țări participante, de bărbați și femei, disciplinele puse în joc, probele, data inaugurării, ceremonia de închidere a Jocurilor Olimpice. Tot aici plasează rezultatele obținute de primele șase țări / națiuni, informații despre primul campion olimpic, mostre de medalii... Autorul prezintă, totodată, istoricul principalelor probe de concurs. Firește, toate aceste detalii și informații i-au solicitat autorului un efort deosebit, mai ales că asemenea documentare a necesitat fiecare din cele 29 de ediții. Este, fără exagerare, o muncă enormă, susținută de o meticulozitate enciclopedică. În niciun alt izvor nu află atâta informație necesară cunoașterii istoricului acestor jocuri.

De menționat că Efim Josanu a fost martor ocular la mai multe ediții ale Jocurilor Olimpice, ale unor campionate mondiale și europene. Pasiunea pentru sport, cultivată încă din adolescență, l-a făcut să caute în arhive, să studieze documente, destine de campioni olimpici, apoi să aștearnă pe hârtie reflecții despre probele sportive... Citind volumul, ești dominat și de jocul... cuvintelor, de pasiunea autorului pentru frumusețea acestei lumi de vrajă, de taină și de mit care este sportul. Vom cita aici doar un text pe care Efim Josanu l-a extras din presa Olimpiadei de la Montréal (1976) despre gimnasta română Nadia Comăneci: „Ea a făcut mai mult decât obținerea unei notații perfecte, scria *Journal de Montréal*. Nadia a dat gimnasticii un avânt extraordinar, care va fi resimțit peste

tot în lume. Această micuță de 14 ani a demonstrat că pe pământ există perfecțiune. Ea a dat tuturor sportivilor o lecție de hotărâre, de perseverență în muncă, de căutare a absolutului și, mai ales, o înțeleaptă lecție de modestie.” Dar cât de tulburător scrie Efim Josanus despre alți conaționali ai noștri: campioana olimpică Lia Manoliu, campionii olimpici Tudor Casapu, Nicolae Juravschil!...

Cu un sentiment aparte scrie Efim Josanu și despre colegii săi, cronicarii olimpici: „Am învățat, notează autorul, de la înaintași – de la C. Kirițescu, V. Bănciulescu, I. Chirilă, R. Vilara, N. Soare, C. Țopescu, H. Alexandrescu, R. Urziceanu, mai aproape de la E. Fântâneau, precum și de la slavii V. Navutov, L. Filatov, N. Ozerov, V. Maslacenکو. Am învățat și de la colegii mei de pe loc, de alături, din experiența lor, care nu se cuvine a fi neglijată, chiar dacă e vorba de un pionierat al dezvoltării genului în spațiul basarabean.” Spiritul colegial al autorului este cu atât mai evident, cu cât pune în prim-plan reușitele începuturilor și ale evoluției raportându-le și la activitatea unor cronicari sportivi de la noi, cum au fost regretații Alexei Ciubașenco, Dumitru Coval și Valeriu Rogozenco, dar și actualii Ion Sandu, Nicolae Buceațchi și Nicolae Buzdugan etc.

Volumul se încheie cu o microenciclopedie care inserează pe toți participanții din spațiul pruto-nistean la Jocurile Olimpice, începând cu Roma (1960) și încheind cu Beijing (2008), caseta tehnică a Jocurilor Olimpice, bibliografia selectivă și fișierul biografic al autorului. Închid cartea și mă gândesc la toți iubitorii de sport: câte informații au a afla din această Enciclopedie! Zic Enciclopedie, fiindcă niciodată în spațiul românesc nu a existat un studiu atât de complex. Efim Josanu a reușit să realizeze o lucrare pentru care, într-o țară, unde autoritățile își prețuiesc personalitățile, s-ar putea învrednici de titlul de doc-

tor, dacă nu chiar de academician în științele sportului...

Tot în anul 2009 Efim Josanu editează și volumul *Cărările care ne cheamă acasă*. Cartea are trei compartimente: I. *Biografii tansnistrene*, care include trei titluri. Este vorba de eseul *Destinul nostru de fiecare clipă*, consacrat lui Nicolae Ciornâi, cunoscut om de afaceri, *Cumpăna zeiței Themis*, despre juristul-avocat Alexei Barbăneagră, din satul Handrabura, regiunea Lipețk, și  *Glasul roșilor de tren*, un interviu-eseu cu și despre scriitorul Alexei Marinat.

Compartimentul al doilea, intitulat *Tranziția la sat*, cuprinde 25 de tablete ce iau în dezbateri situația deplorabilă din satele noastre, tranziția fără sfârșit, care a dus la distrugerea satului, acest țărnm de vis unde s-a născut veșnicia, cum zicea poetul. Însă, starea în care se află satele noastre numai la veșnicie nu predispune: case părăsite, drumuri crescute cu salcâmi și arbuști, fântâni cu apă otrăvită de folosirea excesivă a chimicalelor în agricultura colhoznică-sovietică, oameni marcați de tristețe și gânduri neclare despre viitor, copii rămași orfani din cauza exodului peste hotare al părinților în căutarea unui trai mai bun... Despre acestea și alte probleme sunt tabletele lui Efim Josanu, unicul, poate, dintre scriitorii noștri, mereu cu gândul la situația în care se află satul, omul simplu, împovărat de grijile pământului... Tabletele surprind prin cunoașterea subtilă a situației, dar și prin sugestii de rezolvare a problemelor. Dar cine să-l audă, dacă atât guvernul, cât și parlamentul sunt departe de problemele care macină astăzi sufletul țărânului? Și doar pe ici-acolo intuim anumite sclipiri. Speranța agricultorilor însă este mare. Speranța este ultimul refugiu care îi va ajuta să învingă tranziția...

Al treilea capitol – povestirea *Mironică* – are tangențe cu capitolul al doilea. Este vorba de exodul moldovenilor peste

hotare în căutarea unei vieți mai bune. Scriitorul descrie situația lui Mironică și a altora care pleacă în țările Europei pentru a se căpătui, problemele pe care le au la întoarcere trecând vama, unde fiecare va-meș sau alt lucrător (polițist, comisar) încearcă să-i curețe de bani sau de lucrurile aduse acasă. Eroul nostru, Mironică, nu rezistă și pleacă înapoi în Portugalia, unde stăpânul îl tratează ca lumea, îi plătește la timp salariul, pe deasupra mai acordându-i și câte un premiu... Efim Josanu, a intuit foarte reușit problema, descriind cu lux de amănunte situațiile aproape fără ieșire în care nimeresc cetățenii noștri în confruntarea cu autoritățile, cu normele legale, cu tot ce deformează imaginea țării, conștiința neamului.

Aș vrea să închei scurtele mele note cu o frază decupată din tableta *Spune-le, învățătorule!*... Este vorba de oamenii care-și iau lumea în cap, își iau „țara în raniță și o duc la altă graniță”, vorba cântecului, ca să uite de amarul ce nu se mai termină: „Nu pleca, învățătorule! Rămâi mai presus de deznădejdea părinților care-și lasă copiii, visând pentru ei o viață mai bună. Sufără, dar mai rămâi. Căci cine va împrăștia în sufletele lor umezite de roua dimineții cu soare sămânța dragostei pentru locul în care s-au născut și care trebuie să rămână pentru totdeauna al lor? Cine le va păstra amintirea spațiului eminescian: „Răsare luna,-mi bate drept în față: / Un rai din basme văd printre pleoape, / Pe câmp un val de argintie ceață. / Sclipiri pe cer, văpaie peste ape, / Un buciom cântă tainic cu dulceață, / Sunând din ce în ce tot mai aproape...”

De-a dreptul tulburătoare, dar și dătătoare de speranță, sunt eseurile, tabletele, povestirile lui Efim Josanu. Le-aș compara poate doar cu inteligentele, neîntrecutele, pilduitoarele, saturatele de spirit tablete semnate de regretata scriitoare Lucia Purice. Sinceră și potrivită comparație a două spirite luminate de Providență...

## ARTA DE A PASIONA BIBLIOTECARII ȘI SOCIETATEA PENTRU BIBLIOTECĂ

Aș fi putut folosi în titlul acestei tablete / recenzii termeni profesionali sau din management, dar am rămas la termenii utilizați de inegalabilul, în a scrie despre biblioteci și oamenii săi – Vlad Pohilă – cum foarte frumos justifică dânsul în prefața volumului: „...Scriu despre biblioteci pentru că e un subiect major!”

Aș fi putut utiliza termenii *branding*, *promovare*, *relații cu utilizatorii*, *management info-documentar*, *literatură de specialitate*, *resurse informaționale* etc. pentru că despre asta se vorbește, în fond, cu referire la Biblioteca Municipală, utilizatorii / cititorii / bibliotecarii ei, partenerii, prietenii ei, în volumul pe care îl prezint.

Nu am recurs la un exces de termeni speciali și pentru a fi la unison cu maniera de a scrie a lui Vlad Pohilă. A ales foarte bine chiar și titlul, în consens cu tot ce a făcut, cu tot ce s-a întâmplat, inclusiv în an aniversar, la Biblioteca Municipală. Toate activitățile aveau, de fapt, un vector – îmbunătățirea, în acești ani și cu precădere, în an aniversar, 2012, a relației noastre cu utilizatorul, cu cititorul.

Citesc, din responsabilitatea pe care o am la *BiblioPolis*, de două-trei ori revista înaintea publicării, și de mult mai multe ori după ce Casa Editorial-Poligrafică „Bons



Officeș” o tipărește. Recunosc că o știu pe dinafară, dar de câte ori o recitesc parcă aș citi-o prima oară. Așa s-a întâmplat și cu volumul lui Vlad Pohilă, recent editat sub semnul celor 135 de ani ai BM, *Arta de a pasiona cititorii*\*. M-am uitat peste varianta inițială, ca peste toate lucrările editate de BM, iarăși, în virtutea responsabilității pe care o am, apoi am văzut-o machetată. O știam, o așteptam, pe când încă nu era carte. Dar când au adus-o de la editură am

avut un sentiment fascinant de mândrie, de împlinire, de parcă ar fi fost a mea, de parcă aș fi scris-o eu.

Volumul include 38 de editoriale publicate în revista Bibliotecii Municipale *BiblioPolis*. Aranjate în cronologia apariției lor, noi urmăim, după ele, un traseu al problematicilor cu care se confrunta biblioteca, al rezultatelor înregistrate de BM, al evoluției dimensiunii umane a BM – a oamenilor ei, a evoluției revistei noastre *BiblioPolis*. Acum, avându-le într-un corpus tipografic, foarte frumos, estetic realizat, ne-a absolvit de dezavantajul de a le cău-

\* POHILĂ, Vlad. *Arta de a pasiona cititorii : editoriale din revista BiblioPolis. 2002-2012*. Ed. îngrijită de Lidia Kulikovski ; Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”. Ch. : [S. n.], 2012 (Tipogr. „Notograf Prim”). 160 p. ISBN 978-9975-4395-7-2.

ta în numere diferite; le putem răsuci cum vrem, le putem analiza, compara, elogia sau critica. Volumul ne oferă posibilitatea de a vedea cu alți ochi editorialele lui Vlad, de a vedea o altă față a lui Vl. Pohlă – cea a omului căruia îi pasă de carte și bibliotecă, cea de mentor, de sfătuitor, de model, de susținător al breslei de bibliotecar. Lui Vlad Pohlă, ne convinge, prin conținutul editorialelor, îi pasă încotro se îndreaptă biblioteca, ce face biblioteca pentru cititorii ei, pentru bibliotecarii ei, pentru carte... Interesant este că Vlad chiar a pătruns în cele mai mici detalii ale problematicilor actuale bibliotecare, ale aspectelor vulnerabile ale unei biblioteci.

Destinul a fost de partea noastră, a celor de la Hasdeu, de când Vlad Pohlă a venit la Municipală și a devenit parte din noi. Cu el am realizat, evoluționat, revista *BiblioPolis*, un proiect, mai mult un exercițiu, de a încerca să facem maximum cu mijloace minime, un exercițiu de a încerca imposibilul. Dar s-a dovedit că imposibilul poate deveni posibil. Case mai mari ca Biblioteca Municipală au încercat acest exercițiu, dar s-au convins că este foarte dificil și au renunțat. Volumul *Arta de a pasiona cititorii* este o dovadă că am reușit timp de zece ani să ținem pe linie dreaptă și ascendentă revista noastră, în timpuri grele, când cultura, cartea, periodicele nu mai sunt preferatele societății.

Vlad și-a dezvoltat, se confesează el însuși în prefață, cultul „*pentru limba română (dar și pentru alte limbi); pentru carte și lectură, pentru trecutul Neamului, inclusiv pentru marii noștri înaintași; în fine – pentru sublimul, frumosul din jurul nostru, etalat în fața ochilor sau pitit, cu discreție, în sufletele oamenilor, în armonia operelor de artă (uneori, și în haosul acestora), în temeinicia lucrurilor, în temeritatea faptelor, în noblețea aspirațiilor, intențiilor, idealurilor*”. Echipat cu aceste culte, Vl. Pohlă a educat și bibliotecarilor, prin revista *BiblioPolis*, gust pentru limba, literatura română, autori notorii,

personalități marcante ale culturii; a introdus stil, rafinament, valoare în modul nostru de activitate. Volumul /antologie revine cu energii, acumulări (până acum risipite în diverse numere de revistă), cu dovada respectării acestor culte în fiecare editorial. În volum le vedem altfel, parcă și mai actuale, decât la data publicării în revistă.

Stăpân pe mijloacele de expresie, Vlad Pohlă, omul-vocabular, scrie captivant și totodată simplu; abordează subiecte prioritare și, totodată, sensibile; tematici de interes societal și, totodată de interes profesional, biblioteconomic. Editorialele scot în evidență viziunea sensibil generoasă, valoric nuanțată a autorului asupra cărții, bibliotecii, relației bibliotecă-cititor, asupra muncii de bibliotecar.

Mai întâi de toate trebuie să accentuăm asupra întregului conținut care se poate citi ca un vibrant discurs despre BM: 1. *Biblioteca între tradiție și modernitate*; 2. *Greu estimabila valoare a instituțiilor culturale*; 3. *Biblioteca văzută din interior*; 4. *Bibliotecile până și după sărbători*; 5. *Reflecții aniversare*; 6. *Mii de minți și inimi trăiesc lângă tine, Bibliotecă Municipală*; 7. *Apărarea bibliotecii*; 8. *Biblioteca – o instituție ideală pentru apropieri culturale*; 9. *Biblioteca și perpetuarea valorilor naționale*; 10. *Pilonii de rezistență ai bibliotecii: ieri, azi, mâine*; 11. *Chișinău, un oraș al bibliotecilor*.

Mai apoi, să spunem că volumul poate fi considerat ca o pledoarie a muncii bibliotecarilor despre care autorul spune că „există o tărie aparte, tainică, poate chiar mistică, a ținutei umane și profesionale a bibliotecarilor, un atașament sincer meseriei alese și muncii prestate” [p. 6]: 1. *Călătorind prin gânduri, suflete și frumuseți*; 2. *Mărțișoare pentru bibliotecare*; 3. *Ziua bibliotecarului, pe nou*; 4. *Zidari la Cetatea Cărții*; 5. *Testul de sinceritate al bibliotecarilor noștri*.

În continuare trebuie să precizăm că autorul știa, simțea că destinatarul textului – bibliotecarul, se cerea convertit la cultu-

ră, la limba română corectă, la frumuseți: 1. *Cel mai puternic, mai sigur liant*; 2. *Anul unor mari evenimente culturale*; 3. *Diferențieri absurde și păguboase, sortite gropii de gunoi*; 4. *Ce-i de făcut în Societatea Cunoașterii?*; 5. *Moartea Poetului, afirmarea Literaturii*; 6. *În goana internetului, să nu neglijăm unele realități netrecătoare*; 7. *O picătură în marea informațională*.

Se cere să mai menționăm interesul și venerația autorului față de carte și lectură: 1. *Cartea, o magnifică lucrare a spiritului divin*; 2. *Cel mai bun cadou oriunde și oricând – cartea*; 3. *Cartea, un lucru scump*; 4. *Copiii și cărțile*; 5. *Orice anotimp este bun pentru lectură*; 6. *Cum să ne facem o vară de neuitat*.

Subliniem, în fine, că subiectul privind cititorii este frecvent abordat, sub varii aspecte, de către autor: 1. *O categorie specifică de cititori: chișinăuienii*; 2. *Cititorul se formează. Cel mai mult, totuși, la bibliotecă*; 3. *Arta de a vorbi cititorilor*; 4. *Arta de a scrie pentru cititori*.

O lectură importantă, bună, un adaos complex la o literatură biblioteconomică aridă în generozitate, în deschidere către recunoașteri și aprecieri. Editorialele sunt adevărate lecții. Făcând recurs la un deceniu de muncă la *BiblioPolis* ne convingem de scrisul și stilul lui inimitabil, editorialele, adunate în volum, reușesc să fie o resursă utilă, mai mult ca altă dată, bibliotecarilor care se confruntă cu provocări nemaîntâlnite până acum în lumea bibliotecilor. Un manual adevărat – soluțiile lui Vlad Pohilă, simple, dar totodată încărcate cu semnificații, cu conținut cultural, vin din perspectiva omului cărții, culturii, din perspectiva cititorului și din această cauză devine și mai valoroasă – bibliotecarii nu umblă în mocasinii cititorului. Vlad, da!

Curiozitatea insașiabilă îl împinge să cunoască toate aspectele bibliotecii; intelectul agil, perspectivele pragmatice și misterioasa capacitate de a percepe spiritul timpului, fac textele captivante, pline de profunzime și energie. Cartea nu caută răspunsul la întrebarea *De ce?* Cartea ne

spune cum. Într-un fel unic, plin de forță, explică cum să facem, să menținem o relație dintre cele mai bune cu cititorul, cum să-l apropiem de carte, lectură și cultură; autorul nu creează concepte, el aduce la cunoștință existența unor probleme și printr-o prismă profund personală, prin prisma experienței sale de cititor, strâns legată de procesele culturale generale, oferă soluții, recomandări, orientări. Textele, editorialele, direcționează oamenii bibliotecii spre șansa de a-și însuși unele abilități, de a-i încânta cu referință la munca lor inestimabilă, „puțin cunoscută, iar în consecință – și mai nedrept apreciată...” [p. 4].

Volumul se adresează deopotrivă minții, inimii și sufletului. Dacă Vlad Pohilă nu ar exista, ar trebui să-l inventăm, într-atât este de indispensabil. Vlad ne-a dăruit o carte fascinantă, accesibilă și plină de substanță și încă o dată ne demonstrează că este de neînlocuit, Bibliotecii Municipale, domeniului nostru.

Vlad știe, foarte bine, că o carte este un mijloc de comunicare, este o purtătoare de semnificații. După ce am citit cartea am trăit o nouă claritate și motivație de a munci pentru carte, bibliotecă, cititor, și sper că la fel vor simți și colegii mei.

Citiți acest volum de mai multe ori, pentru a găsi curajul de care aveți nevoie să credeți în viitorul instituției, profesiei, cărții, pentru că autorul, apreciindu-ne munca, ne pasează și responsabilitatea onorantă de culturalizare și încurajare a societății: „...*Bibliotecarii sunt cei care contribuie generos la creșterea, la formarea unei comunități ce ne însuflă speranța, și certitudinea chiar, că vor trăi, iată, și compatrioții noștri, potrivit unor standarde capabile să garanteze șansa creșterii și împlinirii omului, iar celor care și-o doresc – bucuria existenței*” [p. 4].

Ideile înțelepte ale lui Vlad Pohilă meritau să fie împărtășite, actualizate printr-un volum aparte. Aceasta-i a șaptea carte de autor a lui Vlad Pohilă! Semnificativă cifră! Dublu feliicitări!

Dr. Lidia KULIKOVSKI

## BREVIAR BIBLIOGRAFIC

Aniversările Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” sunt deja inimaginabile fără tipărirea un număr mare de cărți jubiliare. Aniversarea a 135-a nu este o excepție. BM „B.P. Hasdeu” a venit, în acest an, în fața publicului chișinăuian cu un șir de ediții bibliografice variate, atât tradiționale, cât și inovative. În prezentul număr al revistei *BiblioPolis* propunem atenției Dvs. noi apariții editoriale, cu care finalizăm suita de manifestări omagiale.

\* \* \*

**Chișinăul în pictură : (peisaje, portrete) : Cat.-bibliogr. / Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”, Centrul de Informare și Documentare „Chișinău” ; alcăt.: Taisia Foiu, Ludmila Toma ; ed. îngrijită de Lidia Kulikovski. – Ch. : [S. n.], 2012. (Tipogr. „Elena-V.I.”). – 178, [32] p. : fot.**

Colecția Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” a fost completată cu un produs deosebit – Catalogul-bibliografie **Chișinăul în pictură: peisaje, portrete**. Volumul este un nou proiect al acestei instituții de cercetare, identificare și promovare a patrimoniului cultural al orașului nostru, care vine în continuarea publicațiilor *Bibliografia Municipiului Chișinău*, *Chișinăul în literatură*, *Creatori de ex-libris basarabeni*, *Chișinăul din amintire* de I. Colesnic etc.

Catalogul-bibliografie *Chișinăul în pictură: peisaje, portrete* se deschide cu studiul introductiv *Chișinăul văzut de pictorii lui, scris special pentru acest volum de cunoscutul critic de artă, dr. în studiul artelor, dna Ludmila*

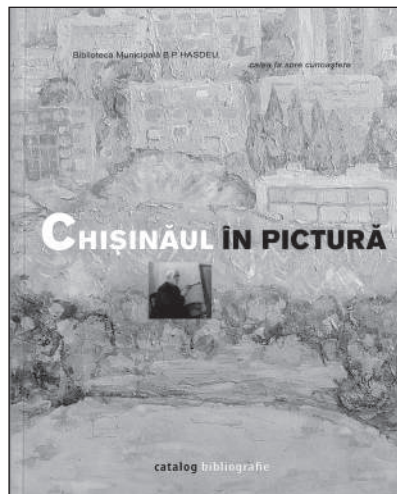
Toma, în care autorul analizează evoluția picturii (peisaj, portret) în Basarabia și în Republica Moldova.

Scopul bibliografiei-catalog rezidă în adunarea lucrărilor create de artiștii plastici pe parcursul a 110 ani, localizate în diferite colecții, muzee, centre expoziționale, galerii de artă ale orașului. Materialele din catalog se referă la perioada 1902-2012 și includ **131** de pictori de diferite generații și naționalități care lucrează în variate stiluri ale artelor. Toate lucrările sunt axate pe un singur subiect – **orașul Chișinău** – realizate în genurile plastice: **peisaj** și **portret**. Au fost identificate 1395 de creații, bibliografia selectivă incluzând 1331 descrieri. Pe pânzele pictorilor sunt redată 325 de personalități ale orașului (savanți, scriitori, artiști, pictori, compozitori, medici, învățători, sportivi, muncitori). E greu de enumerat locurile ce au inspirat pictorii în realizarea creațiilor lor: străzi ale orașului vechi, curți, case, biserici, parcuri, șantiere etc. În compartimentul *Reproduceri* (47 de tablouri) sunt prezentate cele mai valoroase opere ale artiștilor interesați de tema Chișinăului și de personalitățile acestuia. Minialbumul reflectă diversitatea expresivității artistice

și, într-o anumită măsură, trăsăturile specifice ale orașului și ale oamenilor care reprezintă gloria lui.

Catalogul-bibliografie are un aparat auxiliar ce facilitează accesul la informație: *Abrevieri*, *Lista reproducerilor*, *Indexul personalităților pictate*, *Indexul locurilor pictate*, *Indexul de nume*.

Lucrarea a apărut sub formă de album, având o înaltă calitate tipografică.





\* \* \*

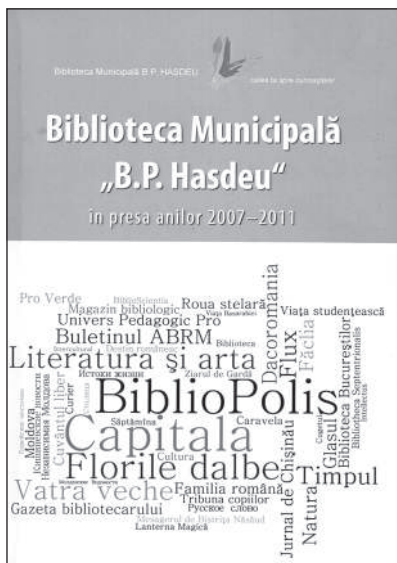
**Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” în presa anilor 2007-2011 / Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”, Centrul de Informare și Documentare „Chișinău”; alcăt.: Taisia Foiu; ed. îngrijită de Lidia Kulikovski. – Ch. : [S. n.], 2012. – 276 p.**

Este deja o tradiție ca la fiecare „aniversare rotundă” (125, 130 de ani) să venim cu un nou volum al cronicii bibliotecii noastre. Această lucrare, elaborată cu prilejul aniversării a 135-a de la fondarea Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, este a treia carte a cronicii BM, după primul volum din 2002 și al doilea din 2007.

Prezentul volum include **2547** de înregistrări bibliografice, dintre care **110** ediții aparte (cărți, lucrări tematice, metodice, reviste) și este un bilanț al muncii bibliografilor de la CID „Chișinău” și a filialelor BM, care au identificat și au descris, practic, toate publicațiile referitoare la diverse aspecte ale activității BM. Lucrarea conține articole despre bibliotecă, precum și articole despre colaboratorii BM.

Bibliografia are două compartimente: **Ediții aparte** (cărți, lucrări tematice, metodice, reviste) și **Articole în culegeri și ediții seriale**, aranjate în ordine cronologică directă: 2007, 2008, 2009, 2010, 2011.

Pentru a facilita (re)găsirea informației necesare, a fost elaborat un bogat aparat informativ, care include opt indexuri auxiliare: **Indexul de nume; Indexul de bibliotecă; Indexul de subiecte; Indexul de recenzii; Indexul geografic; Indexul de cărți de autor și culegeri; Indexul de seriale și ediții periodice** reflectă diverse subiecte abordate în materialele publicației.



Lucrarea se încheie cu **Lista autorilor**, care au scris despre bibliotecă în perioada respectivă, fiind indicată funcția lor la momentul apariției scrierii: colaboratori ai BM, colegi din alte biblioteci ale republicii, din străinătate, reprezentanți ai autorităților locale, parteneri, prieteni ai bibliotecii – savanți, scriitori, ziariști, profesori, studenți, utilizatori ai BM etc.

Această bibliografie va fi utilă pentru studierea, analiza, sinteza activității unei bibliotecii publice.

\* \* \*

**Catalogul cărților cu dedicații din colecția BM „B.P. Hasdeu” 2007-2011 / Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”, Centrul de Informare și Documentare „Chișinău”; alcăt. : Claudia Tricolici ; ed. îngrijită de Lidia Kulikovski. – Ch. : [S. n.], 2012. (Tipogr. „Elena-V.I.”). – 380 p.**

Valoarea cărților, atât din colecțiile particulare, cât și din biblioteci, este sporită de manuscrisele care au contribuit la apariția acestora. Autografele și dedicațiile autorilor conferă volumelor unicitate.

**Catalogul cărților cu dedicații din colecția BM „B.P. Hasdeu”**, este al treilea volum al acestei colecții speciale a BM și constituie continuarea celor două lucrări similare, apărute în 2002 și 2007.

Actualul volum include descrieri bibliografice ale cărților cu autografe și dedicații oferite Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” în perioada 2007-2011 și include **1798** cărți cu autografe ale unor personalități marcante din Republica Moldova și de peste hotarele ei (scriitori, poeți, critici

literari, istorici, ziariști, oameni de artă, profesori ș.a.). Arealul geografic al autorilor include 17 țări: Republica Moldova, România, Rusia, Canada, Franța, Bulgaria, Israel, Ucraina, Turcia etc.

Cărțile cu autografe, prezentate în catalog, sunt repartizate în două capitole: **Cărți cu autor;** **Cărți cu dedicații fără autor.**

Înregistrările bibliografice din capitole includ descrierea bibliografică a cărții, textul dedicației, numele și prenumele autorului dedicației, informații sumare despre acesta; localizarea cărții donate în rețeaua BM cu indicarea filialei.

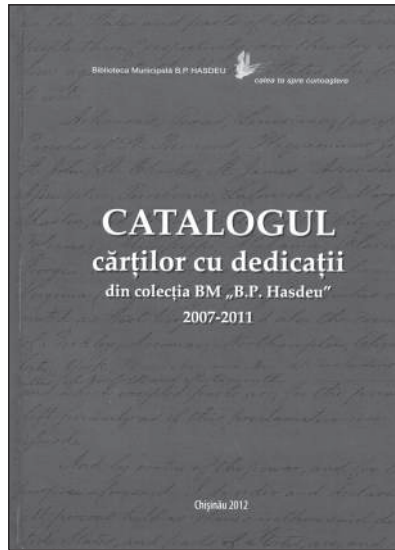
Pentru a facilita utilizarea lucrării, în catalog sunt incluse următoarele indexuri auxiliare: **Index de nume; Index autorilor de dedicații; Index de donatori; Index beneficiarilor de autografe / donații; Index de limbi; Index geografic; Index autografelor anonime.**

Lucrarea este încheiată de capitolul **Autografe în facsimil.**

\* \* \*

**Publicațiile Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” 2007-2011: catalog / resp. de ed. : Lidia Kulikovski. – Ch. : [S. n.], 2012. – 62 p.**

Catalogul este o continuare a volumului precedent (din 2007) și reunește într-un volum toate publicațiile (ediții aparte) din perioada 2007-2011. În capitolele *Cercetarea bibliografică; Studii și cercetări; Lucrări metodico-instructive, ghiduri; Publicații tematice* este reflectată vasta activitate de cercetare științifică a BM. În perioada respectivă au apărut 91 de volume: bibliografii, biobibliogra-



fi; ediții de specialitate, studii, instrucțiuni metodice, antologii, dicționare, ghiduri etc. După cum afirmă, în studiul introductiv, Iurie Colesnic, Maestru al Literaturii: „...în actualul Catalog se remarcă tendința de a lărgi aria de preocupări tematice și de gen. De la bibliografiile unor savanți remarcați în domeniul de activitate foarte concrete, se ajunge la antologii plenipotenziare, cum ar fi Chișinăul în literatură (Chișinău, 2011) sau la

lucrări de sinteză istorico-literară cu o pronunțată tentă bibliografică și polivalentă cum ar fi Timp și istorie. Autori de la «Viața Basarabiei» (Chișinău, 2011).”

Catalogul este divizat în patru capitole, după tipurile de publicații. Primul capitol – **Bibliografii. Biobibliografii** – cuprinde cercetări bibliografice, bibliografii selective; al doilea – **Biblioteconomie. Bibliologie** – include studii și cercetări, lucrări metodico-instructive, ghiduri, monografii; în capitolul trei – **Publicații tematice** – sunt incluse culgeri publicistice, literare, enciclopedice etc. Capitolul patru – **Seriale. Anuare. Rapoarte** – include edițiile periodice editate, precum și rapoartele de activitate, planuri de acțiune și strategice. Lucrarea se încheie cu lista publicațiilor premiate (50 de titluri) și două indexuri auxiliare: **de nume** și **de titluri**.



\* \* \*

**Vladimir Beșleagă :**  
**„...În creație axul moral**  
**este totul” : biobibliogr. selectivă / Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”, Filiala „Târgu-Mureș” ; alcăt. : Tatiana Șatravca ; ed. îngrijită de Lidia Kulikovski. – Ch. : [S. n.], 2012. (Tipogr. „Notograf Prim”). – 128 p.**

„Vladimir Beșleagă este unul dintre cei mai importanți scriitori ai Basarabiei și ai întregii literaturi române. [...] Este romancierul cu o vocație narativă modernă și profundă, într-o literatură dominată de poeți” (Ion Simuț, critic și istoric literar, România).

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” a omagiat aniversarea a 80-a a acestui distins scriitor, nume de referință în proza, cultura și viața politică din R. Moldova, prietenul adevărat al bibliotecii noastre, prin elaborarea biobibliografiei selective **Vladimir Beșleagă : „...în creație axul moral este totul”**.

Volumul, elaborat de echipa Filialei „Târgu-Mureș” începe cu câteva aprecieri scrise de scriitori și critici literari: Mircea V. Ciobanu, Anatol Moraru, Călina Trifan, Adrian Cibotaru ș.a. care relatează despre personalitatea lui Vladimir Beșleagă. Acestea sunt continuate de un *Tabel cronologic*,



care consemnează principalele evenimente din viața și activitatea scriitorului.

Lucrarea este divizată în două capitole: **Opera și Viața și activitatea** și conține **480** surse bibliografice (cifra dată este incompletă, deoarece biobibliografia este, cum s-a menționat, una selectivă). Aceste surse îl prezintă pe Vladimir Beșleagă ca prozator, romancier, eseist, critic literar, traducător, publicist etc. În capitolul *Viața și activitatea* sunt incluse dialoguri, interviuri cu scriitorul, discuții, anchete.

Capitolele *Confesiuni și Referințe* conțin: un interviu cu scriitorul, semnat de Nicolae Leahu; aprecieri și articole referitoare la creația lui Vladimir Beșleagă, scrise de diverse personalități: Arcadie Suceveanu, acad. Mihai Cimpoi, acad. Andrei Eșanu, Vasile Badiu, Vasile Vasilache, Ion Simuț ș.a. Pentru a facilita utilizarea biobibliografiei selective au fost alcătuite două indexuri auxiliare: *Index de nume și Index de seriale*.

Finalizează lucrarea compartimentul *File de album*.

Taisia FOIU,  
șef, CID „Chișinău”

## DOUĂ DECENII ÎNTRUCHIPATE ÎN FAPTE MEMORABILE

Prin cartea *Biblioteca Onisifor Ghibu. Două decenii de istorie. Monografie\** jurnalista Raia Rogac (Chișinău) și dr. Ion Constantin (București) vin să demonstreze că pe parcursul a 20 de ani prestigioasa instituție de cultură a înscris adevărate pagini de istorie. Pe coperta cărții este înfățișată sala acestui așezământ, în care s-au petrecut sumedenie de manifestări, protejată de chipul patronului ei spiritual Onisifor Ghibu și privegheată de imaginea *Eminescu-Arbore* de pe superbul tablou al lui Aurel David – ca o emoționantă aducere aminte că biblioteca a fost inaugurată la 15 ianuarie 1992.

Cartea se deschide cu prefețele *Biblioteca „Onisifor Ghibu”, o bibliotecă a speranței naționale*, semnată de conf. univ. dr. Lidia Kulikovski, director general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, și *Câteva stări sufletești*, autor dr. Florin Rotaru, director general al Bibliotecii Metropolitane București, mărturie că instituția respectivă este rodul eforturilor, al strădaniilor unor personalități de pe ambele maluri ale Prutului.

În primul capitol sunt expuse demersurile întreprinse privind apariția instituției. La 2 septembrie 1990, Petre Roman, prim-ministru al Guvernului României,



emite o hotărâre, prin care Primăria Municipiului București este abilitată, ca prin subdiviziunile sale – Inspectoratul municipal pentru cultură și Biblioteca Municipală „Mihail Sadoveanu” – să organizeze la Chișinău o bibliotecă publică, asigurând-o cu donații treptate de mobilier specific bibliotecilor, cărți, periodice etc. La fundarea bibliotecii și-au adus contribuția: primarul Ștefan Ciurel, Paul Caravia, director adjunct al

Inspectoratului pentru cultură din Primăria București, Gheorghe Buluță, directorul Bibliotecii Municipale București, Florin Rotaru, pe atunci specialist la Inspectoratul pentru cultură al Primăriei municipiului București, cărturarul, dr. în economie Octavian Ghibu. Biblioteca a apărut într-o perioadă favorabilă pentru cultură: ministru al Culturii și Cultelor era Ion Ungureanu, al Educației – Nicolae Mățaș; primar de Chișinău – Nicolae Costin, director al Direcției cultură a Primăriei municipiului Chișinău – Iulian Filip. Lidia Kulikovski era tânăr director al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” și, de fapt, rolul dânzei în apariția pe harta culturală a Chișinăului, a primei biblioteci române, în vara lui 1991, a fost unul covârșitor. Ideea a fost susținută de Mircea Druc, prim-ministru al R. Moldova, Alexandru Moșanu, președintele Parlamentului, Mircea Snegur, Președintele R. Moldova. S-a constituit într-o perioadă când se simțea o lipsă acută de carte românească în grafie latină, cititorul

\* ROGAC, Raia; Constantin, Ion. *Biblioteca Onisifor Ghibu: două decenii de istorie*. Monografie. București: Biblioteca Bucureștilor, 2012. 432 p. ISBN 978-606-8337-25-8.

basarabean era flămând de carte românească.

Capitolul doi, un capitol amplu, este consacrat familiei Ghibu. Onisifor Ghibu a fost o personalitate polivalentă a culturii românești – pedagog, istoric, publicist, memorialist, un om de o vastă cultură. Sosit în Basarabia în anii 1917-1918, a participat cu întreaga ființă la mișcarea națională din Basarabia, s-a încadrat în trezirea conștiinței naționale adormite a populației băștinașe. În cartea *Pe baricadele vieții. În Basarabia revoluționară (1917-1918). Amintiri*, apărută în 1992 la Editura „Universitas” din Chișinău, Onisifor Ghibu mărturisește: „...am cumpărat pe bani proprii câteva mii de abecedare, cărți de citire, istorii, geografii și aritmetici pentru școlile primare – golind toate librăriile din Iași și ducând peste Prut o pradă pe cât numai s-a putut de bogată, ceea ce a permis apoi cursurilor de învățatură să se desfășoare în condiții relativ satisfăcătoare.” Fiii Octavian Ghibu, un mare cărturar și patriot, și ing. Mihai Ghibu, cel mai tânăr fiu al lui Onisifor Ghibu, trecut în neființă la onorabila vârstă de 93 de ani, au continuat opera tatălui. Ei au donat întreaga bibliotecă a părintelui lor Bibliotecii „Onisifor Ghibu”, îndeplinind în felul acesta o datorie de suflet, au întreținut cele mai strânse relații cu instituția respectivă, îmbogățind-o mereu cu donații, participând la diverse evenimente culturale.

Destul de dens, consistent este capitolul *Cronologie*. Raia Rogac a trudit cu meticulozitate în arhiva bibliotecii pentru a selecta cele mai importante evenimente și a le trece în revistă. Este necesar să le numim, în primul rând, pe cele devenite tradiționale: Zilele Onisifor Ghibu, Zilele Mircea Eliade, ședințele Cenaclului „Mihai Eminescu” (președinte Ion Hadârcă), ședințele Cenaclului „Iulia Hasdeu” (președinte Eugenia Bulat) ș.a. Vom enumera doar câteva lansări de carte impresionante ale unor personalități de primă mărime:

întâlnirea cu poeta și eseista Ana Blandiana cu prilejul lansării volumului antologic *La cules de îngeri*, apărut la Editura „Litera” din Chișinău (1997); lansarea în premieră absolută a romanului *Fabricius* a domnului Radu Vasile, prim-ministru al României (1999); lansarea cărții *Audiențe în aer liber* (2 vol.), autor Constantin Simirad, primarul general al municipiului Iași (2000) etc. În cadrul Salonului muzical a avut loc întâlnirea cu celebrul interpret Tudor Gheorghe (1997); un spectacol prezentat de Maria Bieșu, primadona Operei Naționale, cea mai bună Cio-Cio-San din lume, o întâlnire cu Ion Paulencu, solist al Operei Naționale, sunt doar câteva. Salonul de Arte Frumoase din incinta bibliotecii a găzduit sute de expoziții ale artiștilor plastici din RM, precum și din alte țări.

Următoarele două capitole cuprind amintiri, impresii despre prestigioasa instituție de cultură ale unor personalități marcante: Alexandru Moșanu, Ion Ungureanu, Gheorghe Buluță, Mihai Cimpoi, Nicolae Dabija, Ion Hadârcă, Vlad Pohilă, Anatol Petrencu, Iurie Colesnic și încă mulți, mulți alții. Biblioteca este apreciată prin cele mai frumoase calificative: *Miracolul Ghibu* (Valeriu Saharneanu); *Biblioteca mea de suflet* (Maria Mocanu); *Simbol al românismului* (Ninela Caranfil); *Locul unde se întâmplă mistere* (Claudia Partole); *Ambasador al cărții* (Claudia Șatravca); *O instituție de cultură europeană* (Andrei Viziru) etc. Sunt prezentate autografe și dedicații din Cartea de Onoare a bibliotecii.

Dar biblioteca a avut de înfruntat și perioade extrem de dificile. În perioada de guvernare agrariano-comunistă s-a pornit o ofensivă de a lichida această instituție, li se deconecta curentul, li se închidea apa... În apărarea bibliotecii s-au ridicat mari personalități: după cum cartea lui Onisifor Ghibu se numește *Pe baricadele vieții*, tot așa și bibliotecarele s-au aflat pe baricade...

\*\*\*

Într-un capitol aparte sunt prezentate publicațiile Bibliotecii „Onisifor Ghibu”. Nu sunt prea multe, dar reprezentative, spre exemplu: *Mihai Viteazul: Bibliografie* (2000); *Nicolae Iorga și permanențele istoriei: Bibliografie selectivă* (2006); *Nicolae Titulescu – figură emblematică a diplomației internaționale: Bibliografie selectivă* (2007); *George Enescu – însăși muzica, marea, imensa muzică: Bibliografie selectivă* (2005) etc.

Impresionează și numărul mare de materiale, scrise despre instituția respectivă – 1035! – toate enumerate în capitolul *Biblioteca în mass-media*.

Cartea se încheie cu o bogată iconografie, care prezintă secvențe de la sumedenia de manifestări ce s-au derulat în sediul Bibliotecii „Onisifor Ghibu”.

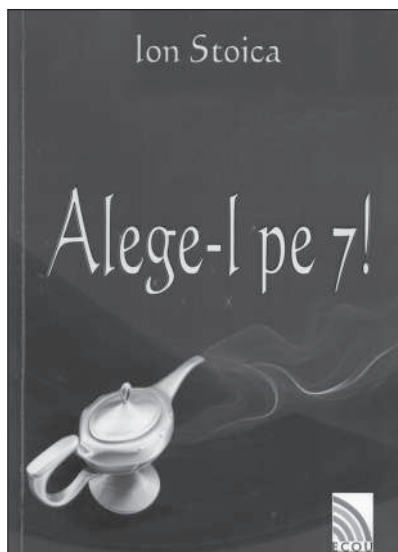
La 23 octombrie 2012, în incinta Bibliotecii Publice „Onisifor Ghibu”, în cadrul salbei de manifestări prilejuite de împlinirea a 20 de ani de la fondarea acestei filiale, a avut loc lansarea cărții nominalizate. Au fost prezenți o bună parte din cei care au pus umărul la fondarea ei: Florin Rotaru, Lidia Kulikovski, Ion Ungureanu, Mihai Cimpoi, Iulian Filip, autorii volumului Raia Rogac și Ion Constantin, dr. Marian Nencescu, redactor-șef al revistei de notorietate *Biblioteca Bucureștilor*, numeroși oameni de cultură. S-au evocat momente frumoase, s-au depănat amintiri, dar principalul gând care s-a accentuat a fost: oricine va fi director, oricine vor fi colaboratorii, să țină întotdeauna sus făclia românismului, acesta a fost visul dinastiei Ghibu.

Ludmila BULAT,  
redactor de carte, publicistă



## POETUL ION STOICA – UN STILIST DE MARCĂ

Să fiu sincer, am descoperit că poetul intelectual Ion Stoica este un rafinat stilist în tradiția unei constante fundamentale, constituită dintr-o senzualitate subtilă a conceptelor. Nu încapă deci nicio îndoială ca volumul de versuri *Alege-l pe 7!*\* (Editura Ecou Transilvan, Cluj-Napoca, 2012), fixează, prin structuri de o particularitate pregnantă, însăși condiția estetică a lirismului stoicănean: „Sunt poet timid, îndrăgostit /



*De glasul neștiut al vorbei sfinte, / Închis în poezie ca-ntr-un schit, / Clădit doar din icoane de cuvinte; / Oricât mă-nchin, privirile de sloi / Nu-mbie lacrimi, nu dezleagă vise, / Eu nu știu să-ntorc timpul înapoi, / Să deslușesc tăriile închise, / Când, nenăscut, cuvântul doarme-n cer, / Purtând în gând oceanele de stele, / Și flori de-nchipuire care pier / Întind câmpii culorilor din ele; / Nicio minune nu mai urcă-n pas / Nălucilor să le răsără-n cale; / Doar umbra așteptării mi-a rămas, / Cu trupul mort, înveșmântat în zale.” [Poet timid, p. 9] Astfel, cititorul atent va descoperi o vădită accentuare aplecată spre elementele de recuzită; spre ceea ce constituie „poza” eului liric, confundându-se într-o mare măsură, „masca” cu însăși esența stării de spirit interioare: „Apele cântă,*

văzduhul privește, / Iarba visează, munții gândesc, / Omenești sunt toate, / De la începuturi, / Mirate de sine, / Încărcate de vreme, / Bântuite de singurătate / Și de așteptare; / Un drum către noapte, / Un drum către soare, / O frică de preajmă, / O mână întinsă, / Nevoia de vatră, / Foamea, ca miez de fință, / Izgonirea faptei, / Întoarcerea în piatră; / Cugetarea, ca neputință.” [Omenești sunt toate, p. 8]

Ion Stoica mitizează și demitizează poezia,

după cum vede în ea un spațiu al semnelor misterioase sau grațioasă delectare; după cum aceasta este meditație gravă asupra existenței și cugetării. Limbajul unei asemenea lirici este întotdeauna elevat, decantat, încrustat cu migală artizanală, dar destul de fluent. Surprinde prin eleganță; încântă prin expresivitatea suav-materială și printr-o muzicalitate fastuos-sonoră. Totul sugerează starea de noblețe a poeziei, condiția ei artistică, știința exactă a versificației: „Cerule bun, cerule crud, / Înțelept ori zălud; / De la Nord pân’ la Sud / Doar tăceri se aud; / Din fiord în fiord, / Al tăcerii record, / Într-un veșnic acord / De la Sud pân’ la Nord; / Ce pedeapsă, My Lord! / Suntem singuri pe bord.” [La pol, p. 39]

Imaginea acestui poem aproape de cea marmoreală, încât se vede peste tot ambiția lui Ion Stoica de a cizela conturile, asemănătoare cu șlefuirea divină a materiei în marmură albă. În pofida acestei elaborări, a laminării îndelungi, sensibili-

\* STOICA, Ion. *Alege-l pe 7!* : poezii. Cluj-Napoca : Ed. Ecou Transilvan, 2012. 92 p. ISBN 978-606-8438-25-2.

tatea rămâne nealterată, iar artificialitatea dispare în genere. Surprinzător este și faptul că poetul reușește destul de bine, cu toată frecvența unor elemente manieriste, prețioase precum „...**potirul meu de mac**” [p. 58], **cristalul** [p. 81] ș.a., în poietizarea ființelor, cu alte cuvinte într-o poezie-ca-precu: „Să fiu de undeva, chiar și din vânt, / Din amintiri ascunse în cuvânt, / Din frunze rătăcite, din puzderii, / Din nori ori din galactice Siberii, / Să fiu de undeva, oricât de greu / M-aș aduna plângând în timpul meu, / Să-l simt curgând cu mine către mare, / Sau să-l aprind pe-o vatră oarecare, / Până mă salt în fum și mă petrec; / Fără iubire nu știu cum să plec.” [Fără iubire, p. 57]

Poetul nu evită combustii interioare sau tensiunile existențiale din care, de altfel, decurge un permanent elan spre puritate, spre sublimare.

O altă dominantă a creației lui Ion Stoica se conturează prin ambiția de a conferi poeziei un **regim** liric firesc, guvernat de implicarea organică a eului poetic în plasma poemului, în fond. Aceasta rezidă tocmai în efortul angajării din interior, în sensul unei deschise sincerități artistice, menite să denunțe adevărul festiv, învederată de atâția dintre versificatorii ocazionali.

Pornind de la titlul acestui volum de versuri, programul cuprinsului este destul de intrigant. Ion Stoica exprimă un fel de „jurnale” existențializate, în care unghiul de percepție este reflexiv-incantatoriu. El mai este și un **incurabil călător** ce privește Lumea sub perspectivă artistică, înregistrând senzații. Autorul nostru îți oferă această fericită ocazie de a contempla cu ochii larg deschiși: „Cei din jurul meu spun cu teamă că trebuie să vină iarna; / Dar eu nu mai vreau să cred în vorbele lor; / Cum să cred că frunzele din pădure, mereu vorbitoare, / Se pot hotărî toate să dispară uitându-și amintirile? / Că toate culorile se pot preface în alb / Ca niște stafii strălucitoare și inutile? / Că păsările, îmbătate de cântece / Își pot

părăsi peste noapte cuiburile / Făcute cu atâta dragoste și iscusință? / Nu pot să cred că vântul / Se poate apuca să țipe ca nebunul, / De la răsărit la apus, fără niciun motiv, / Nu pot să înțeleg de ce grădina mea de lângă casă / Ar vrea să se pustiască / Putrezindu-și toate minunile; / Nu, iarna este doar o poveste crudă, / Dintr-un trecut îndepărtat, / Pe care o spune vremea în fiecare an / Ca să-i înfricoșeze pe oameni, / O sperietoare de care chiar și închipuirea mea are nevoie / Ca să poată rămâne mereu îmbrăcată / În jocul ei de mirări...” [Iarna, p. 73]

Astfel, marca stilistică a poetului este deosebită, așa cum se întâmplă, de fapt, în cazul celor care fac o asemenea poezie. Ion Stoica confruntă sensibilitatea cu realități inedite, realizând o poezie de notație fină, picturală, elaborată.

Vitalie RĂILEANU

**Un P.S. necesar:** Întâmplător sau nu, dar la sfârșit de 2012, adică în ajunul lui 2013, ne-a parvenit la BM o nouă carte a prodigiosului bibliolog, profesor universitar și scriitor Ion Stoica. Această împrejurare ne-a oferit ocazia de a demonstra, încă o dată, mentorului nostru de la București – și de pe paginile revistei *BiblioPolis* – că ne bucură mult împlinirile Domniei Sale, că nutrim pentru personalitatea și faptele D-lui toată considerațiunea și admirația. Ca o completare la recenzie lui V. Răileanu, la rubrica *Miscellanea* inserăm un grupaj de poezii de Ion Stoica, în calitate de „material ilustrativ” prin care cititorii noștri și-ar putea crea o imagine despre fascinanta evoluție a liricii ieșite de sub pana profesorului-poet.

O norocoasă întâmplare face ca această recenzie-semn de atenție să apară la cumpăna de ani, în chiar ajunul zilei de naștere a dlui Ion Stoica. Astfel, apare și prilejul de a-i adresa cele mai sincere și mai frumoase felicitări. Ascultați, Domnule Profesor Ion Stoica, glasul „blândeii Basarabii”: **La mulți ani cu noi împliniri în viață, în cercetare, în creație!**

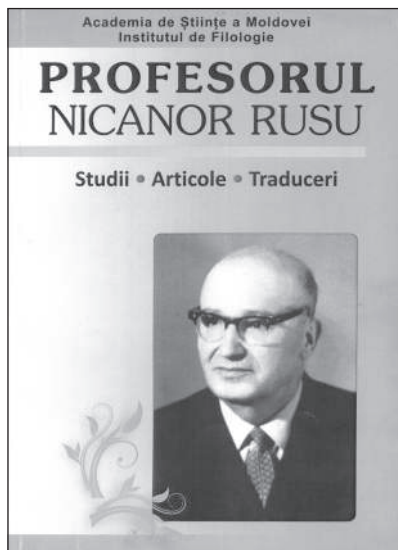


## OMAGIU UNUI MARE INTELECTUAL, NEDREPTĂȚIT DE ISTORIE

Volumul *Profesorul Nicanor Rusu. Studii. Articole. Traduceri\** reflectă viața și activitatea unui mare intelectual, a unui savant erudit, pe care regimul totalitar a încercat să-l înfrângă, să-l distrugă, așa cum i-a distrus pe mulți, dar n-a reușit.

Din tabelul cronologic de la începutul cărții, alcătuit cu multă competență și mîgală de prof. Andrei Crijanovschi, aflăm următoarele. Nicanor Rusu (1910-1990), originar din s. Chetrosu, pe atunci județul Soroca, după absolvirea Gimnaziului de băieți nr. 1 din Chișinău, intră la studii la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași. Aici are nespuse de frumoasă șansă de a asculta prelegerile unor profesori celebri: Garabet Ibrăileanu, Octav Botez, Iorgu Iordan, G. Călinescu etc. În 1936, la Iași, sub conducerea lui Mihail Sadoveanu, George Topârceanu ș.a., se înființează o prestigioasă revistă de orientare antifascistă *Însemnări ieșene*. Alături de Gh. I. Brătianu, Otilia Cazimir, Iorgu Iordan, Magda Isanos, Ionel Teodoreanu etc. la acea revistă colaborează și tânărul basarabean Nicanor Rusu. În carte sunt incluse articole ale lui N. Rusu publicate în revistele *Însemnări ieșene* și *Italica* în perioada 1936-1942.

În 1940, îi surâde norocul de a obține o bursă a Statului Român pentru renumita Școală Română din Roma, iar la sfârșitul



lui 1941 susține cu brio doctoratul la literatura italiană cu tema *Limba operei lui Giovanni Verga* și devine doctor în filologie al Universității „La Sapienza” din Roma. În 1942 revine la Catedra de filologie romanică a Universității din Iași, ca asistent al profesorului Iorgu Iordan. La sfârșitul lui 1944 N. Rusu ia decizia de a pleca acasă în Basarabia. I. Iordan, alți colegi îl sfătuiesc să nu facă acest pas, dar N. Rusu a motivat: sunt fiu de țărăn

nevoiaș, n-au ce-mi face...

Imediat ce a trecut Prutul, este arestat și dus în lagărele sovietice de prizonieri, pentru că a făcut studii în Italia fascistă a lui Mussolini! Timp de patru ani a fost purtat din lagăr în lagăr... Între timp, evenimentele s-au derulat în așa fel că profesorul Iorgu Iordan devine Ambasador al României la Moscova și contribuie la eliberarea fostului său student și asistent.

Cartea include articole ale lui Nicanor Rusu despre literatura italiană: *Centenarul lui Giacomo Leopardi, Coincidențe: Eminescu și Leopardi, Dante Alighieri și opera lui Divina Comedie, Francesco Petrarca* etc.; despre literatura spaniolă: *Cervantes și Renașterea, Comediile lui Lope de Vega* etc.; despre literatura română: *Între Miorița și Lucașfăruș, Alecu Russo, artist al cuvântului*.

A fost un bun cunoscător al autorilor antici, a scris despre viața și opera lui Aristofan, Plaut, despre tragediile lui Eschil. În acele timpuri vitrege N. Rusu a publicat o valoroasă monografie despre Dante Alighieri (1965), a editat la Chișinău *Divina*

\* *Profesorul Nicanor Rusu. Studii. Articole. Traduceri*. Ediție îngrijită, cuvânt-înainte și texte stabilite de Andrei Crijanovschi. Acad. de Științe a Moldovei, Inst. de Filologie. Chișinău, 2011. 264 p.

comedie (1968) în traducerea lui George Coșbuc.

Într-un compartiment sunt incluse și câteva traduceri reprezentative făcute de Nicanor Rusu: din Dante Alighieri, Edmondo Gione, Miguel de Cervantes, Rubén Darío.

Nicanor Rusu a fost preocupat și de cultivarea limbii și în acest sens vom cita un gând scris la 1961, deci în perioada de rusificare intensă: „*Dacă printre oamenii noștri muncitori sînt foarte mulți, care îmbogățesc și înfrumusețează limba, sînt și unii care o pocesc sau o slujesc, o corcesc. De aceea, cum spunea scriitorul rus Maxim Gorki, în limbă sînt multe frumuseți, dar și multe urățenii, sînt multe flori, dar și mulți spini, multe buruieni. Și unele, și altele trebuie strânse, culese: cele dintâi pentru a servi ca model de adevărată limbă vorbită, cele de-al doilea pentru a le evita, pentru a nu le mai folosi.*

*Pentru a o păstra intactă, pentru a o îmbogăți mereu limba are nevoie să fie fără încetare cultivată. Cultivarea limbii trebuie să fie sarcina de toate zilele a specialiștilor, a acelor care o studiază, o predau în școli, o folosesc în activitatea lor de toate zilele: a lingviștilor, a literaților, a învățătorilor...*

Compartimentul *Evocări* cuprinde amintiri ale unor persoane care l-au cunoscut pe prof. Nicanor Rusu: prof. Iorgu Iordan, ulterior ajuns academician, Sergiu Pavlicencu, dr. hab. în filologie, prof. univ., Ion Dumbrăveanu, dr. hab. în filologie, prof. univ., acad. Mihai Cimpoi, Ion Ciocanu, dr. hab. în filologie, scriitor, Vladimir Beșleagă, scriitor, Călin Turuta, dr. în pedagogie; discipoli ai profesorului: Sofia Bol-duratu, Aurelia Rusu, Eudoxia Litra ș.a. S. Pavlicencu îl apreciază drept cel mai mare italianist basarabean, Vl. Beșleagă îl consideră un model de cinstire și de urmat, C. Turuta – om de mare valoare, dr. Raisa Ganea îl numește un aristocrat al literelor... Dumitru Batâr, dr. hab. în chimie, prof. univ., își amintește de un „splendid trio”: Vasile Coroban, Nicanor Rusu și Gheorghe Bogaciuc, pe atunci cercetători la Institutul de Limbă și Literatură Moldovenească, dar

puțini știau că acești oameni au studii solide la Iași și Roma. Îi vedea mereu discutând despre calitatea manualelor, despre limbă, literatură... „*Trei oameni frumoși au fost să-și ducă zilele în niște vremuri strâmbе*”, constată D. Batâr.

Cartea constituie un omagiu unui mare intelectual, nedreptățit de istorie, adus de către un alt mare intelectual: prof. Andrei Crijanovshi, care pe timpuri a fost învinuit de naționalism, pus în situația de a părăsi catedra universitară; pe o perioadă a plecat la Moscova și a revenit în Moldova la invitația prim-ministrului Mircea Druc.

S-a întâmplat așa că mormântul lui N. Rusu de la Cimitirul „Sf. Lazăr” din strada Doina, fiind neîngrijit și uitat, s-a pierdut. A. Crijanovschi a mai făcut un gest de omenie: după multe strădanii, a identificat locul și, pe propria cheltuială, i-a înălțat un monument modest.

Prof. Andrei Crijanovschi concluzionează: „*Când mă gândesc, cu trecerea anilor, la destinul Profesorului Nicanor Rusu, de altfel ca și cel al Profesorului Vitalie Sorbală, îmi apare în fața ochilor personalitatea lui Eugeniu Coșeriu, unul dintre marii lingviști ai lumii. Trei români basarabeni, cu destine diferite, trecuți prin grele încercări ale vremii. Din fericire, destinul lui E. Coșeriu a stat sub zodia norocului și a împlinirii, pentru că s-a afirmat într-o lume liberă. Destinul lui Nicanor Rusu și al lui Vitalie Sorbală nu s-a împlinit pe potri-va vocației și a talentului lor, deoarece a fost frânt de un regim crud și inuman. A pronunța numele lor este egal cu a protesta împotriva înjosirii onoarei și demnității umane, împotriva forței brutale și ocupației străine.*

Volumul se încheie cu compartimentul *Un destin în imagini*.

Ludmila BULAT,  
publicistă

*P.S. – De Sf. Andrei (stil vechi), dl prof. A. Crijanovschi a împlinit 77 de ani. E un frumos prilej de a-i spune un sincer și călduros*  
**La mulți ani și toți plini de rod!** L.B.

## UN GEST CIVIC, OPUS INDIFERENȚEI OFICIALE: VOLUMUL COMEMORATIV COTUL DONULUI 1942: EROISM, JERTFĂ, TRĂDARE

Gheorghe PÂRLEA

**„Unul, măcar, dintre cei morți acolo, la Cotul Donului, își are moaștele de sfânt în acel pământ...”,** ne îndreptățește Iosif Niculescu, veteran de război, medic pe front în cel de-al Doilea Război Mondial.

Această remarcă a veteranului bucureștean (aflat la venerabila vârstă de 98 de ani) sau, mai ales, această strălucire a senectuții i-a indus universitarului chișinăuian dr. Vasile Șoimaru hotărârea fermă de a marca cei 70 de ani de la tragicele evenimente militare de la Cotul Donului în nota caracteristică faptelor sale culturale, absolut demne de remarcat. Intelectualul de la Chișinău știa că Statul (această entitate abstractă, aproape deconectată acum de la sfânta raportare la noțiunea de Patrie) nu va dovedi că are memorie, vizavi de tragedia românească din noiembrie 1942, contextualizată Războiului sfânt de readucere Acasă a Basarabiei și Bucovinei de Nord.

Și iată, în nume personal, dr. Vasile Șoimaru șterge el lacrima de sub geana Patriei, plesnind totodată obrazul gros al Statului cel lipsit de simțul datoriei față de Istorie.



După ce a extras, ca o necesară nevoie de multiplicare, din filmul documentar *Eroism și jertfă pe Frontul de Est* (Fundăția Creștină „Părintele Arsenie Boca”, 2010) mărturiile lui Iosif Niculescu, protagonistul filmului, l-a contactat pe veteran în apartamentul său din București spre a-i lua, împreună cu Roxana Iorgulescu-Bandrăbur, un interviu amplu, care să reconfirme eroismul și puterea de jertfă ale Ostașului Român pentru cauza sfântă a datoriei față de Patrie. Și, în con-

text, să confirme și existența umbrelor încă neluminate de spiritul adevărului istoric.

A purces apoi acest neobosit călător pe urmele ostașilor care și-au vărsat sângele și și-au înstrăinat oasele în pământul pustiurilor calmuce. Locuri străine, la care n-au râvnit ostașii noștri, ci care erau doar sălașul „fetei morgana” a reîmplinirii unității Neamului Românesc. S-a dus acolo ca să le pună acestor eroi o cruce creștină, cu tricolor, o cruce improvizată din crenghi de copac (deci, efemeră), rezultată din manufactura intelectualului cu inimă de Român.



Ostași în tranșee la Cotul Donului. 1942

Publicistul de la Chișinău s-a întors de pe câmpurile golgotice ale Donului profund dezamăgit de lipsa (cu desăvârșire!) a oricărei urme simbolice de respect și recunoștință pentru cei pe seama cărora mulți mimează azi demnitatea. Nicio cruce memorială, niciun monument, niciun cimitir românesc, în timp ce semnele de respect (pentru propriii eroi) ale celorlalte națiuni beligerante există acolo. Să fie această indiferență, oare, o rutină care prelungește consecințele unor presupuse trădări (instrumentate de către uneltele viitorului guvern instalat de bolșevici în România)?

Dr. Vasile Șoimaru s-a întors hotărât să-și strige dezamăgirea. Și, în câteva săptămâni doar, a inițiat și a coordonat volumul comemorativ **Cotul Donului 1942: eroism, jertfă, trădare\***, apărut la Editura „Balacron”, Chișinău, 2012. Cartea include notele sale de tristă călătorie prin locurile extreme ale Frontului de Est din cel de-al Doilea Război Mondial (cu fotografiile conexe, constituite într-o sugestivă iconografie), mărturisirile de război ale medicului Iosif Niculescu, un martor extrem de lucid al evenimentelor militare de la Cotul Donului, intervievat împreună cu Roxana Iorgulescu, realizatoarea de emisiuni radiofonice de la Radio România Internațional, și mărturiile celor patru veterani de război (nonagenari) din comuna Miroslavcești,

județul Iași, supraviețuitori ai măcelului de la Don. Volumul conține și texte de Mircea Vulcănescu, Ion Iachim, Nichita Stănescu, de un poet anonim, conexe tematicii cărții.

Această sumară referire la volumul comemorativ doar de 100 de pagini are în conștiința celui care semnalează aici evenimentul un acut impuls de a remarca și a sublinia osteneala și dăruirea colaterale acestei apariții editoriale. Co-

ordonatorul volumului, dr. Vasile Șoimaru, e el însuși erou epopeic, prin sacrificiile personale legate de călătoria sa de circa 4000 de kilometri (dus-întors) pe urmele ostașilor români, care a implicat costuri de naturi diverse, inclusiv riscuri legate de manifestarea xenofobiei celor cărora, prin acte de cultură și spiritualitate românească, dr. Vasile Șoimaru le ține cu feroare piept de douăzeci de ani.

În privința realizării cărții fizice, la lansarea ei, dr. Vasile Șoimaru s-a arătat entuziasmat de empatia și solitudinea generoasă, total dezinteresată financiar, ale editorului, ale distinșilor lectori ai volumului (scriitorul Vlad Pohilă și prof. univ. dr. Zamfira Mihail), ale graficianului Simion Zamșa (autorul copertei), ale machetatorilor Svetlana Crudu-Munteanu și Valeriu Rusnac, ale celor ce au asigurat procesarea computerizată – Ecaterina Rădvan și Tudor Șoimaru. Apariția acestui volum omagial a fost călduros salutată de BM „B.P. Hasdeu”, într-o filială a căreia – „O. Ghibu” – pe 19 noiembrie a avut loc o primă și foarte emoționantă lansare.

3 decembrie 2012

\* *Cotul Donului 1942: eroism, jertfă, trădare.* / Iosif Niculescu, Vasile Șoimaru (coord.), Gheorghe Pârlea [et al.]. Ch.: Balacron, 2012. 100 p. ISBN 978-9975-100-77-9.

## O LUMÎNARE PENTRU MAREȘAL

Motto: „Fii om, fii drept și recunoaște că pe deasupra ambițiilor, urii și intrigilor este Patria, este veșnicia neamului și că acolo trebuie să ne întâlnim întotdeauna, chiar dacă nu ne înțelegem de fiecare dată.”

(Ion Antonescu)

Astă vară, prin luna iulie, am plecat la Cahul, la sanatoriul „Nufărul alb”, unde este o oază de sănătate. I-am revăzut pe vechii mei prieteni, distinsa familie de doctori Alexandra și Vlad Buzu. Domnul doctor VI. Buzu a avut multă grijă de mine, mi-a acordat toată atenția, în clipele de răgaz discutam despre multe: artă, cultură, despre condiția intelectualului de azi. L-am simțit cam abătut, descurajat și afectat de ceea ce se întâmplă la noi. Într-o discuție am vorbit despre Dan Puric, despre întâlnirile lui cu admiratorii de la Chișinău. I-am propus spre lectură două cărți ale acestui om de mare cultură și bun român: *Cine suntem* și *Despre omul frumos*. La plecare am simțit că are nevoie de aceste cărți, care trebuie citite pe îndelete și i le-am dăruit. Peste câțva timp mi-a telefonat domnul doctor și mi-a mărturisit lucruri uimitoare, care m-au bucurat enorm. Mi-a spus că fusese într-o derută totală și cărțile lui Dan Puric l-au ajutat să-și revină, să-l întărească în crezul său și să-i limpezească gândurile. „Acum aceste cărți sînt citite de prietenii mei, care sînt la fel de bucuroși să descopere asemenea autor”, mi-a spus doctorul. Tot astfel m-a ajutat și pe mine un alt scriitor să-mi revin dintr-o stare de depresie. Am avut o vară grea, cu fel de fel de evenimente deloc simple și încercam să-mi revin la starea mea normală. Tocmai în acea perioadă, vecinul meu Vlad Pohilă, mi-a transmis a carte din partea scriitorului Ion Iachim, cu următorul titlu: *Cireșe pentru Mareșal*<sup>1</sup>. Iar autograful tulburător m-a

emoționat: „Printre femeile ce au știut să fie și Flori de Doamnă, și cîntări de Bărbat eu Vă găsesc numaidecît și pe Dumneavoastră, stimată N.C. Cu toată simpatia, I. Iachim. 8 octombrie 2012.”

Am adus textul acestei dedicații nu pentru a nu răspunde cu laudă domnului autor. Nu mă apuc să fac critică literară, nu sînt în drept, dar unele păreri le-aș împărtăși cu cititorii noștri, pentru că, mărturisesc, m-a fascinat această carte despre o mare personalitate a neamului nostru – Mareșalul Ion Antonescu.

Am auzit, am citit și lucruri bune, dar și rele despre Mareșal, eram curioasă cum înțelege și întruchipează în literatură autorul acest personaj, pe care unii îl detestă, îl urăsc, iar alții îl admiră, îl idolatrizează.

Cu mai mulți ani în urmă, mi-a fost dat să citesc o carte despre viața Mareșalului și iată încă o lucrare, acum beletristică, despre el, și eram setoasă să aflu cît mai multe amănunte.

Incitant este însuși începutul romanului, cu evocarea lui Ion Antonescu și a oamenilor politici de atunci: Stalin, Hitler, dar m-a emoționat în mod deosebit dialogul Mareșalului cu un băiețel basarabean din viitor și mărturisirea Conducătorului despre cum a pedepsit un evreu, care, locuind în România, nu era prea încântat de limba română – ca să înțeleagă cît de frumoasă și cantabilă este limba noastră l-a pus să stea în închisoare pînă o să învețe o poezie de M. Eminescu. Probabil aceste metode ale „dictatorului” trezeau nemulțumirea unor alolingvi și asta ei numesc genocid. Astăzi mă gîndesc la copiii alolingvilor, care absolvesc liceul și nu cunosc barem o propoziție a formula în limba română, darmite o poezie de M. Eminescu nici atît. Constat cu amărăciune, dar și cu revoltă, că oamenii de alte etnii,

\* IACHIM, Ion. *Cireșe pentru Mareșal* : roman. Bacău: Vicovia, Babel, 2012. 368 p.

pe care i-am primit cu sufletul deschis să locuiască pe pământul nostru nu au învățat să ne respecte, să studieze limba, cultura și istoria noastră.

În continuare în roman apare un alt personaj drag autorului și mie de asemenea – Codrii Moldovei, la fel de important cum scrie autorul: „Cetate vestică pentru băștinași, lemn sfânt pentru altar și iconostas, biserici și schituri durate din birne de stejar, icoane pictate pe țiguri de tei dulce, casă, masă, scaun și lejanță, lemn tămâios pentru vioară, fluieraș de fag și fluieraș de soc, care ne-a mîngîiat, ne-a ascuns, ne-a salvat de toate primejdiile.”

Nu-i de mirare, spune Ion Iachim, că această Moldovă a Codrilor, au dorit-o, o doresc, o vor dori puhoaiile de venetici, în care nechează de milenii sîngele nomad.

Încurcate sînt cotiturile istoriei, ale momentelor dramatice și tragice de care a avut parte neamul nostru, pe care le-a trăit și pentru care au vărsat mult sînge ostașii români. Iar meritul Mareșalului este că el a știut să păstreze în sufletele ostașilor săi credința, încrederea că ei, întii și întii de toate, sînt obligați să-și apere Țara de dușmani și să lupte împreună cu alte popoare împotriva dușmanului ce amenința omenirea – bolșevismul, că Armata Română trebuie să recucerească atît Ardealul, cît și Basarabia și Nordul Bucovinei – vechi provincii românești.

Poate că în roman le-a fost acordată prea multă atenție ostașilor Vărzărescu și Blaj, amintirilor lor, întîlnirii lor cu italianul Giovanni Cantadino. Aceste momente distrag întru cîtva de la evenimentele importante din roman.

Relevantă îmi pare, în schimb, lectura jurnalului lui Vasile Fluture, care trece în revistă momente istorice importante și necunoscute, unul are în vedere întrebarea „Va îndrăzni generalul să teacă Prutul?”. A îndrăznit. Acest ordin de mare curaj – „Ostași români, vă ordon treceți Prutul!”

– va rămîne în istorie ca un act de tărie și demnitate.

Din același jurnal aflăm amănunte impresionante despre principele Constantin Cantacuzino, pilot român, faimos prin talent și osîrdie în lupte; el a distrus cel mai mare număr de avioane sovietice.

Fermitatea și dorința, dar și datoria de a-și păstra Țara întregă, de a o apăra pînă la sacrificiu, se citește și în dialogul mareșalului român cu Hitler, el precizînd că „a fi conducătorul unei țări nu-i un supranume, ci o funcție, dacă vrei, un martiriu”.

Recunosc, am dat în carte peste multe abateri, pe care le-am citit cu greu, dar am făcut acest efort cu gîndul să aflu mai departe ce se întîmplă în roman cu Mareșalul. Evit să mă pronunț cît de necesare erau pentru roman, pentru autor și, probabil, pentru unii cititori, aceste abateri, dar am impresia că scriitorul, voind să spună mai multe, „diluează” cumva subiectul principal.

În continuare sînt iarăși captivată de lectură, de trăirile și lupta ostașilor români, am înțeles cît sînge nevinovat, cîtă jertfă, sacrificiu, nedreptate a avut de îndurat Armata Română în acele momente de grea cumpănă și cum a știut să mobilizeze, să încurajeze întregul efectiv Mareșalul pentru a păstra Țara. Din păcate, altfel a fost deznodămîntul acestui măcel sîngeros, care a costat poporul român moartea a sute de mii de ostași căzuți eroic în lupte inegale, ca să ne referim doar la lupta crîncenă de la Cotul Donului.

Emoționante sînt în roman reîntîlnirile băiatului basarabean – Alistar – cu Mareșalul, care află cu durere și stupoare o altă realitate în Basarabia românească – cea ru-sească, cruce grea, pe care o mai purtăm pînă în ziua de azi, din păcate.

Iată cum îl caracterizează pe general Victor Petin – atașat militar al Franței la București, într-o informație de serviciu: „Ion Antonescu, noul Conducător al României,

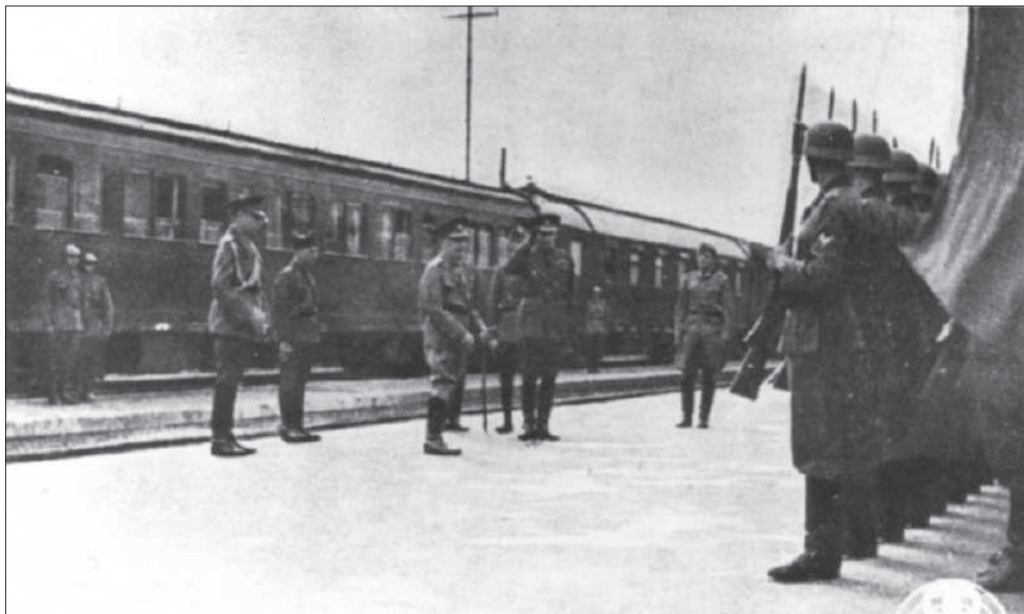
este extrem de destoinic și onest, general de mare valoare militară, inteligent, cu prea bună judecată, cu bună cultură militară, viteaz pînă la sacrificiu. Românii lui I. Antonescu sînt bolnavi de un eroism necunoscut de țările din Occidentul Europei.”

Citind aceste evocări ale unui străin despre Antonescu m-am simțit mîndră pentru neamul meu, conștiința că și eu fac parte din acest neam m-a făcut să uit de depresie și să-mi revin la starea mea normală. Controversata învinuire a Mareșalului, precum că a organizat ghetouri pentru evrei, i-a distrus fizic prin foame și omoruri trebuiri tratată cu rezerve, ea convenind anumitor cercuri, respectiv interese. Există suficiente documente care demonstrează contrariul, după cum putem vedea și din dialogul cu personajul odios Vișinski, mai exact – din interogatoriul lui Antonescu, se desprinde o cu totul altă realitate: loialitatea Mareșalului, care avea și prieteni evrei, și a statului român față de evrei. Erau pedepsiți doar cei care prezentau un pericol pentru România.

Spre sfîrșitul romanului citesc un capitol tragic despre condamnarea acestui erou. „Mareșalul în ziua execuției era calm. Avea la piept o cruculiță, la care se ruga: «Isuse Mîntuitorule! Atîta frumusețe și atîta Patrie mi-ai dat, Doamne, și a trebuit să le apăr, în numele tău, Doamne. E un păcat că am apărut cu arma în mîna ceea ce mi-ai dat, Doamne?! Ajută-mă, Doamne, să-mi duc cu demnitate crucea.» Repeta ca o rugăciune cuvintele lui Alexandru Ioan Cuza, după ce Domnitorul Unirii Principatelor a fost detronat: «Să dea Domnul să-i fie Țării mele mai bine fără mine decît cu mine.»”

De aici încolo mi se ridică și mie, cititorului, un nod în gît, citind cum Mareșalul, cu mîna Moscovei, a kominterniștilor de acolo, a fost condamnat de către „judecata poporului român”.

Zguduitor momentul executării acestui martir și erou și a altora, cînd autorul, ca un gest de dreptate pentru eroii executați de către un pluton de ostași români, aduce un zid-curcubeu de oameni, care



Sosirea Mareșalului Ion Antonescu în Chișinăul dezrobit

reprezentau ostași vii și morți, pe care Mareșalul i-a condus în luptele grele. În acest zid era și copilul basarabean din viitor. Abia după ce a comandat propria execuție: „Ostași români, foc!”, ostașii au îndrăznit să împuște. Înainte de a ajunge la inima Mareșalului, de care era prinsă o panglică tricolor, gloanțele trebuiau să treacă prin acel zid, adică prin Țara sa România. Mareșalul a șoptit: „Doamne, iartă-mă că sînt și voi fi iubit de Țară” și „neapărat i-a apărut în fața sa băiețelul basarabean care i-a adus un pumn de cireșe fîrlădane, din Basarabia”.

Citesc în carte mai departe cu lacrimi în ochi. „Cireșe din Basarabia... Mareșalul se confundă în gîndurile sale: am vrut s-o eliberez, s-o aduc la sînul Țării. Cine știe cît va mai suferi această Basarabie! Și acest Mic Prinț al ei, care mi-a adus acum, înainte execuției cireșe fîrlădane...” „Unii filozofi afirmă cum că Isus Hristos în fața morții ar fi regretat că este Fiul lui Dumnezeu și că ar fi primit moartea doar ca să triumfe ideile sale. Nu-i adevărat! Isus s-a bucurat că este Fiul lui Dumnezeu și a murit împăcat, știind că salvează lumea, că ideile și credința sa vor triumfa. Mor și eu împăcat: am luptat pentru dreptatea poporului meu, pentru revigorarea lui morală, l-am trezit din starea de umilință, cînd i se răpeau pămînturile și drepturile naționale și el tăcea supus, l-am întors cu fața spre demnitate și Dumnezeu.”

Doamne, cît de mult ne lipsește astăzi un Mareșal, un Ion Antonescu!

Mărturisesc că, în acel moment de angoasă și derută, romanul scriitorului Ion Iachim, strigătul lui de durere a ajuns la sufletul meu și m-a întărit în crezul că neamul care a dat asemenea personalități luminoase precum Ștefan cel Mare și Sfînt, Mihai Viteazul, Constantin Brîncoveanu, Al. I. Cuza, Mareșalul Ion Antonescu merită să ocupe un loc destoinic, de cinste, în istoria lumii.

Iată cum a vrut bunul Dumnezeu să cadă ceața și nedreptatea, minciuna și urîtul pentru ca să apară „un șirag de piatră rară pe moșie revărsată”, acel zid de martiri, de curaj, jertfă, tărie care ne apără și pe noi cei de azi.

Mulțumesc autorului pentru că mi-a redat starea de mîndrie și demnitate pentru neamul meu – neamul românesc.

*Ninela CARANFIL,  
Artistă a Poporului  
24 noiembrie 2012*

P.S. După lectura romanului simțeam că trebuie să fac ceva. Tot Dumnezeu m-a luminat. M-a dus la Sfînta Biserică, m-am rugat pentru sufletul Martirului și am aprins o lumînare de sufletul lui Ioan Antonescu. Iar alta – pentru sănătatea autorului, ca să mai scrie cărți la fel de bine.

*N.C.*



## CERNĂUȚI ȘI CHIȘINĂU: ASPECTE ETIMOLOGICE

Gheorghe GORDA,  
jurnalist, Cernăuți

### Cernăuți

Numele capitalei Bucovinei provine dintr-o realitate istorică ignorată – dominația cumană – și etimologia denumirii orașului nu poate fi stabilită fără cunoașterea influenței acestei stăpâniri asupra mentalității și spiritualității băștinașilor de până la atestarea documentară. E știut că lumea cumană, ca și cea turanică în ansamblu, a fost împărțită într-o ierarhie albă-neagră – moștenire antică, inclusiv slavă cu Dumnezeu cel Alb și Dumnezeu cel Negru, adică Bun și Rău, mărturii ale luptei dintotdeauna a două elemente fundamentale ale procesului istoric. Vom

aminti în context de etimonul „kup” al cuvântului „Kupala”, ce are semnificația de „alb” (Buslaev), de magia albă și neagră la finlandezi și alte populații ugro-finice etc. Astfel, avem Cumania Albă, spațiul est-pontic, și Cumania Neagră – spațiul românesc (*Terra Nigrorum Comanorum* la Simonis de Keza în *Gesta Hungarorum* sau *Nigra Chumania* la Johannes de Thurocz în *Cronica Hungarorum*, I, Budapesta, 1985, 34); „ugrii cei negri” = maghiarii (Nestor) și „ugrii cei albi” (889) = hunii; Kara Chasar = hazarii negri, Akbalık și Karabalık = Orașul Alb și cel Negru; Akkurgan și Karakurgan = Cetatea Albă și cea Neagră, Aștîrnak – Ka-



ratîrnak, Aksarai și Ak-Orda, devenită ulterior Hoarda cea Mare sau Hoarda de Aur, *ak niet* = „cinstit, de bună credință”, *aksakal* = „(soqol) barbă albă”, *akîlman* = „înțelept”, „oamenii lui Acbaș” (*Aq* = alb + *baș* = „cap, suflet”; = „oamenii (birnicii) nobilului distins, venerabil” – formulă de genul „*Liude mănăstirii Horecea*”, „*Lude lui Samson*”, „*Liude mănăstirii Putna*”, moștenită de moldoveni din administrația financiară mongolă, cu rădăcini omofone în lumea gotică [Buslaev]), Ak-Bulak, Akbura, Ak-Kuduk, Aksu, Aktaş și Karaalma, Kara-Baltî, Karabura, Karaganda, Karagilga, Karageorgo, Karakece, Karakugiur, Karatau, Karaunkur, Karaceatoo etc. doar în Kârgâzstan.

Acestei lumi apuse i-au fost consacrate zeci de monografii, începând, probabil, cu Karl Friedrich Neumann (*Die Volker des Sudlichen Russlands in ihrer geschichtlichen Entwicklung*, Leipzig, 1855, VII-VIII și 98), dar opiniile investigatorilor prezintă o imagine controversată în urma tratării doar parțiale a temei, din lipsa surselor documentare și necunoașterea limbilor. În limbile turano-mongole cuvintele *qara-kara-gara-hara* au semnificațiile de „negru”, „nevolnic”, „prost”, „rău”, „răutăcios”, „ticălos”, „mârșav”, „josnic”, „mișel”, „murdar”, „nenobil”, epitet pentru „roabă” sau „rob negru”, care, atribuite popoarelor supuse, și-au extins aria semantică până la valorile de neamuri „străine”, „de altă limbă și credință”, „înfrânte”; „prostime” (*karaciuk* = „om din popor”; *kara kebelek* – „duh rău”; *bukara* = „sărac, nevoiaș”; *juzu kara* = „ticălos, nemernic, mârșav”) etc. Astfel, se susține că, făcând parte din același trunchi etnic, *cumanii albi* au populat teritoriul sudic al Rusiei-Ucrainei (conform cronicilor rusești) și cel al Ungariei, iar cei *negri* au acoperit spațiul populat de daco-români. Concomitent, conform explicațiilor unor istorici, Cumania Albă (Dești-Kipciak dintre Nipru și munții Ural) includea doar ceea ce-i era propriu ei prin înrudirea de

sânge, credință, datini și obiceiuri, iar Cumania Neagră (Kara Kipciak dintre Nipru și Dunăre) încorporează pe supușii de neam străin, popoare subjugate, tributare, negre – „spre deosebire de acele libere, nesupuse, albe”. Referindu-se la spațiul moldav, Victor Spinei concretizează că „prin termenul Cumania se desemnau regiunile românești de la est și sud de Carpați (poporul *karaulaghi* din Kara-Bogdania = Moldova și Kara-Iflak = Țara Românească) (*Episcopia Cumanilor. Coordonate evolutive*, AM, XXX, EAR, 2008, 165), numită *Terra Cumanorum* în bulele papale din 11.6.1239, 21-22-3-1245 și 23.7.1253. Astfel, în legătură cu starea de dependență față de popoarele turanice, au fost desemnați *albi* – liberi sau mărginași – locuitorii țării lui Asan, iar mai târziu – majoritatea moldovenilor, iar *negri* – „maurovlahii” (morlacii) și „karaulaghi” (vlahii negri) din Moldova subcarpatică. Rașid ad-Din, medic evreu convertit la islam, care a descris deplasarea coloanei conduse de Bocek, fiul lui Genghis-han, prin Carpații Răsăriteni spre inima Ungariei, consemna: „*Mergând pe drumul Qara Ulaghiilor (valahilor negri) și prin munții de acolo a înfrânt aceste popoare Ulag.*” Opinie împărtășită și de etimologi: „*Partea răsăriteană a teritoriului stăpânit de cumani în sec. XI-XII se numea Cumania Albă, iar cea apuseană – Cumania Neagră*” (A. Eremia, *Toponimia de proveniență alogenă în Basarabia*, LLM, 1987, 13-21).

Majoritatea cumanilor au colonizat valea Tisei inferioare, dar hanul Kuthen a fost linșat (1239) la Pesta de o gloată, în urma zvonului că maghiarimea ar fi amenințată de o stăpânire străină. După toate aparențele, moartea hanului a fost pusă la cale de însuși Bela al IV-lea, care s-a declarat rege al Cumaniei tot atunci când o coloană mongolă pătrundea în Ungaria prin pasul Vereske. În aceste condiții, *cumanii albi*, în loc să-i acorde Ungariei ajutorul contat de rege la oferirea protecției, s-au retras în mare dezordine în Bulgaria și abia după

doi ani de străduințe unii dintre ei au revenit pe valea Tisei. Posibil că descendenții hanului Kuthen – Kotean (Kotyán) în limbile slave – poartă astăzi numele de familie Hotea și Hotico (circa 2000 și, respectiv, 400 apariții la ora actuală în Maramureșul românesc) derivat în Hodco pe teritoriul Moldovei, iar numele reședinței voievozilor maramureșeni a degradat, sub teascul vremii, în Cuhea.

În 1285, nu atât de frica tătarilor care se apropiu de Porțile de Fier și cu care erau înrudiți prin aceeași limbă, ci în urma luptelor politice interne dintre moștenitorii tronului, „hanatul de Panciu” se auto-desființează și hanul Kaplan (Tigru) Kara a trecut Dunărea. Peste șapte ani Thoctomieru (Thocomerius, Thocomerii, nume similar cu Toktomir, prințul din Cumania Albă în cronicile rusești, care provin din Toqtamir sau Toqtimur – *fier călit*), atestat cu numele de Radu Negru Vodă și... Tihomir a pus temeliele Țării Românești, umplând golul rămas după retragerea vărului său Kaplan. Opera lui a fost consolidată de fiul său Basaraba (*basar+aba = tatăl stăpâni-*

*tor*) și nepotul Nicolae-Alexandru, amplificată, atât sub presiunea maghiară (Dragoș din Bedeu la 1347), cât și în urma unei înțelegeri reciproce, stabilite grație relațiilor de rudenie, de Bogdan din Cuhea la 1364, ambii urmași ai lui Kuthen Kara (Djuvara I și II, Caraghiaur), în Moldova. Deci, „*făcând parte din structurile marelui hanat*” ca un tot întreg, după dispariția Cumaniei Mari și decăderea Hoardei de Aur, Nicolae-Alexandru și Bogdan I, coordonându-și acțiunile, au dat rosturi noi teritoriilor proromânești. Astfel, operând în deplină înțelegere, ei s-au desprins de credința catolică și au îmbrățișat ortodoxia – credința veche și adevărată a populației autohtone majoritare – ca o unică modalitate de a se îndepărta de suzeranitatea ungară, care le-a fost întotdeauna ostilă. Deciziile lor, materializate în fapte, au fost primul pas concret spre unirea întregului neam până la afirmarea de sine stătătoare deplină. Pe baza acestor temeuri tradiționale, turcii au numit Țara Moldovei timp îndelungat Kara Bogdania, iar pe locuitorii ei – *karaulaghii* (Kara Falakh) = valahii negri.



În Maramureșul aflat sub suzeranitate ungară numele Kara a îmbrăcat și haina maghiară Fekete, dar grație populației românești majoritare vechile documente atestă și dublura Negru-Fekete (Popa, 103), Negreni = Fekethethow (1406, Bihor) și Negreni = Feketefalu (1411, Satu-Mare: Pascu, II) ș.a., roit și în Moldova: Ion Fechet (Negrul), martor la vânzarea unei părți din s. Cruhliți, ținutul Hotin, la 1622 (XVII-V, 144; Gonța II, 325).

În urma simbiozei daco-romano-oguzo-ungaro-pecinego-cumano-slave tradiția turanică se infiltrează în onomastica românească. Astfel, sub influența limbii autohtonilor, dar și a celei oficiale, a statului și Bisericii Ortodoxe, din etapa finală, atestam nume de locuri cu etimoanele **alb** [Alba-lulia, traducere greșită a lui Gyula Albul (mg. Gyula Fehervar), inițial *gyula* fiind unul dintre cele 13 triburi pecenege (C-n VII Porfirogenetul); oguzii au avut două seminții turanice *akiuli* și *karaiuli*, de la care se trage, probabil, numele de persoană al principilor (*gyulas*) Gyula I și II de aceeași origine, supuși ai lui Ștefan cel Sfânt, rege maghiar la 1003, român de origine, „piscina Alba”, (1019) și „Castri... Alben vocata” (1291) = Olbendorf (Panonia), Alba = Albești = Albest (1214), Bihor, „Regestrum de varad”, p. 716, art. 303, „Albhaza, villa volahalis” (1389, Hunedora), Albeny = Albun (1355) = Alben (1358, 1479, Csanki) din Carpații nord-estici, „Alba Maritima”, orașul de încoronare a regilor croați, Albopataka (1471, Munții Apuseni) și **negru** [„Nigri Latini vocantur” (1150, Macedonia), Negrita (Pind), Negrova (Nigrova, Nigrevo) și Negrovic din comitatul Bereg și Negroveț (r. Mijghirsk: Petrov, 1-30, 48), Niagra, Niagrya (Kalujniațki)] mai reduse la număr (Drăganu, 626, 653).

Vechea tradiție continuă și după două secole cu numele feminin Alba (6), Neagra și Negrita (6), cele ale proprietarilor de moșii Albul (4), Negrilă (doi părćalabi și un

portar de Suceava), Negrul (2), Cerna [soțiile lui Petre Oțal la 1464 și lui Petre Orăș (XVI-II, 8, etc.)], Cernat, Cernăuți (târg și ținut), Cernica, Cernucanul, alături de Borlăstii lui Mihailă Bora (Borăscul), diac domnesc între 1.3.1548 și 4.5.1554 și doar Carageacul orheian (DRH, VI, 780, 790, 792, 794). Bunăoară, o mărturie a conservării în timp a acestei realități istorice o descoperim în recensământul din iunie 1774 în s. Balamutina, unde sunt menționați Vasile (19) și Anton Ciornea (25) alături de Gheorghe Cernei (27) și Ștefan al Negrei (48). Merită menționat, de asemenea, faptul că astăzi în Moldova din dreapta Prutului sunt înregistrate sate și moșii, prezente și dispărute, cu numele Alba (2), Albele, Albenii (2), Albești (9), Albița, Albota (2), Albotești (2), Negrea (4), Negrelești, Negrenii (4), Negrești (10), Negrii (2), Negrileasa, Negrileștii (9), Negrișoara, Negriteștii, Negrușii, Cernații, Cernăteștii, Cernea (2), Cerneștii (3), Cerneții (2), Cernica, Cernicarii, Cernilești, Cernuieștii, Cernul (2) Ciorneiu (2), Ciornohalul, Caracașul, Caraclăul, Caraimanul (2), Cărăpceștii, Cărăpciuieștii, Coropcenii (?)..

În Republica Moldova, nomenclatorul onomastic discutat e identic: Albotești (1436), Alboteni (1570, azi Țaul, Dondușeni), Belești? (10.2.1429, azi Drăgușeni, Strășeni), Negrești (6.3.1443, azi Braila, Ialoveni), Cernița (1506, Transnistria, și 3.7.1621, Soroca), Cernoleuca (14.4.1546), Ciorna (29.3.1552; VI. Nicu, I-II; LRM, 3), dar sub influența limbii oficiale slave a statului și Bisericii, a politicii Rusiei țariste și a Uniunii Sovietice de asimilare a minorităților și a etimologiei populare ea devine, în numeroase cazuri, bilingvă. De exemplu, Negreștii menționați mai sus își trag numele de la „judele Mihail Negru” (Negrei în legenda locală) din sec. XIII-XIV (LRM, 2, 239). „*Râul Negru*” (26.XI.1470, 23.9.1483) care izvorăște la Cotiujenii Mari, Șoldănești, e menționat în vechile documente

și Ciorna. Satul *Valea Neagră la Fântână* al lui pan Negrea (1400), pentru care Dona, strănepoata acestuia (Bogdan, II), avea la 5.2.1495 privilegiu, s-a numit după 29.3.1552 Ciorna (Rezina, LRM, 4, 122). În acest context, V. Trofăilă consemnează: „*E cunoscut faptul că în documentele emise la curtea domnească și rândușul care își avea izvoarele în apropierea Cuzelăucăi inițial se numea Părâul Negru. Mai târziu însă numele lui a fost slavizat, ca și multe alte toponime și patronime asemănătoare, ce apăreau în documente cu numele Ciorna („partea din deal a satului Ciorna și o parte a satului Ciorna”.* Carte domnească de la Mihai Racoviță din 22.6.1704). *Probabil, și hidronimul Cernița (Ciornița) a cunoscut această metamorfoză”* (LRM, 3, 405). Majoritatea mărturiilor despre onomastica societății medievale s-au pierdut fără urmă, dar din cele conservate în documente constatăm prezența pe întregul areal românesc a numelor feminine Neagra-Negrita-Cerna-Cerne-Cernea (Gonța II, 106-107, 495) și a celor de familie Negrea-Ciornea, Negreanu-Cerneanu, Negrei-Cernei (Ciornei), Negrilă-Ciornilă, Negrit-Cern (și *Cernii cu feciorii lui* la 16.1.1545 în Țara Rămânească / Giurescu, 59) Negru-Ciornâi, Negriciu, Negrescul, Negruț (Gonța II, 504-506), din care fac parte mazilul Vasile Cernăuțan de la Ispas, Eftimie Cerneavschi de la Ivancăuți, Ion sân Ciornușcăi, baran(giu) la Cernăuți (1772-1774), antroponimele Cernievici, Ciornevici, Cernega, Cernițanu, Cernăuțanu... Curioase, în acest context, se prezintă concretizările documentare de genul: „*Radu Zmăul, fiul lui Albul, nepot lui Negrul*” (Al. Ștefulescu, *Gorjul istoric*, 101; *Actele Dragnei*, 32), Albul – Negrilă etc., „Albul” fiind din moștenirea îndeletnicirii elitei înaintașilor din lumea turanică, iar „Negrul” – un calc din Qara, după aspectul fizic.

Eugen Caraghiaur enumără 39 de hani cumani din neamul Kara, care au lăsat

urme în onomastica românească, inclusiv Barc Kara (1221-1248), catolicizatorul Cumaniei Mari. Numele lui e legat de Episcopia catolică de pe Milcov, lângă Drăgușeni, care a durat până în 1475, și cea din Siret. Urmează Kuhen Kara (1231-1239), hanul banatului Transilvaniei de Nord din cetatea Kuheia din care au purces Bogdăneștii, asasinat de nașul său de botez Bela al IV-lea la Pesta; Aslan Kara I, fratele lui Barc, hanul de pe teritoriul viitoarei Moldove (1249-1257); Kaplan (Tigrul) Kara, fratele mai mic al lui Barc (1272-1285).

Din cele menționate mai sus se poate constata că boierii de frunte ai Țării Moldovei au purtat inițial numele Negrea, Negrilă, Negru și au fost urmași ai neamului cumanic Kara, asimilați benevol prin conviețuirea comună în mijlocul populației majoritare românești. Concomitent, diecii curții domnești le-au înregistrat numele în documente în limba oficială slavă a statului și bisericii (așa precum presa sovietică consemna prin anii '80 ai veacului trecut centralele electrice de pe râurile *Ciornia* și *Krasnaia* din... Vietnam). La o analiză atentă a spectrului antroponimelor înregistrate la ora actuală în regiunea Cernăuți (*Slovnyk prizvyšci*, 382-383, 386-387) cu etimonul *cern*, se poate constata producerea unui proces similar și în alte regiuni ale Ucrainei. Mai mult chiar. Cu schimbarea dinastiilor domnitoare din țările creștine ale fostului spațiu de influență cumană, în fața pericolului otoman în creștere, e de presupus că elitele ecleziastice au întreprins măsuri ferme pentru reducerea și dispariția acestor patronime, care au îmbrăcat haina românească sau cea sârbească. Or, numai la deschiderea unei hărți constatăm prezența toponimelor *Černa* în Croația, Polonia (Czarna, Czarne), România (Cerna), Rusia (Cern), Slovacia (Čierna nad Tisou, Čierne), Slovenia (Crna), Cehia (Černovice), Ucraina [Cernihiv = Cernigov din spațiul transniprean al Turaniei (Cumaniei

sec. XI), Cernivci în Podolia], Ungaria (Csernely; *ADAC-Strabenatlas Ost-Europa*, München, 1993), alături de nume de locuri ca Cerneși, sat aromânesc, „a Czernoutscka, au milieu de montagnes de Roudnik”, „col a l'ouest de Tzernoutia” (Chopin, 649, 867) etc. Pe teritoriile Bucovinelor de astăzi avem Negriinți (NS), Secătura Negreanu (Vicovul de Jos), Negrești și Dealul Negreștilor (Vatra Dornei), Negruleasa ș.a. (TM, II, 646-647), Cernacăul, vechea denumire a s. Cincău, Cernauca și Cernul-Cernăuțiul. Pentru a discerne adevărul – *cernoverum* în limba latină –, care unora le pare chiar *karkara* = negru-preanegru, concretizăm că păreri etimologice referitoare la originea străvechilor nume topice Dierna, Tierna, Tsierna, Zerna se împart. Unii (Șafarik, Cuno, Jireček, Ortvyay ș.a.) le consideră identice cu sl. Cerna, alții (Tomaschek, Hasdeu, Pârvan etc.) „*văd în deosebitele grafii ale Cernei un corespondent daco-ge-to-tracic*” (Drăganu, 238), cu „*rădăcinile adânc îngropate*” în limba sanscrită. Nimic miraculos: timpul e dominat de imitari, suprapuneri, reveniri la origini cu întâmplări aproape neverosimile, pentru că, la urma urmei, populația întregului glob fierbe în aceeași oală...

Din această înșirare de nume și fapte se poate deduce că Cernea (după Em. Grigorovitz, Gr. Nandriș ș.a.) și Cernul sunt produse ale cancelariei curții domnești (care a practicat traducerea onomasticii în slavă, limba oficială a Bisericii și statului, indiferent de proveniența ei etnică) pentru numele Negrea, Negru, descinse din *kara*. Vechea nomenclatură onomastică moldovenească e bogată în nume Cerna, Cernat, Cernata, Cerne, Cernea, Cernu, protejate de limba slavă a bisericii alături de Pârveu, Prodan etc., și paralele cu Negra, Negre, Negrea, Negriță, Negriciu, Negrita, Negru, Negrul, Negruț, Neaga, Neagul (Gonța II, 106-107, 491-506). O mărturie referitoare la înrudirea Negra-Neaga,

Negrul-Neagul descoperim la I.G. Sbiera (*Contribuiri pentru o istorie soșială cetățenească, religioasă bisericească și culturală literară a românilor de la originea lor încoace, până în iuliu 1504*, I, Cernăuți, 1906, 609): „*Românii Negri din Cumania Mare poartă în unele urice și cronici contemporane numele de Neugari*”). În favoarea unui Cernea tălmăcit din Negrea, Negru pentru etimologia denumirii Cernăuțiului înclină conservarea până târziu în documentele timpului a formei Cernovschi, de ex., „*Gavril starosta Cernovskoe*” = „*Gavril staroste de Cernăuți*” și „*edno selo po imea Cuciu-rul, u volosti Cernovskoi*” = „*un sat, anume Cuciu-rul, în ținutul Cernăuți*” (3.2.1549, 2.4.1552, DRH, VI, 90, 150), și patronimile Cernavschi, Cerneavschi, produse ale cancelariei slave. În acest context merită atenție faptul că în majoritatea satelor bucovinene (TM, I, II; colecțiile ziarelor cernăuțene) și basarabene (LRM, 1-8) supraviețuiesc timpului patronimile Cernei, Ciornei, forma genitivală de la *a, al Cernei* (compară cu Anegroaei, Negrei, Negrici, Negryciuk, Negryciuk, Negruțac, Negruțan, Nygriuk (Sl. prizv., 26, 246, 248). Ele și-au găsit continuitate în creația populară: S.F. Marian a înregistrat de la Petru Ursul, fost cantor bisericesc în Candreni, SB, legenda *Poiana Negrei* (*Legende istorice din Bucovina*, „Junimea”, 1988, 107), iar la Hrușăuți, de la Nicuță (Petrea) Guz, și la Voloca, de la Ion Rohovei (Nicu Laidacu), am înregistrat o frântură de cântec, semnificativă, având în vedere poziția satelor față de Cernăuți: „*Când urcam Dealul Cernei / La mândra cu ochii negri, / Frumoasă-i, mânca-o-ar viermii*”, ultimul vers fiind cu semnificația arhaică de „*ardă-te-ar focul dragostei*”. Aceste mărturii completează opinia Alei Koval: „*În trecut pe acest teritoriu s-au aflat proprietățile neamului boieresc Negru. Unul dintre membrii acestei familii – Duma Negru – a fost atestat într-un document din 1462 Duma Ciornyî*” (*Znayomi neznayomți*, 270).

La reîntemeierea statului moldav, toate aşezările vechi mai importante au fost rebotezate cu numele noilor proprietari maramureşeni. Astfel, denumirea oraşului Cernăuţi e un topic format prin sufixare de la un antroponim cumăn, atestat sub influenţa limbii băştinaşilor în forma de Negru şi cea a diecilor de limbă slavă în forma de Cernea, cu derivatele cunoscute. Documentul slav din 8 octombrie 1408 cu formele *Cernovskoe myto* şi *Cern* nu face o excepţie de la tradiţia juridică de întocmire a actelor Moldovei medievale: cancelaria curţii domneşti de la Suceava ne oferă nenumărate exemple similare de transpunere a topicelor româneşti în limba oficială a statului. Adăugăm în final, că în 1965 istoricul Alexandru Andronic a demonstrat că oraşul Cern (*Cernavskyyi torg na Prute reŃe*) din lista rusească a oraşelor bulgare şi valahe, întocmită la sfârşitul sec. XIV, se leagă de Cetatea Albă, prin existenţa, după tradiţia turanică, a două cetăţi, una numită Albă, iar cealaltă – Neagră.

În Podolia avem s. Borivţi, în vecinătatea centrului raional Cernivţi, de o vârstă cu Cernăuţiul prutean. Denumirea lui provine de la patronimul cumănic Bora (mong. *bor* „brunet, negricios”; mag. *voro-sbor* – „vin negru” etc. Vezi Gonţa I, 38-39; II, 79). Ambele nume topice – Cern(ivţi) calchiat din Kara-Bor şi turanicul Bor – sunt sinonimele culorii negre. O sinonimie toponimică identică întâlnim şi în Moldova (satele Borăşti, Borăuţi, Boreni, sinonime cu Negreleşti, Negrenii, Negreşti, Cernaţii, Cernea, Cerneştii, Cerneţii, Cernul, Ciorneiu, Caraclău, Caragine etc.), unde unele au fost menţionate documentar cu ambele etimoane *bor-negru* (Cerlena Mică = Borici, com. Nimereuca, Soroca: LRM, 3, şi altele). Concretizăm cu acest prilej că la cumpăna secolelor XIII-XIV această regiune transnistreană s-a aflat sub influenţa cumănovalahă (bolohoveană după 1257), etnogeneza cărora a cunoscut aici, sub dominaţia

mongolă, un impunător salt demografic (letopiseştele lituaniene, Parasca, Dragnev). Un argument în acest sens îl constituie rămăşiţele de toponimie comună, care include şi denumirea oraşului Vinniţa.

La 1782, în faţa comisiei austriece, s-a declarat că vechiul Cernăuţi s-a aflat pe malul stâng (Cantemir) al Prutului, dar locuitorii lui, afectaţi de inundaţii, s-au strămutat pe malul drept (B, VI, 231), însă până la 1408 (D. Werenka). În 1783 Bucovina a fost reîmpărţită din p.d.v. administrativ în patru directorate (Cernăuţi, Vijnîţa, Siret şi Suceava), subordonate Administraţiei Militare din Cernăuţi. (M. Şt. Ceauşu, *Instituirea administraţiei habsburgice*, SAMB, XX, 134).

Regiune a Ucrainei (7.8.1940), include fostele judeţe bucovinene Cernăuţi şi Storojineţ, părţi din judeţele Siret şi Rădăuţi, majoritatea localităţilor din plasa Herţei a fostului judeţ Dorohoi şi raioanele Chelmenţi, Noua Suliţa, Secureni şi Hotin ale Basarabiei. La 13.XI.1940 a fost împărţită în 14 raioane săteşti: Cernăuţi rural, Chelmenţi, Chiţmani, Herţa, Hliboca, Hotin, Noua Suliţa, Putila, Sadagura. Secureni, Storojineţ, Vaşcăuţi, Vijnîţa şi Zastavna.

### Chişinău

Pentru stabilirea originii denumirii „Cheşeneul lui Acbaş” (Akbaşeva Keşeneva; 17.7.1436, DRH, A.M, I, 219) e importantă cunoaşterea moştenitorilor vechiului proprietar al satului. Aceştia au fost: Vlaicu (XIV-XV-I, 340); fraţii Ilea şi Vlaicu Bolcaş, slugi domneşti, fiii lui Maxim Bolcaş, întăriţi stăpâni pe un loc pustiu din Chişinău la 1573 (XVI-III, 19); Vasutca, fiica Mariicăi, nepoata lui Ieremia vistier, strănepoata lui Vlaicu (cel bătrân), care au vândut satul lui Ştefan Drăguş, fost vornic (fratele lui Drăguş, soţul Antimiei din Berindeşti), ai cărui copii Ionaşcu şi Nicolai au vândut satul lui C-n Roşca, mare vistier (1616, 1618, XVII-IV, 66, 115, 132). Cei iniţiaţi în limbile turanice vor recunoaşte că antroponimele şi



toponimele de mai sus provin din lumea cumanilor, trecute prin filtrul diecilor de limbă slavă ai cancelariei curții domnești, și prezintă o continuitate a succesorilor.

Sintagma „Cheșeneul lui Acbaș” nu e unică. Urmele ei le găsim în documentele trecutului: satele Chișa pe Nistru (XIV-XV-I, 286), Chișinău pe Răut (XVI-I, 372), Chișinăul Mare pe Botna (XVI-I, 380) Chișinăul Roșu pe Nistru (XIV-XV-I, 275, 294), Chișul pe Bârlad (XVII-IV, 70), Chișineu-Criș (1202)... Dintre toponimele enumerate „Cheșeneul lui Acbaș” (Chișineu-Criș, Chișinău pe Răut?) păstrează, din fericire, formula deplină a vechilor denumiri, cealaltă pierzând în timp elementul indisolubil al concretizărilor de acest gen. Precizăm, de asemenea, că satul a fost cu hotar „din veac”, deci existent cu câteva secole înainte de prima atestare în documentele moldovenești, aidoma consemnărilor făcute pentru majoritatea localităților din acest

spațiu: „acesta-i hotarul de la Coman” (1398), „hotarele lor vechi, pe unde din veac au folosit” (1409), „cu toate hotarele vechi, pe unde au fost din veac” (1414) etc.

În majoritatea limbilor contemporane ale popoarelor turanice cuvântul kiș (ki-șiniki) are semnificațiile de „om”, „străin”, „bărbat, soț-soață, țăran”; „nobil, om de seamă”: kiși kara = „cineva”; kir kiși = „om bătrân”. Bunăoară, în kârg. ceociun kiși = „om străin”; kiși kuciu = „forță vie”; ken kișiniin biri = „un om cu nimic deosebit”; kișilic = „umanitate”; în uzbekă: bir kișilik hona = „cameră pentru un om”; biror kișini kecir-mok = „a-l grația pe cineva”. Deci, numele Chișinăului provine de la formula istorică „cheșeneul lui Acbaș” ceea ce literalmente înseamnă „oamenii (supușii, birnicii?) lui Acbaș” aidoma precizărilor din vechile documente de genul „Liude mănăstirii Horecea”, „Lude lui Samson”, „Liude mănăstirii Putna” etc. (moștenire din formulele administrației financiare mongole), deveniți peste secole „oameni străini, alogeni, scutiți de contribuție, scutelnici”. De această origine sunt și cuvintele *kișlak*, *kișlar*...

Cu scurgerea timpului, grație populației autohtone majoritare, patronimul Acbaș, păstrând memoria parțială a semnificației cumane [Aq = „alb” + baș = „cap, suflet” (probabil, cu valoare semantică nu numai de „capalb”, ci și de „persoană venerabilă, în vârstă; căpetenie superioară”); baș mai înseamnă „conducător, comandant, șef”] se transformă în Albaș. Deci, e vorba de o sintagmă din limba cumană, grai din care provine și denumirea centrului raional Edineț – de la ojdun-oidin-oydin = „loc jos, loc cu gropi, teren accidentat, depresiune, vâlcea, adâncitură”, înrudit semantic cu eden-(oden) = „stomac, pân-tece, burtă, abdomen” ș.a.

Foto: Vasile Șoimaru



## DEZDEMENȚII

În viață am avut /am parte de toate. De iubire, de ură, de jale, de bucurie, de invidie. Deci, am toate *ingredientele*, ca să zic așa, pentru a fi... în rând cu lumea. De la lume am învățat, pe parcursul vieții, anumite șmecherii de evitare a stresului și a emoțiilor negative. Astfel, corespondența din cutia poștală o împart în două: plicurile serbede, fără embleme și desene pe albul imaculat (acestea conțin facturi, și cu ele în mână, ca un permis de liberă trecere, mai târziu, voi alerga pe la ghișeele instanțelor respective, să onorez plățile) și plicurile cu embleme și fotografii incitante, cu scris caligrafic și adresă detaliată, pe fața cărora se conturează violent și o hartă (acestea ascund capcanele firmelor și ale marketurilor, interesate de a vinde scump marfa de calitate proastă sau bârfele cu interes ale unor colegi de breaslă) pe care, fără nicio jenă, le arunc la coșul de gunoi. Bilețelele ce mi se transmit, vorbele, glumițele de mahala și bancurile ieftine, spuse la / într-o ureche, nu se țin de mine, îmi scapă mereu pe jos sau trec pe de alături. Dar de scrisorile, de veștile și vorbele ce mi se expediază în formă deschisă, fără plic *cu zorzoane și țărțămuri* (expresie de la o colegă citire), prin poșta electronică, nu mă pot ascunde. Și cred că nimeni, deocamdată, nu a reușit această performanță. Vrei, nu vrei, citește și te minunează! Auzind de la *cinema* că am scris *undeve ceva* despre el, colegul meu de facultate și de meserie Leo B. (să mă ierte colegul, dacă se recunoaște, că am luat loc în banca lui de... meseriaș) a căutat și a găsit! În cartea mea *Drumul spre casă*, editată acum cinci ani. Și a citit. Dar a citit doar ceea ce îl vizează direct. La ce să piardă vremea el, talentatul, cu cititul cărții *unei oarecare*? Că *cine este ea, ce scrie, cine o cunoaște*?... Aceasta a zis dumnealui cu guri-

ța lui de leu și chiar l-a certat pe un distins critic literar care a îndrăznit (!) să scrie un eseu despre cartea mea. Dar, spre luare la cunoștință: nu presupun, știu exact, citesc, **ce** și **cum** scriu colegii, inclusiv Leo B., *sensibilul poet de valoare, citit și știut*. Cunosc și eu acea măsură a valorii, general recunoscută în teoria literaturii. Critica comparativă este cel mai bun barometru pentru estimarea unei lucrări literare. Dar nu opera vizam în notița din cartea mea (scrie fiecare după măsura talentului și, de unde nu este, nici Dumnezeu nu cere, ceea ce aici nu e cazul), ci despre... hărnicia unora, printre care și Leo B. – aleargă, ziceam, pe la tot felul de evenimente literare din cetățile României după popularitate, dar mai ales după premii, iar între un premiu câștigat sau, mai bine zis, cerșit și un interviu acordat reușesc să mai arunce și câte o sămânță de vorbă rea despre colegii care, li se pare lor, le-ar putea umbri geniul. Deci, vizam un aspect al conduitei scriitorului în lumea largă. Îndrăzneala mea l-a înfuriat pe distinsul coleg și asta mi-a arătat-o printr-un e-mail unde, prin cuvinte absolut nepoetice, îmi trimite persoana într-o obscură realitate sovietică apusă și aproape că m-ar învinui de gelozie asupra meritelor lui literare (halal glorie, halal merite!), neuitând să tragă lutul peste mine. Ah, dușmanii mei *buni*! Indubitabil, voi îmi sunteți muuuult mai nesuferiți decât Leo B., căci voi, spre deosebire de acesta, îmi zâmbiți frumos și mă străpungeți cu privirile, semn că mă iubiți. Dar trebuie să vă mărturisesc: mi-e întristat sufletul de *iubirea* voastră, căci, zâmbind ipocrit, mișeliți în taină.

Gelozia la femei a fost poreclită de un inspirat crai adulter *Otelita*. Răutatea bărbătească este o **ne**-calitate rar întâlnită, dar letală. Spre deosebire de femei,

care au limbuța ascuțită și rea (Minerva cea modernă, dar la fel de războinică, la necaz, se roagă astfel: „Doamne, dă-mi înțelepciune să-mi înțeleg bărbatul; iubire să pot să-l iert și răbdare pentru toanele lui. Pentru că, Doamne, dacă aș cere putere și mi-ai da, l-aș bate de l-aș lăsa lat!!! Amin!”), bărbații au limba bifurcată, ca la șarpe, și veninoasă. Același confrate al lor zice: „Bărbații, nu bârfesc, ei doar fac schimb de opinii.” Și când vor să-și ascundă infidelitățile, aruncă cele mai dureroase invective la adresa soțiilor lor și, nu de puține ori, pentru relațiile cu o târfă parfumată sunt în stare de... multe. Iar un poet, apărându-și așa-zisa muză, renunță la vocabularul elevat poetic și înjură abject. Vorba i se îndulcește doar când face referință la cea cu ochii ca luceafărul și părul ca o Dunăre: „Ai grijă cum vorbești despre ea, că se supără...”, zice trădătorul. Vai, câtă grijă, ba mai mult! câtă iubire pentru cele de până la *Ultima amantă*, descoperită în scrisul Claudiei Partole. *Parfumata* ar putea face botișor că iubitul ei, noaptea, doarme acasă, la soția lui legitimă și la copii.

Dar, *dezdemenților* adulteri, de ce vă lăsați purtați de nesațul propriilor poftes? De ce nu stați, serile, cu copiii voștri frumoși ca îngerii să-i învățați arta iubirii de părinți sau de bunici, adică arta iubirii de voi înșiși?... Și voi, *dezdemenților* scriitori și slujitori ai ficelilor Mnemosynei, candidați la președinția Parnasului, de ce vă lăsați pradă primelor impresii și gloriei pasageres? De ce nu scrieți frumos, ca Ovidiu pe timpuri? Oare e mai ușor să-ți iei colegul la bătaie că ți-a spus un adevăr și ți-a scos *un ochi* (numai unul!) pentru că ai scrijelat inutil hârtia, ai indus în eroare și ai min-

țit cititorul (pentru această infracțiune trebuiau scoși amândoi ochii, cu cel din ceafă – trei)? E mai frumos să-l hulești și să-l ameninți cu răzbunarea strigoiului comunist, decât să transpiri asupra unui vers sublim, asupra unui alineat de proză monumentală?

În volumul său  *creație*, Émile Zola l-a sacrificat pe genialul pictor perfecționist Claude Lantier, personajul principal al cărții, chiar în fața propriei opere – un portret ideal, dar care nu satisfăcea cerințele lui de pictor.

Michelangelo, după ce l-a creat pe Moise din piatră, l-a cercetat cu ochi limpede – era perfect! – dar, nejustificându-i se așteptările, a aruncat cu ciocanul în el, strigându-i supărat: „Ești viu, deci, vorbește!” Din locul care a fost atins de ciocan a sărit marmura. Cei care l-au admirat / contemplat pe nemuritorul Moise în bazilica „San Pietro” din Vatican se jură că rana provocată de ciocan sângerează mereu și că **durerea** este cauza mușeniei lui Moise.

Așa înțeleg eu arta: să suferi tu însuși, ca personajul lui Zola, ca Michelangelo, până la lacrimi, până la moarte pentru eroul operei tale, să te doară piatra monumentului tău.

Și așa înțeleg eu iubirea: să sacrifici pentru ea, ca Ana lui Manole, doar atât – și unicul bun! – viața.

Și să nu faci loc de trecere prin inima ta *dezdemenților* – anonimii artei și trădătorii adulteri, care îți băntuie viața spiritu-ală și fizică.

Zina CENUȘĂ  
7 septembrie 2012

## ALEGE-L PE 7!

### Mesaj optimist de Anul Nou

Nu fi nedumerit,  
 Cu vremea sunt de-o samă,  
 Eu vin din răsărit,  
 Vecia îmi e mamă;  
 E semnul încă sus,  
 E timpul la izvoare,  
 Mergând către apus,  
 Poteca nu mă doare;  
 Nu mă grăbesc să plec,  
 Mai ard mirări pe lună,  
 Coccoare încă trec,  
 Văzduhul încă sună;  
 Cu iarba sub picior  
 Și măsurându-mi lanu',  
 N-am învățat să mor;  
 Ne revedem la anu'.

### Doar drumul

Nu știi să spun de unde vin,  
 Nu știi să spun încotro merg,  
 Oricât e-naltul de senin  
 Cărările de gând se șterg;  
 Nu bănuiești ce-am vrut să spun,  
 Nu bănuiesc ce-ai vrut să spui;  
 Tu ești o pană de lăstun,  
 Eu sunt o creangă de gutui;  
 Vor trece anii toți, la rând  
 Și nimeni nu va întreba  
 Cine râdea în ceasul blând,  
 Cine era la stânga ta;  
 Doar drumul, poate, ca un zeu,  
 Mereu pe gânduri și tăcut,  
 Va ține minte pasul meu  
 Când m-am oprit să te sărut...

### Dacă

Dacă mă privești zâmbind,  
 Eu cu ochii te colind,  
 În lumina mea te prind  
 Și puterile-mi întind  
 Până mă-mplinesc fiind  
 Dincolo de fluviul Ind;  
 Dacă mă asculți tăcând,  
 Sunt cum n-am mai fost nîcicând,  
 Ca o lună-n cer de blând,  
 Cu tăcerile în rând,  
 De tăcerea ta flămând,  
 Luminat de-un vis de gând;  
 Dacă mă aștepți cu drag,  
 Ies din codrii mei de fag,  
 Pun cu vremea rămășag  
 Și m-apropii ca un mag,  
 Aducându-ți un șirag  
 De luceferi lângă prag;  
 Dar cu un cuvânt de clacă  
 Fără vlagă cum e „dacă”  
 Am jurat să nu mă prind,  
 Nici aici, nici peste Ind,  
 Nici în vreun arhipelag  
 De speranțe în zig-zag;  
 Nici acum și nici oricând,  
 Eu lui „dacă” nu mă vând.

Ion STOICA

(Din volumul: **Alege-l pe 7!**  
 Cluj-Napoca, Ed. „Ecou Transilvan”,  
 2012)

## NE-A PĂRĂSIT GLEBUS SAINCIUC

Artistul plastic Glebus Sainciuc s-a stins la vârsta de 93 de ani. Fusese internat în spital, unde a suportat o intervenție chirurgicală și sfârșitul a survenit în urma unei hemoragii interne.

Ultima apariție publică a sa a fost în iulie, când și-a sărbătorit aniversarea. Întrebat ce-și dorește cel mai mult, părintele măștilor a spus atunci, în glumă, că vrea să doarmă.

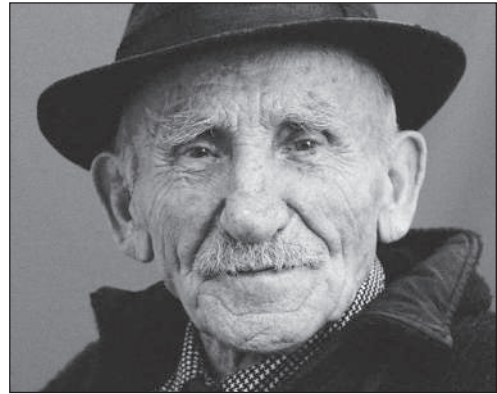
Înainte de a fi internat, maestrul petrecea ore întregi în atelierul său, doar că nu mai confecționa măști, ci desena. Avea și o colecție de desene umoristice pe care le-a numit *Bagatele*. Marea sa creație au rămas totuși măștile.

Pentru cei care l-au cunoscut pe Glebus Sainciuc, artistul a rămas un om plin de viață. Cei care l-au cunoscut mai îndeaproape știu însă că în ultimul timp maestrul se gândea tot mai des la moarte.

Glebus Sainciuc s-a născut la 19 iulie 1919 în Chișinău. A făcut studii de specialitate la Chișinău și la București. Artistul a realizat numeroase opere, în mare parte fiind cunoscut pentru colecția sa de măști din carton presat. În cele mai diferite genuri, specii și forme, a modelat chipurile a sute, poate chiar mii de contemporani – atât din Basarabia, cât și de peste hotarele ei. Printre picturile sale de șevalet se evidențiază un portret al celebrei cântărețe Maria Cebotari, creat în anii '70-'80, când numele, viața și activitatea ei erau tabuizate aici.

Totuși, cele mai cunoscute lucrări se numără colecția de măști „papier mâché” (carton presat), pe care le prezenta el însuși.

Măștile realizate de Glebus Sainciuc sunt cartea sa de vizită. Acestea reprezintă nu doar epoca în care a trăit și a activat ar-



**Glebus Sainciuc**  
(19.VII.1919 – 16.X.2012)

tistul, dar și evoluția societății basarabene. Artistul a creat măștile lui Constantin Constantinov, Nicolae Sulac, Grigore Vieru, Ion Druță, Leonida Lari, Jean-Paul Sartre, Arkadi Raikin, Gheorghe Zamfir, Tudor Gheorghe, Sofia Vicoveanca, Dumitru Matcovschi, Gheorghe Urschi, Anastasia Lazariuc, Gheorghe Mustea, Iulian Filip, Ianoș Țurcanu etc.

Pe durata activității sale Glebus Sainciuc a avut numeroase expoziții personale, precum și participări la expoziții de grup – la Chișinău, Moscova, în capitalele multor republici din cadrul URSS, precum și în zeci de capitale din Europa și Asia. A obținut diverse premii și titluri onorifice: *Diploma de Onoare a Prezidiului Sovietului Suprem al RSSM* (1967); Medalia de argint a EREN, pentru o serie de portrete și grafică (1971); laureat al Consiliului republican de portrete (1973); Artist Plastic al Poporului (1991), Ordinul Republicii (1998); Premiul pentru întreaga activitate și prosperarea artelor plastice (1999); Doctor Honoris Causa (Academia de Științe a Moldovei, 2009). În anul 2010 lui Glebus Sainciuc i-a

fost conferit titlul de Cetățean de Onoare al municipiului Chișinău.

Dinastia Glebus Sainciuc, Valentina Rusu-Ciobanu, Lică Sainciuc este un fenomen unic în cultura și în spiritualitatea Basarabiei.

Glebus Sainciuc a fost înmormântat în Cimitirul Central din Chișinău.

Despre maestrul G. Sainciuc se spune că este o figură și dorită, și omni-

prezentă în viața culturală a Chișinăului. A participat la zeci, poate chiar sute de manifestări organizate în, practic, toate filialele BM „B.P. Hasdeu”, mereu bucurând protagoniștii și pe unii simpli vizitatori cu șarje, schițe, portrete improvizate. Biblioteca Municipală i-a elaborat o *Biobibliografie* (1996), aceasta fiind prima lucrare de acest gen consacrată unui artist plastic de la noi.

## ULTIMA TOAMNĂ A LUI AURELIU BUSUIOC

Scriitorul Aureliu Busuioc, care ar fi împlinit 84 de ani la 26 octombrie, a decedat în seara zilei de 8 octombrie, în locuința sa din Chișinău, în urma unei maladii.

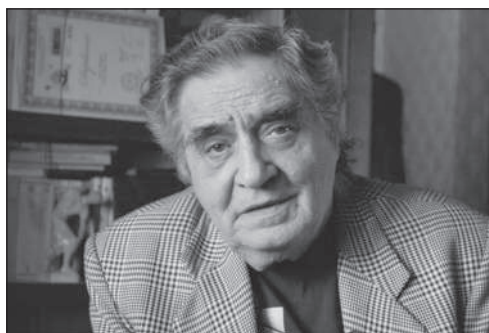
Considerat de colegii unii dintre cei mai valoroși scriitori din spațiul pruto-nistrean, Aureliu Busuioc, s-a născut la 26 octombrie 1928, în satul Codreanca, județul Orhei, azi r-nul Strășeni, într-o familie de învățători.

Este autorul a peste 40 de cărți, 17 apărute după anul 1990, printre care *Hronicul Găinarilor* (2006), *O sumă de cuvinte*, *În căutarea pierderii de timp* (2011), *Și a fost noapte* (2012) etc.

Scriitor, dramaturg și ziarist, activând pe timpul fostei RSSM în calitate de redactor-șef la ziarul *Tinerimea Moldovei* și de redactor-șef adjunct al revistei *Chipăruș*, din 1977, mulți ani a fost secretar al Consiliului de conducere al Uniunii Scriitorilor din Moldova.

A debutat cu placheta de versuri pentru copii *La pădure* (1955). În același an îi apare culegerea de poezii satirice *Prăfuri amare*. Alte cărți de poezie: *Firicel de floare rară*, *Dor*, *În alb și negru*, *Îmblânzirea mașinii de scris*, *Plimbătorul de purici*, *Concert*, *Punct* etc.

Este autorul unor romane de real succes: *Singur în fața dragostei* (1966), ecranizat la „Moldova-film”, *Unchiul din Paris*, *Pactizând cu diavolul*, *Spune-mi Gioni*, al pieselor



**Aureliu Busuioc**  
(26.X.1928 – 8.X.2012)

*Radu Ștefan – Întâiul și Ultimul, Și sub cerul acela*. A scris mai multe scenarii de film.

La 5 octombrie, Aureliu Busuioc a participat la Adunarea Generală a Scriitorilor. „Oricât ar părea de paradoxal, la cei aproape 84 de ani, Aureliu Busuioc era o prezență vie, una dintre cele mai vii ale literelor noastre, nu doar prin faptul că a publicat într-un ritm incredibil pentru timpurile acestea austere patru romane, unul după altul, într-un răstimp de 10 ani, ci și prin implicarea sa în viața cetății, în viața republicii literelor. [...] Odată cu stingerea soției sale, A. Busuioc la foarte scurt timp a început să scrie acest roman, nu avea încă titlu, era într-un fel de cursă contra cronometru cu moartea, pentru că simțea într-un fel că i se apropie sfârșitul, și l-am văzut deseori cum se grăbea încet, vorba vine, adică cum decanta acest roman. Mai mult decât

atât, am văzut câteva scene care acum, privite din această perspectivă – vai! – funestă, mi se par cele mai tulburătoare. Vedea foarte slab. Și atunci își scria acest roman la calculator, cum cred că foarte puțini dintre scriitorii noștri, inclusiv cei mai moderni, scriu, scria deci direct la calculator, având o lupă imensă cu care se uita la clape și pe ecran. Avea o vedere foarte slăbită și această imagine a unui monstru sacru care își scrie textele privind prin lupă mie unuia îmi spune foarte mult. Cam în felul acesta privea și la realitate. O vedea scrutător, printr-un fel de lupă imensă, o lupă care poate însemna și o lacrimă imensă”, s-a confesat în aceste zile triste de octombrie scriitorul Em. Galaicu-Păun.

„Aseară Aureliu Busuioc a plecat la Domnul! Uriașă pierdere! Dumnezeu să-l ierte și să-l aibă aproape!”, a notat pe Facebook scriitorul Nicolae Popa, postând fotografia celui ce s-a călătorit.

A fost înmormântat la 10 octombrie, la Cimitirul Central din strada Armenească, fiind condus pe ultimul drum de numeroși colegi de breaslă și admiratori ai creației sale.

Maestru recunoscut al poeziei, prozei, dramaturgiei, eseisticii, A. Busuioc a excelat și în literatura pentru copii, unele cărți ale lui A. Busuioc destinate celor mici devenind antologice: *Aventurile lui Nătăfleață*, *Marele rățoi Max*, *Cizmele cocostârcului* etc. S-a impus și ca un asiduu traducător, punând la dispoziția cititorilor români din

Basarabia versiuni excelente ale unor opere de Byron, O'Henry, P. Verlaine, Al. Blok, Anna Ahmatova, Marina Țvetaeva, Al. Pușkin, N. Gogol, A. Cehov, Sandor Petöfi etc. La rândul-i, creația lui A. Busuioc a fost tradusă în zeci de limbi – ale popoarelor înglobate în URSS, ale celor din lagărul socialist, dar și din lumea liberă.

Maestru Emerit al Artei, laureat al Premiului de Stat, al Premiului Uniunii Scriitorilor.

Aureliu Busuioc a fost un bun prieten al Bibliotecii Municipale, pe care a vizitat-o cu diferite ocazii, întâlnirile cititorilor noștri cu scriitorul devenind din start memorabile. De neuitat a fost lansarea cărții *Hronicul Găinilor*, în toamna lui 2008, la Sediul Central, care a depășit mult cadrul unei simple lansări. Vădit emoționat, A. Busuioc a ascultat impresii de lectură din partea unor prestigioși critici literari ca Andrei Țurcanu, Eugen Lungu, Em. Galaicu-Păun, opiniile unor lucrători ai Bibliotecii Municipale, precum și ale unor liceenicititori ai diferitor filiale – „Transilvania”, „Ovidius”, „O. Ghibu”, „Alba Iulia” etc. Oficial, 2008 era *Anul Ion Druță*, dar după cum a titrat ziarul *Timpul*, în reportajul de la evenimentul desfășurat la BM, „în *Anul Ion Druță*, cei mai mulți cititori au avut cărțile lui A. Busuioc...” Filiala „L. Rebreanu” a BM a elaborat, în 2010, o *Biobibliografie* pe cât se poate de completă care, din câte știm, l-a bucurat pe distinsul scriitor, Intellectual și Om al Cetății care a fost Aureliu Busuioc.

## VALENTIN MÂNDÂCANU: CADENȚE FINALE

În ziua despărțirii de pe urmă de Valentin Mândăcanu, poate cu deosebire atunci când ne aflam lângă sicriul depus în Casa Scriitorilor, împărtășeam cel mai acut durerea plecării lui – alături de cei mai apropiați, membrii familiei Mândăcanu și

rudele lor; la fel, împărtășeam și tristețea inefabilă a tuturor celor care l-au cunoscut și l-au prețuit de-a lungul vieții, iar categoria acestora se numără cu miile, cu zecile, poate chiar cu sutele de mii în mica noastră Basarabie.

Însă, în contrast cu această stare specifică despărțirii de un om drag și valoros, cei care au venit să-l conducă pe ultimul drum nu conteneau să se mire ce zi frumoasă îi slobozise Domnul, pentru plecare, lui Valentin Mândăcanu: cu adevărat, „niciodată toamna nu fu mai frumoasă”, mai plină de culori, miresme și sunete irepetabile, toate convergând spre lumina soarelui blând, ocrotitor, stimulator de viață.

Se părea că și Cel de Sus își amintise că Valentin Mândăcanu a fost un însetat de soare, de lumină... Nu era însă un simplu îndrăgostit de aceste binefaceri ale Naturii-mame. El le capta, cu abilitatea unui pescuitor de perle pentru a ni le transmite nouă, pentru a ni le dăruia generos, dezinteresat, uneori năvalnic... Era el însuși o fire solară, optimistă, iubitoare de viață; avea un simț aparte, elevat, al umorului, iar dacă se și indispunea, uneori, apoi aproape că exclusiv atunci când vedea că starea limbii române, la noi, bate pasul pe loc, ba chiar degradează... Și ultima sa carte, neterminată, dar pe care o clădea de un deceniu și mai bine, risipindu-i filele săptămânal, în *Flux*, avea titlul *Surse de lumină*... El aduna surse de lumină mai puțin pentru propria-i delectare estetică și mai mult pentru cultivarea noastră, pentru a ne face mai cunoscători, mai bogați, mai stăpâni în materii fine ca lingvistica, istoria, morala creștină, românismul... Este greu a spune ce contează mai mult în acest viitor volum: gândurile (cugetările, aforismele, maximele), de regulă – inedite, culese de la autori în genere notorii, sau comentariile lui Valentin Mândăcanu – limpezi, precise, instructive, cu multe completări valoroase. Mai curând, trag la cântar și una, și



**Valentin Mândăcanu**  
(27.07.1930 - 29.10.2012)

alta, culegătorul *Surselor de lumină* concepându-și opera după principiul vaselor comunicante. Una este cert: culegerea aceasta trebuie să vadă lumina tiparului cât mai curând, nu numai ca un gest de omagiere a marelui dispărut, dar și pentru a pune la dispoziția concetățenilor, a celor tineri, în primul rând, o nouă, accesibilă și extrem de necesară carte românească de învățătură – așa cum a fost pusă la dispoziția strămoșilor noștri *Cazania* lui Varlaam, în 1643, apoi și *Pravila* lui Vasile Lupu, în 1645, ambele aceste lucrări, atât de diferite ca mesaj, având același subtitlu: *Carte românească de învățătură*.

Cu diferite ocazii, am fost prezentat ca un discipol al lui Valentin Mândăcanu și trebuie să recunosc: am acceptat cu plăcere, cu mândrie, acest calificativ, deși, cu regret, nu am avut norocul de a lucra în preajma sa, de a beneficia de atuurile școlii sale de traducător, redactor-stilizator, de om cu școală românească și de cultură universală. Pe de altă parte, însă, orice discuție, telefonică sau pe viu, cu Valentin Mândăcanu, a fost pentru mine mai mult decât o prelegere universitară; orice studiu, orice carte a sa au contat pentru mine cât numeroase monografii cu sigla Academiei de Științe... Din acest unghi de vedere, noi, adică reprezentanții generațiilor de după Valentin Mândăcanu (dar și unii semeni de ai lui, dar și unii mai tineri decât noi) suntem cu toții discipoli ai Maestrului limbii române din perioada când limba noastră a fost răstignită în spațiul dintre Prut și Nistru, dar și hăt la răsărit de Nistru. În această ordine de idei, noi suntem niște norocoși... Mare a fost norocul nostru de a-l fi avut pe Valentin Mândăcanu, de a-i fi

citit articolele, cărțile, prelegerile, traducerile. Ca să nu mai vorbesc de atitudinea lui, căci, tot ce a realizat Maestrul a avut drept imbold angajarea, principialitatea, un simț deosebit de acut al răspunderii pentru destinul limbii române din Basarabia, iar în ultimă instanță – și pentru soarta necăjiților ei vorbitori.

Norocul nostru de a-l fi avut pe Valentin Mândăcanu rezidă și în faptul că nicăieri în imperiul sovietic, în nicio altă republică unională, nu s-a aflat un alt lingvist – un alt intelectual și patriot de clasa cea mai înaltă – care să pună la dispoziția conaționaliilor un îndreptar al celor mai frecvente greșeli, al celor mai supărătoare, mai stricătoare de limbă maternă abateri, generate, inclusiv sau în primul rând, de nefasta influență a limbii ruse, greșeli ce trebuiau considerate însă doar ca niște reflexe ale unei înrâuriri benefice. Da, a apărut ceva similar în fiecare din cele trei țări baltice, apoi la armeni, la georgieni, la tătari, numai că acolo au fost editate volume solide, cu iz academic, pe când cărțile lui V. Mândăcanu (ca și articolele și prelegerile lui, de altminteri) excelau prin accesibilitate, prin comoditate – inclusiv în sensul cel mai direct al cuvântului – mai întâi *Exprimarea corectă* (1967), apoi și *Cuvântul potrivit la locul potrivit* (1979, 1987). Erau niște cărți dintre cele pe care e o plăcere să le iei în mână, să le răsfoiești, apoi să și le citești, o dată, și încă o dată... ca să revii la ele ori de câte ori ai scăpări, hibe sau îndoieli în materie de corectitudine a exprimării. Oricine a dorit, oricine a avut puterea de voință să citească atent *Cuvântul potrivit la locul potrivit* – cu certitudine că și-a îndreptat vorbirea și scrierea, a putut, odată și pentru totdeauna, „să ștergă slinul, mucegaiul” din minte și din suflet, după care a putut ieși cu inima curată și cu vorba așezată în fața conaționaliilor, mulțumind lui Dumnezeu și lui Valentin Mândăcanu că s-a putut debarasa de execrabilul jargon ruso-ro-

mân ce mai face și acum ravagii printre cei mai mulți băștinași ai acestui pământ.

Dar nu numai acesta a fost impactul benefic al neobișnuitei activități de lingvist, de cultivator și ocrotitor al limbii a lui Valentin Mândăcanu. Prin cărțile sale, mai curând fără să bănuiască, V. Mândăcanu „a dat dezlegare” și altor lingviști, predispuși să se ocupe de cultivarea limbii române – o îndeletnicire ingrată, problematică, în genere, pe atunci, în Basarabia sub ocupație sovietică. Generațiile de astăzi nici nu-și pot imagina în ce ar fi putut consta caracterul ingrat și problematic al unui domeniu parcă inofensiv al lingvisticii practice. Or, problema rezida, în primul rând, în specificul Basarabiei: pentru noi, **corect înseamnă – românește**, iar acest simplu, evident adevăr nu putea fi enunțat! Mai mult, nu se permitea nici să faci vreo trimitere la dicționarele explicative, nici la scrierile lingviștilor de la București... În *Cuvântul potrivit la locul potrivit*, autorul a combătut cu resurse proprii – clare, ingenioase, convingătoare, dar și fine, diplomatice – greșelile generate de influența devastatoare a limbii imperiale (înrâurire ce trebuia să fie numită numai benefică, după cum și limba rusă trebuia calificată exclusiv ca măreață și cea mai sigură sursă de îmbogățire a limbii vorbite în orice republică din URSS). Și iată că după apariția îndreptarului, cei care scriau articole, făceau emisiuni, țineau prelegeri de cultivarea limbii sau, pur și simplu, îi corectau pe alții, nu mai trebuiau să riște făcând trimiteri la vreun dicționar, studiu, articol sau la vreun lingvist de la București, deja era suficient să facă trimiterea la cartea lui V. Mândăcanu. De atunci, expresia „**Așa spune Valentin Mândăcanu**” (cu variațiuni: „*Așa e la Valentin Mândăcanu*”; „*Așa e în Cuvântul potrivit la locul potrivit...*”) a devenit sinonimă cu atotbiruitoarea exclamație: „**Așa e corect! Așa e românește!**” Nu știu care alt lingvist de la noi să se fi bucurat de o



recunoaștere mai mare, mai frumoasă, mai sigură în timpul vieții...

Din acest punct de vedere, Valentin Mândăcanu este o fericită replică a lingvistului de notorietate mondială Eugeniu Coșeriu... Se pare că nu întâmplător a dispus soarta să fie consăteni, născuți ambii în comuna Mihăileni din preajma Bălților. Mai mult, Roman Mândăcanu, tatăl lui Valentin, i-a fost învățător lui E. Coșeriu; a fost, desigur, învățător și pentru propriul fiu. Peste ani și decenii, destinul a răsfirat în impresionante zigzaguri drumurile vieții lor. E. Coșeriu a ajuns în Italia, apoi în America Latină, apoi în Germania, unde a dezvoltat noi teorii în lingvistică, uimind prin ele comunitatea științifică din lume, care îl apreciază ca pe cel mai mare lingvist al planetei, la răscrucea secolelor XX-XXI. Valentin Mândăcanu a trebuit să rămână la baștină, să muncească în cu totul alte condiții. Dar și el și-a putut uimi – conaționalii, prin lucrări cu un greu estimabil impact practic; pe mulți chiar fericindu-i, căci i-a ajutat să devină nu numai mai culți, mai rafinați, dar și mai demni, limba maternă fiind unul dintre primele însemne ale demnității naționale și umane. Mai important mi se pare însă acest amănunt: de pe meridiane diferite, în anturaje diferite, de la tribune diferite, și E. Coșeriu, și V. Mândăcanu, au făcut același efort, atenționându-și conaționalii și străinii de un adevăr pe care mihăilenenii noștri îl știau cel mai bine și anume că: **„A promova sub orice formă o limbă «moldovenească», deosebită de limba româna este, din punct de vedere strict lingvistic, ori o greșală navă, ori o fraudă științifică. Din punct de vedere istoric și practic este o absurditate, o utopie, și din punct de vedere politic e o anulare a identității etnice și culturale a unui popor și, deci, un act de genocid etnico-cultural”**.

Odată cu plecarea lui Valentin Mândăcanu noi am pierdut un model – nu numai

de exprimare frumoasă, curgătoare, nuanțată – dar și de verticalitate, principialitate, de dragoste sinceră pentru poporul din care se tragere și de răspundere pentru destinul său. În probleme de corectitudine a limbii vorbite și / sau scrise la noi, V. Mândăcanu a fost nu că ferm, principial, dar intransigent: nici o dată nu a acceptat că s-ar putea spune „și așa, și așa”, nu a făcut concesii celor care ar fi dorit – din rațiuni politice sau de comoditate proprie – să imprime românei din Basarabia o culoare specifică. La fel de ferm, până la o admirabilă intransigență – a fost dânsul și în problema glotonimului, denumirii limbii: **Româna, și punctum!** – convins fiind, și pe alții convingându-i, cu exces de argumente, că „moldoveneasca” este un politonim generator de probleme, aducător de necazuri, multe dintre care ne-au înveninat și continuă să ne mai învenineze existența cotidiană. Să nu uităm că asupra acestei axiome V. Mândăcanu a insistat public, încă în 1988, expunându-se unor primejdii reale: eseul-manifest *Veșmântul ființei noastre*, inserat de Dumitru Matcovschi în nr. 4 al revistei *Nistru*, a generat o nemaipomenită euforie și mobilizare a basarabenilor cu simțire românească, dar tot această scriere i-a pus pe jar, nu alta, pe ocupanți și pe acoliții lor locali, făcându-i să-și scoată grabnic armele din teacă, să le ascută mai bine, să le țină mereu gata de a lovi.

Valentin Mândăcanu a oferit și un model de comportament rafinat, de autentic intelectual. Era elegant nu numai la vorbă, dar și la maniere, și la îmbrăcăminte – efect al buneii-creșteri de acasă, dar și al educației din școală, din liceu, pe care l-a făcut într-o epocă de, orice s-ar spune, relativă înflorire a societății basarabene ca parte a României Mari, dacă e să ne referim, cel puțin, la intelectualii basarabeni; alți beneficiari ai stării de lucruri existentă atunci fiind țaranii noștri, care nu întâmplător au

fost expuși masiv deportărilor de către invadatorii sovietici. L-am auzit personal pe Valentin Mândăcanu spunând că tot ce are mai valoros în el, ca intelectual și ca român, datorează școlii românești, liceului de la Craiova, iar mai larg – anilor trăiți în România întregită (a se vedea, în această ordine de idei, cărțile *Între acasă și acasă*, 2000, și *Spărturi în gheața tăcerii*, 2008). Pe acest fundal este într-un totu explicabilă apariția superbului eseu *Elogiu interbelicului românesc* – o adevărată perlă a eseisticii angajate, civice, dar și o excelentă replică dată tuturor denigratorilor frumosului din existența noastră românească, o replică de care era (și mai este!) nevoie în condițiile în care la noi denigrarea a tot ce e românesc a devenit o profitabilă și, deci, atractivă îndeletnicire a sute de neisprăviți, oameni privați de orice urmă de moralitate, unii numindu-se doctori, alții profesori, cei din a treia categorie – analiști politici și tot așa.

În liceu, V. Mândăcanu a făcut ca și toți colegii săi străjerie. Nu-și putea imagina, desigur, pe atunci, că destinul îi va rezerva încă mulți ani calitatea de *străjer* – străjer al limbii române, aflată din anii '40 ai secolului trecut într-o stare specifică, încă greu de calificat, decât poate prin clasică metaforă: se află între agonie și extaz. Lui V. Mândăcanu îi plăcea să numească pe lingviștii, ziariștii, profesorii care se ocupau (și) de cultivarea limbii – *ostași ai limbii române*. El însuși a fost un brav ostaș, ba, cred, un excelent ofițer, al acestei armate

prea pașnice și prea de tot slab dotată. Și-i mai plăceau maestrului vorbele de duh, el însuși fiind autor a numeroase fraze pito-rești, de natură să descrețească și cea mai încruntată frunte. Avea și niște toasturi inimitabile... inclusiv unul care suna astfel: *„Urez Limbii Române să ne trăiască mulți ani înainte!”* Și ori de câte ori auzeam această frumoasă urare, îmi veneau în minte cuvintele distinsei lingviste Mioara Avram, spuse cu vreo două decenii în urmă: *„Soarta limbii române la est de Prut depinde în mare măsură de felul cum și câți vor înțelege rostul eforturilor lui Valentin Mândăcanu de a vă învăța a pune cuvântul potrivit, la locul potrivit...”*

Acum, dacă deja și sufletul lui V. Mândăcanu s-a înălțat spre ceruri, vreau să spun, să repet, pentru cei care l-au cunoscut și l-au apreciat, dar și pentru cei care trebuie să-i cunoască opera, căci numai astfel vor putea-o prețui: numărul celor care înțeleg tot mai bine rostul muncilor și speranțelor Maestrului, dacă nu e în creștere, cu certitudine nu e în scădere. Iar Limba Română va trăi mulți ani și secole înainte, și în spațiul dintre Prut și Nistru, inclusiv grație prezenței pământeste a lui Valentin Mândăcanu printre noi. Și noi, cei care mai suntem aici, îi vom putea aduce omagiul cel mai bine meritat aplecându-ne cât mai des asupra scrierilor sale.

Vlad POHILĂ

## EXTRAS DIN POLITICA DE EDITARE A REVISTEI DE BIBLIOTECONOMIE ȘI ȘTIINȚE ALE INFORMĂRII „BIBLIOPOLIS”

### Dreptul de autor

Orice material din revista *BiblioPolis* constituie subiect al dreptului de autor al BM „B.P. Hasdeu”, însă poate fi republicat sau multiplicat (xeroxat) și distribuit în scopuri necomerciale pentru progresul informațional, educațional și științific. Toate aceste tipuri de republicări și multiplicări (xeroxări) se vor face cu acordul în scris al redacției *BiblioPolis*, respectiv al BM, și trebuie să conțină o trimitere obligatorie la *BiblioPolis*.

### Responsabilitatea editorială

Autor al revistei *BiblioPolis* poate deveni orice persoană care scrie pe un subiect ce prezintă interes pentru conținutul publicației, respectă codul deontologic, inclusiv rigorile redacționale privind volumul, tema, demersul, forma materialelor prezentate spre publicare etc.

Materialele sunt prezentate la redacție pe hârtie și în versiune electronică, fie de către autor personal, fie prin poștă și/sau e-mailul redacției.

Autorul poartă răspundere pentru veridicitatea informației ce se conține în materialul scris, inclusiv de corectitudinea numelor, cifrelor, citatelor și a altor date. Opinia autorului poate să nu coincidă cu cea a redacției.

Autorul are datoria să prezinte lucrarea în conformitate cu cerințele de tehnoredactare ale redacției revistei. Materialele care nu respectă aceste norme vor fi returnate autorilor pentru a fi revizuite.

Materialele încredințate revistei intră în patrimoniu (arhiva) redacției. În temeiul legislației în vigoare, manuscrisele nepublicate nu sunt recenzate, nici returnate autorilor.

În baza *Legii presei* și a altor acte juridice în vigoare, redacția își asumă dreptul de a interveni, în caz de necesitate, în articolele date spre publicare, coordonând cu autorii posibilele modificări. Redacția își asumă dreptul de a respinge materialele prezentate ei, care însă au fost anterior publicate în alte ziare și/sau reviste din R. Moldova.

Redacția respectă confidențialitatea corespondenței cu autorii, respectiv, a informației expuse în materiale; de asemenea, dreptul autorilor de a-și semna lucrările cu nume propriu sau cu pseudonim.

Este interzisă exercitarea oricăror presiuni și acțiuni de intimidare împotriva membrilor Colegiului de redacție, din partea oricui s-ar manifesta, de natură să-i împiedice în exercitarea profesiei și să știrbească prestigiul lor social și profesional. În îndeplinirea sarcinilor ce le revin membrii redacției revistei se bucură de protecția legii.

## EXTRAS DIN GHIDUL DE TEHNOREDACTARE A MANUSCRISELOR

### Norme:

- Procesorul: Microsoft Word.
- Extensia: *.doc*.
- Textul: tipărit pe o singură față a foii de hârtie, fără spații duble sau multiple dintre litere.
- Formatul foii: A4.
- Margini: stînga – 2,5 cm, dreapta – 1,5 cm, sus – 1,5 cm, jos – 1,5 cm.
- Spațiul între rânduri: 1,5 linii.
- Fontul: textul de bază – Times New Roman (corpul literelor – 12 puncte); notele, trimiterile, referințele bibliografice – același (corpul literelor – 10 puncte).
- Numerotarea paginilor: jos, în partea dreaptă, cu cifre arabe.
- Titlul: cu litere majuscule, centrat.

– Gradul didactic, urmat de cel științific, prenumele (prima literă majusculă, celelalte – litere mici) și numele (toate literele majuscule) autorului / autorilor: la un rînd liber de la titlu, în partea dreaptă a foii, cu litere italice.

– Funcția: în rîndul următor, precedată de virgulă, cu litere mici italice.

– Imaginile nu vor fi introduse în manuscris, ci se vor expedia prin poșta electronică sau vor fi predate fizic pentru a fi scanate (în formatul *.jpg*); în text, se va marca locul unde va fi inserată imaginea.

– Tabelele, graficele, schemele, diagramele, executate în formatul *.doc*, se vor plasa la locul convenit în text, iar cele executate în alte formate (*.xls*, *.ppt* etc.) se vor expedia în original.